Περίοδος Β΄, Τεῦχος 6, Σάββατο 16 Νοεμβρίου 1974 – Δρχ. 20

αντί

Μὲ μιὰ ἀφίσσα γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο

Πάνω σὲ τούτη τὴν πεσμένη πόρτα δώσαμε ξανὰ τὸν ὅρκο —
ὅρκο τῆς νειότης, τῆς ζωῆς, τῆς λευτεριᾶς,
ὅρκο τοῦ ὀνείρου καὶ τῆς πράξης.

Γιάννης Ρίτσος.

π ε ρ ι ε χ ο μ ε ν α

	Σελ.
Πολιτικὸ σχόλιο	4
Τὰ δυὸ πρόσωπα τῆς Δεξιᾶς	5- 6
Ποῦ πηγαίνει ἡ δημοκρατία (ἀπαντοῦν: Μπ. Δρακόπουλος, Τ. Δήμου, Ν. Καλούδης, Ἄννα Συνοδινοῦ)	7-10
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ (ἀφιέρωμα)	11-35
Πρόλογος	11-13
Κριτικὴ περιγραφὴ	14-16
Ἀπαντήσεις σὲ πέντε ἐρωτήματα	17-20
Πολιτικὴ σημασία τοῦ Πολυτεχνείου	21-29
Συμπεράσματα	30-31
Πρόωρο ὁλοκαύτωμα ἢ ἀξεπέραστο σύμβολο;	32-35
Λογαριασμοί, τοῦ ΜΠΟΣΤ	36-37
Τὸ Γαλλικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα	38-39
Κατευθυνόμενη δημοκρατία	40-43
Κοινωνικὲς δομὲς τοῦ 1821	44-45
Νῖκος Πλουμπίδης	46-47
Πολιτικὸς διάλογος	48-50
ΑΝΤΙ, ἐλεύθερη κριτικὴ	51-53
Ἐπιστολὲς	54

Στὸ ἐξώφυλλο καὶ τὴν ἀφίσα, ἡ πόρτα τοῦ Πολυτεχνείου, ὅπως βρίσκεται σήμερα σ' ἕνα χωράφι στὴν Ἀττική. Οἱ στίχοι τοῦ Γιάννη Ρίτσου εἶναι ἀνέκδοτοι.

(φωτογραφίες Νίκου Τσούχλου)

Τὸ βιβλίο τυπώνεται καὶ κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες στὰ ἀγγλικά

Οἱ πιὸ πολλὲς φωτογραφίες τοῦ Πολυτεχνείου, εἶναι παρμένες ἀπὸ τὸ λεύκωμα «Σήμερα πεθαίνει ὁ φασισμός».

ΙΣΠΑΝΙΚΑ

Φροντιστήριον
ΣΥΛΒΑΣ ΠΑΝΤΟΥ
. Τμήματα ἀρχαρίων - προχωρημένων . Ξεναγῶν.
Κουμπάρη 8-Κολωνάκι
Τηλ: 634-931

Βιβλιοπωλεῖο
δεντρο

Χαρ. Τρικούπη 13 τηλ. 606-393
Λογοτεχνία – Θέατρο
Φιλοσοφία – Πολιτικὴ
Σύγχρονος Προβληματισμὸς
Φροντιστηριακὰ – Λεξικὰ
Πόστερς – Χαρτικὰ

Ἐκπτώσεις στοὺς φοιτητές.
Δὲν ἔχουμε ὅλα τὰ βιβλία.
Ἔχουμε τὰ καλλίτερα βιβλία

Τὴν Κυριακὴ φτάνουμε στὴ στιγμὴ τῶν ἐκλογῶν: ἕνα χρόνο μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, μὲ τὴν προσοχὴ στραμμένη στὴν ἐντελῶς ἀβέβαιη ἔκβαση τοῦ Κυπριακοῦ καὶ τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων καὶ μὲ τὴν ἀνησυχία ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὶς ἀνεπαρκεῖς διαδικασίες καὶ προσπάθειες γιὰ τὴ διασφάλιση τῆς ἐπαναλειτουργίας τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν.

Ὁ λαὸς καλεῖται νὰ δώσει μιὰ μάχη. Ἡ μάχη αὐτὴ ὅμως εἶναι καὶ μάχη μὲ τὴ συνείδησή του. Γιατὶ εἶναι γεγονὸς πὼς ἔχει ὁδηγηθεῖ μπροστὰ σὲ δυὸ βασικὰ διλήμματα. Τὸ πρῶτο προκύπτει ἀπὸ τὴν ὑποψία μιᾶς ἐνδεχόμενης «ἐκτροπῆς», στὴν περίπτωση ποὺ ἡ ὑπόθεση τῆς μετάβασης ἀπὸ τὴ δικτατορία στὴ δημοκρατία περάσει σὲ χέρια «ξένα» ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς συντηρητικῆς δεξιᾶς. Τὸ δεύτερο δίλημμα δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι οἱ ὑπάρχοντες ἀνταγωνιστικοὶ πολιτικοὶ σχηματισμοὶ δὲν εἶχανε τὸ χρόνο νὰ πείσουν, ἢ δὲν ἔπεισαν, γιὰ τὸ κύρος τους καὶ τὴν τελική τους μορφή, τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν ὀργανωτικῶν τους δομῶν καὶ τοῦ τύπου λειτουργίας τους, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς τεκμηρίωσης καὶ τοῦ πραγματικοῦ περιεχομένου τῶν προσανατολισμῶν τους.

Πέρα ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ὕπαρξη αὐτῶν τῶν διλημμάτων, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς βγαίνει στὶς συνθῆκες τῆς ἐλευθερίας καὶ μὲ δύο τουλάχιστο βασικὰ διδάγματα: α. ἡ προδικτατορικὴ δημοκρατία ἦταν τελείως ἀνεπαρκὴς ὅσον ἀφορᾶ τὴν προώθηση καὶ κατοχύρωση τῶν λύσεων ἐκείνων ποὺ θὰ ἐξασφάλιζαν τὴν ἀπρόσκοπτη πορεία πρὸς ἕναν ἀνώτερο τύπο δημοκρατίας, μιὰ πολιτικὴ οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης προσανατολισμένη πρὸς τὰ γνήσια συμφέροντα τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἀξιοπρέπεια, β. τὰ πολιτικὰ σχήματα καὶ πρόσωπα ποὺ κινιόνταν στὰ πλαίσια τῆς προδικτατορικῆς δημοκρατίας ἔχουνε βασικὲς εὐθύνες γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας.

Τὰ διδάγματα αὐτὰ καὶ ἡ ὕπαρξη τῶν παραπάνω διλημμάτων ἐρμηνεύουν τόσο τὸν ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὶς προοπτικὲς ποὺ διανοίγονται μὲ τὴν ἐμφάνιση «καινούργιων» ἢ «ἀνανεωμένων» σχημάτων καὶ προσανατολισμῶν στὸ χῶρο τῶν δυνάμεων τῆς ἀριστερᾶς, ὅσο καὶ τὴν ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς τὸ ἂν τὰ σχήματα αὐτὰ περικλείουν, ἀντικειμενικὰ καὶ ὑποκειμενικά, τὴ δυνατότητα νὰ ἀποτινάξουν τὰ πολλὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα ἑνὸς παρελθόντος, δίνοντας μιὰ καινούργια, σωστὴ καὶ ἐλπιδοφόρα προοπτικὴ στὴν ἑλληνικὴ ἀριστερά.

Ἄλλωστε δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι τὸ Πολυτεχνεῖο πέρασε στὴ νεοελληνικὴ ἱστορία ὄχι μόνο σὰν ἐκδήλωση τῆς ἀδούλωτης θέλησης καὶ μεγαλείου τοῦ λαοῦ μας μπροστὰ σ' ἕνα αὐταρχικὸ καὶ ἐνάντια στὴ διαδικασία ὁλοκλήρωσης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τόπου καθεστώς, ἀλλὰ καὶ σὰν ἔκφραση τῆς πλήρους ἀνεπαρκείας τῶν παραδοσιακῶν φορέων γενικὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν μὲ τὶς δομές, τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς τύπους λειτουργίας τους σὲ μιὰ καινούργια, ποιοτικὰ ἀνώτερη, συλλογικὴ πολιτικὴ θέληση.

Πιστεύουμε λοιπὸν ὅτι ἡ ὑπόθεση τοῦ μέλλοντος τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς πρακτικῆς γιὰ τὸ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἀρχίζει ἀπὸ πολὺ παλιὰ καὶ πηγαίνει πολὺ μακριά. Στὴν πορεία αὐτὴ οἱ ἐκλογὲς τῆς 17ης Νοεμβρίου εἶναι μόνο μιὰ στιγμή. Τὰ σχήματα ποὺ ἐμφανίζονται σήμερα στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς, πρέπει, παρόλα τὰ διλήμματα καὶ τὶς ἐπιφυλάξεις, νὰ φτάσουν στὴν πρώτη μετὰ δικτατορικὴ Βουλὴ ἔχοντας ἐξασφαλίσει μιὰ ἰσχυρὴ κοινοβουλευτικὴ παρουσία, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι θὰ ἀνασταλοῦν οἱ ἔντονες καὶ ἀναγκαῖες ἰδεολογικοπολιτικὲς ἀναζητήσεις καὶ ζυμώσεις στὸ χῶρο αὐτό. Μιὰ ἰσχυρὴ κοινοβουλευτικὴ παρουσία ποὺ θὰ σταθεῖ σὲ μιά, οὐσιαστικά, Συντακτικὴ Βουλὴ μὲ συνέπεια καὶ εὐθύνη ἀπέναντι στὸ καθῆκον γιὰ ἕνα προοδευτικότερο ὑπόβαθρο καὶ προσανατολισμὸ τῆς ἑλληνικῆς δημοκρατίας. Καὶ εἶναι ὁ λαὸς ποὺ ἀπαιτεῖ αὐτὴ τὴ συνέπεια καὶ αὐτὴ τὴν εὐθύνη.

Ὁ Ἐκδότης

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα, Τ.Τ. 601, Τηλ: 732.819-732.713 • Περίοδος Β΄, Χρόνος 1ος, Τεῦχος 6 • Ἐκδότης Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, Μαρούσι • Ἀγίου Νικολάου 8, Μαρούσι • Διευθ. Σύνταξης: ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ, Λέναρμαν 205 • Συνδρομή • Ἀρχισυντάκτης: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ, Διοχάρους 15, Ἰλίσια • Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ εξάμηνη: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 260, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 300. Συνδρομὴ ἐτήσια: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 520, ἐξωτερικοῦ Δρχ 600 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρχ 20.

ἐκλογὲς ἢ δημοψήφισμα

Ἡ ἐκκρεμότητα τοῦ πολιτειακοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς βασικότερες ἀνωμαλίες ποὺ μᾶς κληροδότησε ἡ 7χρονη δικτατορία. Γιατὶ ὅσο καὶ ἂν ἡ Βασιλεία, ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπὸ τὸ βασιλικὸ πραξικόπημα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1965 καὶ τὶς ἀθλιότητες ποὺ τὸ ἀκολούθησαν, εἶχε χρεοκοπήσει στὴ συνείδηση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ Λαοῦ, κανένας δὲν ἦταν πρόθυμος ν' ἀναγνωρίσει τὶς συντακτικὲς πράξεις τῆς Δικτατορίας καὶ τὰ νόθα δημοψηφίσματά της.

Ἡ Κυβέρνηση τῶν 70 ἡμερῶν προτίμησε νὰ προτάξει τὶς ἐκλογὲς ἀπὸ τὸ Δημοψήφισμα. Ἡ ἐπίσημη δικαιολογία γι' αὐτὸ τὸ πρωθύστερο – ἡ Βουλὴ θὰ πρέπει νὰ περιμένει τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ Δημοψηφίσματος, γιὰ ν' ἀρχίσει τὸ κύριο ἔργο της, τὸ Συντακτικὸ – εἶναι ὅτι προέχει, καὶ γιὰ ἐσωτερικοὺς καὶ γιὰ ἐξωτερικοὺς λόγους, ἡ λύση τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος, ἡ ἀνάγκη δηλαδὴ ν' ἀποκτήσει ἡ χώρα Κυβέρνηση ἐκλεγμένη ἀπὸ τὸ Λαὸ καὶ Ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία. Ἀλλά, ἂν ἡ Κυβέρνηση Καραμανλῆ-Μαύρου ἤθελε, μποροῦσε νὰ καθορίσει γιὰ τὴν ἴδια μέρα τὶς ἐκλογὲς καὶ τὸ Δημοψήφισμα. Ἢ νὰ προκηρύξει ἐκλογὲς γιὰ Συντακτικὴ Βουλή. Ἔτσι θ' ἀποφεύγαμε καὶ τὸ διπλὸ σάλο καὶ τὰ περιττά... ἔξοδα.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς προτιμᾶ νὰ γίνουν πρῶτα οἱ ἐκλογές, γιὰ νὰ μὴ διασπαστοῦν οἱ ψῆφοι τῆς Δεξιᾶς καὶ νὰ συσπειρωθοῦν ὅλοι οἱ δεξιοὶ – βασιλικοὶ καὶ ἀντιβασιλικοὶ – καὶ ἴσως καὶ μερικοὶ συντηρητικοὶ τοῦ Κέντρου γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπό του. Ἀσφαλῶς θὰ ἔχει τώρα διαπιστώσει ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Νέας Δημοκρατίας» (ἀλήθεια, τί Δημοκρατίας, βασιλευόμενης, ἀβασίλευτης ἢ ντεγκωλικῆς;) ὅτι εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ ψαρεύεις στὰ θολὰ νερὰ τῆς ἐκκρεμότητας τοῦ πολιτειακοῦ. Μυστήριο ὅμως παραμένει γιατί ὁ κ. Μαῦρος καὶ οἱ ἄλλοι – φιλελεύθεροι, ἀντιστασιακοί, σοσιαλδημοκράτες – ὑπουργοὶ τῆς πρώτης μεταδικτατορικῆς Κυβέρνησης, ποὺ δίκαια τώρα, ἂν καὶ ὄψιμα, ἐπισημαίνουν τὶς παγίδες ἀπὸ τὴν ἐκκρεμότητα τοῦ πολιτειακοῦ, δέχτηκαν αὐτὲς τὶς πονηρὲς διαδικασίες. Τοὺς μάγεψε ὁ «ἰσχυρὸς ἀνὴρ» τῆς Δεξιᾶς;

Τώρα πάντως δὲν εἶναι μόνο ὁ κ. Α. Παπανδρέου καὶ ἡ «Ἑνωμένη Ἀριστερὰ» ποὺ καταγγέλλουν ὅτι, μὲ τὴν ἀναβολὴ στὴν ἐπίλυση τοῦ πολιτειακοῦ, ἔχει στηθεῖ παγίδα στὴ δημοκρατικὴ καὶ ἀντιβασιλικὴ πλειοψηφία τοῦ Λαοῦ, καὶ γι' αὐτὸ δὲν παίρνει θέση ὁ κ. Καραμανλῆς. Ὁ ὡς προχθὲς ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. Μαῦρος, προειδοποιεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ ματαιωθεῖ τὸ Δημοψήφισμα καὶ νὰ λυθεῖ τὸ πολιτειακὸ ἀπὸ τὴν Ἀναθεωρητικὴ Βουλή, ποὺ εἶναι κυρίαρχο Σῶμα καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσει νὰ ἐπεκτείνει τὶς δικαιοδοσίες της καὶ στὴ μορφὴ τοῦ Πολιτεύματος, νὰ γίνει δηλαδὴ οὐσιαστικὰ καὶ τυπικὰ Συντακτική. Ἄλλοι παράγοντες τῆς Ε.Κ.-Ν.Δ. καὶ ὑποψήφιοι ἄλλων κομμάτων καταγγέλλουν ὅτι σχεδιάζεται ἡ πραξικοπηματικὴ ἐπαναφορὰ τοῦ Κωνσταντίνου πρὶν ἀπὸ τὸ Δημοψήφισμα. Πραγματικὰ κυκλοφοροῦν φῆμες ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα «κενὸ» στὴν ὑποτιθέμενη κορυφὴ τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἐμφανιστεῖ σὰν ἀναπόφευκτη ἡ ἐπαναφορὰ καὶ τῶν ὑπολοίπων ἄρθρων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952....

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀνησυχίες, τὰ κομματικὰ τερτίπια τῆς Δεξιᾶς, ἡ «πονηρὴ» σιωπὴ τοῦ κ. Καραμανλῆ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Μοναρχίας, οἱ κινήσεις τῶν παρασκηνίων γιὰ λύση τοῦ πολιτειακοῦ ἀντίθετη πρὸς τὴ θέληση τῆς πλειοψηφίας τοῦ Λαοῦ, ὑπογραμμίζουν τὴ σπουδαιότητα τῶν μεθαυριανῶν ἐκλογῶν. Ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς Βουλῆς ποὺ θὰ προκύψει θὰ ἐξαρτηθεῖ, σὲ μεγάλο βαθμό, ἂν θὰ ἔχουμε γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια ἕνα αὐταρχικὸ καθεστὼς τῆς Δεξιᾶς –ντεγκωλικοῦ ἢ ἡμιντεγκωλικοῦ τύπου – ἢ μιὰ ἀληθινὰ συγχρονισμένη Δημοκρατία. Ὅπως τόνισε πρόσφατα ὁ Πρόεδρος τῆς ΕΔΑ Ἠλίας Ἠλιοῦ, μιὰ δημοκρατικὴ-προοδευτικὴ πλειοψηφία τῆς Βουλῆς μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει τὴν ἐγγύηση ὅτι θὰ ἔχουμε ἕνα Σύνταγμα ἀληθινὰ συγχρονισμένο, ποὺ θὰ δημιουργεῖ τὰ ἀναγκαῖα πλαίσια γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς χώρας μας ἀπὸ κάθε μορφῆς πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ δεσμά, γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς Δημοκρατίας, τὴ διεύρυνση τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴν ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τοῦ Λαοῦ στὶς ἀποφάσεις ποὺ τὸν ἀφοροῦν.

Ἂς χρησιμοποιήσουμε λοιπὸν μεθαύριο τὴν ψῆφο μας σὰν ὅπλο γιὰ νὰ ματαιώσουμε τὰ σχέδια τῆς Δεξιᾶς, εἴτε γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς Μοναρχίας – ὀργάνου ξένων καὶ ὀλιγαρχικῶν συμφερόντων – εἴτε γιὰ τὴν ἐπιβολὴ προσωπικοῦ καθεστῶτος. Καὶ ἂς στείλουμε στὴ Βουλὴ ἐκείνους ποὺ ὄχι μόνο ἔχουν τὴ θέληση, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ ἱκανότητες νὰ συμβάλουν στὴν ἐκπόνηση ἑνὸς προοδευτικοῦ Συντάγματος. Ἑνὸς Καταστατικοῦ Χάρτη ποὺ δὲ θὰ μπλοκάρει τὶς ἐξελίξεις γιὰ τὶς ἐπόμενες δεκαετίες, ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ διευκολύνει τὶς μεταρρυθμίσεις καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀγῶνες γιὰ μιὰ δημοκρατικὴ καὶ σοσιαλιστικὴ Ἑλλάδα.

Ὁ Ἀντίλογος

Τὰ δύο πρόσωπα τῆς δεξιᾶς κι ἕνα παρελθὸν πού δὲν ἐγγυᾶται τίποτα γιά τὸ μέλλον

Τοῦ Κώστα Παπαϊωάννου

ΓΙΑ νὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν εἰκόνα στὸ χῶρο αὐτό, πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι (πάλι, γιὰ πρώτη φορὰ) δὲν ἔχουμε βασιλιὰ - σύμβολο σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες τῆς Δεξιᾶς. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση τῆς 17ης Νοεμβρίου, ἐξαρτᾶται κατὰ μεγάλο ποσοστό, ἡ τύχη τοῦ θεσμοῦ γενικὰ καὶ τοῦ («τελευταίου βασιλέως τῶν Ἑλλήνων») Κωνσταντίνου, εἰδικά.

Η ΠΟΡΕΙΑ τῆς Δεξιᾶς στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια, μέσα ἀπὸ τὴν κοινοβουλευτική της ἔκφραση, παρουσιάζει ἐνδιαφέρον γιατί, εἴτε τὸ θέλαμε οἱ πολλοί, εἴτε (καμιὰ φορὰ) ὄχι, κυβέρνησε τὴ χώρα ἀπὸ τὸ 1946 μέχρι τὸ 1963, μὲ μόνη «δημοκρατικὴ ἐξαίρεση» τὴν περίοδο 1951 - 52 (κυβέρνηση Πλαστήρα - Βενιζέλου).

ΤΟ «ΛΑΪΚΟ ΚΟΜΜΑ».

ΡΙΧΝΟΝΤΑΣ μιὰ ματιὰ στὶς ἐννέα ἐκλογικὲς ἀναμετρήσεις τῆς περιόδου αὐτῆς, βλέπουμε ὅτι ὁ πολυκομματισμὸς ὀργίαζε τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια σ' ὅλες τὶς παρατάξεις. Ὁπωσδήποτε, στὸ χῶρο τῆς Δεξιᾶς κυριαρχοῦσε τὸ «Λ. Κόμμα» ποὺ ἵδρυσε, τὸ 1920, ὁ Δ. Γούναρης. Τὸ «Λ. Κόμμα» :

Κέρδισε τὴ «μερίδα τοῦ λέοντος» (156 ἕδρες) στὶς ἐκλογὲς τοῦ 1946, σὰν πρῶτο Κόμμα (ἡγέτες : Π. Μαυρομιχάλης, Τ. Θεοτόκης, Κ. Τσαλδάρης τῆς «Ἡνωμένης Παρατάξεως Ἐθνικοφρόνων», ποὺ πῆρε τὸ 55,12% τῶν ψήφων. (Στὴν παράταξη συμμετεῖχαν ἄλλα 8 Κόμματα. Μεταξύ τους καὶ ἡ «Πολιτικὴ ὁμὰς ΕΜΠΡΟΣ» ποὺ ξαναβγῆκε στὸ προσκήνιο τώρα μὲ παράσταση στὸν πρόεδρο Γκιζίκη.)

Βγῆκε πρῶτο Κόμμα τὸ 1950 μὲ 18,8% καὶ 60 ἕδρες. (Ἀρχηγός, ἀπὸ δῶ καὶ μπρός, ὁ κ. Κ. Τσαλδάρης).

Ἔπεσε χαμηλά, τὸ 1951 (6,66% καὶ 2 ἕδρες) ὅταν φάνηκε στὸν πολιτικὸ ὁρίζοντα ὁ «Ἑλληνικὸς Συναγερμὸς» τοῦ στρατάρχη Ἀλ. Παπάγου, ποὺ κέρδισε τὴν πρώτη θέση (36,53% καὶ 114 ἕδρες).

Συντρίφτηκε τὸ 1952 (1,05% καὶ καμιὰ ἕδρα), ὅταν τὸ 49,22% τῶν ψηφοφόρων ἔδωσε 247 ἕδρες στὸν Ε.Σ.

«Ἔπιασε» 3 ἕδρες τὸ 1956 σὰν τελευταῖο ἀπὸ τὰ 8 κόμματα τῆς «Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως», ἡ ὁποία συγκέντρωσε 48,95% τῶν ψήφων (ἕδρες 132) ἀλλὰ δὲν κυβέρνησε : ἡ ΕΡΕ, μὲ 47,38% πῆρε 165 ἕδρες — καὶ ἀνέλαβε τὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας, φυσικά....

Μετεῖχε, τὸ 1958, τῆς «Ἑνώσεως Λαϊκοῦ Κόμματος», ποὺ μὲ ἄλλα 4 κόμματα μαζί, ἔβγαλε 4 βουλευτὲς (2,94%). (Μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἐκλογές, διαλύθηκε).

ΤΑ ΔΥΟ ΝΕΑ ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ

ΔΕΝ χρειάζεται, ἴσως, νὰ ποῦμε ὅτι αἰτία τῆς πορείας αὐτῆς τοῦ Λ.Κ. ἦταν ἡ «ἀλλαγὴ προσωπείου» τῆς Δεξιᾶς — ποὺ γιὰ διάφορους λόγους ἀποφασίστηκε. Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι ἡ Δεξιά :

Ἀπὸ τὸ 1952 λέγεται «Ἑλληνικὸς Συναγερμὸς» καὶ εἶναι γιὰ λίγους μῆνες στὴν ἀντιπολίτευση καὶ γιὰ 4 χρόνια στὴν ἐξουσία.

Ἀπὸ τὸ 1956 λέγεται «Ἐθνικὴ Ριζοσπαστικὴ Ἕνωση» καὶ κυβερνάει μέχρι τὸ 1963, γιὰ νὰ περάσει μετὰ στὴν ἀντιπολίτευση, καὶ νὰ ξαναγίνει «κυβέρνηση» — ὡς τὴν στιγμὴ ποὺ βγῆκαν τὰ τάνκς... Ἡ ἐκλογικὴ δύναμή της ἦταν 41,17% (171 ἕδρες) τὸ 1958, ἔφτασε 50,81% (176 ἕδρες) τὸ 1961 (μὲ τὸν... γνωστό, πιά, τρόπο), ἔπεσε στὸ 39,37% (ἕδρες 132) τὸ 1963, ὅταν ὁ λαὸς ψήφισε δημοκρατικὰ (Ε.Κ. 42, 04% - ἕδρες 138) καὶ βρέθηκε στὸ 35,26% (ἕδρες 107) τὸ 1964, (ἀρχηγός : Π. Κανελλόπουλος) ὅταν ὁ δημοκρατικὸς θρίαμβος ὁλοκληρώθηκε: Ε.Κ.52,72% καὶ 171 ἕδρες.

ΕΙΝΑΙ φανερὸ ὅτι σταθμὸ στὴν κοινοβουλευτικὴ πορεία τῆς Δεξιᾶς, ἀποτελεῖ τὸ 1951, χρονιὰ «σημαδιακὴ» γιὰ τὴ χώρα μας : τότε, μέσα σὲ διάστημα 4 μηνῶν, ὁ Στρατὸς (ἕνα τμῆμα του, δηλαδή) :

Ἔκανε τὸ πρῶτο, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, πραξικόπημά του χωρίς, τελικά, ἐπιτυχία — ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ μπορεῖ κανένας νὰ πεῖ ὅτι ἀπέτυχε...

Ἔβγαλε πρωθυπουργὸ ἕναν «δικό του ἄνθρωπο», τὸν στρτάρχη Παπάγο, ποὺ ἔβαλε τὶς βάσεις γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς πανίσχυρης Δεξιᾶς — κοινοβουλευτικῆς καὶ μή.

ΠΡΑΓΜΑΤΙ, στὶς 30.5.51, μιὰ ὁμάδα ἀξιωματικῶν κατέλαβε τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο. Ποιοὶ ἦταν; Ἀνῆκαν στὸν «Ἱερὸ Δεσμὸ Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν», τὸ γνωστὸ ΙΔΕΑ, μιὰ στρατιωτικὴ ὀργάνωση μὲ «ἄκρως δεξιὲς δικτατορικὲς θέσεις» ποὺ, οὐσιαστικά, οἱ ρίζες της ξεκινᾶνε ἀπὸ τὴν κατοχή, ὅταν στὴ Μ. Ἀνατολὴ δημιουργήθηκαν πολλὲς τέτοιες κινήσεις. Μιὰ ἀπὸ αὐτές, ἦταν ὁ «Σύνδεσμος Ἀξιωματικῶν Νέων» (ΣΑΝ) ποὺ τὰ μέλη του ἀποτελέσανε τὴ βάση τοῦ ΙΔΕΑ. Ἡ ὀργάνωση, εἶχε Διοικοῦσα Ἐπιτροπή, ἀλλὰ τὰ μέλη της ἦταν ἀφοσιωμένα στὸν Παπάγο. Τί ἤθελαν μὲ τὸ κίνημά τους; Ἀξίωναν, νὰ παραμείνει στὴ θέση του ὁ Παπάγος, ποὺ μόλις εἶχε παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία. Ποιὸ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα; Ὁ ἴδιος ὁ Παπάγος τοὺς ζήτησε νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα. Τὸ ἔκαναν... Ἡ ὑπόθεση παραπέμφθηκε στὸ στρατοδικεῖο, ἀλλὰ — ὅπως εἶχαν ὅλοι, τότε, προβλέψει — ἀμνηστεύθηκε, πρὶν φτάσει στὸ ἀκροατήριο. Ὑποτίθεται ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ ΙΔΕΑ διαλύθηκε.. Λίγο μετά, στὶς 9.9.51, ὁ «νικητὴς τοῦ Γράμμου» στρατάρχης Παπάγος, γινόταν πρωθυπουργός : 624.316 ἄτομα (35,53%) ψήφισαν «Ἑλληνικὸ Συναγερμό»...

ΤΗΝ ἴδια χρονιά :

Πρωτοεμφανίστηκε ἡ ΕΔΑ στὴ θέση τοῦ «ἐκτὸς νόμου» ΚΚΕ καὶ πῆρε 10,57% — τὴν ψήφισαν 180.640 ἄτομα.

Ἱδρύθηκε ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν (ΚΥΠ), ποὺ ὑπαγόταν ἀπ' εὐθείας στὸν (ἑκάστοτε) πρωθυπουργό.

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ πέρασαν, οἱ ΙΔΕΑτες ἄρχισαν ἕνας - ἕνας νὰ ἐγκαταλείπουν τὸ στράτευμα, ἀλλὰ ἡ παράδοση συνεχίστηκε : μετὰ τὸ πραξικόπημα τῶν συνταγματαρχῶν, γράφτηκε, ὅτι μερικοὶ «ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κάτι ἤξεραν», θυμήθηκαν ἕνα δραστήριο νεαρὸ ἀξιωματικὸ ποὺ ἀπὸ τότε (1950 - 51) κινεῖται στοὺς κόλπους τῆς ὀργάνωσης. Τὸν ἔλεγαν Γεώργιο Παπαδόπουλο...

ΣΑΝ-ΙΔΕΑ

Ποιοὶ ἀναφέρθηκαν, κατὰ καιροὺς στὸν Τύπο, σὰν ἡγετικὰ στελέχη τῶν στρατιωτικῶν ὀργανώσεων ἢ Συνδέσμων, ὅπως συνηθίστηκε νὰ λέγονται μετὰ τὸ 1909, ὅταν ἔγινε ἡ «καλὴ ἀρχὴ» μὲ τὸν «Στρατιωτικὸ Σύνδεσμο»;

ΣΑΝ : ἀντισυνταγματάρχης Σόλων Γκίκας, ὑπουργὸς μετά, καὶ σήμερα πάλι ὑπουργὸς σ' ἕνα καίριο ὑπουργεῖο : τῆς Δημ. Τάξης. Λοχαγοὶ Τζαβάρας, Παρλαβάντζας, Καραβίτης, Σκιαδόπουλος, κ.ἄ.

ΙΔΕΑ : Φροντιστής, Χρηστέας, Ταβουλάρης, Κοντόπουλος (ταξίαρχοι), Νάτσινας, Ἀναγνωστόπουλος, Καραβίτης, Τζαβάρας, Γωγούσης, Κυρτσόγλου (συνταγματάρχες) κ.ἄ.

Η ΩΡΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ

ΤΗ θέση τοῦ Παπάγου, μετὰ τὸ θάνατό του, πῆρε — ἀνέλπιστα, κάπως, γιὰ τοὺς πολλοὺς τουλάχιστον — ἕνας δικηγόρος ὑπουργὸς Συγκοινωνιῶν, ὁ Κ. Καραμανλῆς. Ἀπὸ τότε (1956) πέρασαν 11 χρόνια ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ στρατὸς ἐπενέβη ξανὰ — καὶ μὲ ἐπιτυχία. Τί μεσολάβησε, δὲν εἶναι εὔκολο νὰ παρατεθεῖ. Πάντως, γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἕνα πανίσχυρο παρακράτος δημιουργήθηκε, κι ἕνα κλίμα τρόμου ἄρχισε νὰ κυριαρχεῖ — μέσα σ' αὐτὸ κινήθηκαν οἱ δολοφόνοι τοῦ Γρηγόρη Λαμπράκη. Τὸ Μάιο σκότωσαν τὸ Λαμπράκη. Τὸ Νοέμβριο, ὁ Καραμανλῆς ἔπεσε — ἡ Δεξιὰ παρέδωσε στὸ Κέντρο τὴν ἐξουσία, καὶ δὲν τὴν ξαναπῆρε — κατὰ τὸν ὀρθόδοξο τουλάχιστον τρόπο (τῶν ἐκλογῶν), ἀκόμα. Πρέπει, ἴσως, νὰ θυμηθοῦμε μερικὰ πράγματα :

Τὸ 1957, ἱδρύονται καὶ στὴ χώρα μας ὅπως καὶ σ' ἄλλες εὐρωπαϊκὲς χῶρες, νεοφασιστικὲς παρακρατικὲς ὀργανώσεις, ποὺ ἀργότερα θὰ γίνουν γνωστὲς — σὰν τοῦ Ξ. Γιοσμᾶ π.χ. (Σὲ ἐπίσημο κρατικὸ ἔγγραφο ἀποκαλοῦνται «ἐθνικιστικὲς ὀργανώσεις»). Ἀκόμα, ἐγκαινιάζεται ἕνα «ἀμερικάνικο πρόγραμμα τεχνικῆς βοηθείας» πρὸς τὰ Σώματα Ἀσφαλείας, ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης, τὸ ὁποῖο «τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀμερικανικῆς Τεχνικῆς Βοηθείας»... Τὴν ἴδια χρονιὰ ὁ βασιλιὰς (27 Ὀκτωβρίου) λέει πρὸς τὸ λαὸ ὅτι «στερεῖται πολιτικῆς ἀγωγῆς» καὶ χαρακτηρίζει τὸν κομμουνισμὸ «προσωρινὴ μολυσματικὴ νόσο» (ἀργότερα, τὸ 1966, ἔγινε «μίασμα»). Ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβέρνησης Α. Ἀποστολίδης παραιτεῖται, λέγοντας : «αὐτὴ δὲν εἶναι κυβέρνηση, εἶναι ἐνωματάρχης καὶ ἐνωμοτία Χωροφυλακῆς», καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Κ. Καραμανλῆς δηλώνει στὴ Βουλή : «Μετὰ ἀπὸ ἐμὲ ἡ δικτατορία»...

Τὸ 1958, γίνεται ἡ πρώτη «ἀντισυγκέντρωση» στὸν Πειραιᾶ, στὶς 12/1 : ὁμάδες ἀντιφρονούντων, μέλη τοῦ «Συλλόγου Ἐπαναπατρισθέντων ἐκ Παραπετάσματος» (ἱδρυτικὸ στέλεχος ὁ Γ. Γεωργαλᾶς, ποὺ ἀργότερα «θὰ εἰσηγηθῆ ἁρμοδίως», ἐπίσημα, τὴ μέθοδο τῶν ἀντισυγκεντρώσεων) δημιουργοῦν σοβαρὰ ἐπεισόδια σὲ βάρος φίλων τῆς Εἰρήνης στὸ Δημοτικὸ Θέατρο... Διαπιστώνεται ρεῦμα ὑπὲρ τῆς ΕΔΑ, ποὺ ὀγκοῦται καθὼς πλησιάζει ἡ μέρα τῶν ἐκλογῶν (11.5.). Τὸ πράγμα εἶναι σοβαρό. Μερικοὶ ἀξιωματικοὶ «κινοῦνται», ἀλλὰ — ὅπως γράφτηκε πρόσφατα — ἕνας λοχαγὸς τοὺς ἀπεκάλυψε καὶ τὸ πράγμα ἔμεινε ἐκεῖ — ὅπως «ἐκεῖ», δηλαδὴ στὸ στράτευμα, ἔμειναν καὶ οἱ «σχεδὸν κινηματίες», ἀφοῦ δὲν ἀποστρατεύθηκε κανένας «χάρις στὴν ἐπέμβαση τοῦ Κ. Μανιαδάκη». Οἱ προβλέψεις, πάντως, τῶν «ἐθνικοφρόνων ποὺ ἀνησυχοῦσαν» βγῆκαν ἀληθινές : ἡ ΕΔΑ ἤρθε δεύτερο κόμμα μὲ 24,43% (ὁ ἕνας στοὺς 4 ψήφισε Ἀριστερὰ) καὶ ἔγινε ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευση μὲ 79 βουλευτές. Εἰδικὰ στὰ ἀστικὰ κέντρα, ἔπιασε σχεδὸν 36% κι ἔφθασε 42% στὴν Ἀθήνα - Πειραιᾶ... Δὲν ἔχουν κλείσει ἀκόμα δέκα χρόνια ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου... Ποῦ πᾶμε; Τί θὰ γίνει;

Τὸ 1959, ἱδρύονται δύο, ἀκόμη, Ὑπηρεσίες «πληροφοριῶν». Ἡ «Διεύθυνση Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας» στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ στρατηγὸ Κοντόπουλο, καὶ ἡ «Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν καὶ Διαφωτίσεως» στὸ Ὑπουργεῖο Προεδρίας, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ στρατηγὸ Γωγούση. Στὴν ΚΥΠ, ἐπικεφαλῆς εἶναι ὁ στρατηγὸς Νάτσινας, καὶ ἀρχηγὸς ΓΕΕΘΑ ὁ στρατηγὸς Φροντιστής, ἀργότερα βουλευτὴς τῆς Δεξιᾶς. Ὅλοι ΙΔΕΑτες... Τὴν ἴδια ἐποχή, ἀρχηγὸς ΓΕΣ εἶναι ὁ Β. Καρδαμάκης (ποὺ εἶπε τὸ 1963 τὸ ἱστορικὸ ἐκεῖνο «ὅσο δεξιότερα τόσο καλύτερα» καὶ μετὰ πῆγε μὲ τὴ χούντα), ἀρχηγὸς Ἀστυνομίας ὁ Ε. Καραμπέτσος, διοικητὴς Γεν. Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν ὁ Ι. Καραχάλιος καὶ ἀρχηγὸς Χωροφυλακῆς ὁ Γ. Βαρδουλάκης, γνωστὸς γιὰ τὶς ἀπόψεις του... Τὸ πολιτικὸ γραφεῖο τοῦ Καραμανλῆ διευθύνει ὁ Πασχάλης Κόντας.

Τὸ 1961, ἱδρύεται ἡ ΕΚΟΦ, ποὺ πρωτοστατεῖ στὰ φοιτητικὰ γεγονότα πολλὰ χρόνια. Ἱδρυτικὰ στελέχη, ὁ χουντικὸς ὑπουργὸς Π. Μανωλόπουλος, οἱ σημερινοὶ ὑποψήφιοι τῆς Γαρουφαλιακῆς ΕΔΕ Γ. Ἀλφαντάκης, Α. Στάθης, οἱ ὑποψήφιοι τῆς «Ν. Δημοκρατίας» Χρ. Φύσσας, Χ. Καρατζᾶς, κ.ἄ. Ἀκολουθοῦν οἱ ἐκλογὲς τῆς βίας καὶ νοθείας, ποὺ δίνουν τὴν τελευταία ἐκλογικὴ νίκη στὴ Δεξιὰ (ΕΡΕ 50,81%, ἕδρες 176) κατεβάζοντας συγχρόνως τὴν ΕΔΑ στὸ 14,63% ἀλλά :

Ἀποκαλύπτουν δημόσια τὸ πανίσχυρο παρακράτος τῆς Δεξιᾶς.

Δίνουν τὸ «πράσινο φῶς» γιὰ τὸν «ἀνένδοτο ἀγώνα», ποὺ τὴν ἤδη ἰσχυρὴ Ε.Κ. (33,66% καὶ 100 ἕδρες) θὰ τὴν ὁδηγήσει μετὰ δύο χρόνια στὸ θρίαμβο, πού, ὅμως, δὲν κράτησε πολύ : ἡ «ἀποστασία» ἔδειξε ὁλοκάθαρα «ποιὸς κυβερνᾶ αὐτὸν τὸν τόπο» (τήν... ἀπορία ἀποδίδουν στὸν Καραμανλῆ — πρωθυπουργό, ἀκόμα) κι ὁδήγησε σὲ μεγάλες λαϊκὲς κινητοποιήσεις πού, ὅμως, δὲν ἀπέτρεψαν τὴ δικτατορία ποὺ ἀκολούθησε. Ἂν, τέλος, θυμηθοῦμε τὶς ὀργανωμένες διώξεις ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν, μὲ ἐξορίες, ἐκτελέσεις (ὁ Μπελογιάννης ἐκτελέστηκε ἐπὶ δημοκρατικῆς κυβέρνησης Βενιζέλου - Πλαστήρα), φυλακίσεις καὶ «δίκες κατασκοπείας», τὴν ἔντονη σκιὰ τοῦ παλατιοῦ πάνω ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ πρόσφατα τὴν ὑπόθεση ΑΣΠΙΔΑ, καθρέφτη γιὰ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, φτάνουμε ἴσως πιό... εὔκολα καὶ στὴ δικτατορία τοῦ Παπαδόπουλου καὶ στὴν Ἀντίσταση τοῦ λαοῦ.

ΣΗΜΕΡΑ, ὁδηγούμαστε σὲ ἐκλογές, δέκα ἀκριβῶς χρόνια μετὰ τὸ ἀλησμόνητο ἐκεῖνο 1964... Στὶς δημοκρατικὲς δυνάμεις (τὴν «Ἕνωση Κέντρου - Νέες Δυνάμεις», τὸ «ΠΑΣΟΚ», τὴν «Ἑνωμένη Ἀριστερὰ») ἀντιπαρατάσσεται ἡ παραδοσιακὴ Δεξιὰ τοῦ Κ. Καραμανλῆ καὶ ἡ δεξιότερη Δεξιὰ τοῦ Π. Γαρουφαλιᾶ. Ἔχουν ἕνα παρελθὸν σ' ὅλους πιὰ γνωστό : κυβέρνησαν τὴ χώρα (κοινοβουλευτικὰ ἢ δικτατορικὰ) ἐπὶ 25 χρόνια ἀπὸ τὰ 28 ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὶς πρῶτες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἐκλογές. Μπορεῖ νὰ ἔχουν καὶ μέλλον στὴν Ἑλλάδα τοῦ 1974;

Ο κ. ΓΚΙΚΑΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Πολὺ θὰ θέλαμε νὰ μπορούσαμε νὰ βεβαιώσουμε ὅτι ἡ «Νέα Δημοκρατία» τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ ἀποτελεῖ σοβαρὴ προσπάθεια ἀνανέωσης καὶ ἐκδημοκρατισμοῦ τῆς Δεξιᾶς —στὸ βαθμό, βέβαια, ποὺ κάτι τέτοιο εἶναι δυνατὸ μὲ τὴν ἑλληνικὴ Δεξιά. Ἀλλὰ ὁ κ. Καραμανλῆς δὲν μᾶς βοηθᾶ. Στὶς καίριες θέσεις τῆς πολιτείας τοποθέτησε ἀνθρώπους ποὺ δημιουργοῦν τὴ βάσιμη ὑποψία ὅτι ἡ «Ν.Δ.» ἢ τουλάχιστον ἕνα της τμῆμα ἔχει ὀργανικὴ σχέση μὲ τὸ πνεῦμα ποὺ γέννησε τὴ δικτατορία τῆς ἑφταετίας.

Ἀναφερόμαστε εἰδικὰ στὴν τοποθέτηση τοῦ ἀπόστρατου ἀντιστράτηγου Σόλωνα Γκίκα στὴ θέση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἀσφαλείας. Ὅπως δείχνει ἡ φωτοτυπία ποὺ παραθέτουμε, ὁ κύριος αὐτὸς δὲν δίστασε νὰ δημοσιεύσει στὴν πρωϊνὴ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα τῆς ἀνωμαλίας —δηλαδὴ στὸν «Ἐλεύθερο Κόσμο»— μακρότατο ἄρθρο μὲ τὸ ὁποῖο ἐξηγοῦσε γιατί θὰ ψήφιζε ὑπὲρ τοῦ ἀνεκδιήγητου ἐκείνου «συντάγματος τοῦ 1968». Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ στὸ ἄρθρο του ἐκεῖνο ὁ κ. Γκίκας χαρακτήριζε τὸ πραξικόπημα τοῦ 1967 σὰν «προϊὸν ἀδηρίτου ἐθνικῆς ἀνάγκης διὰ νὰ ἐμποδίση τὴν κατολίσθησιν τῆς χώρας εἰς τὸ Σιδηροῦν Παραπέτασμα» καὶ διακήρυττε ὅτι τὸ Παπαδοπουλικὸ καθεστὼς ἦταν «ἔντιμο». Ἐπίσης, χαίρονταν ἰδιαίτερα γιατὶ μὲ κεῖνο τὸ φασιστικὸ κατασκεύασμα ἡ χώρα θὰ ἐπέστρεφε «ταχέως» στὴν «ὁμαλότητα» — «ἀπηλλαγμένην βεβαίως τῆς πεζοδρομιακῆς ἀναρχίας». Καὶ δὲν δίσταζε νὰ δηλώσει ὅτι μιὰ ἀδυναμία εἶχε ἐκεῖνος ὁ χαλύβδινος κορσές: ἄφηνε, λέει, ἄθικτο τὸν «κίνδυνο νοθεύσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας μέσω τῶν κομμουνιστικῶν ψήφων». Τὸ ἤθελε μὲ ἄλλα λόγια, τὸ σύνταγμα ἀκόμη πιὸ φασιστικό.

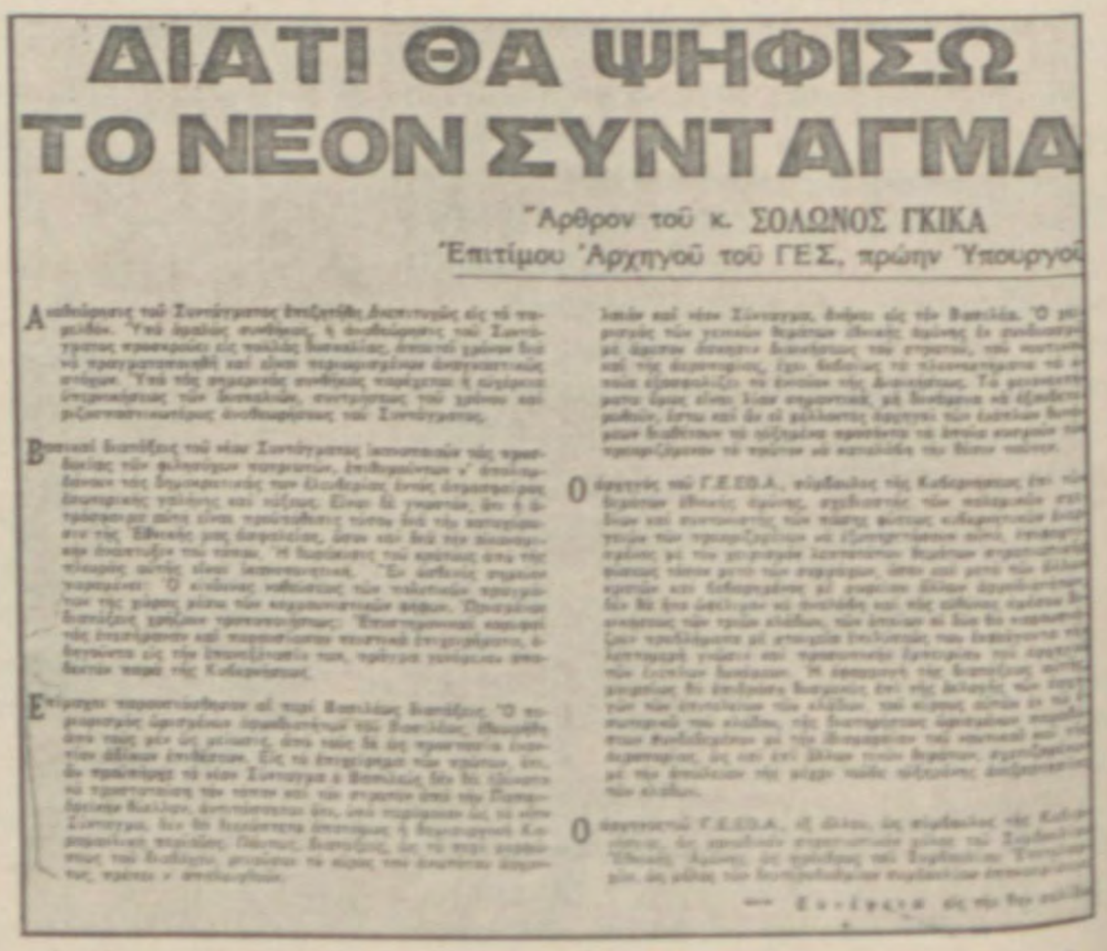

ΔΙΑΤΙ ΘΑ ΨΗΦΙΣΩ ΤΟ ΝΕΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ἄρθρον τοῦ κ. ΣΟΛΩΝΟΣ ΓΚΙΚΑ

Ἐπιτίμου Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ, πρώην Ὑπουργοῦ

Φταῖμε, λοιπόν, ἐμεῖς γιὰ τὶς καχυποψίες μας κ. Καραμανλῆ;

πού πηγαίνει ἡ δημοκρατία;

1) Σκοπὸς τῆς πολιτικῆς ἀναμέτρησης τῆς 17ης Νοεμβρίου διακηρύσσεται γενικὰ ὅτι εἶναι ἡ Δημιουργία μιᾶς πραγματικῆς Δημοκρατίας καὶ ὄχι ἡ ἐπανεγκατάσταση τοῦ παλιοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κατεστημένου. Ποιές εἶναι οἱ ἱστορικὲς συγκυρίες πού ὁδηγοῦν στὴν ἀναγκαιότητα νέου πολιτικοῦ βίου;

ΜΠΑΜΠΗΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Μπ. Δρακόπουλος ἦταν προδικτατορικὰ ἀπὸ τὰ βασικὰ στελέχη τῆς Ε.Δ.Α. Μετὰ τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1968 διαδραμάτισε βασικὸ ρόλο στὸ σχηματισμὸ τοῦ Κ. Κ.Ε. (ἐσωτ.), τὸ ὁποῖο προέκυψε ἀπὸ τὴ διάσπαση τοῦ Κ.Κ.Ε. κατὰ τὴ 12η Ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. Πιάστηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1971 καὶ δικάστηκε μαζὶ μὲ τὸν Μ. Παρτσαλίδη καὶ ἄλλα στελέχη τοῦ Π.Α.Μ.

1 Ὑπάρχει μιὰ ὑπογράμμιση ἀπὸ ὅλες τὶς ἀντιδικτατορικὲς πολιτικὲς δυνάμεις, τῆς μεγάλης σημασίας ποὺ ἔχουν οἱ ἐκλογὲς τῆς 17 τοῦ Νοέμβρη καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητας νὰ ὑπάρξει νέος πολιτικὸς βίος. Καὶ αὐτὸ γιατὶ εἶναι οἱ πρῶτες ἐκλογὲς ποὺ διεξάγονται μετὰ ἀπὸ μιὰ δεκαετία βαρυσήμαντων γεγονότων γιὰ τὸ λαὸ καὶ τὴ χώρα μας, μὲ συσσωρευμένη τὴν πλούσια πεῖρα τῆς δεκαετίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς πρὶν καὶ μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο περιόδου — ποὺ συμπυκνώνεται σὲ δυὸ ἱστορικοῦ χαρακτήρα ἐθνικὲς διαπιστώσεις — συμπεράσματα :

Π ρ ῶ τ ο, τὴ συνειδητοποίηση ἀπὸ ὅλες τὶς ἀντιδικτατορικὲς πολιτικὲς δυνάμεις, σὲ διαφορετικὸ βαθμὸ ἀπὸ τὴν κάθε μιά, τῆς χρεοκοπίας τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς δομῆς τοῦ παλαιοῦ ἀντικομμουνιστικοῦ ξενόδουλου ἀστυνομικοῦ κράτους, ποὺ κληροδότησε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ πού, ἀφοῦ ὄξυνε τὰ μεγάλα ἐθνικά, λαϊκὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, ὁδήγησε τελικὰ στὴ στρατοκρατικὴ φασιστικὴ δικτατορία. Αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της, ἀφοῦ ἐπισώρευσε ἐρείπια σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ πρόδωσε τὴν Κύπρο, ἀνατράπηκε μπροστὰ στὴν παλλαϊκὴ ἀντιδικτατορικὴ ἑνότητα καὶ ἀντίθεση.

Δ ε ύ τ ε ρ ο, στὴ συνειδητοποίηση ἀπὸ εὐρύτερες κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς δυνάμεις τῆς ἀνάγκης ὅτι γιὰ νὰ ὑπάρξει ἐθνικὴ ὀρθοπόδηση, οἰκονομική, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ πρόοδος, χρειάζεται συγχρονισμένος πολιτικὸς βίος, ποὺ νὰ στηρίζεται, ἀκριβῶς, στὸν ἀντίποδα τοῦ συστήματος ἰδεῶν καὶ θεσμῶν τοῦ παλαιοῦ ἀντιδημοκρατικοῦ ἀστυνομικοῦ κράτους, πολιτικὸς βίος ποὺ θεμέλιό του νὰ ἔχει τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ λαϊκὴ κυριαρχία, καὶ ποὺ νὰ ἀποσκοπεῖ στὴν ὁλοένα καὶ περισσότερη Δημοκρατία γιὰ τὸν τόπο μας — πολιτική, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνική.

Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς ποὺ ἐκφράζουν ἱστορικὲς πραγματικότητες, βρίσκουν μιὰ ἀντανάκλασή τους, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, ἔστω καὶ τυπικὰ σ' ὁρισμένες περιπτώσεις, στὰ ἐκλογικὰ προγράμματα τῶν πολιτικῶν κομμάτων, μὲ ἐξαίρεση τὸ φιλοχουντισμὸ τοῦ κ. Γαρουφαλιᾶ. Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς πραγματοποιοῦνται σ' ἕνα διεθνὲς πλαίσιο, ὅπου ὁ συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων ἀλλάζει σταθερά, σὲ βάρος τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Σημειώνουμε : στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο τὴν ἀνατροπὴ τῆς σαλαζαρικῆς δικτατορίας, τὴν πτώση τῆς ἑλληνικῆς χούντας, τὸ ἐπερχόμενο τέλος τοῦ φρανκισμοῦ καὶ ταυτόχρονα τὸ ἀνέβασμα τῆς πάλης τῶν λαῶν τῶν δυτικοευρωπαϊκοκαπιταλιστικῶν χωρῶν γιὰ μία Εὐρώπη ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῶν μονοπωλίων καὶ τὴν ἀμερικανικὴ ἐξάρτηση, γιὰ μιὰ Εὐρώπη κτῆμα τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὴ δημοκρατικὴ καὶ σοσιαλιστική της ἀνάπλαση. Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς βοηθοῦν τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς γνήσιας Δημοκρατίας στὴ χώρα μας καὶ τὴν ἀνανέωση τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

Τὸ πρόβλημα, ἑπομένως, εἶναι οἱ ἐκλογὲς τῆς 17 τοῦ Νοέμβρη, παρὰ τὸ ὅτι διεξάγονται μὲ ὅρους μὴ ἱκανοποιητικοὺς καὶ μὲ σύστημα ποὺ νοθεύει τὴ λαϊκὴ θέληση, νὰ ἐκφράσουν, στὸ μεγαλύτερο δυνατὸ βαθμό, τὴ σημερινὴ ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα καὶ νὰ γίνουν πραγματικὸ ὁρόσημο, ἀφετηρία γιὰ ἕναν ἀληθινὸ δημοκρατικὸ πολιτικὸ βίο.

2 Οἱ πολιτικὲς δυνάμεις θὰ ἀρθοῦν στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων, στὴν ὡριμότητα καὶ εὐθύνη ποὺ ἐπιβάλλεται, ἂν συνειδητοποιήσουν τὴν ἀποφασιστικὴ σημασία τῶν ἐπικείμενων ἐκλογῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔργου τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβέρνησης ποὺ θὰ προέλθει ἀπ' αὐτές, ἂν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς μεγάλες πολιτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς διαφορές τους, διαφυλάξουν σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ τὴν ἀντιδικτατορικὴ δημοκρατικὴ ἑνότητα, τὴν ἀκατανίκητη δύναμη ποὺ ἐπέβαλε τὴν ἔξωση τῆς χούντας καὶ ἄνοιξε τὸ δρόμο γιὰ δημοκρατικὴ προοπτική. Ἐπιβάλλεται γι' αὐτὸ νὰ ὑπάρξει ἀνοικτὸ μέτωπο ἀπ' ὅλες τὶς πολιτικὲς δυνάμεις ἐναντίον τῶν ξένων καὶ ντόπιων δυνάμεων τῆς ἀνωμαλίας (Ἀμερικανῶν, Χούντας, ΕΔΕ, ποὺ ἐμφανίζεται σήμερα ὡς πολιτική τους ἔκφραση κ.ἄ.) ὥστε νὰ ὑψωθεῖ φραγμὸς ἐνάντια σὲ κάθε προσπάθεια ἀνατροπῆς τῆς δημοκρατικῆς πορείας, νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ κάθαρση τοῦ παρελθόντος τῆς ἀνωμαλίας, νὰ κατεδαφισθοῦν οἱ μηχανισμοὶ καὶ θεσμοί της, καὶ νὰ ἀνοίξει ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς δημοκρατικῆς πολιτικῆς ζωῆς, μὲ θεμέλιο τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία, ποὺ θὰ ἐκφραστοῦν μ' ἕνα συγχρονισμένο δημοκρατικὸ καὶ προοδευτικὸ Σύνταγμα. Παράλληλα, θὰ πρέπει νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ τάσεις ὁρισμένων συντηρητικῶν πολιτικῶν δυνάμεων ποὺ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ συγχρονισμοῦ τοῦ Συντάγματος ἐπιδιώκουν νὰ περιορίσουν τὰ δικαιώματα τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ Λαοῦ καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν ἕνα καθεστὼς περιορισμένης πολιτικῆς δημοκρατίας, μὲ ὑπερενισχυμένη ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἔναντι τῶν ἐσωτερικῶν κινδύνων ποὺ διατρέχει ἄμεσα ἡ χώρα μας, καὶ μπροστὰ στὴν ἀνάγκη νὰ ὑπάρξει σταθερὸς χειρισμὸς τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος, γιὰ νὰ διασφαλιστοῦν συνθῆκες ὁμαλότητας ποὺ νὰ ἐπιτρέψουν τὸν ἐλεύθερο διάλογο

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

2) Προκειμένου νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ νέα πολιτικὴ ἐξουσία, ὅλες σχεδὸν οἱ παρατάξεις κάλεσαν τοὺς πολίτες νὰ ἐπιδείξουν ὡριμότητα καὶ εὐθύνη. Σὲ τί συνίσταται, ἀντίστροφα, ἡ ὡριμότητα καὶ ἡ εὐθύνη ποὺ ὁ λαὸς καλεῖ ὅλες τὶς πολιτικὲς παρατάξεις νὰ ἐπιδείξουν, προκειμένου νὰ καρποφορήσει ἡ πορεία πρὸς τὴ Δημοκρατία καὶ νὰ μὴν ὁδηγήσει σὲ παγίδευση τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς καὶ τῶν προσδοκιῶν του;

3) Μαζὶ μὲ τὴν ἰσονομία, οὐσιῶδες ἀλλὰ ὄχι μοναδικὸ στοιχεῖο τῆς δημοκρατίας, ποιά ἄλλα οὐσιώδη χαρακτηριστικά, διαδικασίες καὶ θεσμοὶ πρέπει νὰ ἐγκαθιδρυθοῦν καὶ νὰ ἀρχίσουν νὰ λειτουργοῦν, ὥστε ἡ Δημοκρατία νὰ παγιωθεῖ καὶ νὰ δικαιωθεῖ ὁ χαρακτηρισμός της σὰν «ἀληθινῆς»;

ΤΑΣΟΣ ΔΗΜΟΥ

Ὁ Τάσος Δήμου, δημοσιογράφος- συνδικαλιστὴς καὶ γραμματέας τῆς Ἑνώσεως Συντακτῶν Ἀθηναϊκοῦ Τύπου ὡς τὸ 1967, ἔζησε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ παράδοξες περιπτώσεις τῆς τελευταίας δεκαετίας: Συνελήφθη καὶ φυλακίστηκε τὸ 1965 ἐπειδὴ κατὰ τὴν Ἀσφάλεια ὑποκίνησε τοὺς Λαμπράκηδες νὰ ἀνάψουν πύρινα ὁδοφράγματα στὴ συγκέντρωση διαμαρτυρίας τῆς Ὁμοσπονδίας Τύπου τὸν Σεπτέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου. Στὶς φυλακὲς ἔμεινε ὡς τὶς 15 τοῦ Ἀπρίλη 1967. Μιὰ ἑβδομάδα μετὰ τὴν 21η Ἀπριλίου καὶ ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια κυνηγήθηκε ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια χωρὶς νὰ συλληφθεῖ.

καὶ τὴ διαπάλη τῶν κομμάτων, γύρω ἀπὸ τὴν ἀναθεώρηση τοῦ Συντάγματος, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, τὸ Κόμμα μας πρότεινε νὰ σχηματιστεῖ μετεκλογικὰ κυβέρνηση ἐθνικῆς ἑνότητας, ποὺ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς πιὸ πάνω ἀπαιτήσεις καὶ νὰ ἐφαρμόσει μιὰ πολιτικὴ στὴν ὁποία θὰ συνέπιπταν οἱ ἐπιδιώξεις τῶν διαφόρων κομμάτων — ἐπιδιώξεις ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ χαρακτηρίσουμε σὰν κοινοὺς στόχους γιὰ τὴν οἰκοδόμηση ἑνὸς ἐλεύθερου δημοκρατικοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

3 Πιστεύουμε ὅτι ὁ πρῶτος καὶ βασικὸς ὅρος γιὰ νὰ παγιωθεῖ ἕνας πραγματικὸς δημοκρατικὸς βίος στὴ χώρα μας εἶναι ἡ Βουλὴ ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς νὰ συντάξει ἕνα συγχρονισμένο προοδευτικὸ καὶ δημοκρατικὸ Σύνταγμα. Ὁ νέος αὐτὸς καταστατικὸς χάρτης τῆς πολιτείας θὰ πρέπει πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ ἀπαλλάξει τὴ χώρα ἀπὸ τὸ παρασύνταγμα τῶν ἀναγκαστικῶν ἀντιδραστικῶν νόμων καὶ θεσμῶν ποὺ ἰσχύουν ὡς σήμερα καὶ στηρίζουν τὸ κράτος τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ, τῆς «ἐθνικοφροσύνης» καὶ τῆς ξενοδουλίας καὶ νὰ εἰσαγάγει δημοκρατικὲς διαδικασίες καὶ θεσμοὺς σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς. Νὰ κάνει θεμέλιο τῆς πολιτικῆς ζωῆς τὴ λαϊκὴ κυριαρχία, τὴν ἀδέσμευτη ἄσκηση τῶν λαϊκῶν καὶ πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, τὴν ἐλευθερία δράσης τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργαζομένων. Στὰ πλαίσια αὐτά, καὶ γιὰ νὰ διευρυνθεῖ ἡ Δημοκρατία καὶ νὰ ἀποκτήσει οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ διάσταση, θὰ πρέπει: Νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ θέση τοῦ Κοινοβουλίου. Νὰ κατοχυρωθεῖ ὁ ρόλος τοῦ κρατικοῦ φορέα στὴν οἰκονομία. Νὰ συνταγματοποιηθεῖ ἡ διεύρυνση τοῦ ρόλου τῆς αὐτοδιοίκησης σὰν κύριου φορέα τῆς περιφερειακῆς ἀνάπτυξης. Νὰ καταργηθεῖ κάθε μορφὴ θεσμικῆς προστασίας τῶν προνομίων τοῦ ξένου καὶ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου. Νὰ διευρυνθεῖ τὸ δικαίωμα τοῦ κράτους διὰ ἀπαλλοτριώσεις καὶ ἐθνικοποιήσεις. Νὰ συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ κράτους στοὺς τομεῖς τῶν κοινωνικῶν ὑπηρεσιῶν, τῆς δημόσιας ὑγείας, πρόνοιας, στέγασης καὶ ἀναψυχῆς, ὅπως, νὰ ἐκσυγχρονιστεῖ καὶ νὰ διασφαλιστεῖ ἡ δωρεὰν παιδεία, σ' ὅλες τὶς βαθμίδες. Ταυτόχρονα ὁ Συνταγματικὸς Χάρτης θὰ πρέπει νὰ διασφαλίζει τὸ ρόλο τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, στὸ ἀποκλειστικό τους καθῆκον γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας, ἀπὸ ξένη ἐπιβουλή, καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, στὴν ὑπηρεσία ὅλων τῶν πολιτῶν ἀδιακρίτως. Γενικὰ ἡ δημοκρατία ποὺ θὰ οἰκοδομηθεῖ πρέπει νὰ ἀπορρίπτει κάθε μορφὴ μοντέρνας αὐταρχικῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας καὶ νὰ κατοχυρώνει τὰ εὐρύτερα δικαιώματα τοῦ Λαοῦ καὶ τῆς Βουλῆς στὴ χάραξη καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς πολιτικῆς τῆς χώρας.

κομμουνιστικὴ ὑστερία, ἡ ἀστυνόμευση τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, τὸ παρακράτος καὶ ἡ ὀλίγη δημοκρατία μᾶς ἔφεραν στὴ δικτατορία. Στὴ δικτατορία, ποὺ δὲν χτύπησε μόνο τὴν Ἀριστερὰ μὰ ὅλες χωρὶς ἐξαίρεση τὶς πολιτικὲς παρατάξεις. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ χρόνια κανένας δὲν θυμόταν τὶς πολιτικὲς διαφορές. Δὲν ὑπῆρχε ἀριστερός, δεξιός, κεντρῶος. Ὑπῆρχαν μόνο δημοκράτες, ἀγωνιστὲς τῆς ἐλευθερίας. Τοῦτες οἱ διεργασίες, οἱ διαφοροποιήσεις ποὺ ἐπέβαλε ἡ ἴδια ἡ ζωὴ κάτω ἀπὸ τὴ δικτατορία, ἔκαναν ἀνάγκη ζωῆς, τὴν ἀνάγκη τῆς πραγματικῆς δημοκρατίας.

2 Ἐδῶ οἱ πολιτικὲς παρατάξεις, τὰ κόμματα, πρέπει νὰ ἀναλογιστοῦν τὴν ἱστορική τους εὐθύνη. Οἱ στόχοι νὰ εἶναι συγκεκριμένοι, σαφεῖς. Ἐκκαθάριση ἀπὸ χουντικὰ κατάλοιπα σὲ ὅλα τὰ κλίμακα τῆς κρατικῆς μηχανῆς. Χρειάζονται νέα νομοθετήματα, χρειάζεται παραδειγματικὴ τιμωρία τῶν ἐνόχων. Μὰ δὲν ἀρκοῦν οἱ προθέσεις ἢ οἱ ὑπονοούμενες ὑποσχέσεις. Ἔχουμε τὴν ὑποχρέωση νὰ εἴμαστε συνεπεῖς, στὴν πραγμάτωση τῶν διακηρύξεών μας. Ἀμετακίνητοι στὴν ἀπόφασή μας νὰ ἀγωνιστοῦμε στὰ ἐθνικὰ πλαίσια γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τῆς Δημοκρατίας, ποὺ ὅλοι οἱ Ἕλληνες φανατικὰ ὁραματιζόμαστε.

3 Τέλος, γιὰ νὰ διασφαλιστεῖ ἡ δομικὴ λειτουργία τῆς Δημοκρατίας εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κατοχυρωθεῖ στὸ νέο ἐκσυγχρονισμένο Σύνταγμα: α) ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῶν συνδικάτων (συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὴ διοίκηση καὶ ἐπιστημονικὴ θεμελίωση τῶν αἰτημάτων), β) ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση (μικρογραφία τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας), γ) ἡ προοδευτικὴ, ἐλεύθερη παιδεία, γιατὶ μόνον ἔτσι, κάτω ἀπὸ προϋποθέσεις ἐλευθερίας καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ, θὰ καλύψουμε τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας σὲ τεχνικοεπιστημονικὸ ἀνθρώπινο ὑλικό. Γιατὶ μόνο κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις εἶναι δυνατὸ νὰ χτίσουμε τὴν ἑλληνικὴ δημοκρατικὴ Ἑλλάδα.

1 Τώρα πιὸ πολὺ παρὰ ποτέ, τώρα ποὺ ἡ Ἑλλάδα πλήρωσε τὸ βαρὺ τίμημα τῆς δικτατορίας, τώρα ποὺ βγαίνουμε ἀπὸ τὸν πυκτὸ σκοταδισμὸ ἑπτὰ χρόνων γίνεται φανερὸ γιὰ ὅλους πιὰ ὅτι ἡ ἀντι-

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Ν. ΚΑΛΟΥΔΗΣ. Συνδικαλιστὴς ἀπὸ τὸ 1936. Μέλος τοῦ Κ.Κ.Ε. Ναυτεργάτης. Συμμετεῖχε στὴν ἀπόβαση τῶν συμμάχων στὴ Σικελία. Πιάστηκε τὸ 1970 καὶ καταδικάστηκε σὲ ἰσόβια κάθειρξη γιὰ ἀντιδικτατορικὴ δράση. Βγῆκε μὲ τὴν ἀμνηστία τοῦ 1973. Ἐκτοπίστηκε ξανὰ τὸ χειμώνα τοῦ '74 στὴ Γυάρο καὶ ἀπελευθερώθηκε μετὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας.

1 Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς πολιτικῆς ποὺ ἐφάρμοσαν στὴν Ἑλλάδα οἱ ἄρχουσες τάξεις ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ μέχρι σήμερα εἶναι ἡ ἐθνικὴ ὑποτέλεια, ἡ τυφλὴ ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ τῆς ντόπιας ὀλιγαρχίας. Γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθεῖ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἦταν ἀπαραίτητο ἕνα πολιτικὸ καθεστὼς ποὺ νὰ κρατᾶ ὑπόδουλο τὸ λαό, μὲ τὴ δημαγωγία, μὲ τὴν ἀνοιχτὴ βία, ποὺ ἔπαιρνε ἢ κοινοβουλευτικὴ μορφὴ ἢ τὴ μορφὴ ἀνοιχτῆς δικτατορίας.

Τὸ ποῦ ὁδήγησε ἡ πολιτικὴ τῆς ὑποτέλειας καὶ τὸ πολιτικὸ καθεστὼς ποὺ τὴ στήριζε εἶναι γνωστό. Φτάσαμε στὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἐξάρτησης μὲ τὴν ἔνταξη στὸ ΝΑΤΟ καὶ μὲ τὶς ὑποδουλωτικὲς διμερεῖς ἀμερικανο-ελληνικὲς συμφωνίες. Στὴν 7χρονη δικτατορία τῆς χούντας. Στὴ συσσώρευση ἀναρίθμητων προβλημάτων. Στὴν τραγωδία τῆς Κύπρου.

Εἶναι λοιπὸν ὁλοφάνερη ἡ ἀνάγκη μιᾶς καινούργιας πολιτικῆς ζωῆς, βαθιὰ δημοκρατικῆς καὶ ἐθνικῆς τόσο ὡς πρὸς τοὺς ἐπιδιωκόμενους σκοποὺς — ποιὸν θὰ ἐξυπηρετεῖ —, ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὶς λειτουργίες της. Ἄλλωστε, τὰ δυὸ εἶναι ἀλληλένδετα.

Αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα ποὺ τὸ κόμμα μας δίνει στὴ Νέα Δημοκρατία. Αὐτὴ ἡ Νέα Δημοκρατία ἀποτελεῖ σήμερα ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα. Καὶ τὸ ὅτι ἀκριβῶς ἀποτελεῖ ἱστορικὴ ἀναιγκαιότητα φαίνεται ἀκόμα ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ οἱ δυνάμεις τοῦ παλιοῦ καθεστῶτος μιλοῦν τώρα γιὰ τὴν ἀνάγκη νέας δηκοκρατίας, ἄσχετα ἂν τῆς δίνουν περιεχόμενο ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὸ ποὺ χρειάζεται ὁ τόπος.

2 Κατ' ἀρχὴν νομίζουμε ὅτι χρειάζεται ἐδῶ μιὰ οὐσιαστικὴ διευκρίνιση. Τὸ ΚΚΕ πιστεύει, καὶ τὸ διακήρυξε ἐπανειλημμένα, ὅτι ὁ λαός μας ἐπέδειξε καὶ ἐπιδεικνύει καὶ σήμερα θαυμαστὴ ὡριμότητα καὶ εὐθύνη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐκκλήσεις πρὸς τὸ λαὸ γιὰ νὰ ἐπιδείξει ὡριμότητα ὄχι μόνο δὲν προέρχονται ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ μᾶς βρίσκουν καὶ ἀντίθετους. Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι νὰ ἐπιδείξει ὡριμότητα καὶ εὐθύνη ὁ λαός, ἀλλὰ οἱ ἡγεσίες τῶν πολιτικῶν δυνάμεων.

Καὶ ἡ ὡριμότητα καὶ ἡ εὐθύνη ἀπὸ τὶς δυνάμεις αὐτὲς θὰ 'πρεπε νὰ ἐκδηλωθεῖ, πρὶν ἀπ' ὅλα, στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ καίριου θέματος τῆς ἐγκαθίδρυσης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς ἐξασφάλισης τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων γιὰ τὴ γνήσια ἔκφραση τῆς κυρίαρχης θέλησης τοῦ λαοῦ μὲ πραγματικὰ ἐλεύθερες ἐκλογές. Ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση ξεκινάει καὶ ἡ γνωστὴ πρόταση τοῦ ΚΚΕ νὰ κατέβουν ὅλες οἱ δημοκρατικὲς δυνάμεις συνασπισμένες στὶς ἐπικείμενες ἐκλογὲς μ' ἕνα κοινὸ πρόγραμμα ἔστω καὶ ἀπὸ ἕνα μόνο σημεῖο : τὴν κάθαρση τοῦ χουντικοῦ παρελθόντος καὶ τὴν προετοιμασία καὶ διενέργεια ἐκλογῶν μὲ τίμιο ἐκλογικὸ σύστημα καὶ ἐξασφαλισμένες ὅλες τὶς προϋποθέσεις ἀβίαστης ἔκφρασης τῆς θέλησης τοῦ λαοῦ.

3 Νομίζουμε ὅτι τὸ πρωταρχικὸ καὶ κύριο γιὰ νὰ ἐξασφαλιστοῦν οἱ ἐλευθερίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς νέας στρατιωτικῆς δικτατορίας, γιὰ νὰ παγιωθεῖ μιὰ ἀληθινὴ δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα, εἶναι νὰ ἀπαλλαγεῖ ὁ τόπος ὁλοκληρωτικὰ καὶ ὁριστικὰ ἀπὸ τὶς δομὲς καὶ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς ἀμερικανοκρατίας.

Ἡ ἐγκαθίδρυση καὶ διατήρηση τῆς δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀδιάρρηκτα δεμένη μὲ τὴν κατοχύρωση τῆς πραγματικῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, μὲ τὸ σπάσιμο τῶν δεσμῶν τῆς ὑποτέλειας. Πρὶν ἀπ' ὅλα, νὰ καταργηθοῦν οἱ ἀμερικάνικες καὶ νατοικὲς βάσεις, νὰ ἀκυρωθοῦν οἱ ὑποδουλωτικές, διμερεῖς καὶ ἄλλες, συμφωνίες μὲ τοὺς ἰμπεριαλιστές.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Νὰ ἀκυρωθοῦν ὅλοι οἱ νόμοι, συμβάσεις καὶ συνταγματικὲς διατάξεις ποὺ προστατεύουν τὸ ξένο κεφάλαιο κλπ.

Βέβαια γιὰ τὴν παγίωση μιᾶς ἀληθινῆς δημοκρατίας εἶναι ἀπαραίτητα καὶ μιὰ σειρὰ ἄλλα μέτρα, ποὺ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴ λαϊκὴ κυριαρχία, τὸ δημοκρατικὸ πολιτικὸ βίο, τὰ δημοκρατικὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ.

Πρόκειται γιὰ μέτρα πραγματικοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Σὰν τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ θεωροῦμε :

— Τὴν ἐκκαθάριση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ἀπὸ τοὺς χουντικοὺς πράκτορες. Τιμωρία τῶν βασανιστῶν καὶ τῶν ἐνόχων τῆς δικτατορίας. Διάλυση τῶν ΤΕΑ.

— Γενικὴ πολιτικὴ ἀμνηστία. Ἀπόδοση τῆς ἰθαγένειας σ' ὅλους ὅσοι τὴν στερήθηκαν.

— Κατάργηση ὅλων τῶν ἀντιδημοκρατικῶν νόμων. Ἀναγνώριση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

— Κατοχύρωση τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ σὰν ὄργανο ἄσκησης τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας.

— Κατάργηση τῆς μοναρχίας. Κατάργηση τοῦ νόμου ποὺ βάζει περιορισμοὺς στὴν ἐλεύθερη δράση τῶν κομμάτων. Ψῆφος στοὺς νέους ἀπ' τὰ 18 τους χρόνια.

— Ἐξασφάλιση τῆς δημοκρατικῆς λειτουργίας τῶν συνδικάτων, τῶν συνεταιρισμῶν, τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης.

— Ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τῶν συγκεντρώσεων.

— Οὐσιαστικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων. Ἐκδημοκρατισμὸς τῆς Παιδείας. Ἰσοτιμία στὶς γυναῖκες. Προστασία τῆς νεολαίας. Κατοχύρωση τῆς ἐργασίας σὰν ἀναφαίρετο δικαίωμα κάθε Ἕλληνα, κλπ.

Πιστεύουμε ὅτι γιὰ νὰ μποῦν μπροστὰ αὐτὲς οἱ δημοκρατικὲς διαδικασίες, γιὰ νὰ παρθοῦν αὐτὰ τὰ δημοκρατικὰ μέτρα εἶναι ἀπαραίτητος ὁ σχηματισμὸς Κυβέρνησης ἀντιπροσωπευτικῆς ἀπ' ὅλες τὶς προοδευτικές, δημοκρατικὲς δυνάμεις, ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ ἐλεύθερες ἐκλογές. Ἔτσι ἡ δημοκρατία θὰ πάρει οὐσιαστικὸ περιεχόμενο. Καὶ φυσικὰ δὲν θὰ πρέπει ποτὲ νὰ πάψει νὰ ἀναπτύσσεται.

ΑΝΝΑ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Γιὰ τὸ «ΑΝΤΙ» ἀπὸ τὴν Ἄννα Συνοδινοῦ.

«Ἔνιωσα τὸ ΑΝΤΙ στὴ δικτατορία
σὰ μιὰ ὑπερήφανη Ἀντίσταση.
Τώρα, στὴ Δημοκρατία, τὸ νιώθω
σὰν ἕνα θαρραλέο Ἀντίλογο.
Γιὰ τὴν Ἐθνική του ὑπερηφάνεια
καὶ τὸ δημοκρατικό του θάρρος,
παίρνει —ἀντίδωρο— τὴν ἀγάπη ὅλων μας».

Ἄννα Συνοδινοῦ.
28 Ὀκτωβρίου 1974.

ΑΝΝΑ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ. Γεννήθηκε στὸ Λουτράκι καὶ σπούδασε στὴν Ἀθήνα, ὅπου καὶ τέλειωσε τὴ Δραματικὴ Σχολὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Στὴν πλούσια καλλιτεχνικὴ σταδιοδρομία της σημαντικὸ σταθμὸ ἀποτελοῦν ἡ πεντάχρονη συνεργασία της μὲ τὴ Μαρίκα Κοτοπούλη καὶ ἡ δεκάχρονη δουλειά της στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας ἀνέπτυξε πλούσια ἀντιστασιακὴ δράση μὲ δημόσιες δηλώσεις της ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος. Ξαναεμφανίστηκε στὸ θέατρο τὸ 1972, παίζοντας «Ἠλέκτρα» στὸ Ἡρῴδειο. Πολιτεύεται μὲ τὴ «Νέα Δημοκρατία».

1 Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὅλοι περιμένουμε ἀπὸ τὴν 17η Νοεμβρίου τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς πραγματικῆς Δημοκρατίας, χωρὶς ὡστόσο τὸ ἀναμενόμενο αὐτὸ νὰ ἀποτελεῖ «σκοπὸ» τῶν ἐκλογῶν. Θέλω νὰ ὑπογραμμίσω ἐπίσης, ὅτι εἶναι ἢ μοιάζει μὲ γκρίνια, ἡ ἀναφορὰ στὸ «παλαιὸ πολιτικὸ κατεστημένο», ἀφοῦ ἡ πολιτική

ΑΝΝΑ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

ζωή, στὸ σύνολό της, ἐκφράζεται μὲ νέα πολιτικὰ σχήματα καὶ παρατάξεις, νέα προγράμματα καὶ νέους ἢ παλαιοὺς ἀπόλυτα διαφοροποιημένους ἡγέτες. Ὁπωσδήποτε, ὁ νέος πολιτικὸς βίος ἀνάγεται στὶς μεγάλες ἐθνικὲς προσδοκίες. Πιστεύουμε ὅλοι, ὅτι θὰ ἀξιοποιηθεῖ ἡ πικρὴ πεῖρα τοῦ παρελθόντος, θὰ ἀποφύγουμε ὅσα μοιραῖα λάθη ὁδήγησαν στὸ διχασμὸ καὶ τὴ δικτατορία, καὶ θὰ προχωρήσουμε, μὲ μιὰ νέα Δημοκρατία, σὲ μιὰ νέα Ἑλλάδα.

Ὅσο γιὰ τὶς συγκυρίες ποὺ ἀναφέρετε, ὁμολογῶ πὼς δὲν τὶς διακρίνω. Θὰ ἔλεγα — χωρὶς νὰ ξέρω ἂν βρίσκομαι κοντὰ στὸ πνεῦμα τῆς ἐρώτησής σας — πὼς ἔχουμε ἰσχυρὲς ἀφετηρίες, ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν ἀνανέωση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Ἡ κατάρρευση τῆς χούντας, ἡ πολιτικοποίηση ὁλόκληρου τοῦ Λαοῦ καὶ ἡ δίψα του γιὰ Δημοκρατικὲς διαδικασίες, ἡ νομιμοποίηση τῶν Κ.Κ.Ε., ἡ χρεοκοπία τῶν αὐλικῶν παραγόντων, τὸ πάθος τῆς νεολαίας γιὰ προοδευτικὲς λύσεις, ἡ διαπίστωση καὶ διεθνῶς τοῦ «δυσχεροῦς» τῆς δημοκρατίας, προσφέρουν σταθερὲς ἀφετηρίες ἀλλὰ καὶ χρυσὲς εὐκαιρίες γιὰ μιὰ νέα πολιτικὴ ζωή, μὲ νέους ἀνθρώπους καὶ νέα νοοτροπία, στὴ λειτουργία καὶ στὶς σχέσεις τῶν κομμάτων.

2 Ὑπάρχει ἕνα σημεῖο κοινῆς παραδοχῆς. Ἀναγνωρίζουμε ὅλοι ὅτι διανύουμε μιὰν «εὔφλεκτη» περίοδο. Τώρα, μάλιστα, ἄθελά μου, βλέπω τὸν Ὕβ Μοντὰν νὰ μεταφέρει τοὺς δυναμίτες στὴν περίφημη ἐκείνη ταινία τοῦ Κλουζὼ καὶ νὰ χάνεται ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς «νίκης» του... Ὑπάρχει, λοιπόν, ὁ κίνδυνος τῆς ἀνάφλεξης καὶ τῆς ἔκρηξης, ποὺ ἐπιβάλλει τὴν ὡριμότητα καὶ τὴν εὐθύνη σὲ κάθε λόγο μας καὶ σὲ κάθε πράξη. Καὶ νομίζω πὼς στὴν εὐθεία αὐτὴ πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς τὶς ἐκλογές, μποροῦμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε στὴν ὑπεύθυνη στάση τοῦ Λαοῦ μας. Μοῦ ἀπευθύνετε καὶ τὸ ἀντίστροφο ἐρώτημα, ποιὰ εἶναι ἡ εὐθύνη τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας ἀπέναντι στὴν ἐντολὴ τοῦ Λαοῦ. Δὲν βρίσκω ἄλλη λέξη ἀπὸ τὴ «σ υ ν έ π ε ι α». Συνέπεια στὶς διακηρύξεις, στοὺς λόγους, στὰ προγράμματα, στὶς ὑποσχέσεις. Ἀφοῦ ὅλες οἱ πολιτικὲς παρατάξεις ὑπόσχονται τὴ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, πρέπει νὰ ἀγωνιστοῦν γι' αὐτήν, νὰ τῆς προσφέρουν τὸ ἤπιο πολιτικὸ κλίμα καὶ τὰ ἤμερα πολιτικὰ ἤθη ποὺ θὰ τὴ βοηθήσουν νὰ ἀναπτυχθεῖ. Θά 'λεγα, ἀκόμα, πὼς πρέπει νὰ κουραστοῦν οἱ ἡγεσίες, γιὰ νὰ προσφέρουν, ὅλο τὸ διάστημα ποὺ θὰ ὑλοποιοῦν τὶς ἐπαγγελίες τοῦ προγραμματισμοῦ τους, μιὰν ἀνάπαυλα ψυχικῆς καὶ πολιτικῆς ἠρεμίας στὸ Λαό μας, ποὺ 10 χρόνια τώρα, ταλαιπωρεῖται ἀπὸ ἀδιάκοπη ἀγωνία, ἄγχος καὶ ἀνωμαλίες στὴ δημόσια ζωή.

Ἂν δοῦμε ἀπὸ ποιοὺς δρόμους φτάσαμε στὴ δικτατορία, εἶναι εὔκολο νὰ ἀποφύγουμε τὴν ἴδια διαδρομή. Καὶ πρέπει, ἀκόμα, νὰ προχωρήσουμε στὶς ἀναγκαῖες συνταγματικὲς μεταρρυθμίσεις, ποὺ θὰ θωρακίσουν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ θὰ τὸ καταστήσουν βιώσιμο καὶ ἀνθεκτικὸ στὶς ὅποιες προσβολὲς καὶ ἐπιβουλές.

Στὶς συγκεκριμένες ἐκλογὲς τῆς 17ης Νοεμβρίου, οἱ ὑποσχέσεις τῶν κομμάτων καλύπτουν δύο ἰδεώδη καὶ ἕνα ἐθνικὸ αἴτημα: Τὴ Δημοκρατία, τὴν Ἐθνικὴ Ἀνεξαρτησία καὶ τὴν Κάθαρση. Οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες ὀφείλουν νὰ ἀποφύγουν τὴ δημαγωγία, ποὺ τόσο ἑλκυστικὴ παρουσιάζεται καὶ τόσα... ὑπόσχεται στοὺς χώρους αὐτούς. Αὐτὴ εἶναι ἡ κύρια εὐθύνη τους ἀπέναντι στὸ Λαό.

3 Στὸ ἐρώτημά σας θὰ μποροῦσα ν' ἀπαντήσω μὲ τὴ διακήρυξη τῆς παράταξής μου, γιατὶ μιὰ πλήρης ἀπάντηση θὰ ἀπαιτοῦσε καὶ τὴν πλήρη ἀνάπτυξη ἑνὸς πολιτικοῦ προγράμματος.

Θὰ ἀναφερθῶ, μόνο σὲ δύο, ἀπὸ τὰ πολλὰ σημαντικὰ τῆς ἱδρυτικῆς διακήρυξης τῆς «Νέας Δημοκρατίας», α) «ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ εἶναι ὄχι μόνο ἴσοι ἀπέναντι τῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ μὲ ἴσα δικαιώματα ἀπέναντι τῶν βιωτικῶν εὐκαιριῶν καὶ τῶν δυνατοτήτων ποὺ διανοίγει ὁ πολιτικός, οἰκονομικὸς καὶ κοινωνικὸς βίος» καὶ β) «... ἡ παράταξη θὰ ἀνανεώνεται διαρκῶς ἀπὸ τὶς νέες δυνάμεις τῆς χώρας, στὶς ὁποῖες θεωρεῖ πάντα προνομιοῦχες, γιατὶ ἐκφράζουν ἀμεσώτερα τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς μας». — Ἂν ἡ ἀνανέωση αὐτὴ μποροῦσε νὰ καθιερωθεῖ καὶ νὰ κατοχυρωθεῖ σὰν λειτουργικὸς θεσμὸς στὰ κόμματα, θὰ εἴχαμε ἀσφαλῶς τὴ δυναμικότερη ἔκφραση τῆς ἀληθινῆς Δημοκρατίας. Γιατί, τελικά, πίστη στὴ Δημοκρατία, σημαίνει πίστη στὴν προοδευτικὴ πορεία, ἐμπιστοσύνη στὸ νεώτερο καὶ ὑγιέστερο, στὴ διαδοχὴ τῶν γενεῶν καὶ τῶν ἰδεῶν.

Διαβάζετε

ΑΓΩΝΙΣΤΗ

δεκαπενθήμερο
ὄργανο τῆς Νεολαίας
τοῦ ΠΑΣΟΚ

ΟΙ ΙΘΑΓΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ Παπαδοπουλικὴ —καὶ Ἰωαννιδικὴ— χούντα ἀφαίρεσε τὴν ἰθαγένεια ἀπὸ πολλὲς ἑκατοντάδες Ἑλληνες ποὺ τὴν καταπολεμοῦσαν. Ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ-Μαύρου δὲν αἰσθάνθηκε ὅτι ἦταν ἀνάγκη οἱ ἰθαγένειες αὐτὲς νὰ ἀποδοθοῦν αὐτόματα στοὺς δικαιούχους τους. Θεωρώντας τὰ θύματα τῆς δικτατορίας «ἐνόχους» ἢ καὶ «πιθανοὺς ἐνόχους» —αὐτὸ δείχνει ἡ στάση της— ἀποφάσισε ὅτι ἡ τύχη αὐτῶν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Δημοκρατίας ἔπρεπε νὰ κριθεῖ κατὰ περίπτωση ἀπὸ κάποιο Συμβούλιο Ἰθαγενειῶν. Κι αὐτὸ τὸ τελευταῖο δὲν φαίνεται νὰ βιάζεται καθόλου. Κι ἐπιπλέον, μοιάζει νὰ κρίνει μὲ βάση κάποιες ἀρχὲς πραγματικὰ ἀκατανόητες γιὰ μᾶς.

Ἔτσι, τὸ παράξενο αὐτὸ Συμβούλιο ἀπέδωσε τελευταῖα τὶς ἰθαγένειες σὲ 16 ἄτομα ποὺ εἶχαν πληγεῖ ἀπὸ τὸ φασιστικὸ αὐτὸ μέτρο πρὶν ἀπὸ τὸ 1967 καὶ 14 ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι μέλη τοῦ Π.Γ. καὶ τῆς Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε. Καὶ ἔκανε πολὺ καλά. Ταυτόχρονα, ἐν τούτοις, τὸ ἴδιο Συμβούλιο ἀπέρριπτε τὶς σχετικὲς αἰτήσεις τῶν παλαίμαχων ἀγωνιστῶν Φωκίωνα Βέττα καὶ Γ. Κουτρούκη ποὺ ζοῦν στὴν Ἑλλάδα ἐδῶ καὶ 15 ὡς 20 χρόνια —καί, δουλεύοντας μὲ ταχύτητα χελώνας, δὲν ἀποφάνθηκε ἀκόμα γιὰ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν περιπτώσεων— ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες καὶ κεῖνες τοῦ Διευθυντῆ Σύνταξης τοῦ ΑΝΤΙ, Ἀστέρη Στάγκου, τῆς γραμματέως τοῦ Α. Παπανδρέου κ. Ἀγγέλας Κοκκόλα καὶ ἑκατοντάδων ἄλλων, περισσότερο ἢ λιγότερο γνωστῶν ἀγωνιστῶν.

Τί συμβαίνει, λοιπόν; Ἀπὸ τὴ μιά, παρέμβαση —προφανῶς— τῆς ἴδιας τῆς κυβέρνησης γιὰ τὴ διευθέτηση μερικῶν περιπτώσεων κι ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ἴδιο προφανῶς, κυριαρχία τῶν ἴδιων ἐκείνων σκοτεινῶν ἀστυνομικῶν καὶ στρατιωτικῶν κύκλων πού, ἔχοντας οἱ ἴδιοι δουλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς πραξικοπηματίες καὶ τοὺς ξένους πάτρωνές τους, καταδίωκαν ἀλύπητα τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπὶ δικτατορίας, χαρακτηρίζοντάς τους σὰν «ἐπικίνδυνους διὰ τὸ ἔθνος»; Ἔτσι καταλαβαίνει τὴ Δημοκρατία ὁ κ. Καραμανλῆς; Καὶ τί λέει, ἄραγε, γιὰ ὅλα αὐτὰ ὁ κ. Μαῦρος, ποὺ μέχρι χτὲς ἦταν Ἀντιπρόεδρος στὴν κυβέρνηση Καραμανλῆ; Μὲ τοὺς χουντικοὺς θὰ φτιάξουνε καὶ οἱ δυό τους τὴ Δημοκρατία;

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ. Στὸ τεῦχος 5, στὸ ἄρθρο τοῦ «Νικοκρέοντα» γιὰ τὴν Κύπρο κυριολεκτικὰ ὁ «δαίμονας τοῦ τυπογραφείου» κατάφερε νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ γεγονότα. Συγκεκριμένα, ἔτσι ποὺ τυπώθηκε τὸ κείμενο — χάρις σὲ μιὰ τέλεία ποὺ δὲν χρειαζόταν καὶ στὴ χρησιμοποίηση τοῦ ρήματος «χάθηκαν» δυὸ φορὲς ἀντὶ μιά, ὅπως ἦταν τὸ σωστὸ— κάνει τὸ συνεργάτη μας νὰ ὑποστηρίζει ὅτι καταρρίφθηκαν τρία ἀεροπλάνα μας, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα σίγουρη εἶναι ἡ ἀπώλεια ἑνὸς μόνο. Τὸ σωστό, λοιπόν, εἶναι νὰ διαβαστοῦν οἱ ἀράδες 16-19 τῆς παραγράφου αὐτῆς ἔτσι: «Διότι δυὸ τουλάχιστον ἀεροπλάνα τῆς «Ὀλυμπιακῆς» ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ στὶς 15 καὶ 16.7 φορτωμένα μὲ 150 ἄνδρες καὶ ἐπέστρεψαν μὲ τραυματίες».

Στὸ ἴδιο τεῦχος, στὴ λεζάντα ποὺ ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τὴ φωτογραφία τῆς 4ης σελίδας τοῦ «ἔκτακτου συμπληρώματος», ἀναφέρεται λαθεμένα ὅτι ὁ κ. Μπίτσιος «εἶχε καὶ πρὶν συνεργασίες μὲ τὸν κ. Γκιζίκη καὶ ἐπὶ Ἰωαννίδη καὶ ἐπὶ Παπαδοπούλου». Στὴν πραγματικότητα ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1972 ὡς τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974 ἔμενε στὸ σπίτι του, ἐκτὸς ὑπηρεσίας, κι ἑπομένως τὰ περὶ συνεργασίας του μὲ τὸν κ. Γκιζίκη καὶ ἐπὶ Ἰωαννίδη καὶ ἐπὶ Παπαδοπούλου δὲν εἶναι ἀκριβῆ.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ὅταν τὰ γεγονότα ἦταν ἀκόμα ἀχνιστά,
παράνομες ὁμάδες μάζευαν πληροφορίες,
ἔκαναν κριτικὲς κι ἔβγαζαν συμπεράσματα
(ἄγνωστες μαρτυρίες ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς
ἀνθρώπους ποὺ ἐδημιούργησαν τὸ ἔπος)

Ἐπιμέλεια - Σχόλια : Ν. Γιανναδάκη

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

1. Ἡ ἔρευνα αὐτή, ποὺ ἐπιχειρήθηκε στὶς ἀρχὲς τοῦ Δεκέμβρη, ἀπὸ μία ὁμάδα πρωτοβουλίας μέσα σὲ κλίμα ἀπερίγραπτης τρομοκρατίας, δὲν εἶχε ἱστοριοδιφικὸ οὔτε, πολὺ περισσότερο, δημοσιογραφικὸ χαρακτήρα.

Ξεκίνησε, σὲ πρώτη φάση, σὰ βιαστικὴ προσπάθεια συλλογῆς μαρτυριῶν ἀπὸ ἄτομα ποὺ βρέθηκαν στὴ δίνη τῶν γεγονότων τοῦ τριημέρου (14-17 Νοέμβρη). Στὴν πορεία διαπιστώθηκε ὅτι ἡ προσπάθειά τους, στὸ ἐπίπεδο καταγραφῆς τῶν γεγονότων, ὑπερκαλύπτονταν ἀπὸ ἄλλες ἀνάλογες προσπάθειες καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ἄφθονου φωτογραφικοῦ καὶ κινηματογραφικοῦ ὑλικοῦ.

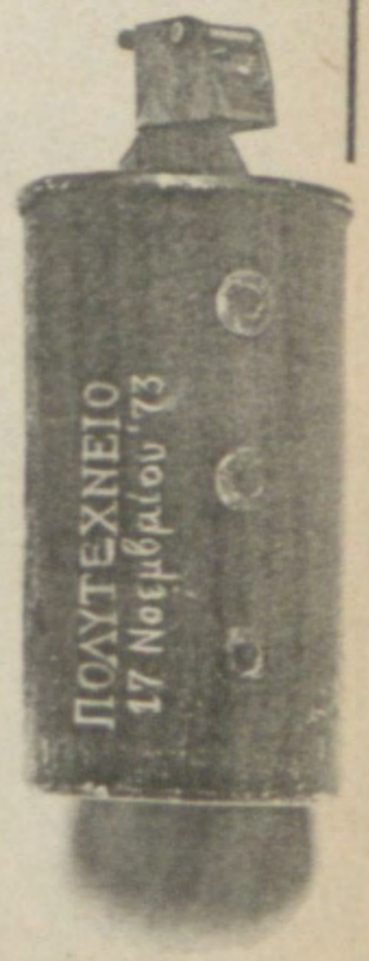

Φάνηκε τότε ἀναγκαία μιὰ βαθύτερη μελέτη ποὺ ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ συγκεντρώσει, «μὲ βάση ἕνα πυκνὸ ἐρωτηματολόγιο», ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερες ὑποκειμενικὲς ἀπόψεις καὶ ἐκτιμήσεις γιὰ τὰ γεγονότα καὶ τὴ σημασία τους, κυρίως ἀπὸ ἄτομα ποὺ πῆραν ἐνεργὸ μέρος στὴν ἐξέλιξή τους. Αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ συμβάλει σὲ μιὰ γενικότερη προσπάθεια ἀξιολόγησης τῆς Νοεμβριανῆς ἐξέγερσης, καὶ ἐξαγωγῆς συμπερασμάτων γιὰ τὴν παραπέρα πρακτικὴ τοῦ ἀντιδικτατορικοῦ ἀγώνα στὶς τότε συνθῆκες.

Τὸ ἐρωτηματολόγιο κυκλοφόρησε παράνομα ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Θεωρήθηκε καλὸ νὰ ξαναζητηθοῦν, στὸ Α΄ μέρος, περιγραφὲς σημαντικῶν περιστατικῶν. Τὸ βάρος ὅμως τοῦ ἐρωτηματολογίου ρίχτηκε στὸ Β΄ μέρος, μὲ τὴν ὑπόδειξη νὰ ἀναπτύξει ὁ καθένας μόνο ὅσα σημεῖα μποροῦσε ἢ ἔκρινε σκόπιμο. Ἐξαιτίας τῆς χαλαρῆς αὐτῆς σχέσης ἀπαντήσεων-ἐρωτηματολογίου, ἡ ἀσαφὴς ἢ καὶ ἀποτυχημένη διατύπωση σὲ ὁρισμένα σημεῖα, ἀκόμα καὶ ὅταν ὁδηγοῦσε σὲ «παρεξηγήσεις», ἔδωσε ἔναυσμα γιὰ ἐνδιαφέρουσες ἀπαντήσεις.

Οἱ ἀπαντήσεις ἔφτασαν ἀνυπόγραφες. Οἱ περισσότερες προέρχονταν ἀπὸ τὸ φοιτητικὸ χῶρο· ἀρκετὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀντιπροσωπεύουν ὁμάδα ἀτόμων ποὺ συνεργάστηκαν γιὰ τὴ σύνταξή τους. Ἀρκετοὶ ἀρνήθηκαν νὰ ἀπαντήσουν, γιατὶ ἐκτίμησαν ὅτι μιὰ τέτοια ἔρευνα εἶχε δευτερεύουσα σημασία ἐκείνη τὴν ἐποχή. Ἡ ἄποψή τους παραμένει σεβαστή.

2. Σήμερα ἔχει περάσει ἕνας χρόνος ἀπὸ τότε. Πολλὰ γεγονότα ἀκολούθησαν· σκοπὸς τῆς σημερινῆς παρουσίασης εἶναι νὰ δείξει τὸν προβληματισμὸ ποὺ ξεπήδησε ἀπὸ ἕνα συγκεκριμένο ἀγωνιστικὸ βίωμα καὶ μάλιστα ὄχι μόνο ἐκείνων ποὺ ἔπαιξαν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων τῆς πλατιᾶς «βάσης».

Ἔχει δηλαδὴ ἰδιαίτερη σημασία τὸ ὅτι οἱ ἐκτιμήσεις γιὰ τὰ λάθη καὶ τὰ σωστὰ τῆς κατάληψης καὶ οἱ θέσεις γιὰ τὴν παραπέρα τακτικὴ τοῦ κινήματος

διατυπώθηκαν τότε, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ἑνὸς πρόσφατου ἀγῶνα, ὅπου πρωτοπόροι καὶ μὴ ἔπαιξαν ἐξίσου τὸ ρόλο τους. Λιγότερη βαρύτητα θά 'χε μιὰ ἔρευνα ὑποκειμενικῶν ἀπόψεων σὲ ἀνύποπτο χρόνο, ὅταν οἱ ἀντιλήψεις θὰ διαμορφώνονταν μὲ βάση δανεισμένα βιβλιογραφικὰ πρότυπα ἢ τὸ πολὺ-πολὺ μιὰ προβληματικὴ περιορισμένη στὰ ἀντίστοιχα παραταξιακὰ στεγανά.

Πρόθεσή μας δὲν εἶναι ἐδῶ νὰ προχωρήσουμε σὲ μιὰ δική μας ἀξιολόγηση τῶν γεγονότων, ἀλλά, βασικά, νὰ παρουσιάσουμε αὐτούσιο τὸ πρωτογενὲς ὑλικό. Πιστεύουμε ὅτι κάθε ἀνάλογο ὑλικὸ εἶναι πολύτιμο ντοκουμέντο γιὰ ὅσους δέχονται ὅτι, πέρα ἀπὸ τὶς ἐπίσημες καὶ «ἀπὸ τὰ πάνω» διατυπωμένες περιγραφὲς καὶ ἐκτιμήσεις, ὑπάρχει ἡ πραγματικότητα τῶν ἀτομικῶν ἐμπειριῶν καὶ σκέψεων, ποὺ ἡ ποικιλία, ἡ ἀλληλοσυσχέτιση καὶ ἀνάλυσή τους ὁδηγεῖ στὴν πέρα ἀπὸ ὁποιαδήποτε στενὴ σκοπιμότητα, ἱστορικὴ καὶ πολιτικὴ γνώση.

3. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὶς ἀτομικὲς σκέψεις καὶ ἐμπειρίες ὑπάρχει καὶ ἡ αὐτοτελὴς λειτουργία τοῦ συγκεκριμένου ἱστορικοῦ γεγονότος στὸ δοσμένο κοινωνικό, οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ πλαίσιο, στὴ δοσμένη κοινωνική, οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ πορεία. Ἡ ἀπάντηση στὸ πῶς καὶ τὸ πόσο λειτούργησε τὸ συγκεκριμένο ἱστορικὸ γεγονὸς σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο καὶ σ' αὐτὴ τὴν πορεία προϋποθέτει ὁπωσδήποτε τὴν πλήρη γνώση τοῦ πλαισίου καὶ τῶν ἐξελίξεων ποὺ περιέκλεινε, ὅλων τῶν στοιχείων ποὺ συνθέτουν τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα καὶ τὶς δυνατότητες τῆς συγκεκριμένης γιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κατάστασης. Τὴν γνώση αὐτὴ ὅμως, μᾶς τὴν προσφέρει, σχεδὸν πάντα, τὸ μέλλον. Καί, ἀντὶ νὰ προχωρήσουμε σὲ περιγραφὲς καὶ ἐκτιμήσεις ἀφηρημένου χαρακτήρα θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ δοῦμε πλευρὲς τῆς διαδικασίας δημιουργίας τοῦ γεγονότος «Πολυτεχνεῖο» καὶ ποιὲς ἦταν οἱ διάφορες προθέσεις ὁρισμένων «δημιουργῶν» του· θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ δοῦμε τὸ συγκεκριμένο ἱστορικὸ γεγονὸς καὶ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς ἄλλων βασικῶν γεγονότων ποὺ ἀκολούθησαν καὶ νὰ τοποθετήσουμε τὰ «ἀνοιχτὰ» ἐρωτήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεση τῶν «ἄμεσων στόχων» μὲ τὶς «ἄμεσες συνέπειες»· καί, πάνω ἀπ' ὅλα, θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἀποφύγουμε τὸ κάθε τὶ ποὺ συντελεῖ στὴ μετατροπὴ μιᾶς συγκεκριμένης πολιτικῆς πράξης σὲ «μύθο». Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ θὰ προσθέσουμε, μετὰ τὴν παράθεση τῶν κειμένων, ὁρισμένες βασικές, κατὰ τὴν γνώμη μας, κριτικὲς παρατηρήσεις, παρατηρήσεις ποὺ προκύπτουν ἀπὸ μιὰ ἔμμεση ἀντίληψη τῶν γεγονότων καὶ ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ἀπαντήσεων στὸ ἐρωτηματολόγιο. Πιστεύουμε πὼς οἱ κριτικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις θὰ συμβάλουν στὴν ἀπαρχὴ μιᾶς γόνιμης συζήτησης, μιᾶς συζήτησης ποὺ θὰ στέκεται, κατὰ τὸ δυνατό, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ ἄμεσες σκοπιμότητες καὶ ὑπολογισμούς.

4. Τὰ κείμενα ποὺ παραθέτουμε παρακάτω χωρίζονται σὲ τρεῖς κατηγορίες: Στὴν πρώτη κατηγορία (κριτικὲς περιγραφὲς ἀπὸ τὶς ὁμάδες 1 καὶ 2), ἐμφανίζεται ἡ «εἰκόνα» τῆς ἐξέλιξης τῶν γεγονότων ὅπως τὴν εἶδαν δύο ὁμάδες, μία φοιτητικὴ καὶ μία ἐργατική. (Τὸ κείμενο τῆς ἐργατικῆς ὁμάδας (2) δὲν ἔχει συλλεχτεῖ ἀπὸ τὴν ὁμάδα σύνταξης τοῦ ἐρωτηματολογίου, ἀλλὰ ἔφτασε διαφορετικὰ στὰ χέρια μας). Τὸ παραθέτουμε, γιατὶ τὸ θεωρήσαμε ἀντιπροσωπευτικὸ ὄχι τόσο μιᾶς κατάστασης, ὅσο μιᾶς νοοτροπίας καὶ λόγω τῆς μεγάλης ποικιλίας τῶν τάσεων ποὺ βρέθηκαν στὴ δίνη τῶν γεγονότων. Στὴ δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται οἱ ἀπαντήσεις διαφόρων ὁμάδων σὲ ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν πραγματικὰ περιστατικά, ἐνῶ στὴν τρίτη κατηγορία οἱ ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν πολιτικὴ πλευρὰ τῆς ἐκδήλωσης τοῦ «Πολυτεχνείου». Στὸ τέλος προσθέτουμε καὶ ἕνα ἐλεύθερο καὶ σύντομο σχολιασμὸ πού, ὅπως εἴπαμε, εἶναι προσωπικὸς καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ «σήμερα».

Κριτικὴ περιγραφὴ

ΠΟΛΥ ΤΕΧΝΕΙΟ

ΟΜΑΔΑ σπουδαστῶν - ἐργατῶν

«Ἡ ἀδυναμία ἐλέγχου πάνω στὴ συγκέντρωση ἔδωσε ἀφορμὴ καὶ δικαιολογία γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῶν σκληρῶν μέτρων...»

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΡΩΙ : Συγκέντρωση 2.000 στὸ ΕΜΠ.
Κριτικὴ τῆς πιθανῆς ἐξέλιξης τῆς συγκέντρωσης σὲ μαχητικὴ ἐκδήλωση ποὺ θὰ ἐπακολουθοῦσε μὲ τὰ τότε δεδομένα :
Πρῶτο : Ἐξουθένωση τῶν παιδιῶν μὲ ἄμεση ἐπίδραση στὴ συμμετοχή τους στὶς Γεν. Συνελεύσεις.
Δεύτερο : Θέμα τακτικῆς. Παραγνώριση τῆς ἱκανοποίησης τοῦ δευτέρου αἰτήματος. Ὑπάρχει προτεραιότητα σωστῆς διεξαγωγῆς Γ. Σ. ἀπέναντι στὴ δημοσίευση τοῦ διατάγματος.

Παρόλο ποὺ ὁ προγραμματισμὸς τῶν Συν. ὑπῆρχε ἀκούγεται ἡ ἄποψη ἀπὸ τὶς ἐπιτροπὲς νὰ μὴ διαλυθοῦμε παρὰ νὰ καθορίσουμε τὴ στάση μας γιὰ τὶς Γεν. Συνελεύσεις.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀποτρέπεται ἡ διάλυση ποὺ θἄταν ἡ φυσικὴ συνέχεια τῶν προηγουμένων κι ὁ κόσμος ποὺ α΄ ἔχει ἔρθει γιὰ μαχητικὴ ἐκδήλωση, β΄ βλέπει πὼς ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὴν πραγματοποιήσει, γ΄ τὸ μεγάλο μέρος του δὲν ἐντάσσει τὴν ἐκδήλωση σὲ μιὰ γενικότερη τακτική, παραμένει.

Ἐκδήλωση διαμαρτυρίας στὸ χῶρο τοῦ ΕΜΠ. Συνθήματα, α΄ καθαρὰ φοιτητικὰ μὲ στόχο τὴν πολιτικὴ ἀπέναντι στὴν παιδεία, β΄ γενικότερα σὲ ἀντιδικτατορικὸ - ἀντιαμερικάνικο ἐπίπεδο !
ΤΕΤΑΡΤΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙ : Ἡ λανθασμένη πληροφορία γιὰ συμπλοκὲς στὸ ΕΜΠ ὁδηγεῖ σὲ διακοπὴ τῶν συγκεντρώσεων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ κατάληξη 50-100 ἀπὸ τὰ μαχητικότερά του στοιχεῖα στὸ Πολυτεχνεῖο. Ἔνταση τῆς μαχητικότητας τῆς συγκέντρωσης καὶ σχηματισμὸς μόνιμου φορέα της, ποὺ θὰ διατηρηθεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Γεν. Συνελεύσεων μὲ καθυστέρηση.
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ : 1. Προκήρυξη ἐκλογῶν.
2. Ἀπεργία μὲ αἴτημα τὴ μὴ δημοσίευση τοῦ διατάγματος.

Τὰ παιδιὰ ποὺ βγαίνουν ἀπ' τὶς Γ. Σ. ἐνισχύουν τὴν ὀλιγάνθρωπη συνεχιζομένη διαδήλωση. Ἡ ἄποψη νὰ ἀποχωρήσουμε καὶ νὰ συνεχίσουμε τὸν ἀγώνα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὁρίστηκε ἀπ' τὶς Γ. Σ. προσκρούει στὴν ἀντίρρηση περιορισμένης μερίδας γιὰ σκοπιμότητα ἀπ' τὴν ἐξώθηση τῆς κατάστασης μέχρι τὴν τελικὴ προβλεπομένη σύγκρουση μὲ τὴν Ἀστυνομία.

Ἡ συνέχιση τῆς διαδήλωσης σύμφωνα μὲ τὴ δεύτερη ἄποψη πετυχαίνεται ὄχι μὲ ἀνάπτυξη ἐπιχειρημάτων παρὰ μὲ συναισθηματικὸ ἐκβιασμὸ τῆς μάζας μέσα ἀπὸ συνθηματολογία.

— Βαθμιαία αὔξηση τῆς μαζικότητας τῆς ἐκδήλωσης μὲ συμμετοχὴ μαθητῶν καὶ ἐργαζομένων.

— Ἀποχώρηση ἀστυνομίας ἀπὸ περιοχὴ ΕΜΠ ποὺ ἐξηγεῖται, σὲ πρώτη ἀνάλυση, σὰν ἐπιθυμία νὰ μὴν ἐπέμβει τοῦτο τὸ βράδυ.

— Αὔξηση τοῦ ὄγκου τῶν διαδηλωτῶν σὲ 10.000.

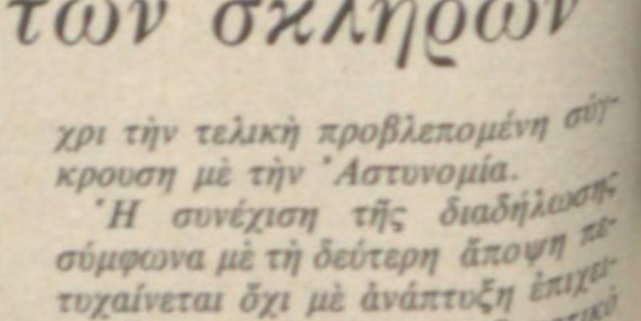

Τὰ παραπάνω ἀνεβάζουν τὸν ἐνθουσιασμὸ τῆς μάζας ποὺ αὐθόρμητα ὀργανώνει κατάληψη.

— Λειτουργία πομποῦ, πολυγράφου, ὀχύρωση Ἀρχιτεκτονικῆς, προμήθειες σὲ τρόφιμα καὶ ἰατρικὰ εἴδη α' ἀνάγκης.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΒΡΑΔΥ : Ὁ κόσμος ἢ μπαίνει μέσα ἢ ἀποσύρεται. Ἀμπαρώνονται οἱ πόρτες τοῦ αὐλογύρου. Προκλήσεις τραμπούκων στὴν Πατησίων μένουν ἀναπάντητες.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ : Ἡ χαμηλὴ συνειδητότητα τῆς μάζας σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἄνοδο ποὺ ἡ ἐξέλιξη τῆς κατάστασης φέρνει στὸν ἐνθουσιασμό της, τὴν παρασύρει σὲ τακτικὴ ποὺ καθορίζεται ἀπὸ ἀλλεπάλληλες κακὲς ἐκτιμήσεις καὶ δείχνει τὴν ἀδυναμία της νὰ ἀκολουθήσει ἕνα ὀργανωτικὸ σχῆμα.

ΠΕΜΠΤΗ : Ὁ πομπός, τὰ μεγάφωνα, ὁ πολύγραφος καὶ ἡ συνθηματολογία γενικὰ εἶναι ἀνεξέλεγκτα καὶ δημιουργοῦν ἐντυπώσεις μέσα - ἔξω στὸ ΕΜΠ ποὺ δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὶς ἀπόψεις τῆς πλειονότητας.

Οἱ βγαλμένες ἀπὸ προηγούμενες Γ. Σ. καὶ συγκεντρώσεις ἐπιτροπὲς κατὰ σχολὲς α' ἀδυνατοῦν νὰ ἐλέγξουν τὴν κατάσταση μιᾶς καὶ τὰ κριτήρια ἐκλογῆς τους καθορίστηκαν ἀπὸ διαφορετικὴ σκοπιμότητα, β' εἶναι ἀνίκανες νὰ συνδεθοῦν ὀργανωτικά, μέσα στὰ στενὰ χρονικὰ πλαίσια, μὲ τὰ πέρ' ἀπ' τὸ φοιτητικὸ στρώματα ποὺ συμμετεῖχαν στὴν κατάληψη. Ἡ ἀδυναμία αὐτή, σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἀνάγκη ἄμεσης ἀντιμετώπισης κρισίμων θεμάτων, ὁδήγησε στὸν οὐσιαστικὸ παραμερισμό τους.

Ἡ ἐκλογὴ ἐκπροσώπων τους δὲν ἔλυσε τὸ πρόβλημα, μιᾶς καὶ σὲ τόσο σύντομο χρονικὸ διάστημα, μέσα ἀπὸ ἄγνωστές τους διαδικασίες — Γ. Σ. — ἦταν ἀδύνατο νὰ ἐκλεγοῦν πραγματικοὶ ἐκπρόσωποι. Σὰ συνέπεια, ἡ συμμετοχή τους στὶς ἐπιτροπὲς ἔχει τὴν ἔννοια νὰ πειστοῦν γιὰ τὶς ἀποφάσεις τῶν φοιτητῶν κι ὄχι νὰ συμμετάσχουν στὸν καθορισμό τους.

Ἡ ἐκδήλωση παύει νὰ ἔχει τὸ χαρακτήρα διαμαρτυρίας - ἀντίθεσης —κάτω ἡ χούντα, ἔξω οἱ Ἀμερικάνοι — καὶ γίνεται παράγοντας ἰσχυρῆς πολιτικῆς πίεσης ὅσον ἀφορᾶ τὴ μαχητικότητα καὶ τὴ μαζικότητα τοῦ πλήθους, ὄχι ὅμως ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἱκανότητά του νὰ διακρίνει τὴν ἄμεση τακτικὴ ἀπ' τὴ στρατηγική.

Σὰ συνέπεια, ἡ συγκεκριμένη πολιτικὴ προοπτικὴ — κυβέρνηση συνασπισμοῦ, ἐπαφὴ μὲ τὴν ἐπιτροπὴ ἀποκατάστασης δημοκρατικῆς Νομιμ.—βρίσκει δυσκολία νὰ ἐντάξει στὸ πλαίσιό της τὴν ἐκδήλωσὴ γιὰ τὴν ὥρα.

Στὶς βραδινὲς Γ. Σ. ἐκλέγονται διμελεῖς ἐπιτροπὲς σὲ κάθε Σχολὴ ποὺ ἀποτελοῦν τὴ Σ. Ε. τῆς κατάληψης καὶ διατυπώνεται ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ἄμεση προβολὴ συγκεκριμένου πολιτικοῦ στόχου ὡς τὸ ξεκαθάρισμα τῆς κατάστασης.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ : Ἡ νέα ἐπιτροπή, ποὺ ἡ διαφορά της ἀπὸ τὴν προηγουμένη εἶναι ἡ γνησιότερη ἀντιπροσώπευση τῶν συγκεκριμένων τμημάτων τῶν Σχολῶν ποὺ βρίσκονταν στὴ κατάληψη, ἐνῶ ἡ δεύτερη αἰτία ἀνεπάρκειας τῆς προηγούμενης ἐπιτροπῆς παραμένει, βάζει κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό της πομπὸ - πολύγραφο καὶ συνθήματα μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ.

Ἡ διαφωνία ὁρισμένης μερίδας γιὰ τὶς θέσεις ποὺ διαμορφώνει ἡ ἐπιτροπή, τοὺς ὁδηγεῖ στὴν προσπάθεια ἀντικατάστασης τῶν μελῶν της, ποὺ φτάνει στὴν ἀμφισβήτηση τῆς χρησιμότητάς της, θέσεις ποὺ ἀντικρούονται μέσα ἀπὸ συνελεύσεις καὶ συζητήσεις τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς.

Τελικὰ ἡ ἀδυναμία ἐπιβολῆς ἐλέγχου στοὺς συγκεντρωμένους πάνω σὲ μιὰ συγκεκριμένη πολιτική, ὁδηγεῖ σὲ αὐθόρμητης ἔμπνευσης ἐκδηλώσεις ἔξω καὶ μακριὰ ἀπ' τὸ Πολυτεχνεῖο, ποὺ δίνουν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐπέμβαση καὶ δικαιολογία γιὰ τὴ χρησιμοποίηση πιὸ σκληρῶν μέσων ἀπ' ὅτι, ἀπαιτοῦν οἱ συνθῆκες.

«Οἱ ἐργατικὲς ἐπιτροπὲς βάσης καὶ οἱ φοιτητικὲς πάλης δὲν μπόρεσαν νὰ λειτουργήσουν πραγματικὰ σὲ ἔκταση ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο...»

Καταγράφουμε τὰ γεγονότα ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἔδωσαν δύο σύντροφοι ποὺ πῆραν μέρος σ' αὐτά. Ἀνήκουν καὶ οἱ δύο στὴν ἴδια ἀνώνυμη ὁμάδα. Εἶναι ἐργάτες καὶ τὴν κύρια δραστηριότητά τους ἀνάπτυξαν στὸ Πολυτεχνεῖο.

1. Ὅταν μάθαμε ὅτι στὶς φοιτητικὲς συνελεύσεις ἀποφασίστηκε ἡ κατάληψη τοῦ Πολυτεχνείου, καταλάβαμε ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ρίξουμε τὸ βάρος τῆς δουλειᾶς μας. Ξέραμε ὅτι ἡ κατάληψη ἀποφασίστηκε ὄχι γιὰ νὰ δοθεῖ μία μεγάλη μάχη ἀλλὰ γιὰ νὰ προβληθοῦν μερικὰ κλαδικὰ φοιτητικὰ αἰτήματα. Αὐτὰ εἶχαν διατυπωθεῖ κιόλας ἀπὸ τὶς δύο πτέρυγες τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς τόσο στὶς συνελεύσεις τῶν σχολῶν τοῦ Πολυτεχνείου ποὺ ἐλέγχονταν ἀπὸ μερικὰ στελέχη τοῦ ΚΚΕ (ΕΣ.) ὅσο καὶ σ' ἐκεῖνες τῆς Νομικῆς ὅπου τὸν ἔλεγχο κρατοῦσε ἢ ἀντι - ΕΦΕΕ τοῦ ΚΚΕ (ΕΞ.). Ἡ πάλη μεταξὺ τῶν δύο εἶχε περιοριστεῖ στὸ ἂν θὰ γινόταν κατάληψη τοῦ Πολυτεχνείου ἢ τῆς Νομικῆς. Κέρδισε τὸ ΚΚΕ(ΕΣ.) καὶ ἀποφασίστηκε ἡ κατάληψη τοῦ Πολυτεχνείου.

Ἐκλέχτηκε μιὰ συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τρεῖς ἐκπροσώπους κάθε σχολῆς ποὺ ἐλεγχόταν ἀπὸ τὸ ΚΚΕ(ΕΣ.). Εἶχε διαπιστωθεῖ, ὅμως, ὅτι ἡ Σ.Ε. δὲν ἔλεγχε τὴν πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν (ἀλλὰ αὐτή, δὲν ἀκολουθοῦσε καὶ τὶς πάρα πολλὲς ἀλλὰ διασπασμένες ὁμάδες ποὺ δὲν εἶχαν σχέση μὲ τὰ δύο τμήματα τοῦ ΚΚΕ γιὰ τὸν ἁπλὸ λόγο ὅτι αὐτές, ἂν καὶ ἦταν πάρα πολὺ πιὸ ἰσχυρὲς ἀπὸ τὶς δύο πτέρυγες τοῦ ΚΚΕ, δὲν κατόρθωσαν νὰ διατυπώσουν ἢ νὰ ὑποστηρίξουν μιὰ κοινὴ γραμμή). Ἡ ὕπαρξη αὐτῆς τῆς πλειοψηφίας ἦταν μία αἰτία ποὺ ἐπέτρεπε νὰ ματαιωθοῦν τὰ σχέδια τῶν δύο ΚΚΕ καὶ ἡ κατάληψη νὰ μετατραπεῖ σὲ μαχητική, πολιτικὴ ἀντιπαράθεση μὲ τὸ καθεστὼς καὶ τὸ σύστημα. Μία δεύτερη αἰτία ποὺ ἐπέτρεπε αὐτὴ τὴν προοπτικὴ ἦταν τὰ γεγονότα ποὺ εἶχαν γίνει πρὶν λίγες ἡμέρες στὸ μνημόσυνο τοῦ Γ. Παπανδρέου. Ἡ βίαιη σύγκρουση 5.000 νέων μὲ τὴν ἀστυνομία ἔδειχνε ὅτι τὸ κλίμα κατευνασμοῦ, ἡ πολιτικοποίηση καὶ ἡ φιλελευθεροποίηση εἶχαν ξεπέσει στὴ συνείδηση μεγάλων

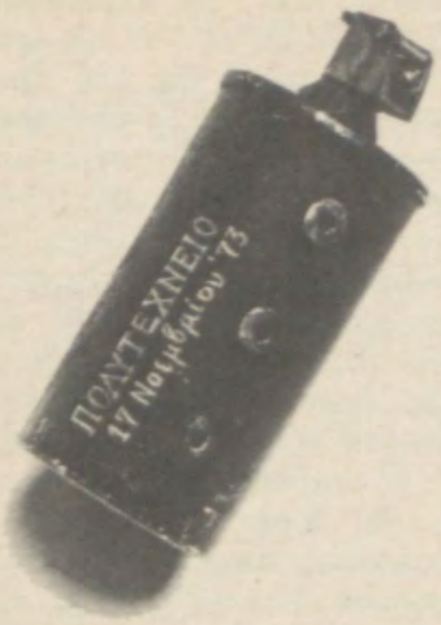

κοινωνικῶν στρωμάτων, τὰ ὁποῖα ταυτόχρονα εἶχαν ἀποφύγει τὸν ἐναγκαλισμὸ τῶν παλαιῶν πολιτικῶν ἡγεσιῶν, εἴτε τῆς δεξιᾶς εἴτε τῆς ἀριστερᾶς εἴτε τοῦ κέντρου ἦταν αὐτές. Ἡ πολιτικὴ τῆς φιλελευθεροποίησης καὶ τῶν πολιτικῶν διαδικασιῶν ποὺ εἶχαν ἐπιχειρήσει οἱ Παπαδόπουλος - Μαρκεζίνης εἶχε ἀποτύχει καὶ τὸ ἀδιέξοδο εἶχε ἐπιδεινωθεῖ. Ἡ ἔντονη δυσαρέσκεια τῶν ἐργαζομένων ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιδείνωσης τῆς οἰκονομικῆς κατάστασης δὲν εἶχε κατευναστεῖ μὲ τὴν ὑπερτίμηση τῆς δραχμῆς καὶ τὶς αὐξήσεις στὶς ἀποδοχὲς ποὺ εἶχε κάνει ὁ Μαρκεζίνης. Ἀντίθετα εἶχε γίνει πιὸ ἔντονη ἐξ αἰτίας ἄλλων μέτρων ἀντιπληθωριστικῶν, ὅπως τὸ σταμάτημα τῶν πιστώσεων. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐμπόδιζε τὸν παλιὸ πολιτικὸ κόσμο νὰ πάρει ἀνοικτὰ μέρος στὸ παιχνίδι τῆς πολιτικοποίησης καὶ τοῦ «ἐκδημοκρατισμοῦ» τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἂν τὸ ἔκανε, φοβόταν ὅτι θὰ θεωρεῖτο ὑπεύθυνος μαζὶ μὲ τὸ καθεστώς, ἀπέναντι στὸ λαό. Ἦταν φανερὸ αὐτὲς τὶς ἡμέρες ὅτι τὸ ἀδιέξοδο ἦταν πλῆρες καὶ ὅτι ἦταν δυνατή, κάτω ἀπὸ ὁρισμένες προϋποθέσεις, ἡ ἀνατροπὴ τοῦ Παπαδόπουλου.

Μία ἀπὸ τὶς βασικὲς αὐτὲς προϋποθέσεις ἦταν ἡ ἄμεση σύνδεση τοῦ ἀγώνα τῶν φοιτητῶν μὲ τοὺς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων. Βέβαια, ἀγῶνες μὲ τὴ μορφὴ ἀπεργιῶν κ.λπ. δὲν εἶχαν ἀναπτυχθεῖ. Ἡ μαζική, ὅμως, συμμετοχὴ ἐργατῶν στὴ φοιτητικὴ πάλη μποροῦσε νὰ γίνει παράγοντας μετατροπῆς τῆς λαϊκῆς δυσαρέσκειας ποὺ «ἔτρεχε» στοὺς δρόμους καὶ στοὺς τόπους δουλειᾶς σὲ συγκεκριμένη πάλη τόσο μὲ τὴ μορφὴ ἀπεργιῶν ὅσο καὶ μὲ τὴ μορφὴ μαζικῶν λαϊκῶν ἐκδηλώσεων.

ΤΕΤΑΡΤΗ. Οἱ φοιτητὲς κλείστηκαν στὸ Πολυτεχνεῖο. Δὲν ξεπερνοῦσαν ἀρχικὰ τοὺς 1500. Ἡ συντονιστικὴ ἐπιτροπὴ δὲν εὐνοοῦσε τὶς συνελεύσεις καὶ νὰ γίνει γενικὴ συνέλευση. Φοβόταν ὅτι θὰ χάσει τὸν ἔλεγχο. Ἔχοντας υἱοθετήσει σὰν βασικὰ συνθήματα: «ἐκλογὲς» - «τρίτη ἐξεταστικὴ περίοδο» - ἑστιατόριο» εἶχε ἀφήσει νὰ ἐκφυλιστοῦν οἱ συνελεύσεις σὲ συζητήσεις παρέας. Αὐτὸ θὰ διευκόλυνε τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ πλάνου γιὰ ἐγκατάλειψη τοῦ Πολυτεχνείου ὕστερα ἀπὸ 24 ὧρες καὶ τὴν ἐπίδοση ψηφίσματος στὴν κυβέρνηση.

Αὐτὴ ἡ στάση τῆς Σ.Ε. καὶ τῆς ἀντι - ΕΦΕΕ ἐπέτρεψε μιὰ μικρὴ ὁμάδα ἀναρχικῶν νὰ πλημμυρίσουν τὸ Πολυτεχνεῖο μὲ συνθήματα καὶ σκίτσα.

Τὴν ἴδια ἡμέρα ἡ ἀστυνομία ἔχει μπλοκάρει τὸ γύρω χῶρο ἀλλὰ μὲ διαθέσεις ποὺ δὲν εἶναι ἐπιδεικτικὲς ἐμποδίζει τοὺς ἔξω νὰ πλησιάσουν τὸ κιγκλίδωμα. Αὐτὸ μέχρι τὸ μεσημέρι. Τὸ ἀπόγευμα ἀποσύρθηκε καὶ ἡ ἐπικοινωνία ἦταν ἐλεύθερη. Τὸ ἴδιο ἀπόγευμα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν ποὺ μπῆκαν στὸ Πολυτεχνεῖο ξεπερνᾶ τοὺς 1000. Μέσα, λειτουργεῖ μικρὸς ραδιοφωνικὸς πομπὸς ποὺ ἐλέγχεται ἀπὸ τὴ Συν. Ἐπιτ. καὶ μεταδίδει συνθήματα δικά της. Κάθε κείμενο, κάθε σύνθημα, ὑποβάλλονται σὲ λογοκρισία, στὴν ἀρχὴ κάπως χαλαρὰ ἀλλὰ στὴ συνέχεια πιὸ αὐστηρά. Ἔξω, στὴν ὁδὸ Πατησίων, Στουρνάρα κ.λπ. γύρω ἀπὸ τὶς 15000 ἄνθρωποι κάθε κοινωνικῆς προέλευσης ἔχουν γεμίσει τὰ πεζοδρόμια καὶ ἐνθαρρύνουν μὲ τὴ στάση τους τοὺς κλεισμένους.

Γιὰ πολλὲς ὧρες ἡ Συντ. Ἐπ. μὲ διάφορα προσχήματα δὲν ἐπιτρέπει τὴ σύγκληση μιᾶς Γεν. Συνέλευσης ποὺ ζητοῦν ἐργάτες καὶ φοιτητές. Πότε προβάλλει τὴν ἔλλειψη αἴθουσας, πότε ὅτι εἶναι ἀπασχολημένη, πότε διακόπτει τὴ συζήτηση γιατὶ ἦρθε κάποιο τηλεφώνημα κλπ. Ταυτόχρονα, μὲ διάφορα προσχήματα δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἴσοδο στὸ Πολυτεχνεῖο πολλῶν ἐργατῶν. Ἔτσι παρουσιάστηκε μία ἔνταση στὶς σχέσεις ἐργατῶν - φοιτητῶν καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὰ «ὄργανα τάξης».

«Ἡ πλειοψηφία μὴ ὀργανωμένων σὲ κόμματα ὁμάδων μέσα στὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπέτρεψε τὴν μετατροπὴ τῆς κατάληψης σὲ μαχητικὴ ἀντιπαράθεση πρὸς τὸ καθεστώς...»

ΤΕΤΑΡΤΗ - ΠΕΜΠΤΗ. Οἱ ἐργάτες - φοιτητὲς ὀργανώνουν μόνοι τους ἐπιτροπὲς ποὺ ἔχουν σὰν σκοπὸ νὰ ἔρθουν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμο, νὰ τὸν ἐνημερώσουν γιὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀγώνα ποὺ ἔχουν ἀρχίσει, νὰ ζητήσουν τὴν ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ βοήθειά του. Ἔτσι, σχηματίζονται ὁμάδες φοιτητῶν - ἐργατῶν συμπαγεῖς ποὺ σταματοῦν τὴν κυκλοφορία, ἀνεβαίνουν στὰ τρόλλεϋ καὶ τὰ λεωφορεῖα, μοιράζουν τρὺκ καὶ μιλοῦν στοὺς ἐπιβάτες. Οἱ εἰσπράκτορες καὶ οἱ ὁδηγοὶ βοηθοῦν ἀποφασιστικὰ τὴ δουλειὰ τῶν ὁμάδων. Ἐκεῖ μαζεύονται ἀκόμα λεφτὰ καὶ τσιγάρα.

Μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο ἔχουν ὀργανωθεῖ καντίνες καὶ μιὰ ὑπηρεσία ἐφοδιασμοῦ προμηθείας στοὺς ἐγκλείστους μὲ ὅσα χρειάζονται.

ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ. Ἡ ἀστυνομία ξαναπερικυκλώνει τὸ Πολυτεχνεῖο. Τὸ πλησίασμα γίνεται προβληματικό. Πολοὶ νέοι ὅμως σπᾶνε τὸν κλοιό, πηδοῦν τὰ κάγκελα καὶ μπαίνουν μέσα. Τὸ ἀπόγευμα 30.000 λαοῦ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο. Ἡ ἀστυνομία ἀποσύρεται. Στὸ ἐσωτερικὸ ἔχουν ἀρχίσει ζωηρὲς ζυμώσεις καὶ προετοιμάζεται ἡ ἀναμέτρηση μεταξὺ ἐκείνων τῶν τάσεων ποὺ ζητοῦν τὸ συμβιβασμὸ μὲ τὴν κυβέρνηση καὶ ἐκείνων ποὺ ἐπιζητοῦν τὴ σύγκρουση πάνω σὲ συγκεκριμένα πολιτικὰ αἰτήματα.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν «ἀνωνύμων» ὁμάδων ἐπιζητεῖται ἡ συνεργασία μὲ τὶς διάφορες τάσεις τῶν κινεζοφίλων, τροτσκιστῶν, ἀναρχικῶν καὶ τῆς Μαμῆς. Στὴν ὁδὸ Στουρνάρα καὶ μέσα στὸ μέγαρο Γκίνη πραγματοποιεῖται μιὰ γενικὴ συνέλευση φοιτητῶν - ἐργατῶν αὐτῶν τῶν τάσεων. Μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἕνωση ὅλων αὐτῶν τῶν δυνάμεων θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ ἐκφράσει τὴ μεγάλη πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν, ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὴν πρωτοβουλία ὑπεχώρησαν σὲ πολλὰ σημεῖα ποὺ ἐπέμειναν οἱ κινεζόφιλοι, καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἔξαρση τοῦ ρόλου τῶν μεσαίων στρωμάτων. Ἔτσι συντάχθηκε κοινὴ διακήρυξη ποὺ ὅμως δὲν ὑποστηρίχτηκε στὴν πράξη οὔτε ἀπὸ τοὺς κινέζους, οὔτε ἀπὸ τοὺς τροτσκιστές, οὔτε ἀπὸ τὴ Μαμή.

Ἡ Συντ. Ἐπ., βλέποντας αὐτὲς τὶς κινήσεις, προχώρησε στὸν ἀνασχηματισμό της καὶ περιέλαβε καὶ κινέζους. Ὁ χαρακτήρας της, ἂν ἄλλαξε, ἄλλαξε στὸ χειρότερο. Ἡ λογοκρισία ἔγινε πιὸ αὐστηρή. Τὰ ἐμπόδια στὴν κυκλοφορία τῶν ἀπόψεων πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικά. Ἡ ἄρνηση γιὰ τὴν πολυγράφηση διακηρύξεων, τρὺκ κ.λ.π. ποὺ δὲν συμφωνοῦσαν μὲ τὴ γραμμὴ παράδοσης τῆς νέας Συντ. Ἐπ. ἀπόλυτη. Κάτω, ὅμως, ἀπὸ τὴν πίεση προχώρησε σὲ γενικὴ συνέλευση. Ἡ συζήτηση ἦταν πολὺ ζωηρή. Ὁ Μπίστης, ὁ Παπᾶς καὶ ἡ Καρυστιάνη, καὶ οἱ τρεῖς τοῦ ΚΚΕ (ΕΞ.) ἀντι-ΕΦΕΕ, περιόρισαν τὰ αἰτήματα σὲ καθαρὰ συνδικαλιστικὰ - φοιτητικὰ (τρίτη ἐξετ. περίοδος, ἑστιατόριο), ζήτησαν τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ Πολυτεχνείου (Μπίστης) καὶ ἐμπόδισαν τοὺς ἐργάτες νὰ μιλήσουν ἀφαιρώντας τὸ μικρόφωνο (Παπᾶς).

Αὐτά, δὲν ἐμπόδισαν τὴ Γεν. Συνέλευση νὰ υἱοθετήσει τὸ ψήφισμα ποὺ εἶχε συντάξει ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ μεγάρου Γκίνη. Αὐτὸ ἔδειχνε καθαρὰ πόσο σωστὴ ἦταν ἡ προοπτικὴ γιὰ μία πάλη προωθημένη πέρα ἀπὸ τὰ συνδικαλιστικὰ αἰτήματα. Ὅμως λογοκρίθηκε καὶ τῆς ἀφαίρεσαν τὶς αἰχμὲς ἐναντίον τῆς κεντροδεξιᾶς. Ἡ συνέλευση τῆς ὁδοῦ Γκίνη εἶχε ἀποφασίσει τὴ δημιουργία ἐργατικῶν ἐπιτροπῶν βάσης καὶ φοιτ. ἐπιτροπῶν πάλης. Δὲν μπόρεσαν νὰ λειτουργήσουν πραγματικὰ σὲ ἔκταση ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο.

ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ. Μπῆκαν στὸ Πολυτεχνεῖο 4000 - 5000 οἰκοδόμοι μὲ πανὼ ἀφοῦ εἶχαν διασχίσει τὴν ἀπόσταση πλατεία Δημαρχείου - Πολυτεχνεῖο. Τότε πραγματοποιήθηκε Γενικὴ Συνέλευση τῶν ἐργατῶν, ποὺ ἐνέκρινε ψήφισμα μὲ περιεχόμενο καθαρὰ πολιτικὸ μὲ στόχο τὴν ἀνατροπὴ τοῦ καθεστῶτος.

Οἱ συνελεύσεις τῶν Σχολῶν ὅμως ἂν καὶ ἀπέρριψαν τὸ σύνθημα τῆς οἰκουμενικῆς ποὺ εἶχαν προτείνει οἱ παραδοσιακοί, δὲν προχώρησαν πέρα ἀπὸ τὴ γραμμὴ τῆς «Ἀποκατάστασης τῆς Δημοκρατίας». Αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἀνοικτὴ συμμαχία τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς μὲ τοὺς κινέζους, στὴν ἀπόκλιση πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁμάδας Μαμὴ καὶ τὴν εὐθυγράμμιση πρὸς αὐτὴ τῆς γραμμὴ μερικῶν ὁμάδων Τροτσκιστῶν. Αὐτὸς ὁ συνασπισμὸς πέτυχε τὴν πλειοψηφία μὲ μεγάλη δυσκολία καὶ ὕστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες τῶν «ἀνωνύμων». Σὰν ἐκπρόσωποι ἐξελέγησαν ρεφορμιστὲς ποὺ ἔρριξαν τὸ σύνθημα «ἀπεργία» ἀλλὰ ποὺ οὐσιαστικὰ ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ ζητήσουν συμβιβασμὸ καὶ ὄχι τὴ σύγκρουση.

Ἡ Βραδυνὴ ἔγραψε γι' αὐτὸ «τὸ πνεῦμα.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα ἡ Συντ. Ἐπ. προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὴ συστηματικὴ λογοκρισία στὰ συνθήματα - πανὼ καὶ προκηρύξεων. Κατέβασε καὶ ξέσχισε πανὼ μὲ τὸ σύνθημα λαοκρατία κ.λ.π.

Οἱ σχέσεις μεταξὺ ἐργατῶν - φοιτ. ἐπιτροπῶν ἐκτραχύνονται.

Τὸ ἀπόγευμα, μπῆκαν κατὰ

χιλιάδες στὸ Πολυτεχνεῖο μαθητὲς τῶν Γυμνασίων - Λυκείων - Τεχνικῶν Σχολῶν. Οἱ προκηρύξεις καὶ τὰ συνθήματά τους ἦταν πολὺ προχωρημένα καὶ ἀποκλειστικὰ πολιτικά. Οἱ ἐπιτροπὲς σχολῶν προσπάθησαν νὰ φερθοῦν κατὰ πατερναλιστικὸ τρόπο στοὺς μαθητές. Αὐτοὶ ἀντέδρασαν. Στὶς προτροπὲς «νὰ μετατρέψουν τὰ συνθήματα τους σὲ συνδικαλιστικά, ἀρνήθηκαν δηλώνοντας: «Δὲν ἔχουμε μαθητικὰ ἀλλὰ πολιτικὰ προβλήματα». Τελικὰ συγκρούσθηκαν μὲ τοὺς φοιτητὲς καὶ ἀπεχώρησαν.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ στρατοῦ, ποὺ σήμαινε ἄμεση σύγκρουση, δημιούργησε νέα κατάσταση. Δὲν ὑπῆρξε ἐπεξεργασμένη τακτική. Οἱ λίγες φωνὲς ποὺ προώθησαν συνθήματα ἐπιθετικῆς ἀντιμετώπισης πνίγηκαν. Κυριάρχησε ὁ φόβος τῆς σύγκρουσης καὶ τὰ συνθήματα «ἤρθανε τὰ ἀδέλφια μας», «εἴμαστε ὅπλοι» καὶ «ἔχουμε μόνο τὰ γυμνά μας στήθη».

Ὁ στρατὸς ἦταν βασικὰ ἀπὸ μονίμους ἀξιωματικοὺς - ὑπαξιωματικοὺς καὶ εἰδικὰ τμήματα. Ὑπῆρξαν μερικὰ δείγματα συμπαθείας. Δὲν προβλήθηκε καμία ἀντίσταση πέρα ἀπὸ μερικὲς ἀτομικὲς ἡρωικὲς πράξεις.

ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΥΘΟ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Ἑπτὰ ὁμάδες ἀπαντοῦν σὲ πέντε ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἐρωτήματα πάνω σὲ πραγματικὰ περιστατικὰ

ΕΡΩΤΗΜΑ 1. Στὸ τριήμερο Τετάρτης - Παρασκευῆς, ποιὰ ἦταν ἡ σύνθεση τοῦ κόσμου ἔξω καὶ μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο; Σὲ τί βαθμὸ οἱ ἔξω συμμετεῖχαν; Ἡ συμμετοχή τους ξεπερνοῦσε τὴν ἁπλὴ περιέργεια; Ὑπῆρξε μεγάλη ἡ συνεισφορά τους καὶ σὲ τί συνίστατο; (ὑλικὰ καὶ ἠθικά).

ΟΜΑΔΑ Α: (Τὰ παιδιὰ ποὺ βρίσκονταν μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο ἀποτελοῦνταν στὴν πλειοψηφία τους ἀπὸ φοιτητὲς ποὺ συμπληρώνονταν ἀπὸ μαθητὲς καὶ ἐργάτες).

Τὰ φοιτητικὰ αἰτήματα ποὺ παρουσιάσθηκαν στὶς Γ. Σ. τοῦ Π. καὶ τῆς Νομικῆς, τὴν Τετάρτη, γρήγορα παραμερίσθηκαν καὶ ἐκφράσθηκαν μέσα ἀπὸ καθαρὰ πολιτικὰ συνθήματα.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου ἦταν σὲ μεγάλο βαθμὸ συνειδητή, χωρὶς νὰ παραλειφθεῖ νὰ τονισθεῖ ὅτι ὑπῆρχε μεγάλος ἐνθουσιασμός, συναισθηματικὴ ἀντίληψη καὶ συμπερασματολόγηση τῶν γεγονότων.

Μποροῦμε χονδρικὰ νὰ χωρίσουμε τὴν παραμονὴ στὸ Π. σὲ δύο, ποιοτικὰ διαφορετικές, περιόδες. Ἡ πρώτη ἀπὸ Τετάρτη μεσημέρι μέχρι Πέμπτη βράδυ, ποὺ ἔγιναν Γ. Σ., ἐκλέχτηκαν ἀντιπρόσωποι καὶ συζητήθηκαν τὰ συνθήματα καὶ ἡ τακτικὴ ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθηθεῖ, καὶ ἡ δεύτερη ἀπὸ Πέμπτη βράδυ μέχρι τὴν ἐκκένωση τοῦ Π. Στὴν πρώτη περίοδο ὑπῆρχε ἀταξία συνθημάτων, ὅπως καὶ ἀταξία μεταξὺ συνθημάτων καὶ πολιτικῶν στόχων. Ἔμοιαζε σὰ μιὰ διαδήλωση ὅπως ὅλες οἱ προηγούμενες, ὅπου δείχναμε μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀντίθεσή μας στὸ καθεστὼς χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχει μιὰ στρατηγική, πράγμα ποὺ ἐπιδροῦσε δυσμενῶς στὴ σχέση μας μὲ τὸν ἔξω κόσμο. Ἀντίθετα, στὴ δεύτερη περίοδο, ἄρχισε νὰ γίνεται πιὸ σαφὴς ἡ θέση μας μέσα στὸ Π. καὶ ἔγινε προσπάθεια

νὰ ἀκολουθηθεῖ μιὰ γενικότερη πολιτικὴ τακτική. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο δόθηκε ἡ εὐκαιρία στὸν κόσμο νὰ σκεφθεῖ πιὸ ψύχραιμα καὶ λογικά, καὶ νὰ προσδιορίσει μὲ πιότερη ἀκρίβεια τοὺς στόχους του καὶ τὴν πολιτική του θέση Ἔτσι τὰ συνθήματα γίνονται πιὸ ρεαλιστικὰ ἐκφράζουν περισσότερο κόσμο καὶ φέρνουν σὲ πιὸ ἄμεση ἐπαφὴ τοὺς ἔξω μὲ τοὺς μέσα.

— Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ Π.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου ὑπῆρξε κλιμακωτή. Ὅσο πέρναγαν οἱ μέρες καὶ τὸ Π. γινόταν πόλος συσπείρωσης τοῦ κόσμου, ἡ συμμετοχή του γινόταν περισσότερο ἐνεργητικὴ καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς περιέργειας ἔτεινε νὰ ἐξαλειφθεῖ. Φαινόταν καθαρὰ ὅτι ὁ κόσμος μέσα στὴν ἀρχικὴ φοιτητικὴ ἐξέγερση ἔβρισκε τὴν ἀντίθεσή του στὴ χούντα καὶ τοὺς ἀμερικάνους. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου ἦταν αὐθόρμητη καὶ ὄχι ὀργανωμένη καὶ παρόλο ποὺ τὴν τρίτη μέρα ὁ κόσμος διπλασιάσθηκε μὲ τὴν προβολὴ λογικοτέρων συνθημάτων, τὸ κατέβασμα τοῦ κόσμου δὲν ἦταν μαζικό, δὲν ἐξελίχθηκε σὲ μιὰ τεράστια ἀντιδικτατορικὴ διαδήλωση καὶ ἡ ἐκπροσώπηση τῶν τάξεων ἦταν στοιχειακή. Πάντως ἀπὸ ἕνα σημεῖο κι ἔπειτα δὲν μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ διαδήλωση φοιτητῶν, παρὰ γιὰ λαϊκὴ διαδήλωση μὲ πρωτοπόρους τοὺς νέους. Μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια, δὲν μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ συμπαράσταση τοῦ κόσμου στοὺς φοιτητὲς ἀλλὰ γιὰ τὸ μέγεθος τῆς συμμετοχῆς του στὴ λαϊκὴ διαδήλωση. Ἔτσι ἡ ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ βοήθεια δὲν εἶχε μορφὴ συμπαράστασης ἀλλὰ ἁπλὰ καὶ μόνο ἦταν βοήθεια τῶν «ἔξω» πρὸς τοὺς «μέσα». Βοήθεια ἀπὸ ἀγωνιστὲς σὲ ἀγωνιστές. Ὁ ἀγώνας ἦταν κοινὸς καὶ ὁ καθένας πρόσφερε ἐκεῖνο ποὺ μποροῦσε στὶς δεδομένες συνθῆκες.

ΟΜΑΔΑ Β : Θὰ πρέπει νὰ γίνει διάκριση στὸν κόσμο ποὺ ἦταν τὸ πρωὶ καὶ τὸ ἀπόγευμα κάθε μέρας. Καὶ τοῦτο γιατὶ τὸ πρωί, λόγω ἀστυνομίας, κυκλοφορίας, ὡρῶν γραφείων κ.λ.π. ἡ σύνθεση καὶ ὁ ὄγκος περιοριζόταν σὲ φοιτητόκοσμο. Τ' ἀπογέματα, μ' ὅλο ποὺ ὑπερεῖχαν οἱ νέοι ἄνθρωποι, ἦταν σαφὲς ὅτι ὑπῆρχαν καὶ μεγαλύτερης ἡλικίας ἄτομα. Σαφὲς ἐπίσης ἦταν ὅτι, ἀνεξάρτητα ἡλικίας, ὑπῆρχαν ἄτομα διαφόρων ἐπαγγελμάτων. Σαφὲς ἐπίσης ὅτι κάθε ἀπόγευμα τοῦ τριημέρου ὁ ὄγκος τοῦ κόσμου ἦταν ἀσύγκριτα μεγαλύτερος τῆς προηγούμενης μέρας. Ἀπὸ πλευρᾶς συμμετοχῆς τοῦ κόσμου στὴ συνθηματολογία παρατηρήθηκε μεγάλη συμμετοχὴ σὲ συνθήματα ὅπως «κάτω ὁ Παπαδόπουλος» ἢ «Λαὲ πεινᾶς γιατί τοὺς προσκυνᾶς». Ἀντίθετα σὲ συνθήματα καθαροῦ πολιτικοῦ περιεχομένου («Λαοκρατία» κ. ἄ.) συμμετεῖχαν ὀργανωμένα γκρούπ. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθεῖ σὰν ὁλόψυχη σὲ θέματα ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς βοήθειας ὅπως Ι. Παροχὴ τροφίμων, τσιγάρων κλπ., 2. Παροχὴ χρημάτων, 3. Βοήθεια στὴν ἐξουδετέρωση δακρυγόνων (χαρτιά, ἐφημερίδες κλπ. ἀπὸ πολυκατοικίες καὶ περίοικους), 4. Παροχὴ φαρμάκων τὴν Παρασκευὴ μὲ κάθε κίνδυνο, 5. Μεταφορὰ τραυματιῶν μὲ Ι. Χ. τὴν Παρασκευή, 6. Παρίθαλψη τῶν πολιορκημένων κατὰ τὴν ἔξοδο (πολυκατοικίες κλπ), 7. Ἀντίσταση στὴν προσπάθεια διάλυσης (ὁδοφράγματα, ἐπάνοδο μετὰ τὶς ἐπιθέσεις κλπ.) 8. Παρακολούθηση τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ καὶ ἄμεση ἀνταπόκριση στὰ αἰτήματά του. Ἡ σύνθεση τοῦ κόσμου μέσα στὸ Ε.Μ.Π. ἐμφάνιζε βασικὰ φοιτητὲς ποὺ πλαισιώθηκαν ἀπὸ μαθητές, νέους ἐργάτες καὶ ἄτομα διαφόρων ἐπαγγελμάτων.

ΟΜΑΔΑ Γ : Μέσα στὸ Π. ὑπῆρχε μεγάλο ποσοστὸ πολιτικὰ μὴ συνειδητοποιημένων. Ἔξω ἐπίσης. Ἔξω, ὑπῆρχε μιὰ σαφὴς ἀντιδικτατορικὴ τάση μέσα στὸν καθένα ποὺ «ἦλθε νὰ δεῖ», ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ μόνον ἔβλεπε. Ὑλικὴ βοήθεια ἄφθονη καὶ κάτω ἀπὸ ποικίλες μορφές. Ἐξηγεῖται μᾶλλον μὲ τὴ λογική : «Τὰ παιδιὰ παλεύουν τὴ δικτατορία. Ἐμεῖς τί κάνουμε ; Ἂς δώσουμε».

ΟΜΑΔΑ Δ : Ἡ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου ξεπερνοῦσε τὴν ἁπλὴ περιέργεια (φυσικὰ «παρέλασαν» πολλοὶ περίεργοι). Στὴν κύρια μάζα του ὅμως, πιστεύω, ὅτι ἦταν ἀστικὴ ἀντίδραση ἐνάντια στὴ δικτατορία, μιὰ μάζα ποὺ ἴσως θὰ ἀπέκρουε ἐργατικὸ κίνημα, σ' ἕνα μετέπειτα στάδιο. Μέσα στὸ Π. ὑπῆρχε περισσότερη «συνειδητοποίηση». Ἡ παρουσία ἐσυνίστατο σὲ ἠθικὴ συμπαράσταση. Ὑλικὰ πρόσφεραν σὲ χρῆμα, τρόφιμα, τσιγάρα, φάρμακα.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ : Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ κόσμου ἦταν κάτι σὰν συνεχῶς αὐξανομένη συμπάθεια ποὺ στὸ τέλος ἔγινε μιὰ πλήρης ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ συμπαράσταση. Βέβαια ὑπῆρξαν καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐξέφρασαν τὰ συναισθήματά τους λόγω ποικίλων ἀναστολῶν, οἱ ὁποῖες ὅμως ξεπεράστηκαν τελείως μὲ τὸ τέλος τοῦ Π.

ΟΜΑΔΑ Ζ : Μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο ὑπῆρχαν βασικὰ φοιτητές, σπουδαστὲς καὶ λιγώτεροι ἐργάτες (καὶ διάφοροι ἄλλοι) πάντως νέοι στὴν ἡλικία. Ἔξω, καὶ ἰδίως τὰ βράδια, κάθε εἴδους ἄνθρωποι καὶ πάλι οἱ περισσότεροι νέοι.

Οἱ ἔξω συμμετεῖχαν βασικὰ μὲ συνθήματα, μὰ περισσότερο μὲ τὴν παρουσία τους. Σὰν ἐκδήλωση συμμετοχῆς οὐσιαστικῆς θεωρεῖται τὸ ὅτι ἀρκετοὶ ξενύχτησαν ὅλο τὸ βράδυ τῆς Πέμπτης ἔξω στὴν Πατησίων, γιὰ νὰ δώσουν αἴσθημα ἀσφαλείας στοὺς μέσα.

Μετὰ τὴν Τετάρτη, ὁπωσδήποτε δὲν ἦταν ἡ περιέργεια ποὺ μάζευε τὸν κόσμο ἀλλὰ ἡ διάθεση συμμετοχῆς. Ἡ συνεισφορά τους σὲ ἐφόδια (τρόφιμα, τσιγάρα, φάρμακα ὅταν ζητήθηκαν) ἦταν μεγάλη καὶ ἠθικὰ ἀρκοῦσε ἡ παρουσία τους.

ΟΜΑΔΑ Ι :

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πρωινοῦ :

Ὁ συνηθισμένος ρυθμὸς διελεύσεως, ηὐξημένος λίγο ἀπὸ περίεργους καὶ περισσότερο ἀπὸ μαθητὲς καὶ φοιτητὲς ἄλλων σχολῶν. Ὁ κόσμος κοιτοῦσε ἀλλὰ δὲν ἐκδηλωνότανε. Ἦταν ὅμως διάχυτη μιὰ παθητικὴ συμπάθεια.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἀπογεύματος :

Ἡ Ἀστυνομία ἀπεσύρετο. Οἱ ὁμάδες τῶν περίεργων καὶ τῶν ἐνεργητικῶς συμπαθούντων πλήθαιναν. Οἱ ἐκδηλώσεις ἐνεργητικῆς συμπαραστάσεως ἐπίσης — πλὴν ὅμως μὲ φειδὼ —

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας — ἰδίως ἀπὸ 9 - 12 μ. μ. :

Ἡ στάση τοῦ πλήθους γινόταν σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἐνεργητικὴ ἕως δυναμική.

Τόσο τὸ πλῆθος, ὅσο καὶ οἱ ἐκδηλώσεις συμπαραστάσεως αὔξαναν ἀπὸ μέσα σὲ μέρα σημαντικά. Ἡ ἐντυπωσιακὴ πάντως φόρτωση τῆς περιοχῆς ἔγινε τὴν Παρασκευή.

ΕΡΩΤΗΜΑ 2. Μεμονωμένα περιστατικὰ (ἀστυνομικῶν - στρατιωτῶν - πολιτῶν) ἀπὸ τὴν ἔξοδο τοῦ Πολυτεχνείου (ὄχι ἐπανάληψη τῶν πολὺ γνωστῶν).

Ποιὰ ἦταν ἡ στάση τῆς ἀστυνομίας καὶ τοῦ στρατοῦ; Ὑπῆρξε διαφορὰ καὶ σὲ τί πιθανὸν ὀφείλεται;

ΟΜΑΔΑ Α : Κατὰ τὴν ἔξοδο χτύπησε κατὰ κανόνα ἡ ἀστυνομία καὶ ὄχι ὁ στρατός. Ὁ στρατὸς ἐμφανίσθηκε σὰν τοποτηρητὴς τῆς τάξεως καὶ φόβητρο. Ἐπενέβη γιὰ νὰ ἀποκλείσει κάθε ἐνδεχόμενο περαιτέρω ἀντίστασης. Τὸ ὅτι δὲν χτύπησε ὁ στρατὸς ὀφείλεται κατὰ πᾶσα πιθανότητα στὸ ὅτι θέλησαν νὰ ἀποφύγουν μεγαλύτερη αἱματοχυσία.

ΟΜΑΔΑ Β : Ἄγριο ξυλοκόπημα στὶς ὁδοὺς Στουρνάρα καὶ Τοσίτσα (πρὸς Ἐξάρχεια) τῶν πρώτων μεμονωμένων. Τὸν κύριο ὄγκο τὸν ἄφησαν νὰ διέλθει. Ὑβρεολόγιο κατωτάτης ὑποστάθμης ὅπως «πουτάνα, λαοκρατία ἤθελες, ἔ ;» «πουτάνα θὰ σοῦ ξεσχίσω τὸ μουνί», «πούστηδες, ἀλῆτες, καθίκια» κλπ. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἔξοδο σπάσιμο ὁδοφράγματος μὲ ἀσθενοφόρο ποὺ κατέλαβαν ἀστυνομικοὶ ἀφοῦ ἔδειραν τὴν ἀδελφή, τὸν ὁδηγὸ καὶ πέταξαν ἔξω τοὺς τραυματίες. Κτηνῶδες ξυλοκόπημα διαδηλωτῶν. Ἀξιωματικὸς ἀκούστηκε νὰ λέει «θέλω αἷμα». Σ' ἄλλο ἐπεισόδιο ἀστυνομικὸς εἶπε σὲ ταξιτζή, ἐμποδίζοντάς τον νὰ περάσει : «ποῦ πᾶς, δὲν βλέπεις πὼς ἔχουμε πόλεμο ;». Στὰ Ἐξάρχεια σημειώθηκε παρουσία ἀνδρῶν τῆς Ε.Σ.Α. μὲ πολιτικά. Μπαίνοντας στὸ Ε.Μ.Π. ἀστυνομικοὶ πλιατσικολόγησαν τὰ τρόφιμα καὶ τσιγάρα ποὺ βρῆκαν. Οἱ φαντάροι ἐμποδίστηκαν ἀπὸ ἀξιωματικούς. Ἀπὸ μαρτυρίες προκύπτει πὼς οἱ φαντάροι δὲν κτύπησαν γενικὰ ἐνῶ ἡ ἀστυνομία φέρθηκε κτηνώδικα. Ἀπὸ μαρτυρίες, σὲ σημεῖο μακριὰ ἀπὸ τὸ Ε.Μ.Π. φαίνεται πὼς ὁ στρατὸς εἶχε διαταγὴ σὲ ἀνάγκη νὰ κτυπήσει. Αὐτὸ φαίνεται πὼς ἔγινε τὸ Σάββατο (Τραυματισμὸς [illegible] γυναίκας στὴν Πλ. Κολιάτσου. Ἐπίσης στὴν Πατησίων μεταξὺ Ο.Τ.Ε. καὶ Ἀγγελοπούλου). Ἀπὸ μαρτυρία, κατὰ τὴν ἔξοδο τῆς Παρασκευῆς σκοτώθηκαν ἀπὸ ἀστυνομικοὺς 3 ἄτομα σχεδὸν ἐξ ἐπαφῆς βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἔξοδο τῆς Στουρνάρα. Στὴν ὁδὸ Στουρνάρα ἀστυνομικοὶ ἐκκένωσαν γραφεῖα ὅπου εἶχαν καταφύγει φοιτητές, ὑποχρέωσαν τοὺς συλληφθέντες νὰ ξαπλώσουν κατὰ γῆς κι ἄρχισαν νὰ τοὺς χτυποῦν μὲ κλόμπς, νὰ τοὺς κλωτσοῦν καὶ προπηλακίζουν. Ἀπὸ μαρτυρία προκύπτει ἕνας νεκρὸς 16 χρονῶν μὲ σφαίρα στὸ στῆθος, ἕνας μὲ σφαίρα στὴν καρωτίδα κι ἄλλος ἕνας. Τρεῖς συνολικά. Στὴν εἴσοδο τῶν τάνκς λιώθηκε κοπέλα ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω. Σὲ προσπάθεια βοήθειας (πού 'τρεξε καὶ λοκατζὴς) ὁ ἀξιωματικὸς εἶπε : «Ἄσε τὴν πουτάνα τὴν κόκκινη νὰ πεθάνει». Στὴν ἔξοδο οἱ ἀστυνομικοὶ γιὰ νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἀπομάκρυνση φώναζαν : «ὁ τελευταῖος θὰ σκοτωθεῖ».

ΟΜΑΔΑ Δ : Ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ (Λ.Ο.Κ) ἐμπόδισε φοιτητὴ καὶ στρατιώτη νὰ ξεπαγιδέψουν κοπέλα ποὺ εἶχε πλακωθεῖ ἀπ' τὴν ἀριστερὴ κολόνα, μὲ τὴ φράση «Ἄσε τὴν πουτάνα τὴν κόκκινη νὰ πεθάνει». Οἱ πολίτες βοήθησαν ὅσο μποροῦσαν (πρόσφεραν στέγη, αὐτοκίνητα κλπ). Ἡ ἀστυνομία ἦταν σκληρότερη ἀπὸ τοὺς φαντάρους καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ χειρότεροι ἀπὸ τὴν ἀστυνομία.

ΟΜΑΔΑ Ε : Κατὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Πατησίων ἀστυνομικοὶ δεῖραν ἄσχημα ἀστυνόμο προφανῶς γιατὶ δὲν κτυποῦσε ὅσο ἔπρεπε. Ἐπίσης στρατιῶτες μὲ τὰ ὅπλα προστάτευαν φοιτητές. Καὶ ἀνάμεσα σὲ φαντάρους ὑπῆρξαν διαφορές. Σχετικὰ καλὰ φέρθηκαν οἱ στρατιῶτες τῶν Λ.Ο.Κ. Σὰν κτήνη φέρθηκαν οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί. Προσωπικὰ πάντως δὲν παρατήρησα, τουλάχιστον ἀπὸ τὴν Πατησίων, μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ στρατὸ καὶ ἀστυνομία. Καὶ οἱ δύο κτυποῦσαν.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ : Ἐδῶ οἱ γνῶμες διχάζονται οἱ μὲν λένε ὅτι ὁ στρατὸς φέρθηκε σαφῶς καλύτερα ἀπὸ τὴν ἀστυνομία (μὲ πολιτικὰ καὶ μὴ)

οἱ δὲ τὸ ἀντίθετο. Γεγονὸς εἶναι ὅτι δὲν ὑπῆρχε μιὰ ὁρισμένη γραμμὴ στὰ δύο σώματα ἀλλὰ ἐπρόκειτο γιὰ μεμονωμένη συμπεριφορὰ ἀτόμων· πάντως ὁ στρατὸς δὲν εἶχε σαφῆ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ στὸ «περίπου».

ΟΜΑΔΑ Ζ: Ἡ στάση τῆς ἀστυνομίας ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο, καθαρὰ δολοφονική, ἐνῶ ὁ στρατὸς ἐμφανίστηκε σὰν νὰ θέλει νὰ «ἐπιβάλει τὴν τάξη», ἀκόμα καὶ στὴν ἀστυνομία. Γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἀξιωματικῶν πιστεύεται ὅτι ἁπλῶς ἦταν διαταγὴ νὰ ἐμφανιστοῦν σὰν μόνη λύση καὶ σὰν σωτῆρες τῶν κλεισμένων μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο. Εἰπώθηκε ὅτι, κυρίως στρατιῶτες, συνειδητὰ συνιστοῦσαν σὲ ὅλους νὰ φυλαχτοῦν κατὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὰ μπλόκα τῆς ἀστυνομίας.

ΟΜΑΔΑ Ι: Στὶς γωνίες Ζαΐμη - Στουρνάρα καὶ Ζαΐμη - Τοσίτσα — κοντὰ στὴν Κ.Υ.Π. — εἶχαν πάρει θέσεις — κρυπτόμενοι ἀπὸ τὸ σκοτάδι — δύο 20μελεῖς περίπου ὁμάδες ἀστυνομικῶν — ἡ μιὰ στὴ Στουρνάρα μὲ στολὴ καὶ ἡ ἄλλη μὲ πολιτικὰ — καὶ ἐπετίθεντο μὲ κλόμπς, καδρόνια καὶ ἀλαλαγμοὺς ἐναντίον τῶν σιωπηλῶν μαζῶν τῶν φοιτητῶν ποὺ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο ἀνέβαιναν τρέχοντας πρὸς τὰ Ἐξάρχεια. Ἰδιαιτέρως στόχος ἦταν οἱ ὀλιγομελεῖς ὁμάδες.

ΕΡΩΤΗΜΑ 3. Ποιὰ ἡ συμπεριφορὰ ἀστυνομικῶν στοὺς τραυματίες καὶ στὸ ἰατρικὸ προσωπικό.

ΟΜΑΔΑ Α: Πυροβολισμοὶ κατὰ τῶν ἀσθενοφόρων ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐμπόδισμα στὴν προσέλευση ἰατρῶν. Σταμάτησαν ἀσθενοφόρα καὶ ἔδειραν τοὺς τραυματίες καὶ τοὺς ὁδηγούς.

ΟΜΑΔΑ Β: Ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀστυνομικῶν σὲ τραυματίες ξεπερνάει κάθε ὅριο κτηνωδίας. Στὰ ἐπεισόδια τοῦ Σαββάτου, ὅταν φτάναν ἀσθενοφόρα μὲ τραυματίες καὶ συνοδεύονταν ἀπὸ φίλους, οἱ πρῶτοι ἢ πιάνονταν ἢ κτυπιόνταν, οἱ δὲ συνοδοὶ δέρνονταν ἀλύπητα. Τὴν Παρασκευὴ ἐμπόδιζαν κτηνωδῶς τὰ ἀσθενοφόρα. Στὸ Νοσοκομεῖο Γουδιοῦ δὲν ἐδίστασαν νὰ μποῦν στὸ χειρουργεῖο βρίζοντας παρὰ τὶς διαμαρτυρίες τῶν γιατρῶν. Οἱ γιατροὶ ποὺ ἦταν στὸ Ε.Μ.Π δάρθηκαν ἀνηλεῶς. Πληροφορίες ἀναφέρουν φόνους δύο γιατρῶν στὰ αὐτοκίνητά τους ἀπὸ ἀστυνομικοὺς ποὺ σπεῦδαν γιὰ βοήθεια στὸ Ε.Μ.Π. Ἀνάλογη συμπεριφορὰ ἀστυνομικῶν στὰ νοσοκομεῖα ἀπέναντι σὲ γιατροὺς καὶ ἀσθενεῖς ἀναφέρθηκε ἀπὸ πολλοὺς εὐρύτατα. Ἀπὸ τοὺς ἐκφωνητὲς τοῦ Σταθμοῦ 2 ἀγ. 2 κορ., μιὰ κοπέλα πιάστηκε καὶ κρατεῖται στὴν Ε.Σ.Α., ἡ ἄλλη τραυματίστηκε, τὸ ἕνα ἀγόρι διέφυγε. Τοῦ τρίτου ἀγνοεῖται ἡ τύχη.

ΟΜΑΔΑ Δ: Ἔξω ἀπὸ τὸ Ρυθμιστικὸ ξυλοκοποῦσαν τοὺς τραυματίες.

ΟΜΑΔΑ Ε: Ἀστυνομικοὶ ποὺ βρισκόντουσαν στὴν Γ΄ Σεπτεμβρίου καὶ Ἀβέρωφ ντουφέκισαν ἕνα Νοσοκομειακὸ ποὺ καιέβαινε τὴν Ἀβέρωφ μεταφέροντας τραυματίες.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Ἡ δράση τῆς ἀστυνομίας ἦταν διττή: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐμπόδιζε παντὶ τρόπω τὴν προσέλευση τῶν ἀσθενοφόρων στὸ Π. ἀφ' ἑτέρου ὅσα πλησίαζαν τὰ σταματοῦσε καὶ κτύπαγε τραυματίες, γιατροὺς καὶ τραυματιοφορεῖς.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Ἀκούστηκαν πολλὰ γιὰ ξυλοδαρμοὺς τραυματιῶν ἀπὸ ἀστυνομικοὺς μὲ στολὴ καὶ μὲ πολιτικά, ἀκόμη καὶ μέσα σὲ ἀσθενοφόρα, χωρὶς ὅμως νὰ ξέρω συγκεκριμένα στοιχεῖα. Σὰν σίγουρο καὶ ἐλεγμένο ἐμφανίζεται τὸ ὅτι στὸ γκαράζ τῶν Α΄ Βοηθειῶν στὴ Γ΄ Σεπτεμβρίου, ὑπῆρχαν ἀστυνομικοὶ ποὺ χτυποῦσαν τοὺς ἐκεῖ μεταφερόμενους τραυματίες.

ΟΜΑΔΑ Ι: Στὴ γωνία Ζαΐμη καὶ Στουρνάρα, ἀστυνομικοὶ κρυμμένοι σὲ στοὰ τῆς ὁδοῦ Ζαΐμη ἐπιτεθήκανε καὶ ξυλοκόπησαν τὸ προσωπικὸ ἑνὸς ἀσθενοφόρου ποὺ ἐρχότανε σὲ βοήθεια τῶν φοιτητῶν — περίπου ὥρα 11 καὶ 30 —. Μαζί τους ξυλοκόπησαν καὶ πολίτες ποὺ συγκεντρωμένοι στὴν περιοχὴ ἐπευφημοῦσαν τὸ ἀσθενοφόρο καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἀδελφὴ ποὺ φώναζε: «Ἀγώνα, Ἑνότητα» κραδαίνοντας ψηλὰ τὴ γροθιά της. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι οἱ ἀστυνομικοὶ δὲν ἐμφανιζόντουσαν στὴν ὁδὸ Στουρνάρα γιὰ νὰ μὴ γίνονται ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ ἦταν μαζεμένα ἀκόμη ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο, ἀνάβοντας φωτιὲς στὸν δρόμο γιὰ νὰ διαλύσουν τὰ δακρυγόνα.

ΕΡΩΤΗΜΑ 4. Ἡ συμπεριφορὰ τῶν γιατρῶν στὰ κρατικὰ νοσοκομεῖα καὶ στὶς κλινικές. Ὑπῆρχε ὀργάνωση ὁμάδας ἰατρῶν ποὺ βοήθησαν; Περιστατικὰ κατάδοσης τραυματιῶν ἀπὸ γιατρούς.

ΟΜΑΔΑ Α: Ὁ Διοικητικὸς Διευθυντὴς τοῦ Ρυθμιστικοῦ, ἀπόστρατος ἀξιωματικός, χτύπησε τραυματία μὲ ἀποτέλεσμα τὸ θάνατό του. Τὸ ἴδιο ἄτομο ἀφαιροῦσε τοὺς ὁροὺς ἀπὸ τραυματίες. Μιὰ νοσοκόμα τοὺς ξανατοποθετοῦσε καὶ ἐκεῖνος τοὺς ἀφαιροῦσε πάλι. Ἀποτέλεσμα νὰ πάθη σὸκ ἡ νοσοκόμα καὶ νὰ λιποθυμήσει. Τὸ ἴδιο ἄτομο ἔβριζε τοὺς γιατροὺς ποὺ συμπεριφέρονταν καλὰ στοὺς τραυματίες. Ὑπῆρξαν πολλοὶ γιατροὶ ποὺ βοήθησαν ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε μᾶλλον αὐθόρμητα.

ΟΜΑΔΑ Β: Γενικὰ ἡ συμπεριφορὰ τῶν γιατρῶν στὰ νοσοκομεῖα θὰ πρέπει νὰ διαχωριστεῖ. Σὲ ἰδιωτικὰ βοήθησαν οἱ γιατροὶ κι ἔσωσαν κόσμο. Στὰ κρατικὰ ἀναφέρθηκαν κρούσματα κτηνώδικης συμπεριφορᾶς, ὅπου κι ἡ τρομοκρατία ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς ἔκανε ἀρκετοὺς νὰ διστάσουν νὰ βοηθήσουν. Στὸ Γουδὶ γιατροὶ ἔραβαν χωρὶς ἀναισθησία βρίζοντας «στὸ Πολυτεχνεῖο φωνάζατε, φωνάχτε καὶ τώρα». Ἀναφέρεται πὼς στὸ Ἱπποκράτειο ὁ Δ/ντὴς Διοικητικοῦ βάζοντας μουσικὴ στὴ διαπασῶν ἔδερνε τραυματίες. Παράλληλα ὅμως μὲ τέτοια κρούσματα — ποὺ στὸ Κρατικὸ Νοσοκομεῖο ἦταν πάμπολλα — ἀναφέρονται καὶ πλῆθος περιπτώσεων συμπαράστασης καὶ βοήθειας.

ΟΜΑΔΑ Δ: Δὲν ξέρω γιὰ ὀργάνωση γιατρῶν, ἀλλὰ πολλοὶ γιατροὶ ἐβοήθησαν.

ΟΜΑΔ.1 ΣΤ: Ὑπῆρξαν γιατροὶ οἱ ὁποῖοι ἐβοήθησαν τοὺς τραυματίες καὶ στὰ νοσοκομεῖα καὶ ἐπὶ τόπου· ἕνας γιατρὸς πῆγε στὸ Π. τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς καὶ μετὰ δύο μέρες συνελήφθη ἀπὸ τὴν ΕΣΑ. Ἡ συμπεριφορὰ γιατρῶν καὶ προσωπικοῦ στὰ νοσοκομεῖα δὲν ἦταν τόσο ἄψογη· σὲ κλινικὴ τοῦ ΚΑΤ ἔγιναν πολλὲς ἐγχειρήσεις ἀφαιρέσεως σφαιρῶν χωρὶς ἀναισθησία. Ἕνας ὑφηγητὴς καὶ νῦν ἐπικουρικὸς περνώντας ἀπὸ τὸ Π. ἐρωτήθη: «Δὲν θὰ πᾶτε κ. Καθηγητὰ νὰ βοηθήσετε;» Καὶ ἀπομακρύνθηκε λέγοντας: «Αὐτὰ ἔχει ἡ ζωὴ παιδί μου!»

ΟΜΑΔΑ Ζ: Δὲν ἀκούστηκε τίποτα γιὰ ὀργανωμένη βοήθεια γιατρῶν.

ΕΡΩΤΗΜΑ 7. Ἡ προβοκάτσια. Ἂς ἀναφερθοῦν μεμονωμένες περιπτώσεις καὶ μορφές της. Ἀποκλείεται παρ' ὅλα αὐτὰ ὁρισμένες ἐξτρεμιστικὲς ἐνέργειες καὶ μιὰ ἀντίστοιχη συνθηματολογία νὰ ὑπῆρξε ἔργο ὑπεραριστερῶν ἀτομικῶν περιπτώσεων καὶ ὁμάδων;

ΟΜΑΔΑ Α: Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε τὴν προβοκάτσια σὲ πλατιὰ καὶ σὲ στενή. Στὴν πλατιὰ ἔννοια προβοκάτσια δὲν μποροῦμε νὰ ἀπαντήσουμε παρὰ μὲ ὑποθέσεις παίρνοντας ὑπ' ὄψη δυὸ πράγματα:

α) 1. Ὅτι ὁ Παπαδόπουλος σὰν ἐγκάθετος τῶν ἀμερικανῶν δροῦσε κατὰ κανόνα μὲ τὴ συγκατάθεσή τους.
2. Ὅτι προετοίμαζε ἀπὸ τὸν Ἰούνη τὴν ὁμαλοποίηση.
3. Ὅτι εἶχε σὰ στόχο του τὴν εἴσοδο στὴν ΕΟΚ καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ ἀναγνώριση.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβοκάρισε τὸ Π. τὸ ὁποῖο σὲ τελευταία ἀνάλυση στράφηκε ἐναντίον του ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τοῦ μόνου δρόμου ποὺ εἶχαν οἱ ἀμερικάνοι γιὰ ὁμαλοποίηση μὲ τὸν Παπαδόπουλο στὴν ἐξουσία.

β) Ἔχοντας ὑπ' ὄψη ὅτι ὁ στρατὸς ἐλέγχεται ἀπὸ τοὺς ἀμερικανοὺς δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίσουμε καὶ τὴν ὕπαρξη ὁμάδων στὸ στράτευμα — ἀπὸ τοὺς ἀμερικανοὺς δημιουργημένες γιὰ τὴν ἀποφυγὴ συγκέντρωσης ἐξουσίας στὰ χέρια ἑνὸς (π. χ. Νάσερ) — ποὺ διαφωνοῦν στὸν τρόπο διακυβέρνησης. Αὐτὲς οἱ ὁμάδες καιροφυλακτοῦν γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀλλὰ εὑρισκόμενες κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν ἀμερικάνων δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ προβοκάρουν τὸ Π. καὶ νὰ μποϋκοτάρουν τὸ πείραμα ποὺ ἐνέκρινε ἡ Ἀμερική, ἀλλὰ ἁπλῶς ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ Παπαδόπουλου. (Λέγοντας προβοκάτσια ἐννοοῦμε τὴ δημιουργία τοῦ Π. καὶ ὄχι τὸ ὅτι ἐπωφελήθηκαν ἀπὸ αὐτό).

Ἐξ ἄλλου προβοκάτορες τῆς ἀσφάλειας (ἐκοφίτες, χαφιέδες) ἔσπαζαν τὶς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὴν ἐντύπωση πὼς πρόκειται γιὰ διαδήλωση ἀναρχικῶν, ἐνῶ μέσα στὸ Π. φωναζαν καὶ ἔγραφαν συνθήματα ὅπως, «Κάτω τὸ Κράτος», «Ζήτω οἱ παρτοῦζες» κ.λ.π. Ἑπομένως προβοκάτσια μὲ τὴ στενὴ ἔννοια ὑπῆρχε ὁπωσδήποτε. Ὑπῆρχαν ἐξτρεμιστικὰ στοιχεῖα ποὺ τὰ ἀκραῖα συνθήματά τους ἔσπαζαν τὴν ἀγωνιστικὴ ἑνότητα, συνέπιπταν πολλὲς φορὲς μὲ τὰ συνθήματα τῶν προβοκατόρων καὶ ἔπαιζαν τὸ παιχνίδι τῆς ἀσφάλειας.

ΟΜΑΔΑ Β: Ἡ προβοκάτσια εἶχε πολλὲς μορφές. Νέοι μὲ κόκκινες μπλοῦζες — δῆθεν διαδηλωτὲς — ὅταν ὥρμησαν οἱ ἀστυνομικοί, ἄρχισαν νὰ κτυποῦν κι αὐτοὶ τὸ πλῆθος (δύο περιπτώσεις Λεωφ. Ἀλεξάνδρας καὶ Πατησίων — καὶ Στουρνάρα, ὅπου κι οἱ προβοκάτορες λυντσαρίστηκαν ἀπὸ τὸν κόσμο). Τὸ Σάββατο προβοκάτορες ἐπιχείρησαν νὰ κάψουν τρόλλεϋ. Ἀναγνωρίζονται καὶ κυνηγιῶνται ἀπὸ διαδηλωτὲς ποὺ προλαβαίνουν τὴ φωτιά. Ἦταν ἀσφαλίτες τοῦ Ε.Μ.Π. Ἄνδρες τῆς Κ.Υ.Π ντυμένοι ἀστυνομικοὶ προβοκάρουν ἀστυνομικούς. Στὸν χῶρο τοῦ Ε.Μ.Π προβοκάρουν μὲ ἀκραῖες θέσεις, μὲ ἀκραία συνθηματολογία, σπάζουν τζάμια διερχομένων τρόλλεϋ, διασπείρουν φῆμες γιὰ τάνκς, προγραφὲς κλπ. Ἀναγνωρίζονται οἱ ἐκοφίτες Στελιουδάκης καὶ Τσῖτσος (Πολ. Μηχαν. καὶ Τοπογρ., σπουδαστές). Ἐθεάθησαν ἐπίσης οἱ ἀπεργοσπάστες

φοιτητὲς Φαρμακίδης καὶ Παπανικήτας. Τὴν ὥρα τῆς ἐπίθεσης μὲ δακρυγόνα ἐκοφίτες ἀνοίγουν τὰ παράθυρα τοῦ κτιρίου Γκίνη γιὰ νὰ σκάσουν οἱ δακρ. βόμβες μέσα.Στὸ θέμα τῆς ἀναγραφῆς συνθημάτων μετὰ τὸν ἔλεγχό τους ἀπὸ τὴν συντ. ἐπιτροπὴ παρατηρήθηκε πὼς ἐνῶ σβηνόντουσαν συνθήματα, ἀμέσως ἐμφανίζονταν ἀλλοῦ. Μπορεῖ νὰ ἦταν κι ἔργο ἐξτρεμ. στοιχείων, μὰ εἶναι σίγουρο πὼς ἦταν καὶ προβοκάτσια. Τρανὸ δεῖγμα προβοκάτσιας εἶναι πὼς ἐνῶ ὁ καθ. Πολυχρονόπουλος — γνωστὸς φασίστας — βρῆκε τὸ γραφεῖο του τὸ Σάββατο τὸ πρωὶ ἄθικτο, στὴν Τ. V. παρουσιάστηκε σὲ ἄθλια κατάσταση. Τὸ ἴδιο ὁμολογοῦν ὑπάλληλοι τοῦ Ε.Μ.Π πὼς ἔγινε καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τοῦ κτιρίου. Φοιτητὲς μαρτυροῦν πὼς μπαίνοντας οἱ ἀστυνομικοὶ μέσα ἔσπαζαν βιτρίνες ἐργαστηρίων καὶ ἔπιπλα.

ΟΜΑΔΑ Δ : Ἐξτρεμιστικὰ στοιχεῖα ἐπροωθοῦσαν τὴν τακτική τους καὶ τὰ συνθήματά τους. Προβοκάτσια δὲν ξέρω ἂν ὑπῆρξε. Πάντως εἶδα ἄσχετα (ἀμφίβολα πρόσωπα) στὴν ἔξοδο. Π. χ. τὸν Νῖκο Παπανδρέου (Δ΄ ἔτος Ἰατρική).

ΟΜΑΔΑ Ε : Ὑπῆρχε προβοκάτσια μὲ τὴ μορφὴ συνθημάτων ἀκραίων. Στὰ κάγκελα, κυρίως στὴ Στουρνάρα καὶ Τοσίτσα, ἦταν παιδιὰ γυμνασίων. Σ' αὐτοὺς πήγαιναν ἀρκετὲς φορὲς ἄτομα καὶ τοὺς παρέσυραν στὸ νὰ φωνάζουν ἢ νὰ γράφουν σὲ χαρτιὰ καὶ νὰ πετοῦν ἔξω συνθήματα ἀναρχικὰ ἢ ἀκραῖα κομμουνιστικά.

Αὐτοὶ ἦσαν προβοκάτορες καθὼς καὶ ἐξτρεμιστικὰ στοιχεῖα. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μάλιστα γράφαν συνθήματα στοὺς τοίχους, ὅπως «τὸ προλεταριάτο στὸ δρόμο» κ. ἄ. Σημειώθηκε μάλιστα προσπάθεια νὰ προωθήσουν στὰ μεγάφωνα συνθήματα δικά τους καὶ μάλιστα μὲ μᾶλλον βίαιο τρόπο.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ : Σαφῶς ὑπῆρξε προβοκάτσια ἔξω ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ Π. Εἶχε τὴ μορφὴ τῆς ὑπερεπαναστατικότητας καὶ ὠθοῦσε τὰ πράγματα στὰ ἄκρα, πολλὲς φορὲς ἐκμεταλλευόμενη συνθήματα ποὺ δὲν ἐλέγχονταν ἀπὸ τὴν ἐπιτροπή. Γεγονὸς εἶναι ὅτι οἱ φοιτητὲς ἦσαν οἱ μόνοι ποὺ τὴν ἐγνώριζαν καὶ δὲν ἔπεφταν σὲ παγίδες· ἀντιθέτως πιὸ ἄπειροι φάνηκαν στὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ ὑπόλοιποι μαθητές, ἐργάτες, ἐργαζόμενοι.

ΟΜΑΔΑ Ζ : Τὴν Τετάρτη τὸ βράδυ, ὅσο δὲν εἶχε διακοπεῖ ἡ κυκλοφορία στὴν Πατησίων, διάφορα ἄτομα ἔσπαζαν τὰ τζάμια τῶν λεωφορείων, παρ' ὅτι ὅλοι ἀποδοκίμαζαν τὸ σπάσιμο καὶ προσπαθοῦσαν ὅσο μποροῦσαν νὰ τοὺς κρατήσουν. Ἐπίσης τὰ συνθήματα τοῦ τύπου «ζήτω οἱ παρτοῦζες» ποὺ πράγματι γράφτηκαν τὴν πρώτη μέρα μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο ἀλλὰ σβήστηκαν ἀργὰ τὸ βράδυ τῆς Τετάρτης. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁρισμένα συνθήματα μποροῦν πράγματι νὰ ἀποδοθοῦν σὲ ὑπεραριστερὲς ὁμάδες. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι τὴν Τετάρτη τὸ βράδυ μιὰ ὁμάδα ὑποστήριζε τὴν ἔκδοση ἀνακοίνωσης ποὺ θὰ ἔλεγε ὅτι «δὲν θὰ βγοῦμε ἂν δὲν ἐγκαθιδρυθεῖ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου στὴν Ἑλλάδα».

ΟΜΑΔΑ Κ : Γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῶν φοιτητικῶν αἰτημάτων δόθηκαν ἐκ τῶν ὑστέρων οἱ ἑξῆς δύο ἐκδοχές :

α) ὅτι ἡ καθεαυτὴ ὑπόθεση τῶν ἐκλογῶν λίγο μποροῦσε νὰ ἐνδιαφέρει τοὺς φοιτητὲς κι ὅτι ἦταν τὸ πρόσχημα γιὰ νὰ πετύχουμε τὴ λαϊκὴ ἐξέγερση, ποὺ γιὰ ἐπακόλουθό της θὰ εἶχε τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Παπαδόπουλου κλπ. Μιὰ τέτοια ὅμως ἐκδοχὴ προϋποθέτει ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ καθεστὼς τοῦ Παπαδόπουλου εἶχε ἔρθει σὲ ἕνα μεγάλο βαθμὸ ἀδυναμίας ἔτσι ὥστε νὰ τίθεται θέμα πτώσης, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅτι ἡ χρεωκοπία τῆς χούντας δὲν ἦταν μονάχα δεδομένη στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶχαν μπεῖ κι οἱ συγκεκριμένοι ὅροι τῆς ἀνατροπῆς της.

Ὅπως ὅμως μᾶς πείθει ἡ μέχρι τότε ἐξέλιξη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, αὐτὸ ποὺ εἶχε καταστεῖ πιὰ σαφὲς εἶναι τὸ πολιτικὸ ἀδιέξοδο τοῦ καθεστῶτος τοῦ Παπαδόπουλου. Ὁ δρόμος γιὰ τὴν ἀνατροπή του ὅλοι ξέραμε πὼς περνάει μέσα ἀπὸ τοὺς μαζικοὺς λαϊκοὺς ἀγῶνες, ὅμως τὸ κίνημά μας μέχρι τώρα βάθαινε τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιθέσεις τῆς χούντας κι ἀνέβαζε τὴν ἀγωνιστικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ μας. Ὁ φορέας ποὺ θὰ ἔκφραζε ὅλες τὶς συνειδήσεις αὐτὲς καὶ θὰ τοὺς πρόσφερε τὴν ὀργανωμένη μορφή τους δὲν εἶχε στὴν πραγματικότητα βρεθεῖ — εἶχε μάλιστα ὑποστηριχτεῖ ὅτι οἱ φοιτητὲς μποροῦν νὰ ὑποκαταστήσουν τὴν ἔλλειψη κόμματος δρώντας σὰν καταλύτης στὶς μάζες κτλ.

Ἄρα βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἄμεσων στόχων τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς του ὡρίμανσης καὶ πιθανὸ νὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δράσης ἐξωτερικῶν παραγόντων — στάση λαοῦ, κυβέρνηση, Ἀστυνομία — .

Ἡ ποιοτικὴ ἀλλαγὴ δὲν ἀναφέρεται στὴν ἔνταση τῆς ἐκδήλωσης—αὐτὴ δικαιολογεῖται ἀπὸ τὴν ἀνεκτικὴ στάση τῆς ἀστυνομίας κι ἀπὸ τὴν ἀνεβασμένη λαϊκὴ συμμετοχὴ — ἀλλὰ στὴ συνθηματολογία καὶ στοὺς στόχους ποὺ ἐξέφραζαν.

β) Ὑπάρχει κι ὁ γνωστὸς ἀφορισμὸς ὅτι ὅλο τὸ κίνημα ἦταν ἀποτέλεσμα προβοκάτσιας· τέτοιας ποὺ νὰ ἀποπροσανατολίσει τοὺς φοιτητὲς ἀπὸ τὴν προβολὴ τῶν καθαρῶν συνδικαλιστικῶν αἰτημάτων τους κτλ.

Ἂν δεχτοῦμε τὴν ἀπόλυτη δράση τῆς προβοκάτσιας πέφτουμε σὲ μιὰ ἑρμηνεία στατική.

Ἡ προβοκάτσια, γιὰ νὰ λειτουργήσει, προϋποθέτει πέρα ἀπ' τοὺς προβοκάτορες καὶ ἕνα φορέα κατάλληλο νὰ τὴ δεχτεῖ. Δὲν μποροῦμε νὰ μιλᾶμε γιὰ 200.000 προβοκαρισμένους ἀνθρώπους ποὺ ἔπαιξαν τὸ παιχνίδι τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων.

Ἔτσι μειώνουμε τὴ σημασία τοῦ ἀγώνα μας καὶ κατατάσσουμε ἕνα γεγονὸς πολιτικὸ σὲ μιὰ «κατηγορία» ἀφαιρώντας του κάθε δυναμικὸ περιεχόμενο.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Δεκατέσσερα ἐρωτήματα γιὰ τὴν πολιτικὴ σημασία τοῦ Πολυτεχνείου

ΕΡΩΤΗΜΑ 9. Τί εἴδους κρίσεις ἀκούγονταν ἀπὸ τοὺς συγκεντρωμένους ἔξω; ἀπὸ ἄτομα στὰ σπίτια, στὰ μαγαζιά, τὶς γειτονιές; τί ἀπήχηση εἶχε ὁ σταθμός;

ΟΜΑΔΑ Α: Οἱ γνῶμες τοῦ κόσμου ποικίλλουν ἀπὸ ἐνθουσιώδεις μέχρι ἐπιφυλακτικὲς στὰ πλαίσια τοῦ θετικοῦ πάντα. Ὁρισμένοι λένε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε περισσότερο τὴν κατάσταση Μαρκεζίνη ὥστε νὰ προλάβει ὁ κόσμος «νὰ ὀργανωθεῖ», νὰ δοθοῦν περισσότερες συνδικαλιστικὲς ἐλευθερίες καὶ ὀργανωμένος πιὰ ὁ κόσμος νὰ μπορέσει νὰ κάμει μιὰ μεγάλη λαϊκὴ διαδήλωση πίσω ἀπὸ μιὰ φοιτητικὴ ἐξέγερση καὶ νὰ κουνήσει ἔτσι πολὺ περισσότερο τὴ χούντα καὶ τοὺς πάτρονες της.

Συντηρητικὴ ἄποψη λέει ὅτι τὴ ζημιὰ τὴν κάνανε τὰ ἐξτρεμιστικὰ στοιχεῖα (οἰκοδόμοι καὶ ἄλλοι ἐργάτες) καὶ ὤθησαν τοὺς φοιτητὲς σὲ ἀκρότητες, ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀντίθετοι μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ στρατοῦ καὶ τὴν αἱματηρὴ καταστολή. Ἄλλοι πάλι, γνωρίζοντας τὴν ἱστορία τῶν δύο τελευταίων χρόνων τοῦ Φ.Κ., καὶ βλέποντας τὴν ἀδυναμία τῆς χουντικῆς κυβέρνησης νὰ δώσει λύσεις στὰ σπουδαστικὰ προβλήματα, ἔβλεπαν νὰ αὐξάνεται μέρα μὲ τὴ μέρα ἡ ταύτιση τῶν φοιτητικῶν προβλημάτων μὲ τὰ γενικώτερα προβλήματα τοῦ τόπου καὶ τὸ ἀντιδικτατορικὸ αἴσθημα νὰ γίνεται ἐντονώτερο.

Ἀνεξάρτητα πάντως ἀπὸ τὶς ἐπὶ μέρους κριτικὲς ὅλος ὁ κόσμος εἶδε τὴ διαδήλωση, εἴτε συμμετεῖχε εἴτε ὄχι, σὰν τὴν πρώτη μεγάλη λαϊκὴ διαδήλωση μετὰ ἑξήμισι χρόνια δικτατορίας καὶ ἀντιλήφθηκε τὴ μεγάλη πολιτική της σημασία.

Ὁ ραδιοσταθμὸς ἦταν ἡ πρώτη δημόσια ἐλεύθερη φωνὴ μετὰ ἀπὸ ἑφτὰ χρόνια. Γι' αὐτὸ εἶχε μεγάλη ἀπήχηση στὸν ἑλληνικὸ λαό, βοήθησε στὴ μεγαλύτερη κινητοποίησή του, στὴν πληροφόρησή του. Τέλος ἔσπασε τὴ φοβία, ἀναπτέρωσε τὸ ἠθικὸ καὶ ἔδωσε μεγαλύτερη ἐμπιστοσύνη στὸν κόσμο γι' αὐτὸ ποὺ γινόταν.

ΟΜΑΔΑ Β: Ἀπὸ τοὺς συγκεντρωμένους ἔξω ὑπῆρξε ὁπωσδήποτε γενικὴ ἀποδοχή. Ἀπορία ἔμεινε πάντως ἡ ἐξαφάνισις τῆς ἀστυνομίας τ' ἀπογεύματα. Τὸ κλιμακωτὸ δυνάμωμα καὶ ἡ πύκνωση τῆς ἐκδήλωσης γέννησε τὸ ἐρώτημα ποῦ θὰ φτάσει. Σὰν γενικὴ θὰ πρέπει νὰ κριθεῖ ἡ σὲ δημόσιους χώρους συζήτηση τοῦ θέματος. Ὁ σταθμὸς ἔπαιζε ἀφάνταστα θετικὸ ρόλο στὸ δυνάμωμα καὶ ἄπλωμα τῆς λαϊκῆς ἐξέγερσης. Θὰ πρέπει πάντως νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα δημιουργήθηκε φόβος.

ΟΜΑΔΑ Γ: Λίγοι, σπρωγμένοι ἀπὸ τὴν κρατικὴ προπαγάνδα, πίστευαν ὅτι «μέσα εἶναι κλεισμένοι λίγοι, καλὰ ὀργανωμένοι, κομμουνισταί». Μεγάλο ποσοστὸ ἔβλεπε νὰ γίνεται πράξη ἡ φοιτητικὴ ἀντίθεση ἐνάντια στὴ Χούντα.

ΟΜΑΔΑ Δ: Ἐνθουσιωδῶς γιὰ «μιὰ ἐπιτέλους διαμαρτυρία», ἀλλὰ μὲ ἐπιφύλαξη γιὰ τὰ ἀριστερὰ συνθήματα. Ὁ ραδιοσταθμὸς ἔπαιξε τὸν πιὸ σπουδαῖο ρόλο. Ὅλοι μπόρεσαν ν' ἀκούσουν τὴ φωνή μας. Συντηρητικοὶ ἀντιδικτατορικοί, παραπονιόντουσαν γιὰ τὶς θέσεις του.

ΟΜΑΔΑ Ε: Στὴν πλειοψηφία ἦταν μὲ τοὺς φοιτητές. Σοκαρίστηκε ἀπὸ τὰ ἀκραῖα συνθήματα ἀλλὰ πίστευε ὅτι «τὰ παιδιὰ κινοῦνται σωστά, μόνο ποὺ παρασύρονται σὲ μερικὰ σημεῖα ἀπὸ τοὺς κομμουνιστὲς ἐργάτες». Ὁ ραδιοσταθμὸς ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀτοῦ τῶν φοιτητῶν. Ἔπαιξε τεράστιο ρόλο στὴν μαζικὴ ἐνημέρωση καὶ ξεσήκωμα τοῦ κόσμου, εἰδικὰ δὲ στὸ τέλος, πρὶν μποῦν τὰ τάνκς, συγκίνησε καὶ συγκλόνισε τοὺς πάντες.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Οἱ κριτικὲς τοῦ κόσμου ὑπῆρξαν σαφῶς εὐνοϊκές. Μόλις συνειδητοποίησαν τὸ μέγεθος τῆς καταστάσεως, ἐνεθάρρυναν τὰ παιδιὰ καὶ δὲν συνέχιζαν πιὰ τὸ δρόμο τους χωρὶς μιὰ ματιά. Ὁ ραδιοσταθμὸς ὑπῆρξε ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία. Ἡ ἀπήχησή του ἦταν φοβε-

ΟΜΑΔΑ Ε: Στὴ μεγάλη πλειοψηφία τὰ ἀκραῖα συνθήματα προκάλεσαν ἀρνητικὴ ἀντίδραση.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Σαφῶς ἀρνητική. Ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ ὑποστηρίζει ὅτι «τὸ Κ.Κ. ἔβαλε τὸ δάκτυλό του καὶ θὰ παρασύρει καὶ θὰ καταστρέψει τὰ παιδιά». Οἱ δὲ φοιτητὲς ἄρχισαν νὰ ἀναρωτιῶνται ἂν πιστεύουν ὅσα βλέπουν καὶ λένε καὶ στὸ τέλος ποιὰ εἶναι τέλος πάντων αὐτὴ ἡ πρωτοπορία ποὺ ἡγεῖται. Διότι, ἂν πιστεύει στὰ ἀκραῖα συνθήματα, δὲν τοὺς ἀντιπροσωπεύει, καὶ ἂν δὲν πιστεύει, τότε πῶς ἐπιτρέπει νὰ ἀναγράφονται. Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ὅμως εἶχαν δεμένα χέρια, διότι δὲν μποροῦσαν βέβαια νὰ μποϋκοτάρουν τὴν ὅλη ὑπόθεση.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Τὸ σύνθημα ποὺ κυρίως σοκάρισε ἦταν εἰδικὰ τὸ «Λαοκρατία» λόγω προϊστορίας. Γενικὰ πάντως ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ποὺ ἀκούγονταν τόσο πλατιὰ τέτοια συνθήματα καὶ ὁπωσδήποτε ξένισε τὸν κόσμο, ξεπεράστηκε πάντως ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τὴν πορεία τῶν γεγονότων.

ΟΜΑΔΑ Ι: Νομίζω πὼς ναί. Συνάντησα καὶ μίλησα μὲ «ψημένους» ἀριστεροὺς — μεσήλικες — ποὺ μοῦ ὁμολόγησαν ὅτι τοὺς τρόμαξε ἡ συγγένεια τῶν συνθημάτων, κυρίως ὅμως τῆς φρασεολογίας καὶ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς τῶν ἐκφωνητῶν, μὲ ἀντίστοιχες Δεκεμβριανὲς ἐκδηλώσεις ποὺ δὲν παύουν, γιὰ ὅσους τὶς ἔζησαν, νὰ ἀποτελοῦν μιὰ ἐφιαλτικὴ ἀνάμνηση — ἀπὸ ὁποιαδήποτε σκοπιὰ καὶ ἂν τὶς θεωρήσει κανείς.

Ἰδιαίτερα ἕνας τυπογράφος μοῦ εἶπε πὼς ἦταν ἕτοιμος νὰ κατέβει ἀπὸ τὴν Πέμπτη τὸ βράδυ στὸ Πολυτεχνεῖο, μὲ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του, ἀλλὰ τὸν «μούδιασε» ὁ σταθμός.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τὰ παραπάνω δὲν ἔχουν ἰσχύ, γιὰ ὅσους δὲν ζήσανε τὴν μεταπελευθερωτικὴ ἐμφύλια σύγκρουση.

ΕΡΩΤΗΜΑ 11. Ἀντιμετωπίστηκε τὸ κίνημα σὰν ἔκφραση φοιτητικῶν αἰτημάτων, ποὺ «ἐκφυλίστηκαν» σὲ πολιτικὰ (ἐνῶ αὐτὸ δὲν θἄπρεπε νὰ γίνει) ἢ ἔγινε ἀντιληπτὴ μιὰ μοιραία ἀλληλουχία τῶν δύο σκελῶν;

ΟΜΑΔΑ Β: Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ γίνει παραδεκτὸ πὼς ἡ ἀλληλουχία φοιτητικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτημάτων στὸν πολὺ κόσμο δὲν ἔγινε ἀντιληπτή, ὅσο κι ἂν ἡ πολιτικὴ πλευρὰ ἐπίσης ἔγινε ἀπόλυτα ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν κόσμο. Τοῦτο ἄλλωστε ἔδωσε λαβὴ καὶ στὴ χουντικὴ προπαγάνδα γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴν κτηνωδία της. Τὸ πρόβλημα εἶναι γενικότερο καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ συστηματικὰ ἡ μέθοδος συνειδητοποίησης τῆς ἀλληλουχίας ἐπαγγελματικο - κοινωνικῶν αἰτημάτων καὶ πολιτικῆς: Εἶναι ὁ ἀγώνας.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Τὸ κίνημα φάνηκε σαφῶς πολιτικό· ἐξ ἄλλου δὲν ὑπῆρξε κανένα ἄμεσο καὶ οὐσιῶδες φοιτητικὸ αἴτημα σὰν ἀφορμή. Αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν ἔβλεπαν τοὺς φοιτητὲς σὰν κάστα ποὺ δουλειὰ δὲν ἔχει καὶ κάνει ἐπαναστάσεις ἢ διεκδικεῖ φοιτητικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ σὰν τὴ φωνὴ ὅλης τῆς Ἀθήνας ἑνωμένης στὸν ἀντιχουντικὸ καὶ ἀντιδικτατορικὸ ἀγώνα.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Γενικὰ ἔγινε ἀντιληπτὸ τὸ ἀλληλένδετο τῶν συνδικαλιστικῶν αἰτημάτων μὲ τὸ πολιτικὸ πρόβλημα.

ΟΜΑΔΑ Ι: Νομίζω ὅτι ὁ πολὺς κόσμος, ποὺ ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου ἐνεργὰ ἢ ὄχι, δὲν συνειδητοποίησε τὴν ἀλληλουχία φοιτητικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτημάτων. Περισσότερο εἶδε τοὺς φοιτητὲς σὰν δυναμικοὺς ἐκφραστὲς τῶν πολιτικῶν αἰτημάτων τοῦ λαοῦ. Ἴσως στὴν ἀρχὴ νὰ θεώρησαν ὅτι οἱ φοιτητὲς «ξεπέρασαν τὰ ὅρια» ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὁ περισσότερος κόσμος ἀδιαφόρησε ἂν ἡ ἐκδήλωση εἶχε σχέση μὲ τὰ φοιτητικὰ αἰτήματα — ὅπως συνήθως καὶ κακῶς διαφοροποιοῦνται ἀπὸ τὰ πολιτικὰ — χαιρότανε τὴ δυναμικὴ πολιτικὴ ἐκδήλωση, γι' αὐτὸ καὶ κινητοποιήθηκε.

ΕΡΩΤΗΜΑ 12. Ἐκφράστηκαν φόβοι χειραγώγησης ἀπὸ δυνάμεις ξένων συμφερόντων καὶ ποιὲς μορφὲς εἶχαν αὐτοὶ οἱ ἐνδοιασμοί;

ΟΜΑΔΑ Α: Δὲν ὑπῆρχε θέμα ἔξωθεν ὑποκίνησης. Ὁ κόσμος πίστευε ὅτι ἦταν φοιτητικὴ κινητοποίηση μὲ σαφῆ ἀντιδικτατορικὸ χαρακτήρα καὶ ποὺ συσπείρωσε στὴ διαδικασία της ἐξωφοιτητικὰ στοιχεῖα (ἐργάτες, ὑπαλλήλους, καλλιτέχνες κ.λ.π.). Οἱ ἐργάτες μέσα στὸ Π. δὲν ἦταν ἀντιπρόσωποι τοῦ χώρου τους. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη δὲν ὑπῆρξαν ἐργατικὰ συμβούλια, παρὰ ὁμάδα ἐργατῶν μέ, λίγο-πολύ, τυχαία σχέση, ποὺ μέσα στὸ Π. τοὺς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφρασθοῦν συλλογικά, σὰν ὁμάδα ἐργατῶν, ποὺ δὲν εἶχε ἀπὸ τὰ πρὶν τὴν ἐξουσιοδότηση κάποιων ἀντιπροσωπευομένων. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει καὶ θέση οὐραγοῦ, γιατὶ μὲ τὴ σειρά τους συνέβαλαν στὴν κινητοποίηση τῶν ἔξω συναδέλφων τους.

ΟΜΑΔΑ Β: Πουθενὰ καὶ ποτὲ τόσο στὴ διάρκεια ὅσο καὶ μετέπειτα δὲν συσχετίστηκε καὶ ταυτίστηκε ἡ λαϊκὴ ἐξέγερση μὲ ὑποκίνησή της ἀπὸ ξένες δυνάμεις. Ἀπὸ πλευρᾶς Χούντας προπαγανδίστηκε τοῦτο χωρὶς νἄβρει ἀπήχηση. Κεῖνο ποὺ τίθεται σὰν ἐρώτημα εἶναι σὲ ποιὰ μορφὴ καὶ βαθμὸ ἡ Χούντα ἡ ἴδια θέλησε νὰ παίξει τὸ δικό της παιχνίδι. Τοῦτο ἀπαιτεῖ εἰδικὴ ἔρευνα.

ΟΜΑΔΑ Γ: Ἔβλεπαν τὸ κίνημα σὰν φοιτητικὸ ποὺ ἐξελίχθηκε σὲ πολιτικὸ μὲ τὴ βοήθεια τῶν «παλαιῶν» πολιτικῶν καὶ παραγόντων τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΟΜΑΔΑ Δ: Μᾶλλον ὄχι, ἀλλὰ πίστευε ὅτι ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ὑπῆρχε ἐνίσχυση (ἠθικὴ τουλάχιστον).

ΟΜΑΔΑ Ε: Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ κόσμος εἶναι ἀρκετὰ διχασμένος. Ὁπωσδήποτε οἱ πιὸ συνειδητοποιημένοι πιστεύουν τὸ δεύτερο, ἀλλὰ οἱ συντηρητικοί, δεξιοὶ ἢ κεντρῶοι ἀντιδικτατορικοί, θὰ προτιμοῦσαν τοὺς φοιτητὲς νὰ κινοῦνται ἐνάντια στὴ Χούντα μέσα ἀπὸ τὸ δικό τους πλαίσιο. Αὐτοί, ἂν καὶ πιστεύουν στὴν ἀνάγκη τῆς κατάρριψης τῆς Χούντας, φοβοῦνται τὴν ἄμεση, ἀνοιχτὴ σύγκρουση ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν πολιτικοποίηση τῶν φοιτητῶν, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ἀποτελέσματά της γιὰ τὸ ἀστικὸ καθεστώς. Ὑπῆρχε μιὰ ἐντύπωση, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Μαρκεζίνης δὲν ἐξυπηρετοῦσε ἀμερικανικὰ συμφέροντα ἀλλὰ προσανατολιζόταν πρὸς τὴν Ἀγγλία, τὸ κίνημα ἀφέθηκε νὰ προχωρήσει ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς δοθεῖ ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐπέμβουν ἀνατρέποντας τὸν Παπαδόπουλο, ποὺ γιὰ διάφορους λόγους δὲν τοὺς ἐξυπηρετοῦσε πιὰ ἀπόλυτα ἡ ὕπαρξή του.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Ὄχι, σαφῶς ὄχι· μόνον ὑποψίες μετὰ τὰ ἀκραῖα συνθήματα ὑπῆρχαν, ποὺ καὶ αὐτὲς μετὰ τὸ αἱματηρὸ τέλος τοῦ Π. ἐξαφανίσθηκαν.

ΟΜΑΔΑ Ι: Δὲν νομίζω νὰ ὑπῆρξαν ἔντονοι φόβοι χειραγώγησης τῆς ἐκδήλωσης ἀπὸ ξένα συμφέροντα, ὅσο φόβοι παραμόρφωσης τοῦ πνεύματος τῆς ἐκδηλώσεως ἀπὸ ἐξτρεμιστικὲς ἢ ἄκαιρες θέσεις, μὲ κίνδυνο νὰ ζημιώσουν τὴν εὐθυβολία στὸν ἄμεσο στόχο. Μετὰ τὶς δραματικὲς ἐξελίξεις ἄρχισαν νὰ δημιουργοῦνται ὑπόνοιες, ποὺ συνεχίζουν νομίζω νὰ ὑπάρχουν, γιὰ τὸν πονηρὸ ρόλο ξένων πρὸς τοὺς φοιτητὲς παραγόντων.

ΕΡΩΤΗΜΑ 10. Τά, συχνά, ἀκραῖα συνθήματα σοκάρισαν τὸν κόσμο;

ΟΜΑΔΑ Α: Κατὰ κανόνα τὰ ἀκραῖα συνθήματα ἀπώθησαν τὸν κόσμο καὶ τοῦ ἔδιναν τὴν ἐντύπωση ὅτι πρόκειται γιὰ ἀναρχικὰ στοιχεῖα. Αὐτὸ ἦταν φυσιολογικὸ ἀφοῦ τὰ συνθήματα αὐτὰ δὲν ἀνταποκρίνονταν, στὴν πραγματικότητα, στὸ ἐπίπεδο τοῦ κόσμου. Βρεθήκαμε πολλὲς φορὲς στὴν ἀνάγκη νὰ δικαιολογηθοῦμε γιὰ τὰ συνθήματα αὐτά.

ΟΜΑΔΑ Β: Τὰ συχνὰ ἐξτρεμιστικὰ συνθήματα σοκάρισαν τμῆμα τοῦ συντηρητικοῦ κόσμου καὶ μάλιστα προχωρημένης ἡλικίας ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἄρχισε ἡ Χούντα μὲ τὸ ραδιόφωνο καὶ τὴν τηλεόραση τὴν προπαγάνδα καὶ τὸ ἀναμάσημα γνωστῶν συνθημάτων (Δεκέμβρης, σφαγές, κλπ.). Τοῦτο γεννᾶ καὶ τὴν ὑποψία τῆς προβοκάτσιας. Ἔκανε ὅμως σαφὲς ὅτι τὰ ἐξτρεμιστικὰ συνθήματα, ἢ καλύτερα πολὺ προχωρημένα συνθήματα, στὸν βαθμὸ ποὺ δὲν ἦταν προβοκάτσια, θἄπρεπε νὰ ἐλεγχθοῦν, συντονιστοῦν καὶ προβληθοῦν ἀνάλογα. Ἡ αἴσθηση ἔλλειψης συντονισμοῦ τὴν Τετάρτη - Πέμπτη πρωὶ ἦταν ἔκδηλη, ὅπως καὶ ἡ μετέπειτα βαθμιαία ὀργάνωση.

ΟΜΑΔΑ Γ: Ἂν καὶ ἡ τηλεόραση τὰ διαφήμιζε, τὰ ἀκραῖα συνθήματα δὲν τράβηξαν τὴν προσοχή.

ΟΜΑΔΑ Δ: Ἀρνητικὴ κι ἐπιζήμια, ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀστικὴ τάξη καὶ τοὺς ἀριστερόφοβους.

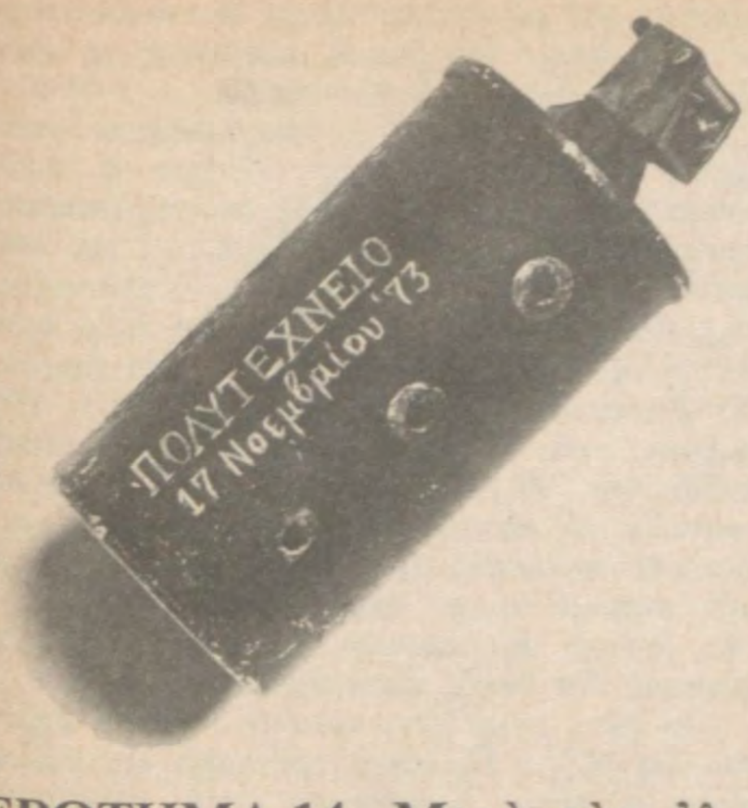

ΕΡΩΤΗΜΑ 14. Μετὰ τὴν ἀλλαγὴ τῆς 25ης Νοεμβρίου : Ἡ σκλήρυνση ἐκτιμήθηκε σὰν καταξίωση (ὄξυνση ἀντιθέσεων ποὺ μοιραῖα θὰ ὁδηγήσουν μελλοντικὰ τὸ καθεστὼς σ' ἀδιέξοδο) ἢ σὰν δυσμενὴς συνέπεια τοῦ κινήματος τῆς 16ης;

ΟΜΑΔΑ Α : Τὸ Π. ὄξυνε τὶς ἀντιφάσεις τοῦ ἴδιου τοῦ καθεστῶτος, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ καινούργιο σχῆμα στὴν ἐξουσία νὰ προσπαθεῖ νὰ διατηρήσει τὰ συμφέροντα τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη σὲ ἄμεση σχέση νὰ καταπνίξει τὸ λαϊκὸ κίνημα. Παράλληλα διάφορες μερίδες ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ἄλλα συμφέροντα οἰκονομικὰ μὲ διαφορετικὲς πολιτικὲς θέσεις, στοὺς ἴδιους τοὺς κόλπους τῶν στρατοκρατῶν, δημιουργοῦν πρόσθετες ἀντιφάσεις, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν πολιτικὴ ἀστάθεια. Καὶ ἡ σκλήρυνση εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς τάσεις ποὺ σήμερα ἐπικρατεῖ.

ΟΜΑΔΑ Β : Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν θὰ πρέπει τὸ πραξικόπημα τῆς 25ης Νοεμβρίου νὰ κριθεῖ σὰν δυσμενὴς συνέπεια τῆς 16ης. Τοῦτο ἄλλωστε τὸ ἀρνεῖται σὰν βασικὸ ἐπιχείρημα ἡ ἴδια ἡ τωρινὴ Χούντα. Ἡ σκλήρυνση ὅμως ἐξηγεῖται πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν κόσμο. Ὁ προοδευτικὸς κόσμος τὸ βλέπει ἀναμφισβήτητα σὰν καταξίωση τοῦ κινήματος τῆς 16ης καὶ σὰν κρίκο στὴν ὄξυνση τῶν ἀντιθέσεων ποὺ θὰ ὁδηγήσουν στὴν τελικὴ σύγκρουση. Στὶς ἀστικὲς ὅμως μάζες βλέπεται καὶ σὰν μοιραῖο ἐπακόλουθο στὴν ἀλλαγὴ τοῦ καθεστῶτος Παπαδοπούλου ποὺ βρῆκε ἀφορμὴ τὸ κίνημα τῆς 16ης γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τούτου. Γι' αὐτὸ κι ἡ τωρινὴ σκλήρυνση δίνει ἀφορμὴ σὲ πολλὲς ὑποθέσεις, ἡ βασικότερη ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ἡ φημολογούμενη καὶ ἐπὶ Παπαδόπουλου «πολιτικὴ λύση». Ἄλλη ὑπόθεση εἶναι ἡ προσπάθεια διαιώνισης σὲ στὺλ Παπαδόπουλου (σκλήρυνση - μαλάκωμα -πολιτ. λύση = ἄλλα 7 χρόνια). Καὶ σ' ἄλλους τελικὰ ἡ διαιώνιση μὲ σκληρὴ χούντα σὰν μοναδικὴ διέξοδο τῶν Ἀμερικάνων.

ΟΜΑΔΑ Γ : Σὲ ἐνδοχουντικὲς διαφωνίες.

ΟΜΑΔΑ Δ : Κυρίως σὰν συνέπεια ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Π.

ΟΜΑΔΑ Ε : Μᾶλλον σὲ διαφωνίες μέσα στὴ Χούντα, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες περιλαμβάνεται καὶ αὐτὴ σχετικὰ μὲ τὴ στάση τῆς κυβέρνησης Παπαδοπούλου στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ : Οἱ ἐνδοχουντικὲς διαφωνίες εἶχαν ἀρχίσει ἀπὸ παλιὰ καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐγίνοντο πιὸ οὐσιαστικές. Τὸ Π. ἁπλῶς ἔφερε τὸ ἀδιέξοδο πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπ' ὅ,τι ὑπελογίζετο στὴ χούντα. Ἡ σκλήρυνση τώρα χαρακτηρίζεται σὰν σπασμωδικὴ ἐνέργεια ἀπελπισίας καὶ βέβαια ἡ πρόφαση, ὅπως πάντα, ἦταν ἡ ἀποκατάσταση τῆς τάξεως.

ΟΜΑΔΑ Ζ : Ὁπωσδήποτε ἡ σκλήρυνση ἑρμηνεύτηκε σὰν ἔνδειξη ἀδυναμίας τοῦ καθεστῶτος, ποὺ ἔφερνε πολὺ πιὸ κοντὰ στὸ μοιραῖο ἀδιέξοδο.

ΟΜΑΔΑ Ι : Νομίζω ὅτι τὴν ἀπάντηση δίνει εὔγλωττα ἡ ψευδαίσθηση ποὺ ἔζησε ὁ πολὺς κόσμος τὴν 25η Νοεμβρίου. Ἡ γενικὴ ἐντύπωση—ποὺ γρήγορα ἀποδείχθηκε πλανημένη—ὅτι ἀρκοῦσε καὶ μιὰ ἐλάχιστη ἀλλαγὴ νοοτροπίας καὶ διαθέσεως τῶν κρατούντων, ὅτι ἀρκοῦσε ἡ εἰλικρινὴς ἐκδήλωση μιᾶς χειρονομίας κατευνασμοῦ γιὰ νὰ ἐκτονωθῆ ἡ τόσο φορτισμένη ἀτμόσφαιρα, φανερώνει ὅτι ἡ σκλήρυνση δὲν ἦταν ἀναγκαῖο κακό, γιὰ τὴ διατήρηση τῆς τάξης, οὔτε ἀναπότρεπτη συνέπεια.

Ἀποδείχθηκε ἀντίθετα ὅτι ἀποτελεῖ μοναδικὴ ὁδὸ γιὰ ὅσους ἐπιμένουν νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐνεργοῦν μὲ τὴν προνοεμβριανὴ νοοτροπία.

ΕΡΩΤΗΜΑ 16. Ποιὲς ὑπῆρξαν οἱ κυρίαρχες τάσεις μέσα στοὺς ἐγκλείστους τοῦ Πολυτεχνείου;

Φάνηκαν διαφορὲς ἀριστερῶν κατευθύνσεων καὶ πόσο ρόλο ἔπαιξαν στὴ συνεννόηση. Ὑπῆρξαν ἐνδείξεις μερικῆς ταύτισης ἀπόψεων, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἐνόραση τοῦ μέλλοντος τῆς χώρας, ἢ πρυτάνευσε ἡ στείρα ἀντιδικία ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀγκίστρωση σὲ ἰδεολογικὰ σχήματα καὶ φατριασμούς;

ΟΜΑΔΑ Α: Μεταξὺ ὁρισμένων ἀριστερῶν ὁμάδων ὑπῆρχε μιὰ κοινὴ ἀντιμετώπιση ἀπὸ ἄποψη τακτικῆς χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει κ α τ' ἀ ν ά γ κ η ν κοινὴ ἰδεολογικὴ γραμμή. Κοινὰ συνθήματα ποὺ ἀπηχοῦσαν στὴν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ. Κοινὴ ἀντιμετώπιση προβοκατορικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ὑπεραριστεριστικῶν τάσεων. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε ξεκινώντας μὲ βάση τὴν πράξη, ὅπου φαίνεται καθαρὰ τί καὶ πῶς σκέφτεται κανείς, καὶ ὅπου ἐξαλείφονται ἀρκετὲς θεωρητικὲς διαφορές, ὅτι μποροῦμε, καὶ εἶναι ἀναγκαῖο, νὰ δημιουργήσουμε μεταξύ μας στενώτερες σχέσεις, καὶ νὰ προχωρήσουμε στὴ δημιουργία ἑνὸς παμφοιτητικοῦ μετώπου, πάνω σὲ ἕνα μίνιμουμ πολιτικὸ πρόγραμμα,ὥστε νὰ μπορέσει πολὺς κόσμος νὰ συσπειρωθεῖ γύρω ἀπ' αὐτό.

Μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων ἀριστερῶν ὁμάδων δυστυχῶς δὲν βλέπουμε νὰ ὑπάρχουν ἀρκετὰ θετικὰ σημεῖα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό. Μὲ ἔντονη παιδιάστικη ἀνυπομονησία προχωροῦν σὲ ἀκραῖα ἐπαναστατικὰ συνθήματα, ποὺ ἀπευθύνονται σὲ ὁρισμένες κοινωνικὲς τάξεις, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνταποκρίνονται στὸ ἐπίπεδό τους, καὶ καλοῦν τὸ λαὸ σὲ λαϊκὴ ἐπανάσταση νομίζοντας ὅτι εἶναι ἕτοιμος νὰ συντρίψει ὄχι μόνο τὴ χούντα μὰ καὶ τὴν ἀστικὴ τάξη. Ἔρριχναν συνθήματα ὅπως «κάτω τὸ κεφάλαιο», «ἐργατικὰ συμβούλια», «λαοκρατία», ἀπευθυνόμενοι σὲ ἕνα λαὸ ἀποδιοργανωμένο, σὲ μιὰ ἐργατικὴ καὶ ἐργαζομένη μάζα χωρὶς ἀντιπροσώπους καὶ εὐνουχισμένη γιὰ χρόνια ἀπὸ τὴν ταξικὴ ἀγωνιστική της ἱκανότητα. Καλοῦσαν λοιπὸν αὐτοὺς νὰ ξεπεράσουν αὐτὰ τὰ ἐμπόδια τῆς ἀνοργανωσιᾶς καὶ τῆς ἔλλειψης ἐμπιστοσύνης — χωρὶς ἡγέτες — καὶ νὰ χτυπήσουν διμέτωπα, χούντα καὶ ἀστικὴ τάξη. Ἔτσι δίχαζαν τὸν κόσμο, τὰ συνθήματα ἔχαναν τοὺς πραγματικοὺς καὶ ἐπίκαιρους στόχους τους καὶ τραβοῦσαν χρόνια μακρύτερα δημιουργώντας στὶς μικροαστικὲς μάζες ἐντύπωση «ἐξέγερσης» φοιτητῶν μὲ μπόλικο ἀέρα στὸ μυαλό τους. Δὲν βλέπουμε νὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει συνεννόηση μὲ αὐτούς, καὶ οἱ διαφορὲς φαίνεται ὅτι θὰ μείνουν στὸ ἐπίπεδο τῆς στείρας ἀντιδικίας. Ἁπλῶς μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ μαζικοῦ κινήματος θὰ ἀποκόβονται, ἂν δὲν προσαρμόζουν τὴ γραμμή τους καὶ δὲν σκέφτονται πιὸ ρεαλιστικά. Ὑπάρχει ἀρκετὸς δογματισμὸς καὶ τσιτατολογία στὴ σκέψη τους, πράγμα ποὺ ἐμποδίζει πολὺ στὴν προσέγγιση καὶ στὴν ἐκτίμηση τῆς πραγματικότητας. Ἀπορρίπτουν δογματικὰ τὶς ἄλλες ἀπόψεις, προσπαθοῦν νὰ πείσουν καὶ ὄχι νὰ συζητήσουν. Αὐτὸ κάνει πολὺ δύσκολη, ἀδύνατη, τὴ συνεννόηση.

ΟΜΑΔΑ Β: Ἀπὸ τὴ γενικὴ συνθηματολογία καὶ τὴ διαφορὰ ἔντασης τῶν συνθημάτων καὶ τῆς θέσης προβολῆς τους ἔγινε φανερὴ ἡ ὕπαρξη ὅλων τῶν ἀριστερῶν κατευθύνσεων. Ἡ μετέπειτα ἐξέλιξη (συντονιστικὴ ἐπιτροπή, ἔλεγχος σταθμοῦ, συνθημάτων, δράσης) ἔδειξε ὅτι ὑπῆρξε ὁπωσδήποτε ἕνας βαθμὸς μεγάλης συνεννόησης καὶ ὑποταγῆς σὲ δημοκρατικὴ διαδικασία ποὺ δείχνει ὅτι οἱ ἰδεολογικὲς διαφορὲς ἀμβλύνθηκαν πάνω στὸν ἀγώνα ἢ παραμερίστηκαν προσωρινὰ ἢ καὶ βρῆκαν ἕνα ἐπίπεδο ταύτισης. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς στείρα ἀντιδικία δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρξε.

ΟΜΑΔΑ Γ: Οἱ ἰδεολογικὲς διαφορὲς θὰ βοηθήσουν στὴ συζήτηση γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς προσωπικότητας τῶν φοιτητῶν, μόνο ὅταν λείψει ἡ τάση ὁρισμένων προοδευτικῶν ὁμάδων νὰ ἁρπάξουν τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος.

ΟΜΑΔΑ Δ: Ἡ ἀντιδικία θὰ ὑπάρχει. Τὸ ἂν θὰ μείνει στείρα ἢ καρποφόρα ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν πρωτοπορία ποὺ θὰ ἐπικρατήσει.

ΟΜΑΔΑ Ε: Οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς ἀριστερὲς ὁμάδες ἀποδείχτηκε πὼς ἦταν πολλὲς καὶ σημαντικές, καὶ ἐπιπλέον ὅτι κάθε ὁμάδα μὲ πεῖσμα καὶ ἴσως μὲ κάποια ἔλλειψη ὑποχωρητικότητας ὑποστήριζε τὶς θέσεις της. Οἱ διαφορὲς αὐτές, ὁπωσδήποτε, εἶναι στὸ μέλλον δυνατὸν νὰ ἐξαλειφθοῦν, δεδομένου ὅτι ὑπάρχει ὁ κοινὸς ἀγώνας ποὺ ἑνώνει ὅλους, θὰ χρειασθοῦν ὅμως ἀρκετὲς προσπάθειες καὶ προπάντων καλὴ πίστη ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, πράγματα ποὺ γιὰ τὴν ὥρα δὲν ὑπάρχουν.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Πολλὲς ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες διαφορὲς εἶναι διαφορὲς βάσεως καὶ θὰ εἶναι πολὺ δύσκολο — ἂν ὄχι ἀδύνατο — νὰ ἐξαλειφθοῦν· σκόπιμο ὅμως εἶναι, ἂν ὄχι ἡ προσπάθεια λύσεως, τουλάχιστον τὸ «πάγωμα» τῶν διαφορῶν, προκειμένου νὰ ἐφαρμοσθεῖ κοινὴ τακτικὴ στὸν ἀντιδικτατορικὸ ἀγώνα.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Φάνηκαν τεράστιες διαφορὲς ἀριστερῶν κατευθύνσεων καὶ ὁδήγησαν σχεδὸν στὴν ἀσυνεννοησία. Δὲν κατορθώθηκε νὰ βρεθεῖ σημεῖο συνεννόησης καὶ τελικὰ τοὺς ἔνωσαν ὅλους τὰ γεγονότα, σὲ βάρος βέβαια τῆς ὀργάνωσης ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων, μὲ ἀποτέλεσμα να ἐμφανιστεῖ ἔντονη ἔλλειψη σωστῆς ὀργάνωσης σὲ πολλὰ σημαντικὰ ὅπως ἡ συνθηματολογία, ἡ ἔκδοση ἀνακοινώσεων καὶ περιεχομένου προκηρύξεων κλπ.

ΟΜΑΔΑ Κ: Ἡ βασικὴ ἀντίθεση μέσα στοὺς φοιτητὲς ἦταν ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποὺ εὐνοοῦσαν τὸν αὐθορμητισμὸ τοῦ χαρακτήρα τῆς κατάληψης στὰ βασικά της σημεῖα καὶ ἡ διαφορά τους ἦταν στὴν πολιτικὴ ἐτικέτα ποὺ θέλαν νὰ δώσουν στὸν ἀγώνα μας — καὶ σε ὅσους ζητοῦσαν νὰ προβάλλουμε αἰτήματα φοιτητικά, βάσει τῶν πιὸ πάνω θέσεων.

Μόνο ποὺ ἡ δεύτερη τάση δὲν εἶχε ὀργανωμένη βάση. Κινήθηκε πιὸ πολὺ σὲ ἐπίπεδο προσωπικό, μιὰ ποὺ ὑπῆρχε ἡ ἄρνηση νὰ συζητηθεῖ τὸ πρόβλημα μὲ τέτοιους ὅρους.

Στὶς Γενικὲς Συνελεύσεις δύο ἦταν οἱ κυρίαρχες θέσεις:

α) νὰ δώσουμε στὴ συγκέντρωση γενικὰ ἀντιφασιστικὸ ἀντιιμπεριαλιστικὸ χαρακτήρα καὶ

β) οἱ ἐπαναστατικὲς διαδικασίες ποὺ θὰ προκύψουν θὰ ἀναδείξουν τὴν ἀνάλογη λαϊκὴ ἐξουσία, ἀφήνοντας ἀνοιχτὸ τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἑπόμενης φάσης.

Ἡ δεύτερη θέση ὑποστήριζε νὰ προτείνουμε τὸν σχηματισμὸ κυβέρνησης Συνασπισμοῦ— κομμάτων, ἀντιστασ. ὀργανώσεων — ποὺ ὑποστηριζόμενη ἀπὸ τὸν μαζικὸ ἀγώνα τοῦ λαοῦ θὰ ἀναλάμβανε νὰ φέρει ἐκλογὲς καὶ θὰ συντόνιζε ὅλη τὴ διαδικασία ἀνατροπῆς τῆς χούντας, καὶ μὲ θεσμικὰ μέτρα θὰ καταργήσουμε τὸν κρατικὸ μηχανισμὸ ἀνοίγοντας τὸ δρόμο γιὰ μιὰ καθαρὴ Δημοκρατία.

Τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ προβλήθηκαν στὴν πρώτη θέση ἦταν τὰ ἑξῆς: Πρέπει νὰ μιλήσουμε μὲ ὅρους πολιτικούς, συγκεκριμένους, προτείνοντας «σχήματα» πολιτικὰ ποὺ θὰ ἀντικαταστήσουν τὴν παροῦσα κατάσταση. Δηλ. ὅλη αὐτὴ ἡ κινητοποίηση τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ ἀναδείξει ἕνα ὄργανο ποὺ θὰ κινήσει τὶς διαδικασίες, ἕναν πολιτικὸ ἐκφραστὴ τῆς θέλησής του, ἐπιφορτισμένο μὲ συντονιστικὰ καθήκοντα. Ἡ θέση αὐτὴ φιλοδοξοῦσε νὰ ἀναστείλει τὸ «αὐθόρμητο» προσφέροντας ρεαλιστικὲς πολιτικὲς λύσεις, προσπαθώντας νὰ μὴν περιορίσει τὴν ἐκδήλωση στὴν ἀναμονὴ τῆς δράσης ἐξωτερικῶν παραγόντων ἀλλὰ δίνοντας ἕνα σαφὲς ἀντικείμενο.

Στὴ θέση αὐτὴ ἔγινε κριτικὴ ποὺ συνοψιζόταν ὡς ἑξῆς: Πολιτικὰ πρόσωπα καὶ παλιὰ σχήματα εἶναι παρωχημένα στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ σήμερα — μιὰ ποὺ οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς δικτατορίας — καὶ χτυποῦσε τὴ λύση αὐτὴ σὰ ρεφορμιστικὴ ποὺ συμβιβαζόταν μὲ τὴν πολιτικὴ λύση Μαρκεζίνη. Ὁ λαὸς παίρνοντας τὴν ἐξουσία θὰ καθορίσει αὐτοδύναμα καὶ τὴν κυβέρνησή του.

Καὶ οἱ δυὸ θέσεις ἀνταποκρίνονται σὲ μιὰ μικροαστικὴ ἀντίληψη τοῦ ρόλου τοῦ λαϊκοῦ κινήματος καὶ τῆς ἐργατ. μάζας εἰδικότερα. Ἡ πρώτη ὑπερτιμᾶ τὶς αὐθόρμητες δυνατότητες τοῦ λαοῦ, ξεχνώντας ὅτι μόνο μέσα ἀπὸ ἕνα δυνατὸ φορέα εἶναι σοβαρὸς συντελεστὴς ἀλλαγῶν, κι ἡ δεύτερη προσφέρει ἕτοιμες λύσεις στὴν προσπάθειά της νὰ συγκεκριμενοποιήσει μὲ δοσμένα σχήματα καταστάσεις ποὺ ξεφεύγουν ἀπ' τὴν παλιά μας λύση ἀνάγκης.

ΕΡΩΤΗΜΑ 18. Στὸ ἐπίπεδο ταχτικῆς: Ἐπεκράτησε ἡ πεποίθηση ὅτι ὁ ἀγώνας τοῦ Πολυτεχνείου θὰ ἔρριχνε τὴ χούντα;

ΟΜΑΔΑ Β: α. Ἡ πεποίθηση ὅτι θὰ πέσει ἡ Χούντα ἦταν κάτι ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐκδήλωσης. Ἀντίθετα τὸ δυνάμωμα τῆς ἐκδήλωσης καὶ τὸ ἄπλωμά της στὶς μάζες δημιούργησε τόσο μέσα ὅσο κι ἔξω ἀπὸ τὸ Ε.Μ.Π. τὸ ἐρώτημα «ποῦ θὰ φτάσει;» Τελικὰ τὴν Παρασκευὴ ἐνθουσιασμὸς κι ἔνταση ἔφεραν πολὺ κόσμο μέσα στὸ Ε.Μ.Π. στὸ σημεῖο νὰ πιστέψει πὼς ἡ Χούντα πέφτει. Ἴσως πάνω σ' αὐτὴ τὴν πεποίθηση νὰ ἐπεκράτησε τὸ σύνθημα τῆς «Γενικῆς ἀπεργίας». Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦτος δείχνει πὼς λίγο - πολὺ οἱ φοιτητὲς εἶχαν ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸ ἔξω κλίμα, τὴ θέση καὶ τὶς δυνατότητες τοῦ λαοῦ. Ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ συζητοῦν καὶ πιθανὸ σχηματισμὸ κυβέρνησης. Σὲ ποιὸ βαθμὸ ὑπῆρξε τούτη ἡ ἐντύπωση δὲν εἶναι γνωστό. Μὰ ὑπῆρξε. Ὁπωσδήποτε θὰ πρέπει νὰ γίνει παραδεκτὸ πὼς ἡ ἀρχικὴ ἀπόφαση κατάληψης τοῦ Ε.Μ.Π. συνοδευόταν μὲ τὸ ἐνδεχόμενο τελικῆς σύγκρουσης μὲ τὴν Ἀστυνομία.

ΟΜΑΔΑ Γ: Δὲν τὸ πίστευαν.

ΟΜΑΔΑ Δ: Πολλοί, ναί, ἀλλὰ ἔμμεσα (π.χ. πραξικόπημα ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο).

ΟΜΑΔΑ Ε: Δυστυχῶς παρατηρήθηκε σὲ ἀδικαιολόγητα μεγάλο ποσοστὸ τὸ φαινόμενο τοῦ ὑπερβολικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ λανθασμένης ἐκτίμησης τῶν περιστάσεων, ποὺ ὁδήγησε σὲ οὐτοπιστικὰ συμπεράσματα σὰν κι αὐτό.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Τὶς πρῶτες ἡμέρες ὄχι βέβαια — τουλάχιστον οἱ φοιτητές. Ἁπλῶς πίστευαν ὅτι ἐξεβίαζαν τὰ πράγματα καὶ ὁδηγοῦσαν στὸ ἀδιέξοδο. Τὴν Παρασκευὴ ὅμως, μὲ πρωτοστάτες τοὺς μαθητές, πίστεψαν ὅλοι ὅτι θὰ ἔρριχναν τὴ χούντα. Ὑπῆρχε ἐνθουσιασμὸς στὴν ἀρχὴ καὶ μετὰ τέτοιο STRESS ποὺ

ἤθελαν νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ χούντα θὰ ἔπεφτε.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Σὲ μερικοὺς μέσα στὸ Πολυτεχνεῖο φανήκανε αἰσιόδοξες προβλέψεις γιὰ τὸ πέσιμο τῆς χούντας, χωρὶς νὰ τὶς συμμερίζονται τὰ πιὸ συνειδητοποιημένα παιδιά, γιατὶ εἶχε γίνει πιὰ φανερὴ ἔλλειψη ὀργάνωσης μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ΕΜΠ.

ΟΜΑΔΑ Κ: Παίρνοντας τὴν κατάληψη σὰ γεγονὸς δοσμένο μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς πρόθεση τῶν φοιτητῶν ἦταν: α'- νὰ διαδηλώσουν τὴν ἀντίθεσή τους μὲ τὴ χούντα, τὰ στηρίγματα καὶ τὶς μεθόδους της καὶ β'- νὰ προτρέψουν τὸν λαὸ νὰ διαδηλώσει καὶ τὴ δική του ἀντίθεση μὲ μέσα ἀνάλογα. Ἡ ὅλη ἐκδήλωση ἔχει χαρακτήρα διακήρυξης μιᾶς ἀντίθεσης χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ προβάλουμε κάτι στὴ θέση αὐτοῦ ποὺ ἀρνιόμαστε.

Σφραγίστηκε ἡ ἐκδήλωσή μας κυριαρχικὰ ἀπὸ τὸ αὐθόρμητο — κι αὐτὸ ὄχι γιατὶ δὲν ἦταν προγραμματισμένη χρονικὰ — παίρνοντας ἕνα χαρακτήρα διακήρυξης τῶν σκοπῶν μας. Οἱ σκοποί μας ὅμως διαγράφτηκαν σὰν τελεσίδικη ἀπαίτηση καὶ ἡ πράξη μας δὲν παρουσιάστηκε σὰν ἕνα παράδειγμα ποὺ θὰ ὑπονοοῦσε ἀνάλογες διαδικασίες ποὺ θὰ ὁδηγοῦσαν στὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ μας.

Μὲ λίγα λόγια αὐτὸ ποὺ εἴπαμε στὸν κόσμο ἦταν: κατάλαβε τὰ ἐργοστάσιά σου, τὰ ἀστυνομικὰ τμήματα, ὅρισε ἐργατικὰ συμβούλια ποὺ θὰ δουλέψουν γιὰ τὴ γενικὴ ἀπεργία, ὀχυρώσου, φτιάξε ὁδοφράγματα καὶ ἑτοιμάσου νὰ χτυπηθεῖς μὲ τὴν ἀστυνομία.

Στὸν λαὸ θέλαμε νὰ τοῦ δώσουμε νὰ καταλάβει ὅτι ἡ δύναμή του ἐπιβεβαιώνεται στὸ στάδιο τῆς ἄμεσης ἀναμέτρησης, δρασκελίζοντας μιὰ ὁλόκληρη φάση ὅπου οἱ ἐργαζόμενοι ὀργανώνονται στὸν τόπο τῆς δουλειᾶς τους, ἀποκτώντας πεῖρα γιὰ τὸ πῶς θὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ τὰ ἄμεσά τους προβλήματα, καὶ ἀποκτοῦν συνείδηση τῆς δύναμής τους μέσα στὴν καθημερινὴ πάλη καὶ στὴν ἑνότητα καὶ μαζικότητα ποὺ σφυρηλατεῖται μέσα στὴν ὀργάνωση καὶ στὴ συνεχῆ διεκδίκηση τῶν αἰτημάτων τους. Οἱ ὑποχωρήσεις, οἱ δημαγωγίες ἢ καὶ ἡ βίαια ἀπάντηση τῆς χούντας στοὺς ἀγῶνες τους αὐτοὺς τοὺς πείθουν γιὰ τὴ δύναμή τους καὶ τοὺς ἐνθαρρύνουν γιὰ μεγαλύτερη κλιμάκωση τοῦ ἀγώνα τους καὶ γιὰ μιὰ πλατιὰ συμμαχία μ' ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους γιὰ τὴν τελικὴ ἀναμέτρηση.

Μὲ τὸ νὰ καταδείξουμε τὴν ἰδιότητά μας σὰ φοιτητές, μὲ τὸ νὰ παρουσιάσουμε στὸ λαὸ τὰ προβλήματά μας, δείχνοντάς του πὼς ἀνάλογα προβλήματα ἔχουν κι οἱ ἴδιοι, καὶ παρουσιάζοντάς του τὶς μεθόδους δράσης μας, τοὺς προσφέρουμε τὴν ἀπαραίτητη πεῖρα ἔτσι ὥστε νὰ ὀργανωθοῦν κι αὐτοὶ μὲ ἀνάλογο τρόπο. Ἐμεῖς δὲν θελήσαμε νὰ προσφέρουμε πεῖρα στὸ λαὸ — παρὰ μόνο προπαγάνδα μορφῶν δράσης ποὺ ἀνήκουν σὲ πιὸ προχωρημένο στάδιο.

Ὑποστηρίχτηκε ἀπὸ τὶς ἀριστεριστικὲς παρατάξεις ὅτι ἡ ἀναφορά μας σὲ αἰτήματα φοιτητικὰ θὰ ὑποβάθμιζε τὸ «πολιτικὸ» στοιχεῖο τοῦ ἀγώνα μας.

Ἀλλὰ θὰ μποροῦσε θαυμάσια ἡ ἐκδήλωσή μας νὰ μὴν ἔχει σὰν ἀντικείμενό της τὴν ἄμεση ἱκανοποίηση φοιτητ. αἰτημάτων, θὰ μποροῦσε νὰ ἦταν καὶ πάλι ἔκφραση τῆς ἀντίθεσής μας μὲ τὴ χούντα, ἁπλὰ θὰ μπορούσαμε νὰ δείξουμε τὴν κοινὴ οὐσία τῶν προβλημάτων τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐργαζομένων μὲ ἀναφορὲς στὰ συγκεκριμένα προβλήματα κάθε χώρου παρουσιάζοντας ἀναλογίες στὴν καταπίεση ποὺ ὑποφέρουμε, τρόπους δράσης ποὺ ἀκολουθοῦμε ἐναντίον τους.

Αὐτὸ ὅμως θὰ σήμαινε ὅτι ἡ πράξη μας ἐξ ἀρχῆς θὰ ἦταν ἡ «ἀφετηρία» κοινῶν ἀγώνων, ἐνῶ ἐμεῖς τῆς ἀποδώσαμε τὸ «τώρα ἢ ποτέ», «ἀπόψε πεθαίνει ὁ φασισμὸς» κλπ.

Ἔτσι διαγράφτηκε ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ κατάληψη θὰ κατέληγε σ' ἕνα ὁλοκαύτωμα εἴτε τῆς χούντας εἴτε τοῦ Πολυτεχνείου.

ΕΡΩΤΗΜΑ 19. Ἀντίθετα: Ἔγινε θέμα νὰ ἐκκενωθεῖ τὸ ἵδρυμα μόλις διαφάνηκε ἡ ἐπέμβαση τοῦ στρατοῦ; Ἂν ναί, γιατί δὲν ἐπεκράτησε αὐτὴ ἡ τάση;

ΟΜΑΔΑ Α: Πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τῶν τὰνκς ὑπῆρχαν τάσεις γιὰ Μολότωφ καὶ ἔνοπλη ἀντιμετώπιση ἀλλὰ κανένας δὲν τόλμησε νὰ τὸ θέσει δημόσια στὶς Γ. Σ. Δὲν νομίζουμε ὅτι ὑπῆρξαν τάσεις γιὰ ἔξοδο παρὰ σὲ ἐλάχιστους. Δὲν ἀκολουθήθηκε καμιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς γραμμές, γιατὶ ἁπλούστατα δὲν ὑπῆρχε τὸ ὑπόβαθρο γιὰ κάτι τέτοιο. Δὲν ἀρκεῖ ὁ αὐθορμητισμὸς καὶ ὁ ρομαντισμός, χρειάζεται ὀργάνωση, πρέπει τὸ ἐπίπεδο τοῦ κόσμου νὰ ἔχει φθάσει σὲ τέτοιο σημεῖο. Γιὰ ὅλα αὐτὰ δὲν τόλμησαν καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶχαν τέτοιες τάσεις νὰ τὶς ἐκφράσουν δημόσια.

ΟΜΑΔΑ Β: β. Γιὰ τὸν λόγο τοῦτο δὲν ἔγινε καὶ λόχος ἐκκένωσης τοῦ Ε. Μ. Π. Στὰ γεγονότα τῆς Παρασκευῆς μετὰ τὴν ἐπέμβαση τῆς Ἀστυνομίας καὶ μ' ὅλο τὸ μακελειό, τὸ ξεπέρασμα τῶν δακρυγόνων κι ἡ μαχητικότητα καὶ δύναμη ἀντίστασης τοῦ κόσμου εἶχε ἀνυψώσει πολὺ τὸ ἠθικὸ τῶν πολιορκημένων· ποὺ κατέρρευσε μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν τνάκς, ποὺ δὲν τὰ περίμεναν. Τότε ἴσως ἦταν ἀργὰ γιὰ σκέψη τέτοια. Πολλοὶ πίστευαν πὼς δὲν θὰ μποῦν μέσα. Μὰ καὶ ἡ στάση τοῦ σταθμοῦ ἔδειξε μ' ὅλο τὸ πάθος καὶ ἡρωϊσμὸ τῶν ἐκκλήσεων πὼς ὁ στρατὸς εἶχε σπάσει τὸ ἠθικὸ τῶν πολιορκημένων. Ἐκκένωση τοῦ Ε. Μ. Π. πρὶν τὴν ἐμφάνιση τοῦ στρατοῦ δὲν θὰ σήμαινε προδοσία στὸν κόσμο ποὺ σκοτωνόταν καὶ μαχόταν σ' ὅλη τὴν Ἀθήνα;

ΟΜΑΔΑ Γ: Ἕνα ποσοστὸ ἤθελε τὴν ἔξοδο. Δὲν ἀκολουθήθηκε αὐτὴ ἡ λύση γιατὶ ἐπεκράτησε ἄλλη. Τὸ θέμα φτάνει σὲ ποιὰ τάση ἐπεκράτησε στὴν ἐπιτροπὴ (σύνθεσή της καὶ ὁ τρόπος ποὺ ἔφθασαν σ' αὐτὴν τὰ μέλη της).

ΟΜΑΔΑ Δ: Δὲν ὑπῆρξε ὁ χρόνος γιὰ μιὰ τέτοια γραμμή. Οὔτε μποροῦσε νὰ ἐπιβληθεῖ. Ὁ Λαλιώτης βγῆκε γιὰ κάποια συνεννόηση. Δὲν ξέρω τί ἔγινε.

ΟΜΑΔΑ Ε: Ἴσως διότι ἔξοδος τὸ βράδυ μὲ τὴν ἀστυνομία καὶ τὰ τὰνκς ἀπ' ἔξω ἦταν σίγουρη αὐτοκτονία. Ἐγένοντο διαπραγματεύσεις ποὺ ἀποσκοποῦσαν στὸ νὰ ἐπιτραπεῖ ἡ ἔξοδος τὸ πρωὶ μὲ ἐγγυήσεις γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν παιδιῶν. Ὁπωσδήποτε μὲ τὴν τροπὴ ποὺ πῆραν τὰ γεγονότα ὁ κόσμος βρέθηκε ἀποκλεισμένος στὸ Πολυτεχνεῖο. Ἐξ ἄλλου κανεὶς ἢ τουλάχιστον οἱ περισσότεροι πίστευαν ὅτι τὰ τὰνκς καὶ ὁ στρατὸς δὲ θὰ μποῦνε μέσα.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Σίγουρα τὴν ἤθελαν· οἱ ἄλλοι ὅμως (κυβέρνηση) εἶχαν ἀντίθετη γνώμη. Τὰ τὰνκς πῆγαν στὸ Π. γιὰ νὰ μποῦν μέσα. Οἱ «διαπραγματεύσεις» ἔγιναν σὲ χρόνο ποὺ δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἔξοδο τῶν φοιτητῶν. Οἱ κυβερνῶντες εἶχαν ἀποφασίσει νὰ αἱματοκυλήσουν τὸ Π. προκειμένου νὰ πατάξουν τὸ κίνημα.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Δὲν τέθηκε τέτοιο θέμα γιατὶ ἦταν γνωστὸ ὅτι ὁ κίνδυνος ἦταν τεράστιος στοὺς δρόμους, ἀπὸ τὶς δολοφονικὲς ἐνέργειες τῆς ἀστυνομίας καὶ ὁπλισμένων ὀργανωμένων ὁμάδων.

ΕΡΩΤΗΜΑ 20. Προτάθηκε ἡ βίαιη ἀντιμετώπιση τῆς ἀστυνομίας μὲ ὅπλα, μολότωφ κλπ. Ἂν ναί γιατί δὲν υἱοθετήθηκε τελικά.

ΟΜΑΔΑ Β: Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς προ-

τάσεις φοιτητῶν γιὰ προβολὴ ἀντίστασης, ἀκόμη καὶ μὲ βόμβες Μολότωφ, δὲν βρῆκε ἀπήχηση. Ἴσως σὲ πολλοὺς δημιούργησε ἀπογοήτευση τοῦτο, μὰ ἦταν σαφὲς πὼς ἡ ἰδέα ἀντίστασης σὲ εἴδοδο τοῦ στρατοῦ στὸ Ε. Μ. Π. δὲν θά 'βρισκε ἀπήχηση. Ἄλλωστε καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Ε. Μ. Π. ἡ ἐμφάνιση τοῦ στρατοῦ ἐπέδρασε ψυχολογικά, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστον. Ἀκόμη οἱ προτάσεις γιὰ προβολὴ ἀντίστασης πρόσκρουσαν στὸν φόβο μήπως τοῦτο ἦταν προβοκάτσια, ἐν πολλοῖς ὄχι ἀβάσιμα μιὰ καὶ μέσα ἀπ' τὸ Ε. Μ. Π. δὲν εἶχαν διωχθεῖ ὅλοι οἱ χαφιέδες καὶ ἐκοφίτες.

ΟΜΑΔΑ Δ : Μᾶλλον δὲν ὑπῆρξαν τέτοιες τάσεις.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ : Ὑπῆρχε ἀπὸ μικρὴ μειοψηφία ἡ τάση γιὰ βίαιη ἀντιμετώπιση. Ὁποσδήποτε αὐτὴ σωστὰ ἀπορρίφτηκε, γιατὶ χρήση βίας ἀπὸ μέρους μας θὰ προκαλοῦσε ποιοτικὰ ἴδια καὶ ἀπροκάλυπτη βία ἀπὸ τὴ χούντα, μὲ ἀποτελέσματα καταστροφικὰ γιὰ τὴν ἀοπλη μάζα τῶν φοιτητῶν. Καὶ ἀκόμα ἡ χούντα θἄχε ἕνα ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὴ σφαγὴ ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε.

ΟΜΑΔΑ Ζ : Προτάθηκε ἡ χρησιμοποίηση Μολότωφ ἀπὸ διάφορα παιδιά, ὅμως ἀποκλείστηκε ἀπὸ τὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἄλλους φοιτητὲς ποὺ ἐπηρεάζουν πολὺ τὴ μάζα τῶν φοιτητῶν.

ΕΡΩΤΗΜΑ 21. Ποιὰ ὑπῆρξε ἡ στάση καὶ οἱ ἀπόψεις τῶν ἐξωφοιτητικῶν συμβουλίων στὸ Ε.Μ.Π. Οὐραγοὶ ἢ συνεργάτες;

ΟΜΑΔΑ Α : Οἱ ἐργάτες ποὺ βρέθηκαν μέσα στὸ Π. ἀποτελοῦνταν στὴν πλειοψηφία τους ἀπὸ οἰκοδόμους, παλιοὺς καὶ νέους ἀγωνιστὲς μὲ ἀνεβασμένη ταξικὴ συνείδηση, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι οἱ ἐκλεγμένοι ἐκπρόσωποι τῆς τάξης τους, ἢ ἔστω οἱ ἀντιπροσωπευτικοί. Δὲν εἶχαν σαφεῖς στόχους, ἦταν ξεκομμένοι ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ἢ κακὰ ἐνημερωμένοι καὶ γι' αὐτὸ ἔμπαινε σ' αὐτοὺς ἐπιτακτικὸ τὸ σύνθημα γιὰ λαϊκὴ ἐξουσία. Ἔτσι διαφώνησαν μὲ τὴν ἐπιτροπὴ γιὰ τὰ λαοκρατικὰ συνθήματα ποὺ ἔρριχναν καὶ τὸ μήνυμά τους χαρακτηρίζεται σὰν πολὺ προχωρημένο. Σὲ τελευταία ἀνάλυση μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ ἐργατικὴ ἀντιπροσώπευση στὸ χῶρο τοῦ Π. ἀποτελεῖτο ἀπὸ αὐθόρμητους καὶ ὄχι ὀργανωμένους ἐργάτες μὲ ψηλὴ ἀγωνιστικότητα καὶ ἔντονη ταξικὴ συνείδηση.

ΟΜΑΔΑ Β : Ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες ἐδῶ ἐνδείξεις φαίνεται πὼς τὰ ἐξωφοιτητικὰ συμβούλια, πέρα ἀπὸ τὴν ἠθικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ βοήθεια, δὲν ἔπαιξαν οὐσιαστικὸ ρόλο στὴ λήψη ἀποφάσεων.

ΟΜΑΔΑ Γ : Δὲν ὑπῆρχε ἐνιαία γραμμή. Στὴ συγκέντρωση ποὺ ἐξέλεξε τὴν ἐπιτροπὴ συντονισμοῦ ἀγώνα ἐργατῶν - φοιτητῶν, ἡ τάση ποὺ φάνηκε ἦταν : Σὰν ἐργάτες πρέπει νὰ πείσουμε τοὺς συναδέλφους μας νὰ μοιάσουν τοὺς φοιτητές.

ΟΜΑΔΑ Δ : Συνεργάτες, ναί. Ἀκόλουθοι, ὄχι.

ΟΜΑΔΑ Ε : Βασικὰ στὶς συνελεύσεις τῶν ἐργατῶν φάνηκε μιὰ ἔλλειψη πείρας ποὺ σὰν ἀποτέλεσμα εἶχε τὴ δυσκολία νὰ χαραχτεῖ ἰδιαίτερη γραμμὴ καὶ νὰ ληφθεῖ μιὰ θεωρητικὰ πιὸ ἐνεργητικὴ θέση στὴν ὅλη ὑπόθεση. Γιὰ τοῦτο, σὲ γενικὲς γραμμές, στὸ ζήτημα τῶν ἀρχῶν οἱ ἐργάτες οὐσιαστικὰ δέχονταν καὶ ἀκολουθοῦσαν τὶς ἀποφάσεις τῶν φοιτητῶν.

ΟΜΑΔΑ Ζ : Ὑπῆρξαν δύο ἐπιτροπὲς — μία μαθητῶν καὶ μία ἐργατῶν — ποὺ ὅμως περίμεναν ἀπὸ τοὺς φοιτητὲς τὴν κατεύθυνση καὶ τὶς ἀποφάσεις σχεδὸν σὲ ὅλα τὰ θέματα ἀκόμα καὶ ἀσήμαντα. Στὴ «συνέλευση τῶν ἐργατῶν», ὅπου πῆγαν ὅλοι οἱ μὴ φοιτητὲς καὶ μαθητές, παρουσιάστηκε μία ὀργανωμένη μικρὴ ἀναρχικὴ ὁμάδα (ὄχι ἐργατῶν ἀλλὰ ἠθοποιῶν) ποὺ ὁδήγησε τὴ συνέλευση σὲ στείρα θεωρητικὴ συζήτηση, ἀλλὰ τελικὰ κατορθώθηκε ἕνας συμβιβασμὸς στὴν τακτική.

ΕΡΩΤΗΜΑ 22. Γενικὴ ἐκτίμηση τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἑλληνικοῦ κινήματος μετὰ τὸ ἔπος τοῦ Ε.Μ.Π. Διδάγματα καὶ καθορισμὸς πορείας ἀπ' αὐτό.

ΟΜΑΔΑ Α : Σὰν Φ. Κ. ποὺ ἀποτελεῖ αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὴ βασικὴ πρωτοπορία στὸν πολιτικὸ χῶρο δὲν πρέπει ἀπὸ ἄποψη τακτικῆς νὰ ἀπομονώσουμε τὴ δράση μας ἀπὸ τὸ λαό.

Οἱ προχωρημένοι στόχοι ποὺ δὲν εἶναι ἄμεσα συναρτημένοι μὲ τὸ ἐπίπεδο συνειδητοποίησης τοῦ λαοῦ μᾶς ἀπομονώνουν. Θὰ πρέπει νὰ ἐκμεταλλευθοῦμε κάθε εὐκαιρία ποὺ μᾶς φέρνει κοντὰ στὰ ἄμεσα προβλήματα τοῦ Λαοῦ, εἴτε μέσω νόμιμων (τοπικοί, κλαδικοί, φητητικοί, μορφωτικοὶ σύλλογοι κλπ.) εἴτε μέσω παράνομων δομῶν. Γενικὰ πιστεύουμε ὅτι πρέπει νὰ ὀργανωθεῖ ἡ συνδικαλιστικὴ πάλη τῶν ἐργαζομένων, καθὼς καὶ ἡ πολιτική, σὲ κοινὸ μέτωπο τῶν προοδευτικῶν καὶ ἴσως καὶ μετριοπαθῶν δυνάμεων μὲ ἀρχὲς ἀντιδικτατορικὲς - ἀντιμπεριαλιστικές.

Προσωπικὴ ἄποψη τῆς Ὁμάδας Α.

α. Σὲ καθαρὰ φοιτητικὸ ἐπίπεδο τί προοπτικὲς ἔχει τὸ Φ. Κ.

Πιστεύω ὅτι μετὰ τὴν αὐστηρὴ πολιτικοποίησή του τὸ Φ. Κ. δὲν ἔχει καμιὰ προοπτικὴ νὰ κινηθεῖ πλέον σὰν κίνημα μὲ φοιτητικὰ αἰτήματα κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς συνθῆκες.

β. Ἀπὸ τὴν πολιτικὴ πλευρὰ πιστεύω ὅτι τὸ Φ. Κ. ἔκανε ἄσχημα μὲ τὸ νὰ προσπαθήσει νὰ ὑποκαταστήσει τὶς πολιτικὲς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ νὰ καλέσει τὸ λαὸ σὲ ἐξέγερση γιὰ τοὺς ἑξῆς λόγους :

1. Γιατὶ τὸ Π. ἔγινε ἄκαιρα : προηγήθηκε τῆς οἰκονομικῆς κρίσης καὶ ἔχασε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποτελέσει τὴ φωτιὰ γιὰ μιὰ δυνατότερη λαϊκὴ κινητοποίηση ποὺ θὰ τράνταζε τὴ χούντα. Δηλαδὴ τὸ Π. ἦταν ἕνα γεγονὸς ἀντίθετο πρὸς τὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες.

2. Στὴν ἐξουσία, στερήθηκαν οἱ ἀμερικανοὶ τὴν εἰρηνικὴ διέξοδο καὶ ὁ Παπαδόπουλος τὴν ἡγεσία, ἀλλὰ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἐπέβαλαν τὸ στρατιωτικὸ νόμο. Σὲ ἐποχὴ ποὺ μὲ τὴ φιλελευθεροποίηση Μαρκεζίνη καὶ μὲ τὸ βάθαιμα τῆς οἰκονομικῆς κρίσης ὁ λαὸς θὰ ἦταν πιὸ ὀργανωμένος, θὰ ἀσκοῦσε μεγαλύτερη πίεση καὶ θὰ ἀνοιγόταν ἕνα εὐρύτερο πεδίο ἀγώνα σὲ ὅλους τοὺς κλάδους.

ΟΜΑΔΑ Β : Δεχόμενοι σὰν βασικὸ πλαίσιο πὼς ἕνα κίνημα γιὰ νὰ ἔχει δυνατότητες ἐπιτυχίας θὰ πρέπει νὰ εἶναι καθολικὸ καὶ ἁπλωμένο σ' ὅλο τὸ λαὸ θὰ πρέπει οἱ βασικές του ἀρχὲς νὰ κινηθοῦν στὰ ἑξῆς πλαίσια :

1. Κατανόηση ἀπὸ τὸν λαὸ πὼς τίποτε δὲν ἄλλαξε στὴ φύση καὶ οὐσία τῆς Χούντας, ποὺ τελικὰ δὲν διστάζει νὰ χρησιμοποιήσει τὴν ὠμότερη βία γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ἐξουσία.

2. Κατανόηση ἀπὸ τὸν λαὸ πὼς ἡ Χούντα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση καὶ οὐσία της ἀνίκανη νὰ λύσει τὰ προβλήματα ἀνάπτυξης τοῦ λαοῦ.

3. Κατανόηση ἀπὸ τὸν λαὸ πὼς τὰ προσωπικὰ ἢ κλαδικὰ προβλήματα ὑπάγονται καὶ ἐντάσσονται σὲ γενικὲς ἀρχὲς καὶ χωρὶς τὸν συσχετισμὸ μ' αὐτὲς δὲν ἐπέρχονται οὐσιαστικὲς ἀλλαγές.

4. Διατήρηση τοῦ ἀγωνιστικοῦ φρονήματος κι ἁπλωμά του σ' ὅλα τὰ στρώματα κάτω ἀπὸ τὸ ἐπίτευγμα τοῦ διωξίματος τῆς φοβίας. Κατανόηση ἀπὸ τὸν λαὸ πὼς ὅσο κι ἂν θέλει ἡ χούντα κι οἱ χαφιέδες της νὰ ἐμφανίζονται ἰσχυροὶ τελικὰ εἶναι πολὺ λιγότερο δυνατοί.

5. Σαφήνεια πάνω στοὺς ἐπιδιωκόμενους στόχους ἀνατροπῆς τῆς Χούντας καὶ τῆς ἐπιθυμητῆς ἀλλαγῆς. Προσπάθεια ἐξεύρεσης ὅλων τῶν μέσων ἔκφρασης τούτων.

8. Δημιουργία πεποίθησης γιὰ τὴ δυνατότητα μεθοδικὰ ὀργανωμένης ἀντίστασης καὶ γιὰ τὸ φάσμα τῶν δυναμικῶν καὶ μὴ μορφῶν δράσης. Κατανόηση κι ἐξακρίβωση τῶν δυνατοτήτων τοῦ καθενὸς στὴ συμβολή του στὸν ἀγώνα.

ΟΜΑΔΑ Γ : Ἐνημέρωση. Σωστὴ ἀνάλυση τῶν τελευταίων γεγονότων.

ΟΜΑΔΑ Δ : Ἀγγίζοντας τὰ προβλήματα ἐπιβίωσής του (γενικὰ) καὶ δείχνοντάς του τὸν δρόμο γιὰ τὴ λύση τους. Οἱ μάζες σ' αὐτὸ τὸ δρόμο θὰ συνειδητοποιηθοῦν ἐνάντια στὰ πραγματικὰ αἴτια τῆς δυσαρέσκειάς τους. Πιὸ προσιτὸς εἶναι γιὰ τώρα, ἕνας καθοδηγούμενος συνδικαλιστικὸς ἀγώνας. Π. χ. ἦταν πολὺ ἀποτελεσματικὸ ὅ,τι ἔγινε μὲ τὰ Κ.Τ.Ε.Λ. τὸν Αὔγουστο 73.

ΟΜΑΔΑ Ε : Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς στὴν πλειοψηφία του ἔχει συνειδητοποιήσει, ἀνεξάρτητα ἀπὸ πολιτικὴ θέση, ὅτι ἡ μόνη διέξοδος ἀπ' τὴν τραγικὴ οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάσταση ποὺ βρίσκεται τώρα εἶναι ἡ ἀνατροπὴ τῆς χούντας καὶ ἡ ἐγκαθίδρυση δημοκρατίας. Εἰδικὰ οἱ οἰκονομικὲς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ τάξη τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μικροαστῶν παίζουν πολὺ σπουδαῖο ρόλο στὴ συνειδητοποίηση τῆς ἀναγκαιότητας ἐπαναστατικῆς ἀνατροπῆς τῆς Χούντας, ἡ ὁποία μὲ κατάλληλη ἐκμετάλλευση ἀπὸ τὶς ἀριστερὲς ὁμάδες μπορεῖ νὰ φέρει ἐγκαθίδρυση

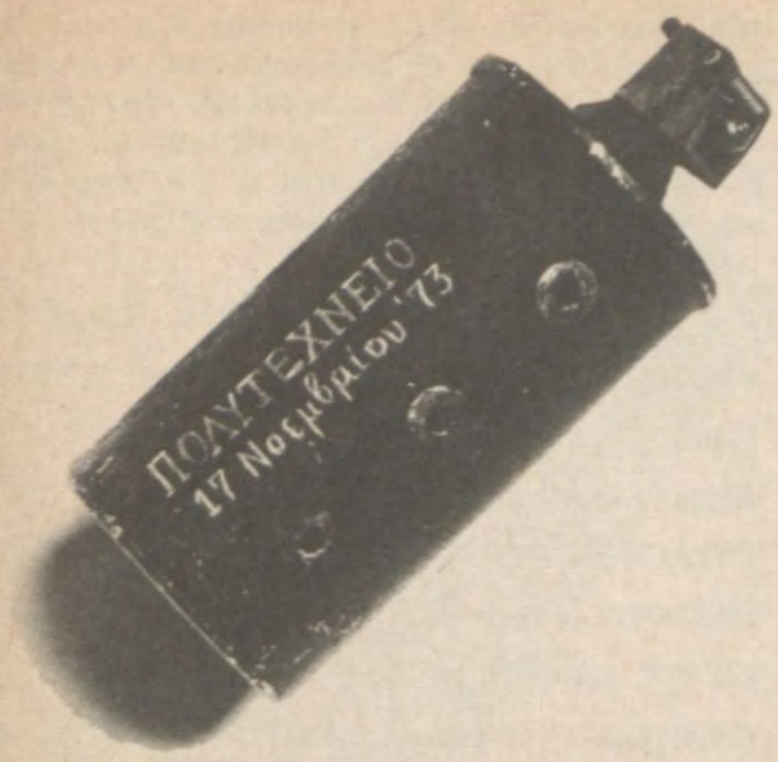

σοσιαλδημοκρατιας στὴν Ἑλλάδα. Ἐπιπλέον τὰ τελευταῖα γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου ἔπεισαν καὶ τοὺς πιὸ δύσπιστους γιὰ τὸ ὅτι ἄλλη λύση ἀπὸ βίαια ἀνατροπὴ τοῦ καθεστῶτος δὲν ὑπάρχει. Ἡμίμετρα, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μορφὴ τῆς χούντας, δὲν ἐξυπηρετοῦν ἄλλον κανένα παρὰ τὴν ἴδια τὴ δικτατορία. Ἑπομένως δουλειὰ δικιά μας δὲν εἶναι τόσο πιὰ ἡ κινητοποίηση γιὰ νὰ ἀγγίξουμε τὸν Λαὸ ποὺ ἔχει κιόλας σὲ μεγάλο βαθμὸ συνειδητοποιηθεῖ, ὅσο ἡ ὀργάνωσή του σὲ καθαρὰ ἐπαναστατικὰ πλαίσια.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ἡ πλήρης καὶ σαφὴς ἐνημέρωση τοῦ λαοῦ σὲ θέματα τρεχούσης φύσεως (π.χ. νὰ στέλλονται ἐνημερωτικὰ ἄρθρα σὲ σπίτια, ὅπως ὑπεύθυνες μεταφράσεις τοῦ Monde μὲ θέμα «ἡ κρίσις τοῦ πετρελαίου» κ.ἄ.). Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ κατάσταση στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἀλλὰ καὶ τὸν διεθνῆ εἶναι τόσο ρευστή, ὥστε ἡ ἐφαρμοζομένη τακτικὴ προσεγγίσεως τοῦ κόσμου θὰ πρέπει νὰ προσαρμόζεται στὶς ἑκάστοτε ἐξωτερικὲς συνθῆκες. Δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς προλάβουν τὰ γεγονότα γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀλλὰ νὰ τὰ προβλέπουμε καὶ νὰ εἴμαστε ἕτοιμοι νὰ τὰ ἀντιμετωπίσουμε.

ΟΜΑΔΑ Η: Μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου προβάλλει ὅλο καὶ πιὸ ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ ἀνάλυση τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος. Καὶ τοῦτο γίνεται ἰδιαίτερα ἐπιτακτικό, λίγες μόλις ἑβδομάδες μετὰ τὶς αἱματηρὲς συγκρούσεις ἀστυνομίας - διαδηλωτῶν, γιατὶ ὅλα δείχνουν πὼς περάσαμε ἁπλῶς τὴν πρώτη φάση μιᾶς πορείας μὲ ἀμφίβολη συνέχεια καὶ ἄγνωστη κατάληξη. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἡ πρωτοφανὴς ἔκταση τῶν γεγονότων θέτει τὸ ἐρώτημα: Ἔγινε ἡ φοιτητικὴ ἐξέγερση τυχαῖα ἢ ὑπῆρξε ἡ «λογικὴ» κατάληξη μιᾶς διαδικασίας «ἐπαναστατικοποίησης» ποὺ εἶχε ἤδη ἀρχίσει ἀπὸ καιρό; Ἡ ἔκπληξη μὲ τὴν ὁποία ἡ δικτατορία ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀντιμετώπισε τὴν κλιμάκωση τῆς ἀναμέτρησης δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς κάνει νὰ πιστέψουμε στὴν ἐκδοχὴ τοῦ «τυχαίου». Ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας δειλὴ συγκέντρωση μιᾶς χούφτας φοιτητῶν στὰ Προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου στὶς 21 Ἀπριλίου 1972 μέχρι τὴν τελευταία κατάληψη τῆς Νομικῆς ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ἄτομα καὶ τὴ βίαιη ἔξωσή τους ἀπὸ τὴν ἀστυνομία καὶ τὸν στρατό, ὅλα ἔδειχναν ὅτι ἡ χώρα μας εἶχε κι αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της ἐμπλακεῖ στὸ «φοιτητικὸ πρόβλημα»: Κι ἂν δὲν μπορέσει νὰ διακρίνει κανεὶς ἀπὸ τὴ μιὰ τὰ κοινὰ στοιχεῖα ποὺ συνδέουν τὸ ἑλληνικὸ μὲ τὸ παγκόσμιο φοιτητικὸ κίνημα, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἰδιομορφία τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος, θὰ δυσκολευτεῖ πολὺ ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ στοιχειώδη ἑρμηνεία τῶν γεγονότων.

Ἡ πρωτοφανὴς γιὰ τὰ ἑλληνικὰ δεδομένα συμμετοχὴ μεγάλων τμημάτων τοῦ πληθυσμοῦ στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου ἐνισχύει τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ γραμμὴ ποὺ ἀκολουθήθηκε ἀνταποκρίθηκε θαρραλέα στὰ προβλήματα τοῦ λαοῦ. Συνθήματα ὅπως: «Λαὲ πεινᾶς, γιατὶ τοὺς προσκυνᾶς», ἢ «Φασίστες πεινᾶμε, ἀπόψε θὰ σᾶς φᾶμε», δείχνουν μιὰ ἀμεσότητα καὶ μιὰ ἐπίγνωση τῆς καταστροφικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς ἐπταετίας. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοποθετήσει τὴν ἐρώτηση: «Σὲ ποιὸ ἐπίπεδο θὰ πρέπει νὰ κινηθοῦν οἱ βασικὲς ἀρχὲς τοῦ κινήματος γιὰ νὰ ἀγγίξουν τὴν ψυχὴ τῶν πολιτῶν;» Νομίζουμε πὼς μιὰ προβολὴ τῶν ἀδυναμιῶν καὶ τῶν ἀντιφάσεων τοῦ καθεστῶτος στὸν τομέα τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν θὰ εἶναι περισσότερο σκόπιμη ἀπὸ μιὰ προσπάθεια γιὰ μονοπώληση τῆς γενικῆς δυσαρέσκειας ἀπὸ μιὰ κοινωνικὴ ὁμάδα, τοὺς ἐργάτες λόγου χάρη ἢ τοὺς φοιτητές. Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ παραγνωρίσουμε τὸν «συγκυριακὸ» «ἀντισταsιακὸ» χαρακτήρα μιᾶς μερίδας τῆς ἀστικῆς τάξης, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀγνοηθεῖ ἡ συμμετοχὴ τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας στὸν ἀγώνα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Παρὰ τὸν σνομπισμὸ καὶ τὴν ὑπεροψία μιᾶς ἀστικῆς τάξης ἀπέναντι σ' ἕνα στρατὸ τοῦ ὁποίου οἱ ἀξιωματικοὶ ἀποκαλοῦνται συχνὰ «καραβανάδες», δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ ὅτι στὸ τελευταῖο δημοψήφισμα τὸ ποσοστὸ τοῦ «ὄχι» στὴν περιοχὴ τοῦ Κολωνακίου ἦταν τὸ μεγαλύτερο σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, σύμφωνα πάντα μὲ τὰ ἐπίσημα ἀποτελέσματα. Θὰ μᾶς φαινόταν ἀδιανόητη μιὰ ἀντίστοιχη ἀντίδραση στὶς ἀριστοκρατικὲς συνοικίες τοῦ Σαντιάγκο σὲ κάποιο ὑποθετικὸ δημοψήφισμα ποὺ θὰ προκήρυττε ἡ Χιλιανὴ χούντα...

ΕΡΩΤΗΜΑ 24. Ἕνα σκληρὸ καθεστὼς σὰν τὸ σημερινό, πῶς ἐπιδρᾶ ἐπάνω του; Δημιουργεῖ εὐνοϊκὸ ὑπόβαθρο ἀνάπτυξης μὲ τὴν ὄξυνση τῶν ἀντιθέσεων; Ἀντίθετα: Σὲ περίπτωση πολιτικῆς «ὁμαλοποιήσεως» (π.χ. λύση Καραμανλῆ) θὰ ἀποδυναμωθεῖ τὸ κίνημα;

ΟΜΑΔΑ Α: Μειώνει τὰ περιθώρια μαζικότητας τοῦ ἀγώνα.

Ἡ ἀναπόφευκτη ἀντιλαϊκὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ καὶ ἡ ἔντονη τρομοκρατία αὐξάνουν τὴ συνειδητοποίηση δημιουργώντας τὶς προϋποθέσεις τῆς ἐπαναστατικῆς δραστηριότητας. Αὐξάνουν οἱ δυνατότητες συλλογικῆς ἔκφρασης παράλληλα ὅμως αὐξάνει ὁ κίνδυνος τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ. Ὁ ρόλος τῆς πρωτοπορίας πρέπει νὰ εἶναι τέτοιος ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀποφύγει τὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ διάσπαση τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων.

ΟΜΑΔΑ Β: Ἀναμφισβήτητα ναί, μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς τὸ ὀργανωμένο κίνημα δὲν στέκεται ἀρνητικὰ ἀπέναντι στὴ Χούντα ἀλλὰ ἐκμεταλλεύεται τὶς προωθημένες θέσεις ποὺ προσφέρει ἡ σκληρὴ στάση της.

Στὸ μέτρο ποὺ οἱ «ὁμαλοποιήσεις» γίνονται σαφεῖς σὰν ἐλιγμοὶ τῆς Χούντας δὲν πείθουν κανένα, μὰ ἐνέχουν τὸν κίνδυνο νὰ ἀποδυναμώσουν τὶς συντηρητικὲς μάζες τῶν ἀστῶν καὶ μικροαστῶν ποὺ κάτω ἀπὸ τὴ δεινὴ οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συνεχῆ καταπίεση τῆς Χούντας ἔδειξαν τάσεις συγκόλλησης μὲ τὸ ὑπόλοιπο τμῆμα τοῦ λαοῦ (ἀπόδειξη γεγονότα Ε. Μ. Π.) καὶ ἐνεργοποίησής τους σὲ μορφὲς δυναμικῆς ἀντίστασης.

ΟΜΑΔΑ Γ: Τὸ σπρώχνει σὲ ἐπαναστατικότερες θέσεις.

ΟΜΑΔΑ Δ: Ἂν ὑπάρχει συνέχεια «ἀντίσταση» (κάθε μορφῆς: ἀπὸ συνθήματα στὸν τοῖχο, καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, προκηρύξεις, βόμβες, μέχρι δολοφονίες στρατιωτικῶν) ὠθεῖ τὸ κίνημα. Ἕνας μήνας σιγῆς τὸ πηγαίνει πολὺ πίσω, γιατὶ τὰ μέσα ἀποκοίμισης (γκόμενες, ποδόσφαιρο, πορνογραφία, σφαιριστήρια, αὐτοκίνητα, φροντιστήρια, εἰσαγωγικὲς κλπ.) εἶναι πολὺ δυνατά.

Ἡ «ἀντίσταση» ὅπως εἶναι τώρα, δηλαδὴ σποραδική, δὲν ὠφελεῖ. Ἂν ἡ λύση Καραμανλῆ π.χ. ἐπιτρέπει καλύτερη διοργάνωση (ξάπλωμα τῆς διαφώτισης σ' ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν νέων — καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις — βιβλία — συνδικαλισμὸ) τότε, ὁπωσδήποτε, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι καλύτερο. Ἴσως ὅμως σ' ἕνα μετέπειτα στάδιο.

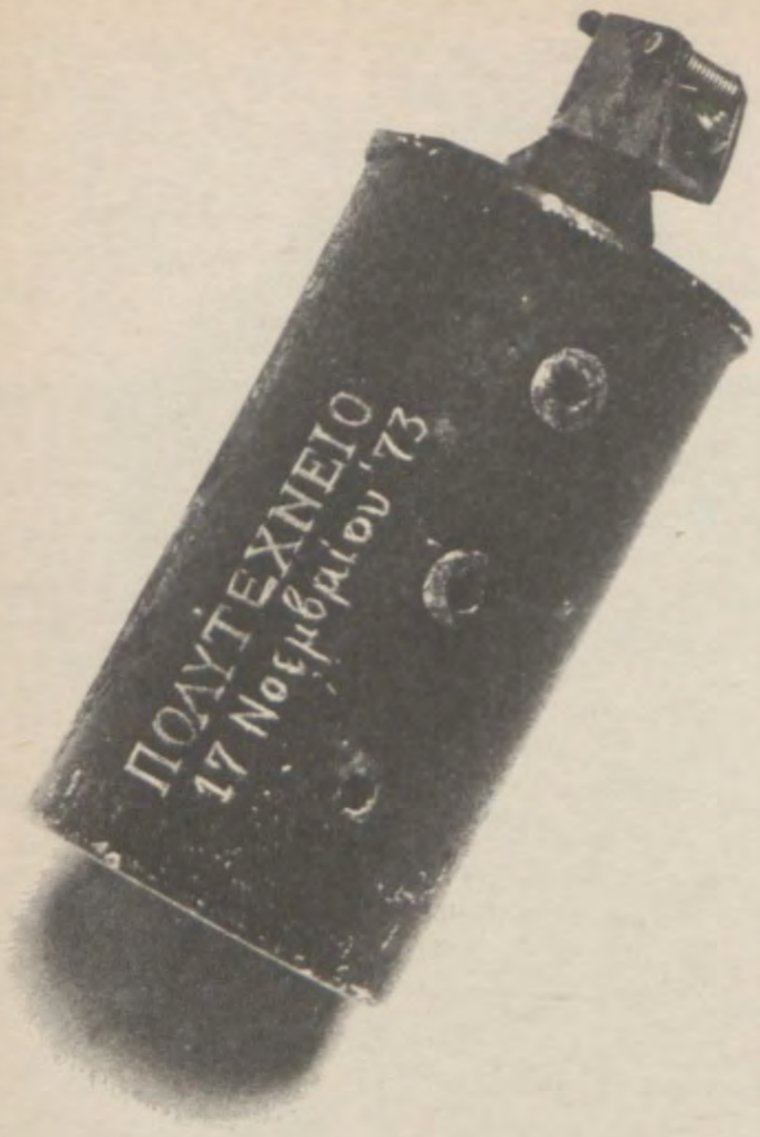

ΟΜΑΔΑ Ε: Τὰ ἐρεθίσματα σὲ ἕνα τέτοιο καθεστὼς εἶναι τόσο πολλὰ ποὺ ὁ ἀριθμος τῶν συνειδητοποιημένων πολιτῶν λογικὰ πρέπει νὰ αὐξάνει συνεχῶς. Βλέποντας δὲ τὶς ἀντιδράσεις τῆς χούντας σὲ περίπτωση ποὺ ὑπάρχει φόβος ἀνατροπῆς της ἀπὸ λαϊκὲς εἰρηνικὲς σχετικὰ ἐκδηλώσεις, ὡριμάζει στὸν κόσμο αὐτὸ ὅλο καὶ περισσότερο ἡ αἴσθηση τῆς ἀναγκαιότητας τῆς ἐπανάστασης σὰν μόνης λύσης στὸ ἀδιέξοδο ποὺ ἔχουμε ἔρθει. Ἐπομένως τὸ κίνημα ὠθεῖται σὲ περισσότερο ἐπαναστατικὲς θέσεις.

Τὸ θέμα εἶναι πολὺ συζητήσιμο.

Ὁπωσδήποτε μιὰ λύση ποὺ προτείνεται ἀπὸ τὴ Χούντα, μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπ' τὸ ἀδιεξόδο στὸ ὁποῖο ἔχει αὐτὴ περιέλθει, δὲν παύει ὅμως νὰ ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πρόξενο τοῦ ἀδιεξόδου μὲ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετηθεῖ ὁ ἴδιος αὐτός. Δηλαδὴ ὅσο καὶ νὰ φαίνεται σὰν βελτίωση τῆς κατάστασης, πρέπει νὰ ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τῆς Χούντας καὶ αὐτῶν ποὺ ἡ χούντα ἀντιπροσωπεύει. Τὸ ἐρώτημα εἶναι τώρα ἂν συμφέρει τὸ Λαὸ νὰ δεχθεῖ αὐτὴ τὴ λύση, τὸ ἡμίμετρο καλύτερα, μὲ σκοπό, παίρνοντας τὸ λίγο ἀπὸ τὸ νόμο, καὶ κινούμενος μέσα στὰ νομικὰ πλαίσια, σιγὰ - σιγὰ νὰ τὸ κάνει πολύ. Ἢ, ἡ ἄλλη θέση, νὰ ἀπορρίψει κάθε συμβιβασμό, νὰ θεωρήσει κάθε λύση ποὺ προτείνεται ἀπὸ τὴ δικτατορία ὅτι εἶναι μιὰ συγκαλυμμένη μορφὴ τῆς ἴδιας καὶ νὰ προχωρήσει στὴν ἐπαναστατικοποίηση μὲ σκοπὸ καθαρὰ τὴ χρήση βίας γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν της. Τί τακτικὴ ἀπ' τὶς δυὸ θὰ χρησιμοποιηθεῖ εἶναι ζήτημα καθαρὰ ἐκτίμησης τῶν περιστάσεων καὶ τῆς δυναμικότητας τῆς δικῆς μας καὶ τοῦ ἀντίπαλου. Ἡ ἐπαναστατικὴ μπορεῖ νὰ φέρνει ριζικότερη λύση, προϋποθέτει ὅμως καὶ ἀνάλογες δυνατότητες, γιατὶ ὁπωσδήποτε ἔχει πιὸ πολλοὺς κινδύνους.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Γιὰ κανένα λόγο τὸ κίνημα δὲν παγώνει μὲ στρατιωτικὸ καθεστὼς καὶ ἴσως ὁ κόσμος «συναισθηματικὰ» ὠθεῖται σὲ ἐπαναστατικότερες θέσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ πρέπει ἡ λογικὴ νὰ ἐπικρατήσει. Δὲν χρειάζονται ἀνώφελοι ἡρωισμοί, ὁμάδες αὐτοκτονίας καὶ ἄρα ἀπώλεια δυναμικοῦ. Ἂν γίνει κάτι, θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὀργανωμένο καὶ νὰ ὑπάρχουν ὑπεύθυνα ἄτομα ποὺ θὰ ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη τοῦ κόσμου ποὺ θὰ συμπαρασταθεῖ καὶ θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια. Πρὸ παντὸς θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν σεβαστὲς πιθανότητες ἐπιτυχίας ἑνὸς ὁρισμένου στόχου καὶ ὄχι μερικὲς ἀοριστολογίες.

Ἡ ἐν λόγω λύση «ἀπελπισίας» δὲν θὰ ἐπιδράσει στὸ κίνημα κατὰ κανένα τρόπο, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχει σωστὸς ἔλεγχος καὶ κριτικὴ τῶν κρατούντων.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Τουλάχιστον μέχρι σήμερα, ἡ κατάσταση εὐνοεῖ φοβερὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κινήματος. Ἔχει ἔντονη θετικὴ ἐπίδραση στοὺς νέους κυρίως, ἀλλὰ καὶ στοὺς μεγαλύτερους, ποὺ δυσφοροῦν καὶ ἐπαναστατοῦν μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συνεχῶς αὐξανόμενη τρομοκρατία.

Κατ' ἀρχὴν σὰν ὁμαλοποίηση νοεῖται πιὰ μόνον ὁ Καραμανλῆς, γιατὶ ὁ κόσμος ἔχει χάσει τὴν ἐμπιστοσύνη του σὲ ὅλους τοὺς παλιοὺς πολιτικούς, ποὺ δὲν κατάφεραν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ ὀργανώσουν κάτι συγκεκριμένο. Ἀντίθετα ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ ποὺ πιστεύουν καὶ ἐλπίζουν στὸν Καραμανλῆ. Ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ τάση ἀποδυναμώνεται συνέχεια μετὰ τὴ σκλήρυνση καὶ τὴν οἰκονομικὴ κρίση. Ἄρα μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα μιὰ τέτοια λύση θὰ ἀποδυναμώσει τὸ κίνημα.

ΟΜΑΔΑ Η: Στὴν ἐρώτηση «ἕνα σκληρὸ καθεστὼς σὰν τὸ σημερινὸ δημιουργεῖ εὐνοϊκὸ ὑπόβαθρο ἀνάπτυξης τοῦ κινήματος μὲ τὴν ὄξυνση τῶν ἀντιθέσεων» ἡ ἀπάντηση ποὺ δίνουμε εἶναι ἀνεπιφύλακτα καταφατική. Πράγματι μιὰ «ἤπια δικτατορία» μὲ ὑποσχέσεις γιὰ ὁμαλοποίηση, χρονοδιαγράμματα καὶ ἐκλογές, ἀποτελεῖ θαυμάσια πρόφαση γιὰ τὸ συντηρητικὸ τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ ἀπεχθάνεται ἀπὸ πεποίθηση κάθε πολιτικὴ μεταβολή. Ἡ ἀναμονὴ καὶ ἡ πίστωση χρόνου ποὺ δόθηκε ἀπὸ ὁρισμένους παλαιοὺς πολιτικοὺς στὴ στρατιωτικὴ δικτατορία μὲ τὴν ἐλπίδα μιᾶς ἐκ τῶν ἄνω φιλελευθεροποίησης τοῦ καθεστῶτος μέχρι τὴν ἀνοιχτὴ συνεργασία τους μ' αὐτήν, δημιούργησαν σὲ πολλοὺς σύγχυση καὶ ἐρωτηματικά. Ἀλλὰ τὸ πάθημα δὲν ἔγινε μάθημα, γιατὶ μετὰ τὸ πραξικόπημα τῆς 25ης Νοεμβρίου μιὰ σημαντικὴ μερίδα τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἀντὶ νὰ καταγγείλει μὲ δριμύτητα τὴν ἀπόπειρα πολιτικοῦ ἀντιπερισπασμοῦ, ἔδειξε μιὰ περίεργη ἐπιφυλακτικότητα ἀπέναντι στὸ νέο καθεστώς. Βέβαια, ἡ προοπτικὴ μιᾶς πολιτικῆς ὁμαλοποίησης δὲν ἐμφανίζεται ἀβάσιμη. Ἀλλὰ τὸ θέμα εἶναι γιὰ ποιὰ ὁμαλοποίηση μιλᾶμε. Ὁπωσδήποτε τὸ πρόβλημα τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κινήματος, παραμένει ἀνάπαντητο. Καὶ ἀσφαλῶς θὰ πρέπει πρῶτα νὰ καθορίσουμε τὴν ἔννοια «κίνημα». Γιὰ ἐκεῖνον ποὺ σημαίνει ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας καὶ ἐπάνοδο σὲ μιὰ κοινοβουλευτικὴ ὁμαλότητα, εἶναι φανερὸ πὼς ἡ «ἐπαναστατικὴ» του δραστηριότητα θὰ τερματισθεῖ τὴν ἡμέρα τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς πολιτικῆς κυβερνήσεως γενικὰ παραδεκτῆς. Ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἡ ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας θὰ ἀποτελέσει, τὴν ἀπαρχὴ γιὰ ἕνα νέο ἀγώνα μὲ σκοπὸ τὴν πολιτικὴ χειραφέτηση ἑνὸς λαοῦ πολιτικὰ ἀναλφάβητου μέχρι σήμερα, ἡ ὁμαλοποίηση περισσότερο καταλυτικὰ παρὰ ἀνασταλτικὰ μπορεῖ νὰ δράσει. Προσωπική μας γνώμη εἶναι πὼς γιὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ὁμαλοποίηση θὰ ἀποτελέσει τὴν κατάληξη καὶ ὄχι τὴν ἀπαρχή. Γεννᾶται λοιπὸν αὐτόματα τὸ ἐρώτημα ἂν θὰ πρέπει νὰ ὑποστηριχθεῖ ἀπὸ τὴν πολιτικοποιημένη μειοψηφία μιὰ τέτοια λύση. Νομίζουμε πὼς ναί, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὶς ἐπιφυλάξεις ποὺ ἐκφράσαμε. Γιατὶ στὴν οὐσία δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἐκλογή. Τὸ νὰ ἀντιταχθεῖ κανείς, κατ' ἀρχήν, σὲ μιὰ πολιτικὴ ὁμαλοποίηση, ἀκόμα κι ἂν αὐτὴ λέγεται λύση Καραμανλῆ, μᾶς φαίνεται ἐλάχιστα ρεαλιστικὸ καὶ πολιτικὰ ἄκαιρο. Αὐτὸ θὰ εἶχε ἐπὶ πλέον σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐνίσχυση τῆς φιλελεύθερης ἀστικῆς παράταξης ποὺ ἀντιτίθεται σήμερα στὴ δικτατορία καὶ τὴ μονοπώληση τῆς ἀντιπολίτευσης ἀπὸ τοὺς κεντροδεξιοὺς πολιτικούς.

ΟΜΑΔΑ Κ: Μᾶλλον δύσκολο. Ἐφ' ὅσον ἡ κατάσταση ἐξακολουθεῖ νὰ κινεῖται στὰ ἴδια πλαίσια, ὅ,τι κερδίζεται ἀπὸ τὸ κίνημα μὲ νομικὸ τρόπο θὰ κερδίζεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐποπτεία καὶ τὴ συγκατάθεση τῆς χούντας, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς δημοκρατίας. Καὶ ὅταν ὁ λαὸς ἐκμεταλλευόμενος τὰ λάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες τοῦ ἀντιπάλου φτάσει στὸ σημεῖο νὰ ἀπειλήσει τὴν ὕπαρξή του, αὐτὸς ἁπλῶς θὰ ρίξει τὴ μάσκα καὶ θὰ ξαναφανερωθεῖ σὰν 4η Αὐγούστου ἢ 21η Ἀπριλίου, γιὰ νὰ ἀκολουθηθεῖ πάλι ἡ ἴδια κυκλικὴ πορεία.

ΕΡΩΤΗΜΑ 25. Εἶναι ἀρκετὰ ὥριμη ἡ πρωτοπορία τοῦ κινήματος καὶ οἱ πολίτες ὥστε νὰ ἐκμεταλλευθοῦν σωστὰ τὴν «ὁμαλοποίηση» καὶ νὰ μὴν ἐκθέσουν τὸ ἀνερχόμενο κίνημα στὴν αὐθαιρεσία τῶν, γιὰ πολὺ ἀκόμα χρόνο, ὑλικὰ πανίσχυρων ἀντιδραστικῶν δυνάμεων; Ἀπὸ ποιὰ στοιχεῖα πρέπει νὰ ἀπαρτίζεται μιὰ «μετριοπαθὴς» ἐπαναστατικὴ τακτική, ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν λάθη τοῦ παρελθόντος ὀφειλόμενα σὲ ὑπεραισιόδοξες ἐκτιμήσεις;

ΟΜΑΔΑ Α: Πρωτοπορία εἶναι ἐκεῖνο τὸ τμῆμα ποὺ ἀντιμετωπίζει σωστὰ τὰ πολιτικὰ γεγονότα, ποὺ θέτει στόχους ποὺ ἀνταποκρίνονται στὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ καὶ στὶς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες.

Πολιτικὴ ποὺ θὰ ἀποβλέπει στὴ συστηματικὴ κινητοποίηση τῶν δυνάμεων ποὺ ἀπὸ τὴν κοινωνική τους θέση ἔχουν διάφορα συμφέροντα ἀπὸ τὰ τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου (ἐργάτες, ἀγρότες, μέσα ἀστικὰ στρώματα, δυνάμεις τῆς κουλτούρας).

ΟΜΑΔΑ Β: Ἡ πρωτοπορία εἶναι σαφῶς ὥριμη στὴν κατανόηση τοῦ ὅρου «ὁμαλοποίηση» κι ἕτοιμη μέσα ἀπὸ κεῖ ν' ἀντλήσει τὰ μέσα καταπολέμησής της χωρὶς νὰ παραγνωρίζονται οἱ δυσκολίες καὶ οἱ συνεχεῖς κίνδυνοι κακῶν ἐκτιμήσεων. Στὸ μέτρο ποὺ κάθε ἐλιγμὸς τῆς Χούντας δίνει δυνατότητες παραπέρα ἐκμετάλλευσης δυνατοτήτων καὶ μέσων, τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται. Μὲ τὴ βασικὴ προϋπόθεση πὼς οἱ ἐλιγμοὶ τῆς Χούντας προέρχονται ὄχι ἀπὸ δική της τακτικὴ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πίεση τοῦ κινήματος, ποὺ στὴν περίπτωση αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ τοὺς προβλέπει. (Γιὰ νὰ μὴν ἐρχόμαστε πάντα πίσω ἀπὸ τὰ γεγονότα).

ΟΜΑΔΑ Δ: Μετὰ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 67, δυσπιστῶ στὴν πρωτοπορία. Ὁμαλοποίηση θὰ φέρει τὴν περίοδο 63-67. Ἂν ἡ πρωτοπορία

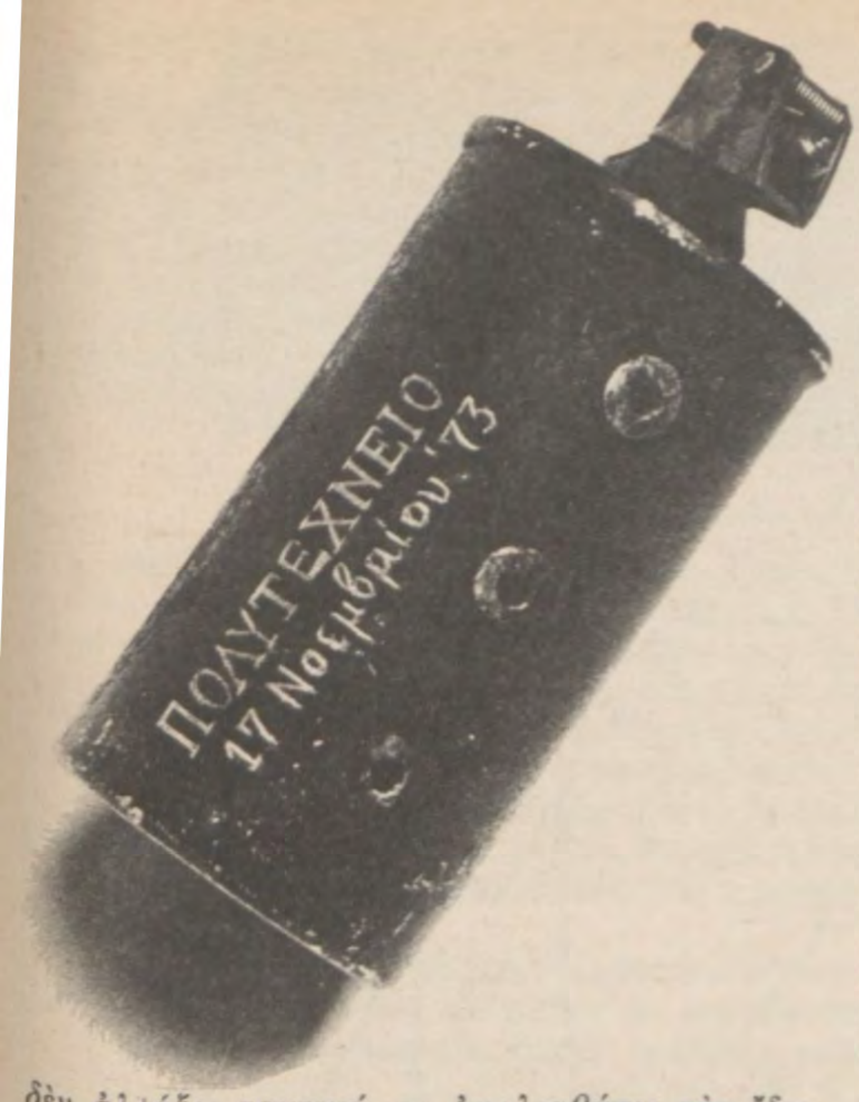

δὲν ἀλλάξει τακτική, κι ἀκολουθήσει τὴν ἴδια τοῦ 63-67, τότε θὰ ἔχομε καὶ νέο 67, καὶ καμιὰ δυνατότητα γιὰ ἀντίσταση καὶ πάλι. Πολιτικὴ μετριοπαθοῦς ἐπαναστατικότητας δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα. (Δὲν εἴμαστε Γαλλία).

ΟΜΑΔΑ Ε: Ὁπωσδήποτε ἡ πρωτοπορία ἔχει πέσει σὲ πολλὰ σφάλματα. Τὸ τραγικότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ὁ διαχωρισμὸς ποὺ ἔχει προκληθεῖ ἀνάμεσα στὶς ἀριστερὲς ὁμάδες σὲ μιὰ περιοδο ποὺ ἡ ἑνότητα εἶναι τόσο ἀναγκαία. Ἐπίσης σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἔχει φανεῖ ἀδυναμία τῆς πρωτοπορίας νὰ ἐπιβληθεῖ στὶς μάχες, νὰ ἐκτιμήσει σωστὰ δεδομένα καὶ νὰ προβεῖ στὶς ἐνδεδειγμένες ἐνέργειες.

Εἶναι λάθη ποὺ ἴσως τὴ βάση τους τὴν ἔχουν στὴν ἀπειρία τῆς πρωτοπορίας καὶ ἴσως ἀκόμα στὴν ἀδυναμία της νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴν ἀλματώδικη ἀνάπτυξη τοῦ κινήματος, ποὺ μερικὲς φορὲς προχωρεῖ πιὸ γρήγορα καὶ ἀφήνει πίσω τοὺς ἴδιους τοὺς ἡγέτες του.

Νομίζω πὼς χρειάζεται μιὰ τακτικὴ παραμερισμοῦ τῶν διαφωνιῶν, πιὸ ρεαλιστικὴ καὶ προσγειωμένη, μὲ μεγαλύτερη ἱκανότητα ἐκτίμησης τῶν περιστάσεων, ἐκμετάλλευσης τῶν λαθῶν τοῦ ἀντιπάλου γιὰ ἐπίθεση ἀπὸ μέρους μας, ὅπως καὶ τῶν δυνάμεών του γιὰ ὑποχώρηση δικιά μας. Μιὰ τακτικὴ ἴσως πιὸ ἐπαναστατική, μὲ ριζικὲς λύσεις, ποὺ ὅμως ταυτόχρονα νὰ ἀναλογίζεται πὼς οἱ δυνάμεις μας εἶναι περιορισμένες καὶ κάθε θυσία δικιά μας εἶναι ἕνα βαρὺ πλῆγμα γιὰ τὴ Δημοκρατία.

ΟΜΑΔΑ ΣΤ: Ἡ πρωτοπορία πρέπει νὰ πάψει νὰ δέχεται γραμμὲς ἀπὸ τὶς διάφορες ὀργανώσεις τῶν πρωτοπορούντων καὶ νὰ υἱοθετήσει μία δική της γραμμὴ γιὰ νὰ προσεγγίσει τὴν πλειοψηφία τῶν φοιτητῶν.

Πρέπει νὰ μάθει νὰ ζητᾶ καὶ νὰ σέβεται τὴ γνώμη τῶν φοιτητῶν καὶ νὰ πάψει ἐπὶ τέλους νὰ φορᾶ «καπέλα». Διότι σὲ μιὰ πρώτη φάση οἱ φοιτητὲς ἀκολουθοῦν τὴν πρωτοπορία γιατὶ δὲν θέλουν καὶ δὲν συμφέρει νὰ τὴν μποϋκοτάρουν, ἀλλὰ σὲ μιὰ δεύτερη θὰ κάνουν πίσω καὶ θὰ ἀξιώσουν τὰ δικαιώματά τους. Καὶ βέβαια δὲν νομίζω ὅτι συμφέρει τὸ κίνημα μιὰ διάσπαση κορυφῆς καὶ βάσεως. Ἑπομένως, ὅσο δύσκολο καὶ ἂν εἶναι, θὰ πρέπει ἂν ὄχι νὰ συμφωνήσουν μεταξύ τους, νὰ ἔχουν τουλάχιστον κοινὴ τακτική. Ἐξ ἄλλου ἔχουν ἕνα πολὺ οὐσιαστικὸ σημεῖο ἐπαφῆς: τὸν ἀντιδικτατορικὸ ἀγώνα.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Ἡ πρωτοπορία εἶναι ὁπωσδήποτε ὥριμη, ἀλλὰ ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμη ὥριμη ἡ πλατιὰ μάζα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Γιατὶ ὁπωσδήποτε ἡ ὁμαλοποίηση θὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἔντονη προβολὴ φιλελευθεροποίησης καὶ ἀνακουφιστικὰ οἰκονομικὰ μέτρα. Χάνονται λοιπὸν τὰ δύο κυριότερα προπαγανδιστικὰ ὅπλα τοῦ κινήματος. Μιὰ μετριοπαθὴς ἐπαναστατικὴ πολιτικὴ θὰ μποροῦσε νὰ ζητάει ἐξασφάλιση προϋποθέσεων ὥστε νὰ μὴν εἶναι δυνατὴ μιὰ νέα 21η Ἀπριλίου 1967. Ὁ στρατὸς νὰ πάψει νὰ ἀναμιγνύεται στὴν πολιτικὴ καὶ νὰ κλειστεῖ στοὺς στρατῶνες του. Ἀκόμη εἶναι ὥριμες οἱ συνθῆκες γιὰ αἴτημα νομιμοποίησης τοῦ ΚΚΕ, σὰν βασικὴ προϋπόθεση γιὰ ὁμαλὴ ἐξέλιξη.

ΟΜΑΔΑ Η: Ὅσο γιὰ τὴν ὡριμότητα τῆς «πρωτοπορίας τοῦ κινήματος», θὰ προτιμούσαμε μιὰ ἐρώτηση πάνω στὴν ὡριμότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ ὑποτιμήσουμε τὸν ρόλο τῆς ἡγεσίας, πιστεύουμε περισσότερο στὸν αὐτοσχεδιασμὸ μιᾶς βάσης συνειδητῆς καὶ πολιτικοποιημένης. Τὸ ἔπος τοῦ Πολυτεχνείου δὲν γράφτηκε μὲ προκηρύξεις ἀλλὰ μὲ τὶς ἡρωϊκὲς πρωτοβουλίες τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ἐργατῶν (κατάληψη Πολυτεχνείου, Νομαρχίας, ἐπίθεση σὲ Ὑπουργεῖο κ.λ.π.). Ἀμφιβάλλουμε ἂν οἱ ἐνέργειες αὐτὲς εἶχαν προγραμματιστεῖ ἐνωρίτερα. Οἱ ἐπαναστάσεις δὲν προσχεδιάζονται, ξεσποῦν. Κι ἡ ἱστορία κάποτε θὰ δικαιώσει ἢ θὰ κατακρίνει αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίστηκαν.

ΕΡΩΤΗΜΑ 26. Ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς πρωτοπόρους ἔκδηλη ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἀναθεωρημένης θεωρίας καὶ ταχτικῆς ἢ ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθηση ὅτι ἀρκεῖ τὸ ἀναμάσημα παλιῶν συγγραμμάτων;

ΟΜΑΔΑ Α: Ἂν μὲ τὴν ἔννοια ἀνανεωμένη τακτικὴ καὶ θεωρία, ἐννοοῦμε τὴν ἀπόρριψη τοῦ δογματισμοῦ, τὴ ρεαλιστικὴ ἐκτίμηση τῶν καταστάσεων, τὴν προσαρμογὴ τῆς θεωρίας σὲ αὐτές, καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο, τότε συμφωνοῦμε μὲ τὴν ἔννοια ἀνανέωση, καὶ νομίζουμε ὅτι ὑπάρχει μερίδα τῆς «πρωτοπορίας» πού, ἂν δὲν ἔγινε ἀκόμη πρωτοπορία, θὰ γίνει ὁπωσδήποτε καὶ ποὺ βλέπει τὴν ἀνανέωση κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιο πρίσμα.

ΟΜΑΔΑ Β: Ναί, στὸ πρῶτο σκέλος τῆς ἐρώτησης.

ΟΜΑΔΑ Γ: Ἡ πράξη ἐκσυγχρονίζει τὴ θεωρία. Οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις ξέρουν νὰ ἀναγνωρίζουν τὶς συνθῆκες καὶ τὸν τρόπο ποὺ μποροῦν νὰ τὶς ἐκμεταλλευτοῦν. Θὰ πρέπει νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους καὶ νὰ μεταδώσουν αὐτὸ ποὺ ξέρουν σὲ πλατύτερη κλίμακα.

ΟΜΑΔΑ Δ: Πολὺ δύσκολο νὰ ἀπαντήσω. Ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἐρωτήματα βγαίνει τὸ συμπέρασμα γιὰ μιὰ πιὸ ἐπαναστατικὴ τακτική. Ἡ θεωρία δὲν χρειάζεται ἀνανέωση. Ἴσως πλέρια ἀπόρριψη κάθε δογματισμοῦ. Τὴν πρωτοπορία δὲν μπορῶ νὰ τὴν κρίνω ἀκόμα. Ξέρω τὶς δυσκολίες, ἀλλὰ δὲν ξέρω ἂν σ' αὐτὲς καὶ μόνο ὀφείλεται ἡ ὄχι καὶ τόσο ἐπαναστατικὴ τακτική της.

ΟΜΑΔΑ Ζ: Ὑπάρχει ἔκδηλη δυσφορία γιὰ τὴ συνεχῆ διαμάχη τῶν ἀριστερῶν παρατάξεων καὶ προβάλλεται σὰν ἀναγκαία μιὰ συνεννόηση καὶ ἕνα κοινὸ πρόγραμμα καὶ τακτική. Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἐμφανίζονται πολλοὶ σὰν «δυσαρεστημένοι γενικῶς», ὁπότε ἀποφεύγουν νὰ ἐνταχθοῦν κάπου (ὀργάνωση κλπ.), γιατὶ δὲν θέλουν ἢ δὲν αἰσθάνονται ὥριμοι νὰ καταλάβουν τὶς ἰδεολογικὲς διαφορὲς καὶ νὰ καταλήξουν κάπου. Οἱ νέοι ἰδιαίτερα, παρ' ὅτι παραδέχονται τὴν ἀναγκαιότητα, δὲν εἶναι ἀτομικὰ ἕτοιμοι νὰ μετάσχουν σὲ ἕναν ἔνοπλο ἀγώνα. Ἄρα ἢ θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν συνθῆκες ποὺ θὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ κάνουν κάτι τέτοιο, ἢ θὰ πρέπει νὰ τοὺς δοθεῖ μιὰ νέα ταχτικὴ δράσης, ποὺ θὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς σημερινὲς δυνατότητες. Γιατὶ εἶναι σαφὲς ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον δὲν ὑπάρχουν δυνατότητες πετυχημένου ἔνοπλου ἀγώνα καὶ ἀκόμη ὅτι γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ κατάλληλες συνθῆκες εἶναι μακρὺς ὁ δρόμος. Γενικὰ δηλαδή, ἐνῶ ὑπάρχει διάθεση γιὰ πάλη (ὄχι ἔνοπλη) δὲν ὑπάρχει καμιὰ κατεύθυνση καὶ καμιὰ ταχτικὴ ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ. Παράλληλα, στὴν ἐξέλιξη τῆς πάλης θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ δύναμη (αὐτὴ ἔνοπλη) ποὺ θὰ μπορεῖ νὰ διασφαλίζει καὶ νὰ προστατεύει τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀγώνα. Συμπερασματικὰ ὑπάρχει ἀνάγκη γιὰ μιὰ ταχτικὴ δράσης ποὺ θὰ καλύπτει τὸ σήμερα, ποὺ οὔτε δυνατότητες γιὰ ἔνοπλο ἀγώνα ὑπάρχουν οὔτε ὁ συνδικαλισμὸς ἐπιτρέπεται οὔτε καμιὰ ἄλλη ἀπὸ τὶς γνωστὲς μορφὲς πάλης.

ΟΜΑΔΑ Η: Κι ἐρχόμαστε στὴν τελευταία ἐρώτηση, ὅπου διερευνᾶται ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἀνανεωμένης θεωρίας καὶ μιᾶς νέας ἐπαναστατικῆς τακτικῆς. Ἕνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ αἰώνα μας, μετὰ τοὺς δύο παγκόσμιους πολέμους, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ κρίση ἰδεολογίας ποὺ μαστίζει διανοουμένους καὶ φοιτητὲς σ' ὁλόκληρο σχεδὸν τὸν κόσμο. Δὲν θὰ ἀναλύσουμε ἐδῶ τὰ αἴτια αὐτῆς τῆς κρίσης. Ὑπεύθυνη πάντως σὲ ἕνα μεγάλο βαθμὸ ὑπῆρξε ἡ ἡγεσία τῶν Κομμουνιστικῶν Χωρῶν καὶ ἰδιαίτερα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ἡ ὁποία, μὲ τὴν ἀνελεύθερη καὶ μονολιθικὴ πολιτική της, ἀπομάκρυνε ὅλους ἐκείνους ποὺ εἶχαν πιστέψει πὼς ὁ σοσιαλισμὸς θὰ ἀποτελοῦσε τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνθρωπότητας γιὰ ἕνα καλύτερο αὔριο. Τὴ χαριστικὴ βολὴ στὴν κατάσταση ἀναμονῆς τῆς παγκόσμιας ἀριστερῆς διανόησης φαίνεται πὼς ἔδωσε ἡ ἄνοιξη τῆς Πράγας καὶ ἡ σοβιετικὴ εἰσβολὴ ποὺ ἀκολούθησε. Ὁ κόμπος εἶχε φτάσει στὸ χτένι. Δὲν ἐπρόκειτο ἁπλῶς γιὰ τὴν καταγγελία ἢ ὄχι τοῦ «δόγματος Μπρέζνιεφ» ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς μαρξιστικῆς ἰδεολογίας. Ἡ κρίση καὶ τὰ σχίσματα στοὺς κόλπους τῆς ἀριστερᾶς ὑπῆρξαν οἱ φυσικὲς συνέπειες ὅλης αὐτῆς τῆς κατάστασης. Ἰδιαίτερα στὴν Ἑλλάδα, ὅπου πλανιέται ἀκόμα ἀνάμεσα στοὺς ἀριστεροὺς ἀγωνιστὲς ἡ πικρὴ ἀνάμνηση μιᾶς «ἥττας» ἰσοδύναμης μὲ προδοσία, τὸ σχίσμα ὑπῆρξε ὁριστικὸ ἀνάμεσα στοὺς κομμουνιστὲς ποὺ κατευθύνονταν ἀπ' τὴ Μόσχα καὶ ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦσαν μιὰ περισσότερο ἀνεξάρτητη πολιτική. Ἡ ἔλλειψη ἑνότητας στὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα μεγάλο μειονέκτημα γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κινήματος στὴ χώρα μας. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἀποτελέσει τὴν ἀπαρχὴ γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας ἰδεολογίας ἱκανῆς νὰ ἀντλήσει διδάγματα ἀπὸ τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ γαλουχήσει τὴν πρωτοπορία τοῦ μέλλοντος. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ ὅτι ἡ δικτατορία φοβᾶται περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς ἀντιστασιακὲς δυνάμεις τὴ «νέα ἀριστερά». Τὸ ἐὰν οἱ νέες αὐτὲς δυνάμεις ἀποδειχτοῦν ἱκανὲς νὰ ἀναλάβουν τὴν καθοδήγηση τοῦ ἑλληνικοῦ κινήματος, αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ θὰ κρίνει ἡ ἱστορία.

Τὸ βέβαιο ὅμως εἶναι πὼς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς φαίνεται ἀποφασισμένος νὰ ἀπαντήσει στὴν ἱστορικὴ πρόκληση ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἡ ἑλληνικὴ χούντα. Καὶ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ σημαντικότερο...

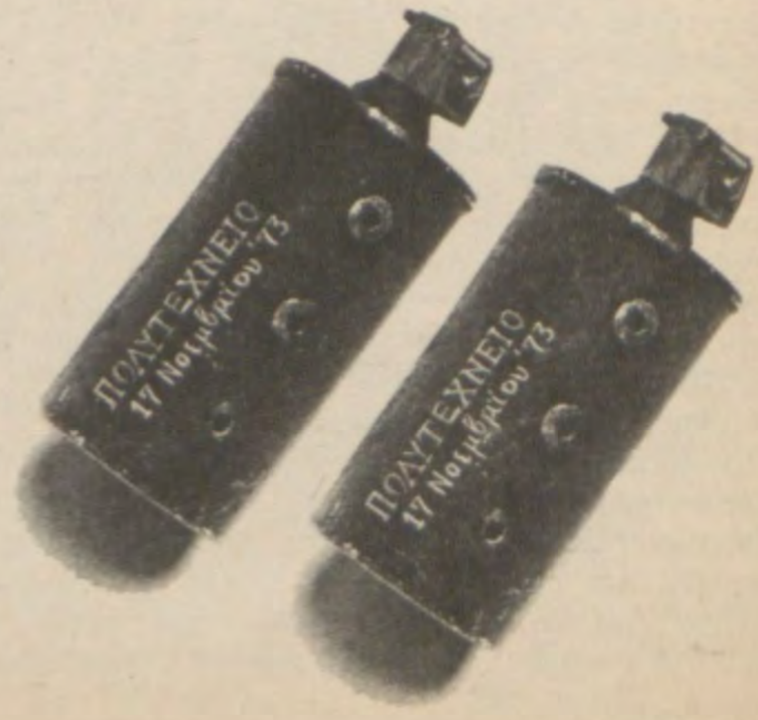

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Σχόλια, κρίσεις, συμπεράσματα

1. Πολλὰ ἔχουνε εἰπωθεῖ σχετικὰ μὲ τὸ ρόλο τῶν προβοκατόρων (πολλῶν ἢ λίγων) στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ κείμενα ποὺ παραθέτουμε, οἱ φοιτητὲς (ὁμάδες ἢ πρόσωπα) εἶχανε συνείδηση τῆς παρουσίας στὴν ἐκδήλωση καὶ τέτοιων στοιχείων.

Μένει ὅμως νὰ ἐξεταστοῦν οἱ ὁμάδες ἐκεῖνες (φοιτητικές, ἐργατικὲς ἢ «διανοουμένων»), πού, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ συνόλου σχεδὸν τῶν φοιτητῶν, «ἔπαιξαν de facto τὸ παιγνίδι τῆς προβοκάτσιας». Ἐδῶ θὰ ἀποτολμήσουμε ὁρισμένες σκέψεις: Παίρνουμε κατ' ἀρχὴν σὰν δεδομένο ὅτι τὸ γεγονὸς «Πολυτεχνεῖο» εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα (εἴτε σὰν ἀφορμή, εἴτε σὰν αἰτία) τὸ τέλος τῆς δικτατορίας τοῦ Παπαδόπουλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πειράματος πολιτικοποίησης καὶ ἐλεγχόμενου ἐκδημοκρατισμοῦ ποὺ ἐπεδίωκε ἡ κυβέρνηση Μαρκεζίνη. Ταυτόχρονα, παίρνουμε σὰν δεδομένο γεγονὸς ὅτι ἡ συνδικαλιστικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωση τῶν ἐργαζομένων γενικὰ ἦταν ὑποτυπώδης ἢ καὶ ἀνύπαρκτη. Παίρνουμε ἀκόμα σὰν δεδομένο γεγονὸς ὅτι ὁ «ἀντίπαλος» διέθετε ἀπόλυτη ὑπεροπλία σὲ ὑλικὰ μέσα, ἐνῶ οἱ διαδηλωτὲς τοῦ Πολυτεχνείου δὲν εἶχαν παρὰ μόνο τὴν ψυχὴ καὶ τὴ φωνή τους. Μὲ τὰ γεγονότα αὐτὰ σὰν δεδομένα — καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία ἢ ὄχι τῆς κυβέρνησης Μαρκεζίνη στὸν οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ τομέα — πρέπει νὰ γνωρίζουμε ἐπίσης τί προοπτικὲς πραγματικὰ «ἄνοιγε» ἢ «ἔκλεινε» τὸ πείραμα Μαρκεζίνη. Μὲ τὴ γνώση τῶν προοπτικῶν αὐτῶν θὰ μπορούσαμε νὰ προσδιορίσουμε τὴν «ἄριστη» γιὰ ἐκεῖνες τὶς συνθῆκες πολιτικὴ κατεύθυνση, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχει τὸ ἀντιδικτατορικὸ δημοκρατικὸ - σοσιαλιστικὸ κίνημα. Μόνο ἔτσι θὰ ἦταν δυνατὸς ὁ χαρακτηρισμὸς μιᾶς πολιτικῆς πράξης ἢ συνθηματολογίας σὰν «de facto προβοκατόρικης». Χαρακτηρισμὸς ποὺ θὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκτίμηση τοῦ «βαθμοῦ ὑπονόμευσης» τῆς προσδιορισμένης «ἄριστης» πολιτικῆς κατεύθυνσης.

Ἑπομένως ὅλο τὸ πρόβλημα τοποθετεῖται στὴν ἐξεύρεση μιᾶς ἀπάντησης στὸ ἐρώτημα: Ποιὰ ἦταν ἡ «ἄριστη» πολιτικὴ ἀπέναντι στὴν κυβέρνηση καὶ τὸ πείραμα Μαρκεζίνη — καὶ σὲ σχέση μὲ τὶς συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦσαν τότε καὶ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν γεγονότων ποὺ ἀκολούθησαν ἀργότερα. Ἂν ἡ ἄριστη πολιτικὴ ἀπὸ μέρους τῶν ἐπίσημων ἢ παραδοσιακῶν φορέων τοῦ δημοκρατικοῦ - σοσιαλιστικοῦ κινήματος ἦταν ἡ προσαρμογὴ τῶν πολιτικῶν του στόχων στὶς θετικὲς δυνατότητες τοῦ πειράματος Μαρκεζίνη, τότε ἡ ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου θὰ σταθεῖ στὴν ἱστορία μόνο σὰν ἔκφραση ἑνὸς ἀπονενοημένου διαβήματος μὲ μεγάλη ἠθικὴ σημασία, ποὺ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν ἄμεσων πολιτικῶν του συνεπειῶν εἶχε ἀρνητικὸ ἀποτέλεσμα. Ἂν ἡ ἄριστη πολιτικὴ ἦταν ἡ ὑπονόμευση τῆς πολιτικοποίησης, τοῦ ἐλεγχόμενου καὶ ἀπὸ τὰ πρὶν ὁροθετημένου ἐκδημοκρατισμοῦ, τότε τὸ γεγονὸς «Πολυτεχνεῖο» πέτυχε ἀπόλυτα: τόσο ἀπὸ ἠθικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ πολιτικὴ ἄποψη.

Στὶς μέρες μας βέβαια, ἡ ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου κάθε ἄλλο παρὰ κρίνεται μὲ τὰ κριτήρια τῆς «ἄριστης» γιὰ τότε πολιτικῆς. Ὅσοι πίστευαν πὼς τὸ πείραμα Μαρκεζίνη δημιουργοῦσε θετικὲς καὶ μεγάλες δυνατότητες γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ὀργάνωση τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κινητοποιήσεων τῶν ἐργαζομένων ἐνάντια σ' ἕνα αὐταρχικὸ στρατοκρατικὸ καθεστὼς (ὁμολογῶ πὼς ἤμουν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ πίστευαν στὴν ὕπαρξη ἀκόμα καὶ στὴν κατάκτηση αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων), ἀναφέρονται σήμερα στὴν ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου, ἀποσιωπώντας τὸ «χαντάκωμα» τῆς πολιτικῆς ποὺ πίστευαν σὰν ἀληθινή. Δὲν ἀποδύονται σὲ καμιὰ προσπάθεια ὑπεράσπισής της, γιατὶ μιὰ τέτοια προσπάθεια συνεπάγεται τὴν κριτικὴ θεώρηση ἑνὸς γεγονότος καὶ τὴ συλλογὴ συμπερασμάτων ποὺ ἀναιροῦν εἴτε τὴν πολιτική του σημασία εἴτε τὴν ὀρθότητα τῆς πολιτικῆς τους. Ὅσοι πίστευαν πὼς τὸ πείραμα Μαρκεζίνη ἦταν «παγίδα», δὲν κάνουν οὔτε μία ἀναφορὰ σ' ὁρισμένα κρίσιμα γι' αὐτοὺς ἐρωτήματα: ἂν ἡ πολιτικὴ τῆς ὑπονόμευσης τοῦ ἐλεγχόμενου (ἢ καὶ ψευδοῦς) ἐκδημοκρατισμοῦ δὲν εἶχε ὑλικὰ στηρίγματα καὶ μία βάσιμη - ἐγγυημένη προοπτική, ποιὲς ἐνέργειες ἔγιναν, ὥστε ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐκδήλωσης τοῦ Πολυτεχνείου νὰ περιοριστεῖ στὰ πλαίσια τοῦ ἐφικτοῦ; ἤ, ἀκολουθώντας τὴν πρακτικὴ τῆς ὑπονόμευσης τοῦ ἐλεγχόμενου ἐκδημοκρατισμοῦ, διαφαινόταν, μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ πειράματος Μαρκεζίνη ἄλλη «λύση» ἀπὸ ἐκείνη τῆς ἐπικράτησης τῆς Χούντας τοῦ Ἰωαννίδη (καί, ἴσως, τῆς συγκεκριμένης πολιτικῆς γιὰ τὸ Κυπριακὸ) καὶ ποιὰ εἶναι αὐτή, ἢ γιατὶ δὲν σημειώθηκε;

Βέβαια, εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ ὅλη ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου ἦταν βασικὰ πέρα ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τῶν παραδοσιακῶν κομμάτων καὶ

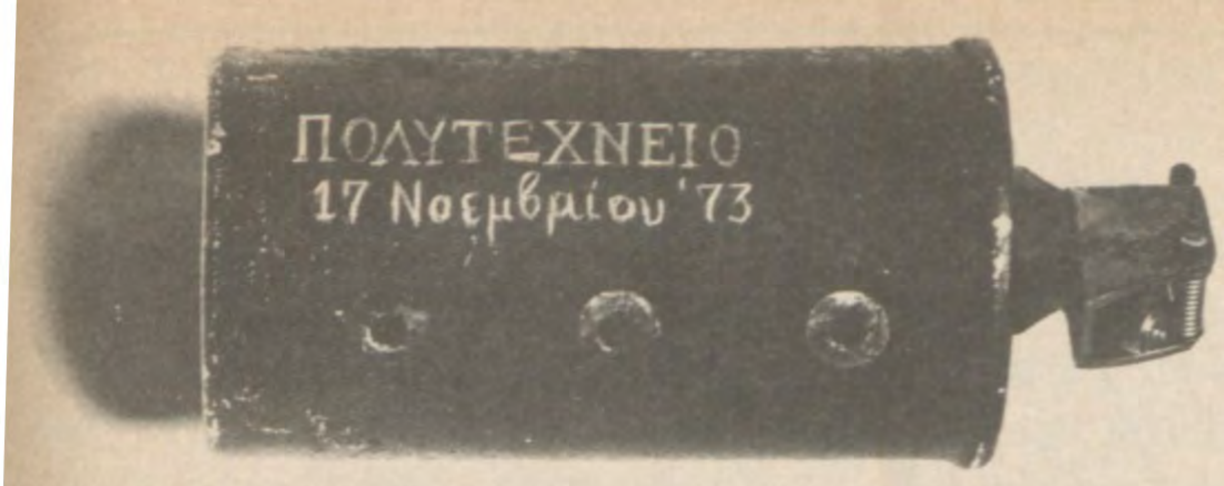

όργανώσεων. Μὲ τὴ χαλάρωση τῶν ἀστυνομοκρατικῶν ἐλέγχων ποὺ συνεπάγονταν ἡ λογικὴ τοῦ πειράματος Μαρκεζίνη, διευκολύνθηκε ἡ διαδικασία συγκέντρωσης πολλοῦ κόσμου ἔξω καὶ μέσα στὸ χῶρο τοῦ Πολυτεχνείου, μὲ τὴν πίστη ὅτι, στὶς συνθῆκες ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ, θὰ μποροῦσαν νὰ διαδηλώσουν πιὸ ἀνοιχτὰ τὴν ἀντίθεσή τους πρὸς τὸ δικτατορικὸ καθεστώς. Ἡ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων ἀνέβασε τὴν ἐκδήλωση στὸ ἐπίπεδο τῆς τραγικῆς θυσίας. Ἀλλὰ τὰ ἐρωτήματα γιὰ τὶς θετικὲς ἢ ἀρνητικές της συνέπειες στὴν ὅλη ἐξέλιξη τῶν πολιτικῶν μας πραγμάτων παραμένουν «ἀνοιχτά».

2. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἐξωφοιτητικοῦ κόσμου στὴν «ἀκραία» συνθηματολογία ἦταν ἐλάχιστη ἢ καὶ ἀνύπαρκτη. Ἡ «ἀκραία» συνθηματολογία ἐξέφραζε ὅπως φαίνεται μόνο ὁρισμένες μικρὲς ὀργανωμένες ὁμάδες. Χωρὶς νὰ κρίνουμε ἂν ἡ συνθηματολογία τῶν ὁμάδων αὐτῶν ἦταν σωστὴ ἢ ὄχι, δὲν μποροῦμε νὰ παραβλέψουμε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ συντονισμένη δράση τέτοιων ὀργανωμένων ὁμάδων στὸ πλαίσιο ἑνὸς συνόλου πολιτικὰ διαφορετικοῦ εἶναι δυνατὸ νὰ προσδώσει (καὶ προσέδωσε στὴν πρώτη τουλάχιστον φάση) σὲ μιὰ συλλογικὴ ἐκδήλωση χαρακτήρα καὶ προσανατολισμὸ πέρα ἀπὸ τὶς προθέσεις καὶ τὴ θέληση τῆς πλειοψηφίας τῶν «δημιουργῶν» της. Χαρακτήρα καὶ προσανατολισμὸ ποὺ ἀλλοιώνει τὸν τύπο ἀντιπαράθεσης ἢ ἀντίθεσης ποὺ ἐπιδιώκουν οἱ συμμετέχοντες σὲ μιὰ συγκεκριμένη ἐκδήλωση. Καί, ἂν ὁ «ἀποπροσανατολισμὸς» αὐτὸς εἶχε ὑλικὰ σημεῖα στήριξης (π.χ. τὴ συγκατάθεση ἑνὸς ἐξαιρετικὰ μεγαλύτερου συνόλου, τὴν ἀνταπόκριση ἀπὸ μέρους ὁρισμένων φορέων στήριξης τοῦ ἀντιπάλου, κ.τ.λ.) τότε ἴσως νὰ καταξιωνόταν, ἐπιβάλλοντας μιὰ καινούρια, σύμφωνη μὲ τὸν «ἔξωθεν» ἀποδομένο προσανατολισμό, κατάσταση πραγμάτων. Ἂν, ὅμως, ὁ «ἀποπροσανατολισμὸς» δὲν ἔχει ὑλικὰ στοιχεῖα στήριξης, δημιουργεῖται μιὰ κατάσταση ὅπου ὁ «ἀντίπαλος» ἔχει πρόσθετα πλεονεκτήματα, ἁπλὰ καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔχει νὰ κάνει μὲ μία «μετέωρη», ἀπὸ ὁρισμένες ἔστω ἀπόψεις, ἐκδήλωση - κινητοποίηση.

Τὸ σημεῖο ποὺ θέλω νὰ παρουσιάσω ἐδῶ, δὲν συνδέεται μόνο μὲ τὴν πολιτικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἠθική: Ὅταν ἡ «μετέωρη» ἐκδήλωση τσακίζεται ἀπὸ τὸν ὁποιονδήποτε «ἀντίπαλο», τὸ τίμημα δὲν τὸ καταβάλλουν μόνο οἱ «ἀποπροσανατολίσαντες» τὴν ἐκδήλωση, ἀλλά, καὶ κυρίως, ἐκεῖνοι γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ «ἀποπροσανατολισμὸς» αὐτὸς ἦταν πέρα ἀπὸ τὶς προθέσεις καὶ τὴ θέλησή τους. Αὐτὸ ὁπωσδήποτε συνέβη στὴν περίπτωση τῆς ἐκδήλωσης τοῦ Πολυτεχνείου: ὁ «ἀντίπαλος» μπόρεσε νὰ χτυπήσει μιὰ ἐκδήλωση ὄχι γι' αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ ἦταν, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ποὺ ὁρισμένες μικρὲς ὁμάδες ἤθελαν νὰ εἶναι ἢ νὰ γίνει. Βέβαια, ὁ «ἀντίπαλος» ἦταν ἀπογυμνωμένος ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς ἀπὸ κάθε ἠθικὸ δικαίωμα γιὰ τὴ χρήση βίας, ἀφοῦ ἦταν τουλάχιστον ὁ καταλυτὴς μιᾶς συνταγματικῆς καὶ πολιτικῆς νομιμότητας. Ὅμως καὶ οἱ ἀντλοῦντες ἀπὸ τὴ «φωνὴ τῆς ἱστορίας» τὴ δύναμη νὰ ἀποπροσανατολίζουν πολιτικὰ σύνολα καὶ ἐκδηλώσεις σύμφωνα μὲ τὶς «ἀποκλειστικές» τους ἀντιλήψεις εἶχαν τὸ κατάλληλο ἠθικὸ δικαίωμα;

3. Εἶναι ἀναμφισβήτητα γεγονὸς ὅτι ἡ προβολὴ σπουδαστικῶν αἰτημάτων περιορίστηκε γρήγορα στὸ ἐλάχιστο, ἢ καὶ ὅτι αὐτὰ παραμερίστηκαν τελείως. Ἐπικράτησαν τὰ καθαρὰ πολιτικὰ αἰτήματα, καί, ὁρισμένες φορές, μιὰ συνθηματολογία ποὺ ἀφορᾶ τὴν πραγματοποίηση, ἐδῶ καὶ τώρα, στρατηγικῶν στόχων.

Εἶναι, ἀκόμα, μᾶλλον γεγονὸς πὼς τὸ φοιτητικὸ κίνημα ἐκφραζόταν τὴν τευλευταία πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου περίοδο, σχεδὸν ἀποκλειστικά, σὲ γενικὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο, περιστρεφόμενο κυκλικὰ καὶ συζητώντας γύρω ἀπὸ ἀμφιλεγόμενες ἀρχές, ἰδεολογίες καὶ πολιτικὲς στρατηγικές.

Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, τὶς περισσότερες φορές, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία αὐτοδεσμεύεται ἀπὸ τὴ φύση της νὰ κινηθεῖ μέσα σ' ὁρισμένα ὅρια. Στὰ ὅρια αὐτὰ εἶναι σὲ θέση νὰ πάρει μόνο ἕναν ὁρισμένο ἀριθμὸ μέτρων, μέτρων ποὺ ἔχουν ἕνα ὁρισμένο περιεχόμενο. Στὸ φοιτητικὸ χῶρο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρχαν ἀνάγκες ποὺ ἡ ὑπὸ δικτατορικὸ ἔλεγχο κυβερνητικὴ ἐξουσία δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ καλύψει, παρὰ μόνο ἴσως μὲ ἡμίμετρα.

Κάνοντας τὴ διαπίστωση αὐτή, τὰ πολιτικῶς ἐνεργὰ μέλη τοῦ φοιτητικοῦ χώρου ἔφτασαν στὴν ἀντίληψη ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἱκανοποιηθεῖ κανένα σπουδαστικὸ αἴτημα χωρὶς καὶ πρὶν τὸν παραμερισμὸ ἢ τὴν κατάργηση τῆς δοσμένης πολιτικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἀντίληψη αὐτὴ συνεπαγόταν καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἔνταξη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος στὸ πολιτικο - ἀντιδικτατορικὸ κίνημα. Καὶ σὰν τέτοια διαποτίζει κυριολεκτικὰ τὴν προβληματικὴ ὅλων σχεδὸν τῶν κειμένων. Ἐδῶ πρέπει νὰ γίνει μιὰ παρατήρηση: Ὅταν τὸ πολιτικὸ κίνημα ἔχει βάσεις καὶ προοπτικὲς (ποὺ σημαίνει κατ' ἀρχὴ πὼς οἱ περισσότερες κατηγορίες ἐργαζομένων ἔχουνε συνειδητοποιήσει ὅτι τὰ ἰδιαίτερά τους συμφέροντα ἐξυπηρετοῦνται σὲ συνάρτηση μὲ τὴ διαδικασία ἐπίλυσης τῶν γενικῶν θεσμικῶν, πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν προβλημάτων) τότε ἡ ἔνταξη ἑνὸς κλαδικοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος σ' αὐτό, εἶναι, τὶς περισσότερες φορές, θετική. Ὅταν δὲν ἔχει, τότε τὸ κλαδικὸ κίνημα μένει «μετέωρο», χωρὶς καμιὰ δυνατότητα στήριξης, ἢ πραγματικῆς ὑπεράσπισης. Ἔτσι, στὴν ἐκδήλωση τοῦ Πολυτεχνείου, ἡ γραμμὴ τῆς ἄμεσης ἀντιπαράθεσης καὶ σύγκρουσης μὲ τὸ πολιτικὸ (καὶ γιὰ ὁρισμένες ὁμάδες, μὲ τὸ κοινωνικὸ - οἰκονομικὸ) καθεστὼς ἦταν ἀποτέλεσμα περισσότερο μιᾶς συγκυρίας καταπιεστικῶν καταστάσεων καὶ τῶν ἀντίστοιχων σ' αὐτὲς ἐπιθυμιῶν, παρὰ ἀποτέλεσμα μιᾶς ψύχραιμης στάθμισης τῶν δεδομένων ποὺ συνέθεταν τὸ πολιτικὸ πλαίσιο ἐκείνης τῆς ἐποχῆς: Ἡ ἐργατικὴ τάξη ἐπωμιζόταν τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ «κόστους» τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς Μαρκεζίνη, ἀλλὰ ἦταν ἀνοργάνωτη· οἱ «ἀντιστασιακὲς» ὀργανώσεις, ποὺ ἐλέγχονταν ἀπὸ στελέχη τῶν «παραδοσιακῶν» πολιτικῶν κομμάτων, φυτοζωοῦσαν· ὁ κατασταλτικὸς μηχανισμὸς τῆς δικτατορίας ἦταν ἀνέπαφος καὶ τελείως ἀποτελεσματικός· ὁ λαὸς ἀκόμα μουδιασμένος ἀπὸ τὸ ἑφτάχρονο καθεστὼς τῶν ἀστυνομοκρατικῶν μέτρων καὶ τῆς ἀναγκαστικῆς σιωπῆς, κ.τ.λ. Ἔτσι ἡ ἀντιπαράθεση ἔμεινε στὸ ἐπίπεδο τοῦ «λαϊκοῦ ξεσπάσματος» καὶ ἡ ἀπόλυτη ἀλληλουχία φοιτητικῶν καὶ κοινωνικο-οἰκονομικῶν αἰτημάτων, ὄχι ὅτι δὲν ἔγινε κατανοητὴ ἀπὸ τὸν κόσμο ἀλλὰ ἀντικειμενικὰ δὲν μποροῦσε νὰ ἐκφραστεῖ σ' ἕνα ὀργανωμένο κίνημα.

4. Ὅπως φαίνεται, σὲ ὁρισμένες ὀργανωμένες ὁμάδες ἐπικράτησε τελικὰ ἡ ἀντίληψη ὅτι θὰ πρέπει νὰ «κατεβάσουν» τὴ συνθηματολογία τους στὸ «ἐπίπεδο συνειδητότητας τῶν μαζῶν», γιὰ νὰ προσελκυστεῖ καὶ κινητοποιηθεῖ περισσότερος κόσμος. Γιὰ τὶς ὁμάδες αὐτὲς ὁ «κόσμος» δὲν φαίνεται νὰ ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνας χορὸς ποὺ θὰ χόρευε μόνον ἂν τοῦ ἔπαιζαν τὴν κατάλληλη κάθε φορὰ μουσική, τὴ μουσικὴ ποὺ μόνο αὐτὲς κατεῖχαν. Ὅμως, παρ' ὅλη τὴν προγραμματισμένη διάθεση γιὰ καθοδήγηση τῆς «μάζας» ἀπὸ ὁμάδες ποὺ ἀντλοῦσαν ἀπὸ τὴν «Ἱστορία» τὸ δικαίωμα νὰ καθοδηγοῦν, ἡ συμμετοχὴ καὶ ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἐκδήλωση κινήθηκε γύρω ἀπὸ μιὰ ἁπτὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἀλήθεια: τῆς ἀνάγκης γιὰ ἀντίθεση πρὸς ἕνα αὐταρχικὸ καθεστὼς ποὺ ἀντιστρατεύονταν βασικὲς ποιότητες τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔμπαινε ἐμπόδιο στὴν οἰκονομική, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. Ἀντίθεση ποὺ ἐμφανίστηκε βέβαια καὶ μὲ ἄλλα ἰδεολογικὰ «στολίδια».

Ὁ κόσμος βρῆκε ἁπλὰ τὴν «εὐκαιρία», πέρα ἀπὸ ὁποιαδήποτε γνώση γιὰ τὴν «ἀντιστοιχία παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ παραγωγικῶν σχέσεων» στὴ δοσμένη στιγμή, νὰ πεῖ τὸ «ὄχι» του καὶ νὰ ἀντιταχθεῖ σ' ἕνα δεσποτικὸ καθεστώς. Ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν συμμετεῖχε πρακτικὰ στὴν ἐκδήλωση. Ἡ ὡριμότητά του (ἢ, καλύτερα, ἡ ὡριμότητά μας) δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κριθεῖ σὲ κανένα ἄλλο ἐπίπεδο.

5. Ἡ προβληματικὴ τῶν κειμένων γύρω ἀπὸ τὴν ἀνάγκη μιᾶς συστηματικῆς ἐπεξεργασίας τῆς πολιτικῆς καὶ ὀργανωτικῆς κατεύθυνσης τοῦ κινήματος εἶναι σὲ γενικὲς γραμμὲς σωστή. Ὅμως σήμερα δὲν ἀρκεῖ αὐτό: δὲν εἶναι πιὰ δεδομένο τὸ περιεχόμενο τοῦ στρατηγικοῦ στόχου, τὸ περιεχόμενο τοῦ «σοσιαλισμοῦ». Προσφέροντας μιὰν ἀντίληψη γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ δὲν σημαίνει, καὶ οὔτε πρέπει νὰ σημαίνει, προσφορὰ ἑνὸς «προκαθορισμένου προτύπου» ποὺ πάνω του θὰ πρέπει νὰ «κοπεῖ καὶ ραφτεῖ» ἡ πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη. Σημαίνει, σήμερα, πὼς ἔχει γίνει ἀνάλυση καὶ ἐπεξεργασία τῶν διαφόρων κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν πειραματισμῶν, ποὺ πρόθεσή τους ἦταν ἡ χειραφέτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀντικειμενικὰ «προσκόμματα» ποὺ ἐμποδίζουν τὴν αὐτοολοκλήρωσή του.

Σημαίνει πὼς οἱ ἀντικειμενικὲς καὶ ὑποκειμενικὲς δυνατότητες μιᾶς κατάστασης περικλείουν τὴ βάση γιὰ τὴ στήριξη τοῦ «πολιτικοῦ μύθου», τοῦ «μύθου» ποὺ ἀποτελεῖ τὸ «ἄλας» τῶν κινημάτων.

Σήμερα δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ ἐπίκληση τῆς «κακῆς» παράδοσης τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ ἡ περιορισμένη ἀνταπόκριση τοῦ κόσμου στὴν «ἀκραία» συνθηματολογία. Οὔτε πρόκειται γιὰ τὴν ὕπαρξη τῶν «ὅρων» γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ. Κατὰ τὴ γνώμη μου, μεγάλη ἐπίδραση ἀσκεῖ καὶ ὁ κλονισμὸς τῶν «μύθων» γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ ὑλοποίηση τοῦ «μύθου». Μὲ τὴν ἔννοια αὐτή, ἡ κριτικὴ τῆς ἐκδήλωσης τοῦ Πολυτεχνείου καταλήγει σὲ λαθεμένα συμπεράσματα, ἂν ἐπιχειρηθεῖ στὴν προοπτικὴ ἑνὸς «ἀδιαμφισβήτητου» πολιτικο-κοινωνικοῦ στόχου. Θὰ εἶναι τουλάχιστον δύσκολο νὰ ἐξηγήσει κανεὶς τὸ γεγονὸς ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἐπὶ μέρους ἐπιδιώξεις καὶ διακηρύξεις, χιλιάδες λαοῦ, ὅλων τῶν κατηγοριῶν, δέχτηκαν νὰ φτάσουν στὰ ἀκρότατα ὅρια τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς θυσίας.

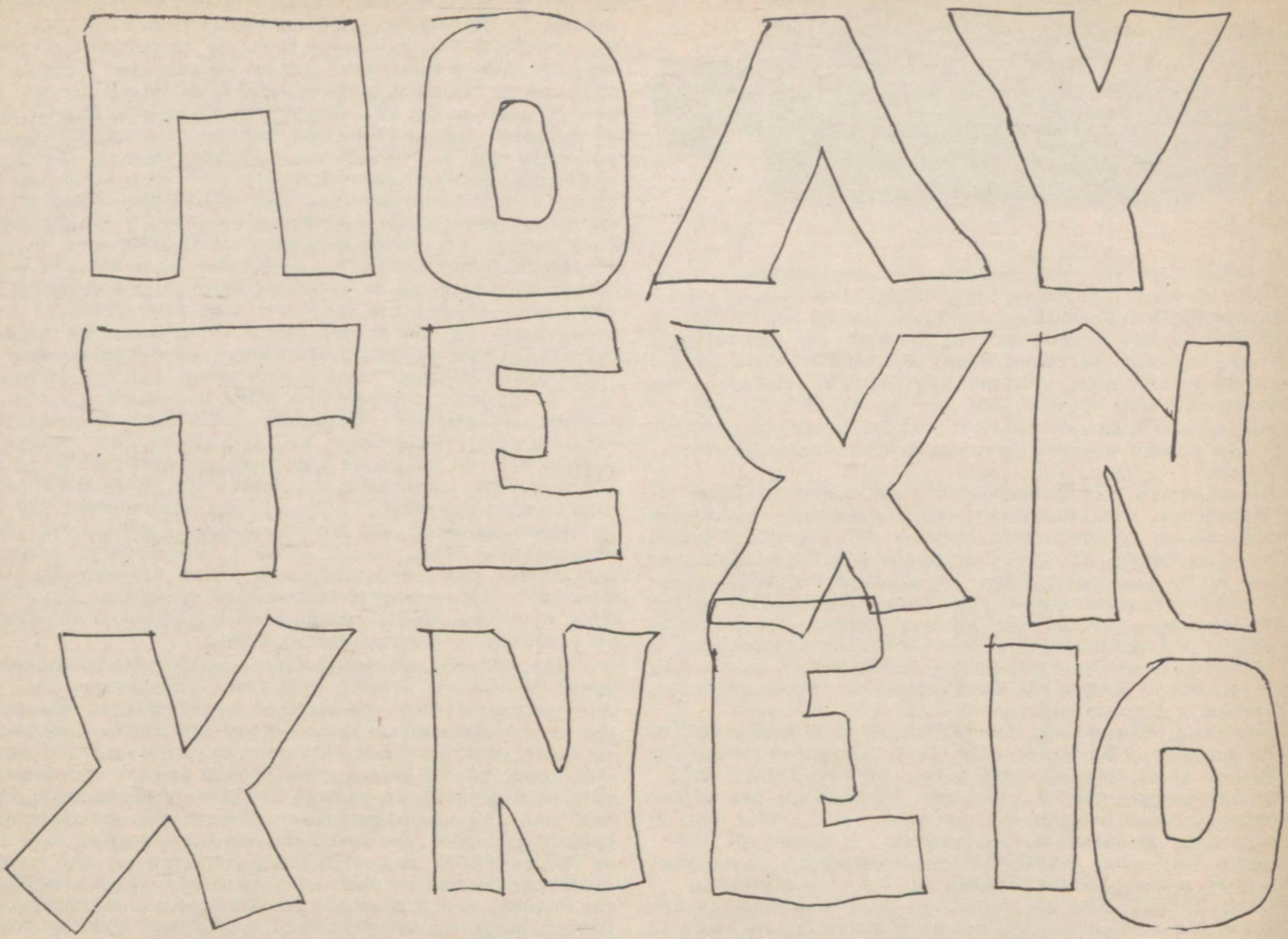

Πρόωρο κι᾽ ἀνώφελο ὁλοκαύτωμα ἢ ἀξεπέραστο σύμβολο μεγάλης πολιτικῆς σημασίας;

Γιῶργος Σεφερτζῆς

Τὸ Πολυτεχνεῖο ἀποτελεῖ ἕνα ἀξεπέραστο σύμβολο καὶ ἕνα μοναδικῆς ἀξίας καὶ σημασίας πολιτικό, ἱστορικὸ νεοελληνικὸ γεγονός. Δὲ θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μὲ συγκινησιακὲς περιγραφὲς κι ἀπαριθμήσεις γεγονότων λίγο - πολὺ γνωστῶν σὲ γενικὲς γραμμὲς καὶ ἀνατριχιαστικῶν στὶς λεπτομέρειές τους. Ἀφήνουμε τὸ θέμα αὐτὸ στὶς σελίδες τῶν ἀστικῶν ἐντύπων καὶ δὲ θὰ καταπιαστοῦμε μὲ τὴ νεκρολογία τῶν ἀγωνιστῶν, ποὺ τὴν ἔχουν ἀναλάβει μὲ τόσο ζῆλο αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ νεκροὶ μόνο ἀντικείμενο καπηλείας ἀποτελοῦν.

Ἡ κριτικὴ στάση κι ἡ πολιτικὴ ἀνάλυση τῶν γεγονότων, ποὺ κόστισαν τὴ ζωὴ τόσων πολιτῶν, δὲν εἶναι ὕβρις μήτε στείρα πολιτικολογία, ἀλλὰ χρέος τοῦ καθένα ποὺ σέβεται τὴ μνήμη τους καὶ γνοιάζεται ὑπεύθυνα γιὰ τὴν ὑπόθεση ποὺ στ᾽ ὄνομά της ἔγινε ἡ θυσία. Γιὰ τὴν ἠθική, ὁ χαμὸς τῶν παιδιῶν τοῦ Πολυτεχνείου εἶναι συνέπεια πράξεων ποὺ τὰ κίνητρα καὶ οἱ σκοποί τους τὸν αὐτοδικαιώνουν καὶ τὸν καταξιώνουν. Γιὰ τὴν πολιτική, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ὕπαρξη εἶναι πολύτιμος ἱστορικὸς φορέας ποὺ πρέπει νὰ διαφυλάσσεται καὶ νὰ ἀξιοποιεῖται δημιουργικὰ κι ἀγωνιστικά, καμιὰ πράξη δὲν αὐτοδικαιώνεται, ἀλλὰ κρίνεται κι ἀξιολογεῖται ἀντικειμενικὰ μονάχα ἀπ᾽ τ᾽ ἀποτελέσματά της.

Καὶ στὸ πρίσμα αὐτῆς τῆς τελευταίας σκοπιᾶς πρέπει νὰ δοῦμε τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα, νὰ ἐξετάσουμε τὴ σημασία τους, μιᾶς καὶ τὸ Πολυτεχνεῖο ἦταν περισσότερο ἀπόλα ἕνα τεράστιο μάθημα. Σὲ τέτοιες ἐμπειρίες πρέπει νὰ κατατρίβονται, ἀναλύοντας, καὶ ν᾽ ἀνταποκρίνονται στὰ διδάγματά τους, ἐκεῖνοι οἱ φορεῖς, ἰδιαίτερα, ποὺ θέλουν ν᾽ ἀνήκουν στὴν πρωτοπορία, ἀλλὰ ποὺ συχνὰ δυσκολεύονται

περισσότερο ἀπὸ τὴ λαϊκὴ βάση ν' ἀφομοιώσουν τὰ μαθήματα τῶν κινήσεων τῶν λαῶν μέσα στὴν ἱστορική τους ἀνέλιξη.

Τὸ νὰ προσπαθήσουμε βέβαια νὰ δώσουμε διεξοδικὰ καὶ μὲ πληρότητα ἀπαντήσεις σ' ὅλο τὸ πρόβλημα, φέρνοντας στὴν ἐπιφάνεια κάθε πτυχή του, προϋποθέτει μιὰν ὁλάκερη ἐξέταση καὶ παρουσίαση πολιτικῆς ἀνάλυσης καὶ μεθοδολογίας, διατύπωσης θεωρίας τῶν κοινωνικῶν συγκρούσεων, τακτικῆς καὶ στρατηγικῆς γιὰ τὸ πέρασμα σ' ἀνώτερα ἐπίπεδα κοινωνικῆς ὀργάνωσης, ποὺ εἶναι περισσότερο ἀντικείμενο συγγράμματος κι ὄχι σημειώματος σ' ἕνα ἀφιέρωμα. Γιατὶ πραγματικά, στὴν οὐσία του, τὸ θέμα ἅπτεται τῆς προβληματικῆς γιὰ τὸ σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμὸ τῆς κοινωνίας, μιᾶς καὶ πέρα ἀπὸ κάθε ἐκ τῶν ὑστέρων κι ὑστερόβουλη καπηλεία, ὅλοι ξέρουν πολὺ καλὰ πὼς τ' ὁλοκαύτωμα τοῦ Νοέμβρη προσφέρθηκε στὸν ἴδιο βωμὸ καὶ γιὰ τὰ ἴδια ἰδανικὰ ποὺ ἐπὶ δεκαετίες προβάλλει κι ἀκριβὰ πληρώνει ἡ ἑλληνικὴ Ἀριστερά.

Ὡστόσο θά 'ταν σκόπιμο, ἔστω ἕνα χρόνο ἀργότερα ἀπ' τὰ γεγονότα, νὰ πάρουμε ἀφορμὴ ἀπ' αὐτὰ γιὰ μερικὲς σκέψεις, κι ἐκτιμήσεις, βλέποντας τὰ πράγματα κάπως ἀπ' τὴν ἀρχή.

Μιὰ σειρὰ μηχανισμοὶ καὶ μιὰ ὁλόκληρη ἀκολουθία ἀπὸ αἰτιώδεις συναρτήσεις γεγονότων καὶ καταστάσεων δούλεψαν ἐπὶ πολλὰ χρόνια γιὰ τὸ πρωϊνὸ τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967. Δὲν θὰ κάνουμε ἐδῶ ἀναλύσεις τῆς νομοτελειακῆς πορείας κι οὔτε καὶ θὰ ἀναζητήσουμε ἢ θὰ καταλογίσουμε εὐθύνες γιὰ τὸ «ἀναίμακτο» καὶ σὰν ὥριμο φροῦτο πραξικόπημα τῶν συνταγματαρχῶν, μολονότι ὑπάρχουν ἄφθονες καὶ τεράστιες.

Ἐκεῖνο ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει γιὰ λίγο εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ λαϊκοῦ κινήματος ἀπὸ τὶς 22 Ἀπριλίου 1967 μέχρι τὶς 16 Νοέμβρη 1973.

Ἕνας ὁλόκληρος λαὸς ποὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ '67 εἶχε ἀναπτυχθεῖ, πέρα ἀπὸ τὰ ὅποια κι ὅσα λάθη τακτικῆς, σ' ἕνα ἰσχυρό, ἐπικίνδυνο καὶ αἰσιόδοξο κίνημα, βρέθηκε τὴν ἑπομένη τῆς 21ης κουρασμένος, ἀνήμπορος, ἀκαθοδήγητος κι ἀσύνδετος, στὸ ἔλεος τῶν ἀποπροσανατολιστικῶν τακτικῶν εὐνουχισμοῦ τῆς χούντας, ποὺ μοιραῖα τὸν ἔκαμψε καὶ τὸν παράσυρε, γεμάτο ἡττοπάθεια κι ἀπογοήτευση, στὴν παγίδα τῆς τεχνητῆς ἐπιφανειακῆς εὐημερίας καὶ τῶν φιλαθλητικῶν ἐνδιαφερόντων.

Ἐπὶ ἑφτὰ χρόνια ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν καὶ ὑποτίθεται παρέμεναν συνεπεῖς ἐκφραστὲς καὶ πολιτικοὶ φορεῖς του, δὲν κατόρθωσαν νὰ ξεπεράσουν τὴ σεχταριστικὴ καὶ στενόμυαλη πολιτική τους δὲν ἔγινε τίποτα : ἡ μαζικὴ ὀργάνωση καὶ δράση ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τῶν πρωτοπόρων πολιτικῶν ὀργανώσεων. Ἔτσι δημιουργεῖται κι ἔτσι ἐννοεῖται ἡ ἀντίσταση.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα τῆς ἀνοργανωσιᾶς καὶ τῆς σύγχυσης πού 'φερνε τὴν ἀδιαφορία καὶ τὴν παθητικότητα, φτάσαμε μέχρι τὸ 1972. Σημαδιακὸς καὶ σημαντικὸς χρόνος. Γιατὶ τότε ἄρχισαν νὰ μπαίνουν τὰ θεμέλια αὐτοῦ ποὺ δὲν εἶχαν πετύχει ἐκ τῶν ἄνω οἱ πολιτικὲς ὀργανώσεις. Δημιουργήθηκαν κατάλληλοι χῶροι μέσα ἀπ' τοὺς ὁποίους θὰ ἄρχιζε μιὰ πρώτη μορφὴ κινητοποίησης, ζύμωσης καὶ μαζικοποίησης. Δυστυχῶς, ὅμως, ἡ μόνη κοινωνικὴ ὁμάδα ποὺ θὰ μποροῦσε — καὶ τὸ κατόρθωσε — νὰ ἀνταποκριθεῖ σ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία, ἦταν οἱ φοιτητές. Ἐδῶ ἄρχιζε ἡ τεράστιας πολιτικῆς σημασίας καταλυτικὴ δράση τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, ποὺ τοῦ 'μελλε νὰ ἀξιωθεῖ νὰ πραγματώσει θαυμαστὰ ἔργα. Φτάνουμε, ἔτσι, στὸ καλοκαίρι τοῦ '72, ἀπ' τὸ ὁποῖο ξεκινάει ὁριστικὰ καὶ μὲ ἐπιτυχία ἡ πορεία τῆς μαζικοποίησης, πολιτικοποίησης καὶ πάλης τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος, μ' ὅλα τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματά της. Ἔτσι ξεκίνησε ἡ πρώτη καὶ μοναδικὴ προσπάθεια καὶ προϋπόθεση γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς μαζικοῦ κινήματος, μοναδικοῦ καὶ ἀποτελεσματικοῦ τρόπου γιὰ τὴν ἀντιδικτατορικὴ πάλη.

Ὡστόσο ὑπῆρχαν δυὸ ἐγγενεῖς παράγοντες ποὺ οἱ συνέπειές

τους, νὰ συναισθανθοῦν τὸ ὕψος τῶν εὐθυνῶν τους καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τους μπροστὰ στὴν ἀναγκαιότητα τοῦ μετωπικοῦ ἀντιδικτατορικοῦ, ἀλλὰ κι ἀντιιμπεριαλιστικοῦ καὶ ἀντιμονοπωλιακοῦ ἀγώνα. Δὲ θὰ πιάσουμε κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς πολιτικὲς ὀργανώσεις, ἀλλὰ ἂν ἐξαιρέσουμε μεμονωμένες περιπτώσεις, δὲ φαίνεται νὰ καταβλήθηκαν γενικὰ ὑπεύθυνες καὶ εἰλικρινεῖς προσπάθειες γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς minimum πολιτικοῦ προγράμματος ποὺ νὰ συσπείρωνε γύρω του τὶς προοδευτικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ὁδηγοῦσε στὴ συστηματικὴ καὶ σωστὴ μαζικοποίησή τους.

Ἀποτέλεσμα ν' ἀφεθεῖ ὁ λαὸς ἀνοργάνωτος καὶ παραδομένος σὲ μοιρολατρικὲς ἀντιλήψεις περιμένοντας τὴ σωτηρία ἀπ' τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν καλὴ θέληση τῶν Ἀμερικάνων, ποὺ ἴσως κάποτε νὰ αἰσθάνονταν τύψεις μπροστὰ στὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας τους. Ἡ ἀντίσταση, ἂς μὴ γελιόμαστε, ἦταν σκιά. Οἱ σπασμωδικὲς ἀντιδράσεις, οἱ δυναμιτιστικὲς κι οἱ ἄλλες ἐνέργειες ξεκομμένων καὶ μεμονωμένων ὁμάδων, μόνο ἀδυναμία κι ἀπελπισία φανέρωναν καὶ δὲν ὁδηγοῦσαν πουθενά. Ὁ δρόμος εἶναι ἕνας, καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσή τους ἦταν ἀναπόφευκτες κι ἀποφασιστικές.

Πρῶτα τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πολιτικὲς ὀργανώσεις δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπιτελέσουν τὸν κύριο ρόλο τους, τὴν ἀνάπτυξη, δηλαδή, μαζικά, σὲ ὀργανωτικὲς δομὲς τῶν παραγωγικῶν τάξεων, τὴν πολιτικοποίηση, τὴν κινητοποίηση καὶ τὴ σύνδεσή τους μὲ τὸ φοιτητικὸ κίνημα. Δὲ θὰ ἐξετάσουμε ἐδῶ τὰ αἴτια τῆς ἀνικανότητας ἢ τῆς παράλειψης αὐτῆς. Ἦταν, ὅμως, μιὰ μοιραία ἀποτυχία.

Δεύτερο, ὅτι τὸ ραγδαῖα ἀναπτυσσόμενο φοιτητικὸ κίνημα, χάρη στὴν ἰδιομορφία τῆς φύσης του, τὴν πρωτοποριακὴ συμβολὴ τῶν ὀργανώσεών του καὶ τὴν ἀγωνιστικότητα τῶν φυσικῶν φορέων του, κλιμακώθηκε μονομερῶς καὶ ὑδροκεφαλικά. Μπῆκε ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐξαρχῆς, στὴν πρωτοπορία καὶ κράτησε αὐτὸ τὸν καταλυτικὸ ρόλο του δυστυχῶς μέχρι τὸ τέλος μόνο του. Ὅμως ἔτσι τοῦ ἀνετίθετο ἕνας ρόλος ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του δὲ μποροῦσε νὰ παίξει, δεδομένου μάλιστα ὅτι ὁ φοιτητικὸς χῶρος δὲν εἶναι κὰν τάξη κοινωνική, καὶ ἐφόσον τὸν ἀναλάμβανε, αὐτὸ δὲ θά 'μενε χωρὶς μοιραῖες συνέπειες. Ἕνα φοιτητικὸ κίνημα, καὶ μάλιστα

ἀσύνδετο καὶ ἀσυντόνιστο μὲ τὰ λαϊκὰ στρώματα τῶν ἐργαζομένων, δὲν μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει σὲ ὁλοκληρωμένες λύσεις, ἀλλὰ μᾶλλον σ᾽ ἀδιέξοδα, ὄχι ἀνώφελα βέβαια.

Φτάνουμε, λοιπόν, στὸ Πολυτεχνεῖο, τὸ Νοέμβριο τοῦ 1973. Τί ἦταν, ὅμως, τὸ Πολυτεχνεῖο;

Τὸ Πολυτεχνεῖο, δὲν ἦταν κανενός : ἦταν ἕνα φοβερὸ καὶ μόνο αὐθόρμητο ξέσπασμα τοῦ λαοῦ, ποὺ πυροδοτήθηκε ἀπ᾽ τὸ ὥριμο πιά, ἀλλ᾽ ἀνεπαρκὲς φοιτητικὸ κίνημα καὶ πῆρε διαστάσεις λαϊκῆς ἐξέγερσης, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση πέντε, βασικά, παραγόντων :

— Τῆς πείρας καὶ τῆς ἀγωνιστικότητας τῶν φοιτητῶν

—Τοῦ κλίματος τῶν ψευδαισθήσεων ἐλευθερίας ποὺ καλλιεργοῦσε ἡ κυβέρνηση Μαρκεζίνη

— Τῆς ἄθλιας οἰκονομικῆς καὶ πολιτικοκοινωνικῆς κατάστασης καὶ τῆς ἀκρίβειας τῆς ζωῆς

— Τῆς περίεργης ἀνοχῆς τῆς ἀστυνομίας

— καὶ τῆς δράσης τῶν προβοκατόρων.

Ποιά, ὅμως, εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀναπόφευκτης κατάστασης ποὺ ἐπακολούθησε :

● Ἡ παθητικὴ ἀρχικά, ἐπιφυλαχτική, κι ὕστερα ἐνεργητική, ἀλλὰ ἀνοργάνωτη πάντα, συμμετοχὴ τοῦ κόσμου, ποὺ συχνὰ ἐξέφραζε ἀπαισιόδοξες κρίσεις, κρίσεις ποὺ τελικὰ δὲν ἐμπόδισαν αὐτὸν τὸν κόσμο νὰ προβεῖ σ᾽ ἐνέργειες παραλογισμοῦ ἢ ἡρωϊσμοῦ, ποὺ ξεπερνᾶνε κάθε μυθιστορηματικὴ διήγηση.

● Τὰ ἀκραῖα, ἰδιαίτερα στὴν ἀρχή, συνθήματα, ποὺ φανέρωναν τὴν ἰδεολογικὴ σύγχυση καὶ τὴν ἀδυναμία ὁρισμένων φοιτητῶν — ποὺ λόγω τοῦ ἀπρογραμμάτιστου καὶ ἀνοργάνωτου τῆς μάζας, μποροῦσαν νὰ κάνουν, κι ὡς ἕνα βαθμὸ ἔκαναν, κακὸ — νὰ κάνουν πολιτικὲς ἐκτιμήσεις, νὰ προβοῦν σὲ πολιτικὲς ἐπιλογὲς καὶ νὰ καθορίσουν μιὰ συγκροτημένη καὶ ρεαλιστικὴ ταχτική, ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε σὲ μιὰ διέξοδο κι ὄχι στὴ μεταφυσικὴ καὶ λανθασμένη γραμμὴ τοῦ «ὅλα ἢ τίποτα», «τώρα ἢ ποτέ».

● Ἡ αἰσθητὴ ἀπόσταση ἀνάμεσα σ᾽ ἕνα ἀπαρχῆς πολιτικοποιημένο καὶ πολὺ προωθημένο φοιτητικὸ κίνημα, καὶ στὴν εὐρύτερη λαϊκὴ μάζα, ποὺ ὡστόσο μπόρεσε ἀρκετὰ νὰ τὴν πλησιάσει μέσα στὴ σύγκρουση, ἔχοντας κάνει βίωμα τὰ βιοτικά της αἰτήματα γιὰ πολιτικοοικονομικὲς διεκδικήσεις.

● Ἡ οὐσιαστικὴ ἀνυπαρξία τῆς ὁποιας χειραγώγησης ἀπὸ κάποιον ἢ κάποιους ξένους πολιτικοὺς φορεῖς.

● Οἱ διαφορετικὲς πολιτικὲς καὶ ἰδεολογικὲς ἀπόψεις, ποὺ συγκρούσθηκαν καὶ πού, τελικά, χωρὶς νὰ καταλήξουν πουθενά, ὁδήγησαν ὅμως σὲ μιὰ ἀγωνιστικὴ ἑνότητα πάνω στὴ δράση.

● Τὰ ἐξωφοιτητικὰ συμβούλια ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ μαθητὲς καὶ ἐργάτες, ποὺ ὁ ρόλος τους ὅμως δὲν ἦταν πρωτοποριακὸς καὶ οὐσιαστικός, ἐφόσον περίμεναν ἀπ᾽ τοὺς φοιτητὲς νὰ ἀκούσουν τί θὰ ᾽πρεπε νὰ κάνουν ἢ ἔπαιρναν ἐντελῶς ἀνεδαφικὲς κι ἀκραῖες θέσεις, ἀνεβάζοντας στὸ ἐπίπεδο τῶν μεμονωμένων δικῶν τους περιπτώσεων τὴν ταξικὴ συνείδηση τῶν συναδέλφων τους.

Ἡ χρησιμοποίηση μιᾶς ἁπλῆς κι ὄχι πάντα ἐπιτυχημένης συνθηματολογίας, χωρὶς καμιὰ συγκεκριμένη ἀνάλυση αἰτημάτων, πρόσδοση προοπτικῶν καὶ συγκεκριμένων προτάσεων, ἐπέτεινε τὴ σύγχυση, ἐξόγκωνε τὶς ἐγγενεῖς ἀδυναμίες. Καὶ κάτω ἀπ᾽ αὐτὲς τὶς συνθῆκες δὲν μποροῦσαν νὰ ἀπαντηθοῦν οὔτε τὰ πιὸ στοιχειώδη

Χριστος 74.

ἐρωτήματα στὴν πράξη, ὅπως ἂν ὑπῆρχε ἢ ὄχι περίπτωση νὰ πέσει ἡ χούντα, ἂν ἔπρεπε ἢ ὄχι νὰ γίνει ἐκκένωση τοῦ Πολυτεχνείου, πῶς θὰ ἀντιμετωπιζόταν ἡ κυβερνητικὴ βία καὶ ποιὰ τροπὴ θὰ μποροῦσαν νά 'χουν τὰ πράγματα. Ἔτσι, ὅμως, ἡ ἐξέγερση παρέμενε τυφλή.

Ὅλα αὐτὰ τί ἄλλο καταδείχνουν, ἐν τούτοις, παρὰ ἀξεπέραστες ἀδυναμίες, ποὺ καταδίκαζαν σὲ ἕνα ἀδιέξοδο μὲ ὑπερβολικὲς θυσίες καὶ χωρὶς ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα τὸ ξεσήκωμα ἑνὸς ἤδη πολιτικοποιημένου — κι αὐτὸ φάνηκε ἀπὸ τὴν ἀπήχηση τῶν περισσότερων συνθημάτων καὶ τοῦ ραδιοσταθμοῦ — ἀλλὰ ἀνοργάνωτου καὶ ἀνίκανου νὰ συντονιστεῖ καὶ νὰ κινηθεῖ μαζικὰ καὶ συνειδητὰ λαοῦ.

Ὅμως σκοπὸς τῶν λαϊκῶν κινητοποιήσεων κι ἐξεγέρσεων δὲν εἶναι νὰ γίνονται συγκλονιστικὰ ὁλοκαυτώματα χωρὶς καμιὰ συγκεκριμένη προοπτικὴ καὶ χωρὶς νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐλέγχουν ποιανῶν τὸ παιχνίδι παίζουν. Σκοπὸς τῶν λαϊκῶν συγκρούσεων εἶναι μὲ συναίσθηση κι ἀνάλυση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων νὰ μεθοδεύονται μὲ κατάλληλο τρόπο, σὲ κατάλληλο χρόνο, κλιμακώνοντας τὴν ταχτικὴ καὶ τοὺς στόχους τους, ὥστε νὰ πετυχαίνουν συγκεκριμένα πράγματα καὶ νὰ ἀνοίγουν στὸ κίνημα νέες προοπτικές, ἐνισχύοντας τὴ θέση τους.

Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Πολυτεχνείου, ὅμως, δὲν ἦταν μόνο πρόωρο, καὶ σ' ἕνα βαθμὸ ἀνώφελο. Γιατὶ ἐνῶ ἄφησε ἐκτεθειμένο τὸ λαϊκὸ κίνημα σὲ χτυπήματα καταστρεπτικά, τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς πού 'χε ἀρχίσει νὰ συντάσσεται, ταυτόχρονα ἀποκάλυπτε τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο τοῦ καθεστῶτος, ἔθαβε τὶς προοπτικὲς νομιμοποίησής του, τάραζε τὶς συνειδήσεις, ξύπναγε λαὸ καὶ ἡγεσίες, ἔδινε τὴν εὐκαιρία' ποὺ δὲν προφτάσαμε νὰ δοῦμε ἂν θὰ ἀξιοποιότανε, νὰ μελετήσουν οἱ ὀργανωμένοι πολιτικοὶ φορεῖς τὸ τεράστιο κι ἀκριβὰ πληρωμένο μάθημά του, καὶ ξάνοιγε, μὲ τὴν ἀναγκαστικὴ σκλήρυνση τοῦ καθεστῶτος, νέες δυνατότητες στὴν ἀπελευθερωτικὴ πάλη.

Αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ἀδυναμίες ὀφείλονται στοὺς δυὸ παράγοντες ποὺ ἀρχικὰ ἐπισημάναμε σὰν μοιραίους κι ἀναφέρονται στὴ δουλειὰ καὶ τὴν εὐθύνη τῶν ὀργανώσεων. Εὐθύνη ποὺ οἱ συνέπειές της ἦταν διπλὲς καὶ σύνθετες. Γιατὶ ἀπ' τὴ μιὰ οἱ ὀργανώσεις δὲν εἶχαν καλύψει τὴ λαϊκὴ βάση, δὲν μποροῦσαν νὰ συντονίσουν τὰ ξεχωριστὰ κομμάτια της, ξεπεράστηκαν στὴν πράξη καὶ στὴ συνθηματολογία, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνοργάνωτη βάση, κι ἀπ' τὴν ἄλλη δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἐλέγξουν, νὰ τὴ χειραγωγήσουν σωστά, δίνοντάς της διεξοδικὲς καὶ γόνιμες κατευθύνσεις.

Ἀνεξάρτητα ἀπ' τὶς ἀπὸ καθέδρας ὑπερεπαναστατικὲς θριαμβολογίες περὶ δῆθεν δικαίωσης τῶν τακτικῶν καὶ τῶν στόχων κάποιων προγραμμάτων κι ἔναρξης ἔνοπλου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα, θὰ ἐπαναλάβουμε ἐδῶ ὅτι τὸ Πολυτεχνεῖο δὲν ἦταν ἔργο καὶ δικαίωση καμιᾶς ὀργάνωσης κι ὁπωσδήποτε οὔτε στὸ ἐλάχιστο τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ποὺ ἔδρασαν μόνο στὸ ἐξωτερικό.

Ὅμως τίποτα δὲ μποροῦσε νὰ γίνει μὲ τὸν αὐθορμητισμὸ τοῦ λαοῦ ἢ τὶς ἕτοιμες λύσεις. Μόνο μέσα ἀπόνα δυνατὸ φορέα οἱ αὐθόρμητες δυνατότητες τοῦ λαοῦ εἶναι σοβαρὸς συντελεστὴς ἀλλαγῶν.

Γιὰ τὴν ἑρμηνεία πάντως τῶν Νοεμβριανῶν προσφέρθηκαν διάφορες θεωρίες. Ἄλλες ἦταν ἐπηρεασμένες ἀπὸ τὶς ψυχολογικὲς ἀντιδράσεις τῶν νωπῶν ἐμπειριῶν κι ἀναμνήσεων, ἄλλες ἀπὸ μηχανιστικὲς ἀναλύσεις ὑπερεπαναστατῶν, δογματολόγων καὶ τσιτατολόγων ποὺ ἔσπευδαν νὰ ἐπαληθεύσουν τὴν αἰώνια ἰσχὺ τῶν κλισὲ ποὺ μόνο στὸ μυαλό τους ὑπῆρχαν.

Μιὰ ἄλλη θεωρία ὑπερεκτιμοῦσε μὲ τρόπο κατηγορηματικὸ τὸ ρόλο τῆς προβοκάτσιας. Τὸ νὰ ἀπορρίψουμε τυφλὰ σὰν ὁλότελα ὑβριστικὴ καὶ διαστρεβλωτικὴ τὴν ἄποψη αὐτή, ποὺ ὁπωσδήποτε δὲν ἐνθουσιάζει τοὺς συναισθηματικούς, εἶναι τὸ ἴδιο ἐπιπόλαιο καὶ παραπλανητικὸ μὲ τὸ νὰ τὴ δεχτοῦμε ἀπόλυτα. Τὸ γεγονὸς ἦταν ὅτι τοποθετοῦσε μιὰ προβληματικὴ καθόλου ἀσήμαντη. Σὲ ποιὸ βαθμὸ ἦταν προβοκαρισμένο τὸ Πολυτεχνεῖο ἴσως περάσουν χρόνια γιὰ νὰ μάθουμε. Σὲ κάθε ὅμως περίπτωση δὲν μποροῦμε νὰ συσκοτίσουμε τὸ πολιτικὸ νόημα τῶν γεγονότων μὲ μιὰ ἁπλουστευτικὴ ἑρμηνεία. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι μποροῦμε νὰ ἐθελοτυφλοῦμε μπροστὰ σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη πραγματικότητα, ὅσο σκληρὴ καὶ πικρὴ κι ἂν εἶναι.

Ἡ ὀρθότητα τῆς θεωρίας τῆς προβοκάτσιας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πόσο ὁ Παπαδόπουλος συνέχιζε νὰ κινεῖται μέσα στὰ πλαίσια τῶν κανόνων τοῦ παιχνιδιοῦ τῶν Ἀμερικάνων, ἢ, παρασυρόμενος ἀπὸ ἄγνωστα καὶ πάντως ὄχι ἐντελῶς ἄσχετα μὲ τὴν παρανοϊκὴ κι ἐγωπαθῆ φύση του αἴτια, εἶχε κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενο «καβαλήσει τὸ καλάμι» κινούμενος πρὸς κατευθύνσεις ποὺ ξέφευγαν τὴ συγκατάθεση τῆς CIA.

Ἂν πραγματικὰ ὁ ὑπάλληλος τῆς ἀμερικάνικης ΚΥΠ εἶχε ἀρχίσει νὰ κάνει νερὰ στ' ἀφεντικά του, καὶ μάλιστα σὲ καιροὺς ποὺ τὸ Μεσανατολικὸ δὲν τοὺς ἄφηνε πολλὰ περιθώρια γιὰ ν' ἀνεχθοῦν τὰ καπρίτσια του, δὲν εἶχαν παρὰ νὰ ἐφαρμόσουν τὴ γνωστὴ μέθοδο καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὶς λαϊκὲς ἀναπόφευκτα μαχητικὲς ἐκδηλώσεις. Ἂν, δηλαδή, εἶχαν χάσει οἱ Ἀμερικάνοι τὴν ἐμπιστοσύνη τους στὸν Παπαδόπουλο, ἦταν εὔκολο νὰ διατάξουν τοὺς πιὸ πιστοὺς φίλους τους νὰ τοῦ κλείσουν τὸ δρόμο, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ μιὰ αἱματηρὴ «ἐκτροπὴ» — στὴν ἐξέλιξη τῆς ὁποίας κάπως θὰ βοηθοῦσαν— ἄξια νὰ δικαιολογήσει τὴν ἐγκαθίδρυση ἑνὸς νέου κι ἀναγκαστικὰ πιὸ σκληροῦ καθεστῶτος. Μιὰ τέτοια λύση ἢ θὰ διαιωνιζόταν ἢ θὰ ὁδηγοῦσε μὲ πιὸ ἀσφαλῆ καὶ ἀποδυναμωτικὸ γιὰ τὸ λαϊκὸ κίνημα τρόπο σὲ ἕνα δρόμο ὁμαλοποίησης.

Τὸ σκληρὸ καθεστώς, ὅμως, δὲν μποροῦσε νὰ ἀποτελεῖ διέξοδο χωρὶς τεράστιους κινδύνους. Οἱ συνθῆκες ἦταν ἄθλιες καὶ ἡ λαϊκὴ βάση ριζοσπαστικοποιημένη. Ἂν συνεχιζόταν τὸ καθεστὼς Ἰωαννίδη, οἱ ἀντιδράσεις ἑνὸς λαοῦ ὀργανωμένου κλιμακωτὰ θὰ ἔφερναν δυσάρεστες ἐξελίξεις. Ἔτσι ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ λύση ποὺ θὰ ἐκτόνωνε τὴν πίεση καὶ τὴν ἀγανάκτηση, θὰ πρόβαλλε σωτῆρες, καὶ θὰ ἀποπροσανατόλιζε τὸν κόσμο.

Τὰ περιθώρια ἐλιγμῶν ἐξαντλοῦνταν. Ἔπρεπε νὰ γίνει ἡ ἀναγκαστικὴ κίνηση.

Τώρα πλέον ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ὡριμότητα τῆς πολιτικῆς πρωτοπορίας νὰ κινηθεῖ μέσα στὴν «ὁμαλοποίηση» καὶ νὰ ἐκμεταλλευθεῖ τὴ μοναδικὴ δυνατότητα διαπαιδαγώγησης ἑνὸς πολιτικὰ καθυστερημένου ἀλλὰ καὶ ὥριμου λαοῦ.

Τὸ καθῆκον ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ νεκροὶ τοῦ Πολυτεχνείου καὶ τὸ νόημα τῆς θυσίας τους εἶναι ἑνότητα κι ἀγώνας, χωρὶς τὴν πολυτέλεια — ἀσέβεια στὴ μνήμη τους — τῶν φατριαστικῶν διαμαχῶν. Καὶ ἡ ἑνότητα δὲν πραγματώνεται ὅσο ὁ ἕνας θὰ θέλει νὰ μετρήσει τὴ δύναμή του καὶ νὰ προβάλει τὴν προσωπικότητά του, ὁ ἄλλος νὰ μάχεται γιὰ τὸ μονοπώλιο τῆς κομματικῆς του σοφίας κι ὁ τρίτος νὰ βαυκαλίζεται μὲ τὴν ἐπαναστατικότητα τοῦ ἀκραιφνοῦς δογματισμοῦ του.

Γιῶργος Σεφερτζῆς

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

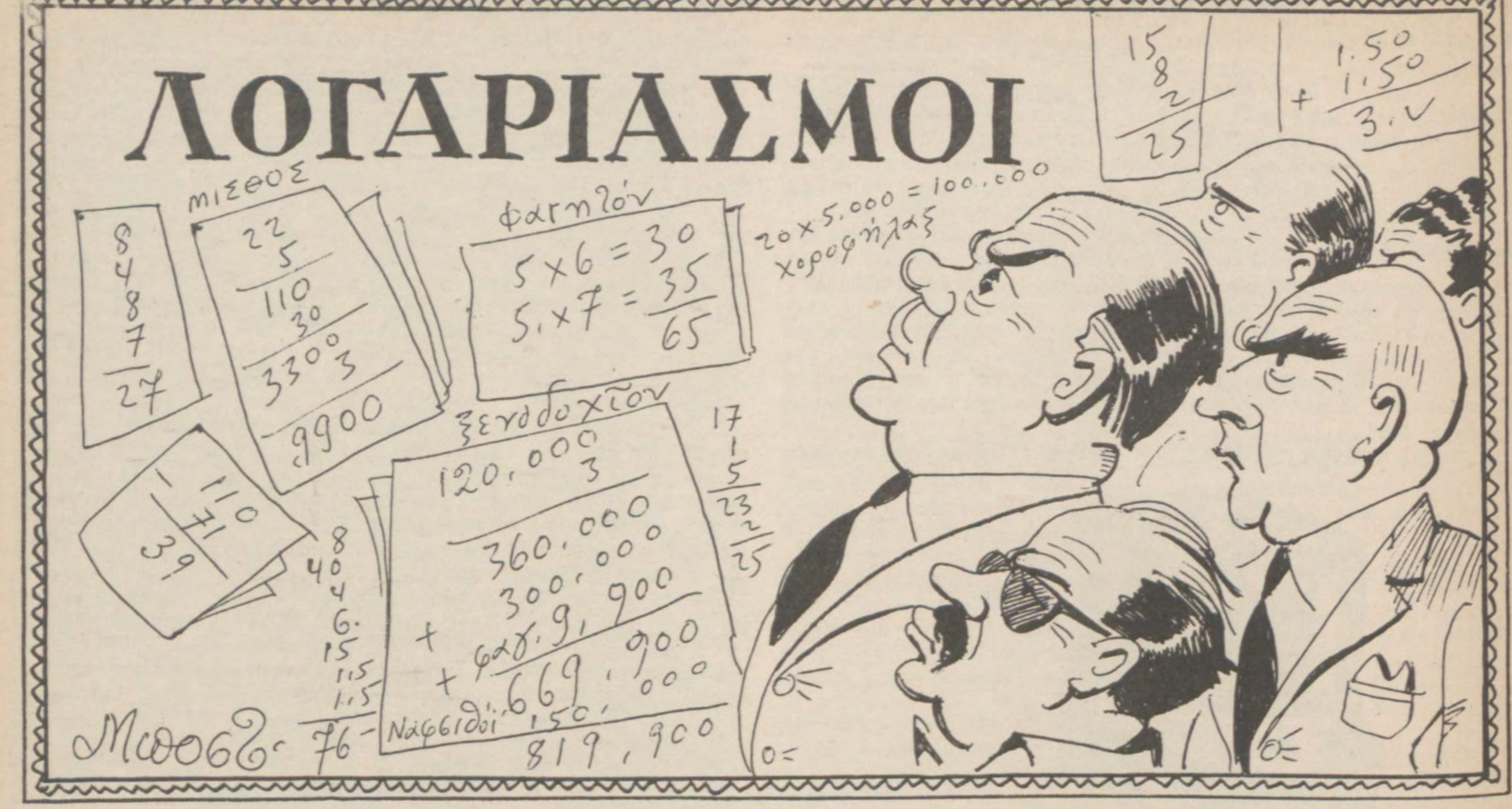

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Ἐπὶ ἡμέρας κὲ νήκτας κάνο σηνεχὸς λογαριασμοὺς κὲ Μοῦ εἶνε ἀδηνατον νὰ ἐνοήσο πῶς μὲ ἕνα ποσὸν 22 δραχμῶν ἡμερησίως ἡμπορῆ νὰ περάση ἄνθροπος εἰς τὴν Κέαν. Τὸ πενιχρὸν ἀφτὸ ποσὸν εἶνε πολὴ ἀνεπαρκὲς κατὰ τὴν γνόμην Μου κὲ πρέπει νὰ ἀφξηθῆ εἰς ἕν λογικὸν ἐπίπεδον, ὅστε νὰ εἶνε ἐφχερής ἡ ἀγορὰ τῶν ἀπαρετίτων θερμίδων. Ἰδιετέρως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς διατροφῆς τοῦ ἀντιβασιλέως, εἶνε ἀπαράδεκτον κὲ ἀντισηνταγματικόν. Ἰδοὺ πῶς κατανέμω ἀφτὸ τὸ εἰσόδιμα, διὰ νὰ ἀντιληφθῆ κὲ ἕνας μέσος ἀναγνόστης τοῦ «ANTI» τὸν βαθμὸν ἀποβιταμινόσεος εἰς τὸν ὁποῖον μαθηματικὸς ὁθεῖ ἡ κοινονία ἕναν ἀνότατον ἄρχοντα.

8 δραχμὰς διὰ ἐφημερίδας, μίαν προϊνὴν κὲ ἀπογεβματινήν.

3 δραχμὰς διὰ ἕναν πενιχρὸν καφέν.

8 δραχμὰς διὰ τσιγάρα.

1.50 σπίρτα

1.50 φαγιτὸν

Σήνολον 22

Ἐροτὸ λοιπόν : Εἶνε δηνατὸν μὲ ἕνα κουλοῦρι ὁλόκληρος ἀντιβασιλὲφς νὰ μασεῖ ἀφτὸ ἀτενίζων τὸ πέλαγος, ἔχων ἐπιπροσθέτως κὲ μίαν τρικημίαν εἰς τὸ μυαλό του διὰ τὸ σκοτινὸν ἄβριον; Μὲ τὶ δηνάμεις θὰ σταθῆ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀπόσπασμα; Πῶς θὰ λάβουν θάρος οἱ ὑπόλοιποι κρατούμενοι, βλέποντες ἕνα ἀνθρόπινον ράκος, ποὺ ἐκ τῆς ἐξαντλήσεος μόλις θὰ μπορῆ νὰ σύρη τὰ βήματά του; Ἤδη, τὰ τραγικὰ συμπτόματα εἶνε ἐμφανῆ. Οὐδέποτε ἐμφανίζεται δημοσίως νὰ περιπατῆ. Μόλις κατορθόνει νὰ σύρεται μέχρι τὸ παράθηρον τῆς βασιλικῆς του κατοικίας κὲ νὰ παραμερίζει μὲ ὅσας δηνάμεις τοῦ ἀπομένουν τὰς κουρτίνας διὰ νὰ ρίπτη ἕνα θλιμένον βλέμα εἰς τὴν κίνησιν τοῦ δρόμου. Ὁ μόνος ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ πεζοπορῆ εἰς τὴν παραλίαν ζοηρός, εἶναι ὁ κ. Πατακός. Ἀλὰ τὸ φενόμενον ἀφτὸ ἔχει τὴν ἐξήγησίν του, διότι ἀφτὸς δὲν καπνίζει καὶ ἐκ τῶν χρημάτων ποὺ ἐξοικονομεῖ, τρέφεται καλήτερον. Νὰ ὑποδείξη κανεὶς εἰς τὸν ἀντιβασιλέα νὰ κόψη τὸ τσιγάρον, θὰ εἶνε ἀπάνθροπον. Τὸ τσιγάρον κατεβνάζει τὸν ἐκνεβρισμόν, διαλήει σκοτινὰς σκέψεις κὲ προσφέρει μίαν προσορινὴν ἐσιοδοξίαν. Νὰ τοῦ ὑποδειχθῆ πάλιν νὰ περιορίσῃ τὰς ἐφημερίδας, εἶνε σχεδὸν θάνατος. Αἱ ἐφημερίδες τὰς ἡμέρας ἀφτὰς γράφουν ἐνδιαφέροντα πράγματα, ἡ ἀνάγνοσις τῶν ὁποίων εἶνε ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη. Μία χρήσιμος πληροφορία εἰς ἕνα ἀποκλεισμένον ἄνθροπον εἶνε πνεβματικὴ τροφὴ τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ στεροῦμε ἀπὸ ἕναν ὑποσιτιζόμενον ὀργανισμὸν κὲ νὰ τοῦ κάνομαι μαρτηρικότερον τὸν βίον. Οὔτε κὲ ὁ καφὲς ἠμπορεῖ νὰ κοπῆ, διότι εἶνε μία ἀπόλαφσις ἀπαρέτητος κατὰ τὴν προϊνὴν ἀνάγνοσιν. Ἐγὼ ἐὰν δὲν ροφήσω καφὲν καὶ καπνίσο, δὲν καταλαβαίνω τὶ διαβάζο. Εἶνε μία ἀπόλαφσις τὴν ὁποίαν οὐδέποτε δέχομαι νὰ στερηθῶ κὲ ἀφτὸ τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν στεροῦμε, δὲν θέλο νὰ στεροῦντε κὲ οἱ ἄλλοι. Βλέπομαι λοιπόν, ὅτι τὸ ζήτημα ἀφτὸ δὲν λύεται μὲ περικοπὰς κὲ ἡ μόνη λύσις διὰ μίαν ἐφπρεπῆ διαβίοσιν ὅλων τῶν κρατουμένων ὅστε νὰ μὴν θρη ήσομε προόρως θήματα, ἕως ὅτου ἀρχίση ἡ τακτικὴ ἀνάκρισις, εἶνε νὰ ἐνώσουν ὅλοι τὰς ἡμερησίας των εἰσπράξεις κὲ μὲ τὰς 110 δραχμὰς ποὺ θὰ συγκεντρόνονται, νὰ χορτένουν ὅλοι. Κὲ μόνον μὲ σιδηρὰν πειθαρχίαν ἠμποροῦν νὰ γλυτόσουν ὅλοι τὸν λιμόν. Ἰδοὺ τὶ προτείνω :

4 Δραχμὰς διὰ μίαν ἐφημερίδα προϊνήν, τὴν ὁποίαν ὁ ἀντιβασιλὲφς θὰ διαβάζῃ κὲ οἱ ἄλλοι θὰ ἀκούουν.

4 Δραχμὰς διὰ μίαν ἀπογεβματινήν, τὴν ὁποίαν θὰ διαβάζῃ ὁ ἀντιπρόεδρος, διὰ νὰ μὴν ἐξαντλοῦνται ὅλοι.

15 δραχμὰς διὰ πέντε καφέδας.

4 δραχμὲς ἕνα ξυραφάκη, διὰ νὰ ξυρίζοντε ὅλοι μὲ ἀφτὸ κὲ νὰ κάνουν 5 ἐφπρεπῆ ξυρίσματα.

6 δραχμὰς διὰ ἕνα σαποῦνη χηρὸς κὲ προσόπου, ἀλὰ τὸ ὑπόλοιπον νὰ μὴν πετιέτε ὅταν ὅλοι πληθοῦν, ὅστε νὰ πλένεονται κὲ μερικὲ κάλτσε ἢ κανὲν πουκάμισον χρῆζον καθαρισμοῦ.

8 δραχμὲ διὰ τσιγάρα διὰ νὰ καπνίζουν ὅλοι, ἀλὰ μὲ φειδώ.

1.50 διὰ σπίρτα
1.50 διὰ κερὶ κηρίου Πατακοῦ.
Σήνολον 49.

Ἔχομαι λοιπὸν ὑπόλοιπον διὰ φαγιτὸν δραχμὰς 61.

ΓΕΒΜΑ. 5 μακαρονάδαι Χ 6 = 30
ΔΕΙΠΝΟΝ. 5 » Χ 6 = 30
πουρμπουὰρ 1
61

Ἐὰν τὸ σήστημα ἀφτὸ ἀκολουθηθῆ πιστὰ κὲ τρόγουν ὅλοι ὡς ἀληθεῖς στρατιόται, τότε ὁ κίνδηνος ἀφηδατόσεως θὰ εἶναι μία μακρινὴ ἀνάμνησις.

Ἐμένα τὰ μακαρόνεια μοῦ ἀρέσουν πολὴ κὲ κάθε μέραν νὰ τρόγο μακαρόνεια, δὲν μὲ πειράζι. Ἀλὰ ἐὰν ἀφτοὶ ἐπιθημοῦν μίαν ποικιλίαν κὲ ἐπιθημίσουν ὀλίγον κρέας τὴν Κηριακήν, τὸ ἔχω μελετήση κὲ ἀφτό. Τὴν Κηριακήν, δὲν βγένουν ἐφημερίδες ἀπογεβματιναὶ κὲ ἐπίσης τὴν Δεφτέραν τὸ προΐ, ὁπότε ἀμέσως ἔχομαι ἕνα κέρδος 8 δραχμῶν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐὰν δέ, δὲν πληθοῦμε κὲ μίαν ἡμέραν, δὲν χάλασεν ὁ κόσμος. Ἐπίσης ἐὰν ἀντὶ 5 καφέδων τὴν Κηριακὴν παραγκείλομαι μόνον ἕναν τὸν ὁποῖον μὲ μίαν γουλιὰν νὰ ροφοῦν ὅλοι διὰ νὰ ἔχουν μίαν ψευδέσθησιν τονόσεως, ἔχομε ἀμέσως μίαν προτοφανῆ οἰκονομίαν 26 ὁλοκλήρων δραχμῶν, μὲ τὰς ὁποίας εἰς τὴν Κέαν κατόπιν μειοδοτικοῦ διαγονισμοῦ ἡμπορεῖ νὰ ἀποκτηθῆ κὲ κατακυροθῆ διὰ λογαριασμὸν τοῦ ξενοδοχίου «Καρθέα» ποσότης μισοῦ κιλοῦ κιμᾶ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κρατουμένων. Ἀφτὸ ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ὁ κ. Στηλ. Πατακὸς μεταβένων ὑπὸ συνοδείαν χοροφήλακος πρὸ τῆς ἐγέρσεως τῶν ἄλλων εἰς τὴν κρεαταγορὰν τῆς νήσου κὲ διαπραγματεφθῆ μὲ τοὺς ζωεμπόρους, παζαρέβων μὲ τὸ ἀνὰ χεῖρας ποσὸν καὶ τὴν προσοπικὴν του ἀκτινοβολίαν.

Ἀφτὸ ὅμος διὰ νὰ ἐπιτεφχθῆ, ὅπος ἐξήγησα κὲ ἀνωτέρω, ἀπετεῖ ἀφάνταστον πιθαρχείαν, διότη ἡ παραμικρὰ σπατάλη ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήση εἰς προτοφανῆ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Μόνον ἡ πιστὴ τήρησις ἀφτοῦ τοῦ κανονισμοῦ ποὺ ἔχω μὲ κόπον συντάξη, θὰ καταστήση ἰσχηροὺς τοὺς ὀργανισμούς, διὰ νὰ ἀντεπεξέλθουν εἰς τὰς προσεχεῖς σκληρὰς δοκιμασίας. Διότη ἐὰν ὅλοι θελήσουν νὰ ἔχουν ἕναν καφὲν καὶ μίαν ἐφημερίδα ὁ καθείς, τότε, ὅτι μὲ κόπον ἐδημιουργησαμε θὰ σωριασθῆ εἰς ἐρείπια. Κὲ ἰδοὺ διατί:

40 δραχμὲ ἐφημερίδες
4 ξυραφάκη
6 σαπούνη
15 καφέδες
3 σπίρτα κὲ κερὶ
16 διὰ τσιγάρα
1 διὰ κολόνιαν Ρουφογάλη
Σήνολον 85

κὲ τότε μόνον διὰ φαγιτὸν μᾶς μένουν 25 δραχμαί.

Ἀλλὰ κὲ δι' ἀφτὴν τὴν περίπτοσιν ἔχω ἐφτηχῶς προνοήση κὲ ἰδοὺ τὶ μὲ σχολαστικότητα προτίνω ὡς μενὺ τῆς ἑβδομάδος, διὰ νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν δήσκολον θέσιν.

ΔΕΦΤΕΡΑ 3 μερίδαι χόρτα 15
1 κιλὸ πσομὶ 8
πουρμπουὰρ 2
25

ΤΡΙΤΗ Ἐλιὲς 15
1 πσομὴ 8
23 πουρμπουὰρ 2

ΤΕΤΑΡΤΗ 5 τυρόπιτες 25

ΠΕΜΠΤΗ Φέτα 17
πσομὴ 8
25

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 3 ρέγγαι ψητὲ εἰς ἐφημερίδα 15
1 κιλὸν πσομὴ 8
πουρμπουὰρ 2
25

ΣΑΒΑΤΟΝ Καλαμπόκι βραστὸ 12
πσομὴ 8
πουρμπουὰρ 1
ὑπόλοιπον διὰ Κηριακὴν 4

Ὅπος ὅλοι ἀντιλαμβάνοντε, ἐγὼ ἔκανα τὸ καθῖκον Μου, διότη ἐξονύχισα τὸ ζήτημα ἀπὸ ἀπόψεος ἀνθροπισμοῦ. Ἐκεῖνο ποὺ μὲ λυπεῖ, εἶναι ποὺ ὁ Ἀντιβασιλὲφς τῆς Κέας, ἀντὶ νὰ λάβη τὰ μέτρα ποὺ ἐπιβάλουν αἱ κρίσιμοι περιστάσεις, ἀσχολεῖται μὲ προσφηγὰς διὰ τὴν ἀντισηνταγματικότητα τῆς ἐκτοπίσεος, πρᾶγμα ποὺ δι' Ἐμὲ εἶνε δεφτερέβον, κὲ ὄχι διὰ τὴν καλὴν διατροφὴν τῶν ἐκτοπισμένων μετ' ἀφτοῦ. Ἂς κάνη μίαν προσπάθειαν πρὸς ἀφτὴν τὴν κατέφθησιν ποὺ προέχει κὲ ἂς εἶνε βέβεος, ὅτι τὸ Κράτος τῆς Δημοκρατείας ποὺ ἔδοσεν τόσα δείγματα τῆς καλῆς των μεταχειρίσεως, δὲν θὰ φεισθῆ ὀλίγων ἀκόμη χρημάτων προκιμένου νὰ τοὺς κάνη τὸν βίον σχετικὸς καλήτερον. Ἐδῶ προσφέραμε ὁλόκληρον πολεμικὸν πλοῖον μὲ 38 ἄτομα διὰ νὰ μεταφερθοῦν ἀσφαλὸς κὲ πληρόνομαι 120.000 μηνιέως διὰ τὸ ξενοδοχῖον ὅπου μένουν κὲ θὰ φιδολέφσομαι ὀλίγας ἀκόμη πσοροχιλιάδας; Εἶνε κατὰ τὴν γνόμην Μου ἀπαράδεκτον νὰ ἔχη ἐγκριθῆ διὰ μίαν τρίμηνον ἐκτόπισιν ποσὸν 360.000 διὰ ξενοδοχῖον, 140.000 δραχμὲ διὰ τὴν ἄνετον μεταφορὰν κὲ 300.000 δραχμὲ διὰ τὴν τρίμηνον μισθοδοσίαν 20 χοροφηλάκων καὶ μόνον 9.900 νὰ ἔχουν ὁρισθῆ διὰ τροφήν. Κάμετε μίαν νέαν προσφηγὴν κήριε Παπαδόπουλε καὶ ἐπιληφθῆτε ἀφτοῦ τοῦ θέματος. Ἔχετε ἱερὰν ὑποχρέοσιν ὡς κυρίαρχος τῆς νήσου καὶ ἀντιβασιλέφς τοῦ Αἰγαίου, νὰ ὑψόσετε φονὴν διαμαρτυρίας πρὸς τὰ Ἡνομένα Ἔθνη κὲ Συνβούλιον ἐβρόπης δι' ἀφτὰ τὰ καταφανῶς καταπατόμενα δικεόματα τῶν ἀνθρόπων ποὺ σᾶς περιβάλουν μὲ τόσην ἐμπιστοσήνην. Στερηθῆτε μίαν ρέγκαν τῆς πικρᾶς σας ἐξορίας κὲ μὲ τὸ ἰσόποσον ἀγοράσατε ἕνα μπὶκ κὲ μίαν κόλαν ἀναφορᾶς κὲ χαράξατε ἐκεῖ μὲ καλιέπειαν ὅπος μόνον ἐσεῖς γνορίζετε, τὴν φρικτὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν σᾶς ἔφερον αἱ παραπλανητικὲ ἐτικέτες τῆς Διόξεως, Καθάρσεως καὶ Ἀμνιστείας. Διακηρήξατε τέλος ὅτη δὲν ἐπιτρέπετε αἱ γυνέκες τῆς Τζιᾶς νὰ εἶνε χονδρὲς καὶ οἱ κρατήσαντες τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος, ἀδήνατοι.

ΜΠΟΣΤ

Διαβάστε τὴν Κυριακὴ τὴ 12σέλιδη

ΑΥΓΗ

- Ἀφιερωμένη στὴ μεγάλη ἐπέτειο τοῦ Πολυτεχνείου
- Στὴ μεγάλη μάχη τῶν ἐκλογῶν Ποὺ πρέπει νὰ δώσουν μιὰ ἰσχυρὴ ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ στὴ Βουλή.

Διαβάζετε ὅλοι τὴν ΑΥΓΗ — Γιὰ μιὰ ἀνανεωμένη ΑΡΙΣΤΕΡΑ

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΘΕΩΡΙΕΣ ΑΣΗΜΑΝΤΕΣ, ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ

Τώρα πού ἡ Ἑλλάδα πιπιλίζει τήν καραμέλα τῆς Εὐρώπης, ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει νὰ μασᾶ ἀμερικάνικη τσίκλα

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ. Γεννήθηκε τὸ 1935 στὸ Μαρούσι, δούλεψε σὰν καθηγητὴς στὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο, ἐξέδωσε τὸ πρῶτο του βιβλίο τὸ 1964, καὶ τὸ 1967 δικάστηκε —ἀλλὰ ἀθωώθηκε— γιὰ τὰ ἄρθρα ποὺ δημοσίευσε στὴν Κρητικὴ ἐφημερίδα «Ἀλλαγὴ» καὶ τὰ ὁποῖα ἀναφέρονταν στὶς δραστηριότητες φασιστικῶν στελεχῶν στὸ Στρατό. Διέφυγε στὸ Παρίσι τὸ Μάη τοῦ 1967, ὅπου ἵδρυσε, μαζὶ μὲ ἄλλους, τὸ «Ἐλεύθερο Ἀθηναϊκὸ Πρακτορεῖο». Τὸ 1970 ἐξέδωσε, πάλι μαζὶ μὲ ἄλλους, τὴ «Μαύρη Βίβλο» τῆς Δικτατορίας, ἐνῶ τὰ μυθιστορήματά του «Οἱ Σημαδεμένοι» καὶ «Ἐπιτηρούμενη Ζώνη», ποὺ δὲν δημοσιεύτηκαν ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα, κυκλοφοροῦσαν σὲ μετάφραση σὲ ἑφτὰ ξένες γλῶσσες. Ἀπὸ τὸ 1967 ἐργάζεται στὴν ἑλληνικὴ ἐκπομπὴ τῆς Γαλλικῆς Ραδιοφωνίας «Ἐδῶ Παρίσι».

ΤΡΕΙΣ μῆνες μετὰ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ γάλλος πρόεδρος Ζισκὰρ ντ' Ἐσταὶν ἔσπευσε νὰ παραχωρήσει εἰδικὸ ἀεροπλάνο γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ κ. Καραμανλῆ στὴν Ἀθήνα, τὸ γαλλικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ νέα κατάσταση πραγμάτων στὴν Ἑλλάδα ἐκδηλώθηκε καὶ πάλι, μὲ τὴ συνηθισμένη μάλιστα γαλατικὴ διακριτικότητα: ἡ ἑλληνικὴ ἐκπομπὴ τῆς γαλλικῆς ραδιοφωνίας, τὸ γνωστὸ σὲ ὅλους πρόγραμμα «ἐδῶ Παρίσι», πολύτιμη καὶ ἀστείρευτη πηγὴ ἐνημέρωσης γιὰ χιλιάδες συνέλληνες στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας ἀλλὰ καὶ σήμερα, ἔλαβε διαταγὴ νὰ σταματήσει τὶς μεταδόσεις ἀπὸ τὴν 1η τοῦ Γενάρη τοῦ 1975...

Τὴν ἴδια μέρα ποὺ κοινοποιήθηκε ἡ σχετικὴ ἀπόφαση, ὁ γαλλικὸς τύπος ὑπογράμμιζε, ὄχι μὲ ἔκπληξη, ἕνα ἀπόσπασμα δήλωσης - ἀνθοδέσμης τοῦ ἀμερικανοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Χένρυ Κίσιγκερ σχετικὰ μὲ τὴ λεγόμενη «νέα περίοδο» ποὺ ἐγκαινιάζει ἡ γαλλικὴ διπλωματία στὸν τομέα τῶν ἀμερικανογαλλικῶν σχέσεων. Ὁ ἄμεσος ὑπεύθυνος τοῦ κυπριακοῦ δράματος ἐχαρακτήρισε τὶς σχέσεις αὐτὲς σὰν «ἀνθοφοροῦσες». Αὐτὰ ὅλα λίγες βδομάδες μετὰ τὸ λογύδριο τοῦ γάλλου ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν κ. Σωβανιάργκ ὑπὲρ τῆς ἐπανεισδοχῆς τῆς Ἑλλάδας στοὺς «κόλπους τῆς ΕΟΚ καὶ τῆς Εὐρώπης», διπλωματικὴ ὑποστήριξη τῆς ... τουρκικῆς ὑποψηφιότητας καὶ κολακευτικὴ διέλευση τοῦ ὑφυπουργοῦ Ντεστρεμὼ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μετὰ ἀπὸ προηγούμενη ἐπίσκεψη στὴν Ἄγκυρα. Διπλωματικὸς χορὸς μεταμφιεσμένων ποὺ ἀποκαλεῖται ἀπὸ πολλούς, στὴν Ἀθήνα κυρίως, νέα γαλλικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα...

Εἶναι πολλοὶ οἱ παρατηρητές, ἐδῶ στὸ Παρίσι, ποὺ διαπιστώνουν ὅτι ἡ «νέα» αὐτὴ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας στὸν τομέα τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων — ἐξίσου θολὴ καὶ ἀσπόνδυλη μὲ τὴν ἐσωτερικὴ πολιτικὴ — βρίσκει χαρακτηριστικὴ ἀνταπόκριση στοὺς ἑλληνικοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους, ποὺ δὲν παραλείπουν τὴν παραμικρὴ εὐκαιρία νὰ διαφημίσουν τὴν «ντεγκωλικὴ» ἀπόχρωση τοῦ σημερινοῦ ἕλληνα πρωθυπουργοῦ. Ἴσως λοιπὸν νὰ ὀφείλεται στὸν «ντεγκωλισμὸ» τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησης ἡ ἀποχὴ τοῦ νέου ἕλληνα ἐκπρόσωπου στὴν Οὐνέσκο, κ. Ἀβέρωφ, ἀπὸ τὴν ψηφοφορία γιὰ τὴν εἰσδοχὴ στὸν διεθνῆ αὐτὸ ὀργανισμὸ τῆς χούντας τοῦ στρατηγοῦ Πινοσέ, τῆς χούντας τῆς Χιλῆς. Ἐφαρμόζοντας ὅπως φαίνεται κατὰ γράμμα, τὴν ντεγκωλικὴ ἀρχὴ τῆς «μὴ ἐπέμβασης στὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις ξένων χωρῶν» (ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, ἄλλωστε, κατάντησε τὴν παρουσία τῆς γαλλικῆς διπλωματίας ἁπλὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖο τῆς διεθνοῦς ἀρένας), ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ δὲν θέλησε νὰ ἐκφράσει τὴ γνώμη της — ἂν ἔχει τέτοια γνώμη — καὶ τὴν ἄποψή της γιὰ τὴ χιλιανὴ χούντα τοῦ στρατηγοῦ Πινοσὲ καὶ ἀπέσχε ἀπὸ τὴν ψηφοφορία ποὺ ἔγινε στὴν Οὐνέσκο. Περιττό, βέβαια, νὰ τονισθεῖ ὅτι πέρα ἀπὸ τὶς γεμάτες εὐρωπαϊκὸ ἄνεμο (ἀλλὰ μόνο ἄνεμο) δηλώσεις ἑλλήνων πολιτικῶν ἡγετῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ παρουσία στὴ γηραιὰ ἤπειρο, ἡ ψηφοφορία ποὺ ἔγινε στὴν Οὐνέσκο ἀπετέλεσε μιὰ χαρακτηριστικὴ προεξέταση, μὲ σημασία μεγάλη, γιὰ ὅλους τοὺς εὐρωπαίους παρατηρητὲς ποὺ τὴν ἀναλύουν αὐτὴ τὴ στιγμὴ καὶ ποὺ βγάζουν τὰ συμπεράσματά τους σχετικὰ μὲ τὶς βασικὲς κατευθύνσεις τῆς ἑλληνικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

ΕΥΡΩΠΗ, ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΦΑΝΤΑΣΙΟΠΛΗΞΙΕΣ

Σὲ μιὰ περίοδο σὰν τὴ σημερινή, οἱ βασικὲς κατευθύνσεις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς μιᾶς χώρας ποὺ ἐπὶ ἑπτὰ ὁλόκληρα χρόνια ἔζησε ὑπὸ τὸ καθεστὼς τῆς πιὸ ἀπόλυτης, τῆς πιὸ ἐθνοφθόρας καὶ ταπεινωτικῆς ἐξάρτησης, πρέπει νὰ ξεκινοῦν ἀπὸ μακροπρόθεσμους ἀλλὰ καὶ ρεαλιστικοὺς προγραμματισμοὺς ποὺ καὶ αὐτοί, μὲ τὴ σειρά τους, δὲν μποροῦν παρὰ νὰ θεμελιωθοῦν σὲ ὅσο τὸ δυνατὸ σωστότερες ἐκτιμήσεις τῆς διεθνοῦς κατάστασης. Οἱ αὐταπάτες στὸν τομέα αὐτὸ — αὐταπάτες πού, ἀλίμονο, καλλιεργοῦνται θεληματικὰ ἢ ἄθελα ἀπὸ μιὰ μεγάλη μερίδα τοῦ πολιτικοῦ μας κόσμου — καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρονται στὸ περιεχόμενο τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στὴ διαμορφούμενη ἑλληνικὴ πολιτικὴ πραγματικότητα, μποροῦν νὰ προκαλέσουν ἀνυπολόγιστες ἐθνικὲς καταστροφές, νὰ ἀναπτύξουν ἐθνικὲς φαντασιοπληξίες ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνες.

Ἡ πρόσφατη σοβαρὴ ἀγροτικὴ κρίση τῆς ΕΟΚ ἀπέδειξε, ἀκόμα καὶ στοὺς πιὸ κοντόθωρους, ὅτι ὁ κύριος ἄξονας τῆς ση-

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

μερινῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς παρουσίας ξεκινάει ἀπὸ τὴν Μπὸν καὶ καταλήγει στὸ Παρίσι. Ὁ ὅλο καὶ μεγαλύτερος ἀτλαντισμὸς ποὺ ἐκδηλώνεται στὴ γερμανικὴ «ἄκρη» τοῦ ἄξονα αὐτοῦ καὶ ἡ αὐξανόμενη τάση ἐπιστροφῆς τῆς δυτικογερμανικῆς διπλωματίας στὸ νατοϊκὸ μαντρί, εἶναι ἀντικείμενα μιᾶς ἄλλης ἀνάλυσης. Κεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει αὐτὴ τὴ στιγμὴ εἶναι ἡ κατάσταση τῆς ἄλλης ἄκρης, τῆς Γαλλίας.

«Ἐπιτέλους, ἔχουμε ἀπέναντί μας ἕναν ἄνθρωπο μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦμε νὰ συζητήσουμε», ἔλεγε πρόσφατα ὁ Χένρυ Κίσιγκερ, ἀναφερόμενος στὴν προσωπικότητα τοῦ νέου γάλλου ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Σωβανιάργκ. Ἂς μὴ γελιόμαστε· ὁ «μάγος» Κίσιγκερ δὲν ἀναφέρεται μήτε στὴν... κορμοστασιὰ τοῦ Σωβανιάργκ μήτε καὶ στὸ ... μουστάκι του. Σήμερα εἶναι πιὰ κοινὸ μυστικὸ στὴ Γαλλία ὅτι τὰ τελευταῖα ἀπομεινάρια τῆς ἀνεξάρτητης γαλλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τόσο μέσα στὸ καθαρὰ εὐρωπαϊκὸ πλαίσιο ὅσο καὶ τὸ γαλλοαμερικανικό, ἐξαντλήθηκαν μετὰ τὸ τελευταῖο ταξίδι τοῦ προηγούμενου γάλλου ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, Μισὲλ Ζομπέρ, στὴν Οὐάσιγκτον. Μετὰ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ Ζομπὲρ ἀπὸ τὸν Σωβανιάργκ καὶ τὴν ἄνοδο στὴν ἐξουσία, στὴ Γαλλία, τῆς φιλατλαντικῆς τεχνοκρατικῆς κυβερνητικῆς ὁμάδας τοῦ Σιράκ, οἱ πολύμορφοι δεσμοὶ Γαλλίας καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὅλο καὶ συσφίγγονται.

Ἂν ἡ «καραμέλα» ποὺ λέγεται Εὐρώπη πιπιλίζεται μὲ ἀρκετὴ ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἡγεσία, στὴ Γαλλία, καὶ εἰδικὰ τὸν τελευταῖο καιρό, ἔχει ἀρχίσει νὰ παίρνει μιὰ κάπως παράξενη γεύση ποὺ θυμίζει οὐίσκυ. Λίγες μέρες μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὸ Παρίσι, ὁ γάλλος ὑφυπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Μπερνὰρ Ντεστρεμὼ — ναί, αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ ἐπισκέφθηκε τὴν Ἄγκυρα καὶ τὴν Ἀθήνα — ἔκανε τὴν ἀκόλουθη δήλωση, μιλώντας στὸ συνέδριο τῆς Γαλλοαμερικανικῆς Ἕνωσης ποὺ ἔγινε στὴ Νίκαια: «Ἡ αὐτονομία τῆς Εὐρώπης», εἶπε ὁ Ντεστρεμώ, «δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχεῖ τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ βάρος τῶν Ἀμερικανῶν». Κάποιος δημοσιογράφος ποὺ θεώρησε τὴ δήλωση αὐτὴ κάπως «ὔποπτη», πῆρε, σὲ σχετικὴ ἐρώτηση, τὴν ἑξῆς διευκρίνιση: «Οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς συνεργασίας ἀνάμεσα στὸ Παρίσι καὶ τὴν Οὐάσιγκτον ἐντάσσονται ὅλο καὶ περισσότερο στὸ πλαίσιο τῶν σχέσεων Εὐρώπης καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν».

Ὅσο καὶ ἂν ἡ διευκρίνιση αὐτὴ εἶναι δικολαβίστικη, τὸ βαθύτερο περιεχόμενό της εἶναι φανερό. Πάντως, ἔγινε — εἰρωνικὴ σύμπτωση — τὴν ἡμέρα ἀκριβῶς ποὺ ὁ κ. Μαῦρος δήλωνε στὴν Ἀθήνα ὅτι ἡ Ἑλλάδα «θὰ συμβάλει στὴ δημιουργία μιᾶς δημοκρατικῆς Εὐρώπης». Ἀναρωτιέται κανεὶς μὲ ποιὸν τρόπο μιὰ Ἑλλάδα ποὺ πολεμάει νὰ γλιτώσει ἀπὸ τὰ νύχια τῆς ἀμερικανικῆς παρουσίας θὰ ... βοηθήσει μιὰν Εὐρώπη, ἢ μιὰ Γαλλία, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει νὰ πλησιάζουν ὅλο καὶ περισσότερο αὐτὰ τὰ νύχια γιὰ νὰ «ξυθοῦν», σὲ μιὰ περίοδο μάλιστα ποὺ ἔχουν ἀρχίσει οἱ φαγοῦρες τῆς ἐνεργειακῆς καὶ οἰκονομικῆς γενικὰ κρίσης.

Κοιταγμένες ὑπὸ τὸ φῶς αὐτῆς, τῆς μόνης ἀλίμονο γιὰ τὴν ὥρα εὐρωπαϊκῆς καὶ γαλλικῆς πραγματικότητας, οἱ δηλώσεις ἑλλήνων πολιτικῶν ἡγετῶν σχετικὰ μὲ τὴ σημασία τῆς Εὐρώπης μονάχα σὲ ἐπικίνδυνες ἐθνικὲς φαντασιοπληξίες μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν καὶ σὲ ἐκτιμήσεις ἀμφίβολης ὀρθότητας.

Αὐτὰ ὅλα βέβαια δὲν σημαίνουν ὅτι ἡ Γαλλία δὲν θὰ μποροῦσε νὰ συμβάλει ἀποτελεσματικὰ στὴ δημιουργία τῶν συνθηκῶν ἐκείνων ποὺ θὰ ἐπέτρεπαν στὴν Ἑλλάδα νὰ ἀκολουθήσει μὲ συνέπεια καὶ μὲ εἰλικρίνεια μιὰν ἀληθινὰ ἀνεξάρτητη, εὐρωπαϊκὴ ἐξωτερικὴ πολιτική. Ἡ συμβολὴ αὐτὴ θὰ μποροῦσε νὰ ἐκδηλωθεῖ, κυρίως, στὸν οἰκονομικὸ καὶ στρατιωτικὸ τομέα. Κάτι τέτοιο ὅμως προϋποθέτει, γιὰ τὴ Γαλλία, τὴν ὕπαρξη μέσων γιὰ τὴ μετάφρασή της σὲ πράξη. Τὰ μέσα αὐτά, γιὰ τὴν ὥρα, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἑνωμένη γαλλικὴ Ἀριστερὰ παραμένει, ὑποχρεωτικά, παρατηρητὴς τῆς νέας ὑπερελαστικῆς γαλλικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, δὲν ὑπάρχουν, ἢ ὅσα ὑπάρχουν, βρίσκονται ὑπὸ ἀμερικανικὸ ἔλεγχο. Οἱ θεωρίες δὲν στοιχίζουν τίποτα, ἀλλὰ σημασία γιὰ τὴν Ἑλλάδα, σήμερα, ἔχουν οἱ πράξεις.

ΑΡΗΣ ΦΑΚΙΝΟΣ

Ὁ κ. Ζὰκ Σωβανιάργκ, ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν. Τάχθηκε ὑπὲρ τῆς «ἐπανεισδοχῆς» τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς τουρκικῆς ὑποψηφιότητας.

Ὁ κ. Μισὲλ Ζομπέρ, ὁ προηγούμενος ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν ποὺ τὸ ταξίδι του στὴν Οὐάσιγκτον σήμανε καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνεξάρτητης γαλλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Ὁ κ. Ἀλλαὶν Ἐτρανζέρ, κρατικὸς γραμματέας τοῦ ὑπουργείου ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τὰ χέρια του «διοχετεύεται» τώρα ὅλη ἡ διπλωματικὴ καμπάνια τῆς «νέας» γαλλικῆς πολιτικῆς.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ 8 Νοέμβρη

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ τεῦχος 7

- **Εἰδικὸ τεῦχος γιὰ τὶς ἐκλογὲς**
- **Ποικίλη ἀρθρογραφία γύρω ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τῆς χώρας καὶ τὸ ρόλο τῆς Ἑλληνικῆς Ἀριστερᾶς στοὺς κοινοβουλευτικοὺς ἀγῶνες**
- **Σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος μιλοῦν οἱ κυριότεροι ὑποψήφιοι τῆς ΕΔΑ - ΚΚΕ ἐσ.**
- **Μὲ ἐξώφυλλο ἕνα ἀνέκδοτο δίχρωμο χαρακτικὸ τῆς Βάσως Κατράκη.**

Τὸ Ἀμερικανικὸ μοντέλο πολιτικῆς ὀργάνωσης στὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ρόλοι Δεξιᾶς καὶ Κέντρου

Τοῦ καθηγητῆ
Ἠλία Θερμοῦ

Η «ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ» ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ

Συγκρούσεις καὶ προοπτικὲς στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ διαδικασία

Ὁ ΗΛΙΑΣ ΘΕΡΜΟΣ γεννήθηκε τὸ 1938 στὴ Λευκάδα, σπούδασε Χημεία (1959 - 63), Ἱστορία (1963 - 65) καὶ Πολιτικὲς Ἐπιστῆμες (1965 - 67) στὶς ΗΠΑ καὶ ἐργάστηκε σὰν καθηγητὴς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν στὸ Πανεπιστήμιο ARM τοῦ Τέξας καὶ σὲ ἄλλα Ἀμερικανικὰ Πανεπιστήμια καὶ Κολλέγια. Σήμερα ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, ὁ καθηγητὴς Θερμὸς τιμήθηκε μὲ διάφορα βραβεῖα καὶ δημοσίευσε πολυάριθμες ἐπιστημονικὲς μελέτες καὶ ἄρθρα.

Ποιές εἶναι οἱ βασικὲς καὶ οἱ δευτερεύουσες ἢ ὑπολανθάνουσες συγκρούσεις καὶ ποιές οἱ προοπτικὲς στὴν ἑλληνικὴ πολιτικὴ διαδικασία; Σ' αὐτὰ τὰ βασικῆς σημασίας ἐρωτήματα ἀπάντησε, τὸ 1969, ὁ καθηγητὴς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Τέξας A-M University καὶ σήμερα ἐπιστημονικὸς συνεργάτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, κ. Ἠλίας Θερμός, μὲ ἐμπεριστατωμένο ἄρθρο, ποὺ ἔστειλε τότε γιὰ δημοσίευση στὸ ἀμερικανικὸ περιοδικὸ «Eastern European Quartery». Γιὰ εὐνόητους λόγους, τὸ περιοδικὸ δὲν δημοσίευσε τὸ ἄρθρο πού, τελικά, ὁ κ. Θερμὸς τὸ ἀναθεώρησε τὸ 1974, μὲ βάση τὶς νεώτερες ἐξελίξεις.

Τὸ ΑΝΤΙ δημοσιεύει σήμερα τὸ δεύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου καὶ θὰ δημοσιεύσει τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος του στὸ ἐρχόμενο τεῦχος. Γιὰ νὰ μὴν ἀνατραπεῖ, ἐξ ἄλλου, ἡ δομὴ καὶ ἰσορροπία τῆς μελέτης, δίνουμε σύντομα τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ πρώτου της μέρους:

1. Ἀπὸ τὸ 1832 μέχρι τὶς 21 Ἀπριλίου 1967 ἡ σύγχρονη ἑλληνικὴ πολιτικὴ πραγματικότητα χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ σχεδὸν διαρκῆ σύγκρουση ποὺ ὀφείλεται, κατὰ κύριο λόγο, στὸν ἀνταγωνισμὸ ἀνάμεσα στὸ παραδοσιακὸ κατεστημένο, ὁδηγούμενο ἀπὸ τὴ Μοναρχία καὶ σὲ πολιτικὲς δυνάμεις ποὺ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴ φιλοδημοκρατικὴ καὶ συνειδητὰ κοινωνικὴ ἰδεολογία τους. Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται ἡ μοναρχία, ἡ οἰκονομικὴ ἀριστοκρατία, ἕνα τμῆ-

μα τοῦ ἐφοπλιστικοῦ κόσμου—ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα τοῦ εἴδους του διεθνῶς καὶ δὲν εἶναι στρατευμένο στοὺς ἐθνικοὺς σκοποὺς τοῦ κατεστημένου—ἡ πλειοψηφία τῶν ἀξιωματικῶν, παραστρατιωτικὰ στοιχεῖα, μεγάλο τμῆμα τῆς γραφειοκρατικῆς καὶ ἀκαδημαϊκῆς ἡγεσίας καὶ ἡ ξένη «Προστασία». Στὶς δεύτερες περιλαμβάνονται φιλελεύθερες δημοκρατικὲς ὁμάδες, σοσιαλιστὲς καὶ κομμουνιστές, ἡ πλειοψηφία τῆς ἐργατικῆς τάξης, τὸ φοιτητικὸ κίνημα καὶ μεγάλο μέρος τῆς μορφωμένης μεσαίας τάξης.

2. Ἀπὸ τὶς 21 Ἀπριλίου 1967 καὶ μέχρι τὶς 23 Ἰουλίου 1974 τὰ πράγματα ἐλέγχονται ἀπὸ μιὰ καινούργια δύναμη, ποὺ στηρίζεται σὲ μιὰν ἀντιμοναρχικὴ μερίδα τοῦ Στρατοῦ, ἀποδυνάμωσε καὶ ἔθεσε ἐκτὸς νόμου τὶς παραδοσιακὲς πολιτικὲς δυνάμεις, καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸ ἑλληνικὸ ἐθνικισμὸ καὶ τὸν ἀντικομμουνισμό, ἔχει ἀγροτικὸ κοινωνικοοικονομικὸ προσανατολισμὸ καὶ βασικὴ κουλτούρα ἀνταγωνιστικὴ πρὸς ἐκείνην τῆς παραδοσιακῆς φιλοβασιλικῆς ἀνώτερης τάξης.

3. Ἂν καὶ ἔχουν ἐμφανιστεῖ συγκρούσεις ἄλλης μορφῆς, ποὺ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὴν ταξικὴ διαμάχη, στὸν προσωπικὸ ἀνταγωνισμό, στοὺς ἐθνικοὺς στόχους καὶ σὲ φιλοδοξίες, βασικὴ α τία γιὰ τὶς ἐπικίνδυνες ἐκρήξεις καὶ τὴν ἐπίμονη κρίση στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πολιτικὴ ζωὴ εἶναι ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ παραδοσιακὸ κατεστημένο στὴν ἀντίθεση τὶς δημοκρατικὲς καὶ μὲ κοινωνικὴ ἰδεολογία δυνάμεις. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ὁδήγησε σὲ πολλὲς ἐκρηκτικὲς καταστάσεις καὶ ἐθνικὲς τραγωδίες καὶ ἐναντιώθηκε σοβαρὰ στὶς προσπάθειες τοῦ ἔθνους νὰ δημιουργήσει βιώσιμους κοινωνικούς, οἰκονομικοὺς καὶ πολιτιστικοὺς θεσμούς. Ἐπίσης, παρεμπόδισε τὴν ὁλοκλήρωση τῆς φιλελεύθερης δημοκρατικῆς ἰδεολογίας τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821 καὶ εἶναι, κατὰ κύριο λόγο, ὑπεύθυνη γιὰ τὴν πλήρη κατάρρευση τῆς πολιτικῆς διαδικασίας ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο 1967 μέχρι τὸν Ἰούλιο 1974.

Σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου ὁ καθηγητὴς Θερμὸς κάνει μ ἀν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὸ 1832, τελειώνει στὸ 1940 καὶ στηρίζει τὶς βασικές του διαπιστώσεις. Στὸ ἴδιο μέρος ὑπογραμμίζεται ὅτι σ' ὅλην αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ περίοδο, ἡ μοναρχία ὑπῆρξε τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐξουσιαστικὸ πολιτικὸ στοιχεῖο καὶ δὲν ἔδειξε σοβαρὴ πρόθεση νὰ τροποποιήσει καὶ πολὺ λιγότερο νὰ ἐγκαταλείψει τὴν προνομιακή της θέση καὶ ἀντίθετα ἔκανε τὸ πᾶν, γιὰ νὰ παραμείνει σταθερὰ στὴν ἐξουσία. Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου του, τέλος, ὁ καθηγητὴς Θερμὸς παρακολουθεῖ ἱστορικὰ τὴν παρουσία τῆς ξένης «Προστασίας» στὴν Ἑλλάδα, τοὺς δεσμούς της μὲ τὴ Μοναρχία καὶ τὸ ἐσωτερικὸ παραδοσιακὸ κατεστημένο καὶ σημειώνει τὸ βαρύνοντα ρόλο τῆς «Προστασίας» στὴν ἐξέλιξη καὶ ἀνάπτυξη τῆς σύγκρουσης καὶ στὸν καθορισμὸ τῆς μοίρας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. «Τὸ 1944—λέει ὁ κ. Θερμὸς—ὅπως καὶ τὸ 1936, ἡ Μοναρχία εἶχε πάλι δυὸ ἐπιλογές: συμβιβασμὸ μὲ τὴν ἀντίθεση καὶ τελικὴ ὑποχώρηση ἀπὸ τὸ δυναμικό της ρόλο, παραχωρώντας ἔδαφος σὲ μιὰ ἐξέλιξη τῆς δημοκρατίας ἢ νίκη μὲ σύγκρουση καὶ κάθαρση. Καὶ πάλι ἡ Μοναρχία διάλεξε τὴ δεύτερη λύση».

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Ἐπειδὴ τὸ 1940 μαζὶ μὲ τοὺς κομμουνιστὲς καὶ τὰ ἄλλα δημοκρατικὰ κόμματα ἦταν ριζοσπαστικὰ στὸ πολιτικὸ θέμα, ἡ Μοναρχία θέλησε νὰ ἀκρωτηριάσει, νὰ ἀπομονώσει καὶ νὰ διαμελήσει ὄχι μόνο τοὺς ἀριστερούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλελεύθερους καὶ τοὺς μετριοπαθεῖς συντηρητικούς. Ἡ ἀντιαριστερὴ κάθαρση ποὺ βοηθήθηκε ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο 1947-1949 καὶ τὴν ἀμερικανικὴ ἐπέμβαση τὸ 1947, συμπληρώθηκε τὸ 1950. Μὲ τὴν ἀμερικανικὴ παρουσία στὴν Ἑλλάδα, ἕνα καινούργιο μοντέλο πολιτικῆς ὀργάνωσης φαίνεται νὰ προωθεῖται.

Αὐτὸς ὁ καινούργιος μηχανισμός, ποὺ θὰ τὸν λέγαμε Κατευθυνόμενη Δημοκρατία, φαίνεται νὰ εἶναι βελτιωμένη ἔκδοση τοῦ παραδοσιακοῦ μοναρχικοῦ κατεστημένου. Ὁ Γεώργιος Παπαδόπουλος ἀναφερόταν συχνὰ στὸ σύστημά του (1967-1973) σὰν Κατευθυνόμενη Δημοκρατία. Πιθανῶς ἦταν ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ πρότυπο τοῦ ἀμερικανικοῦ μοντέλου στὴν Ἑλλάδα.

Σύμφωνα μὲ ἄρθρο τοῦ John Nuveen ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ The Christian Century στὶς 2 Ὀκτωβρίου 1968, οἱ ΗΠΑ ἀνακατεύτηκαν ἐνεργὰ στὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδας μὲ τὸ δόγμα Τροῦμαν, τὸ 1947. Νά πῶς ὁ Nuveen περιγράφει τὴν ἀμερικανικὴ παρουσία στὴν Ἑλλάδα.

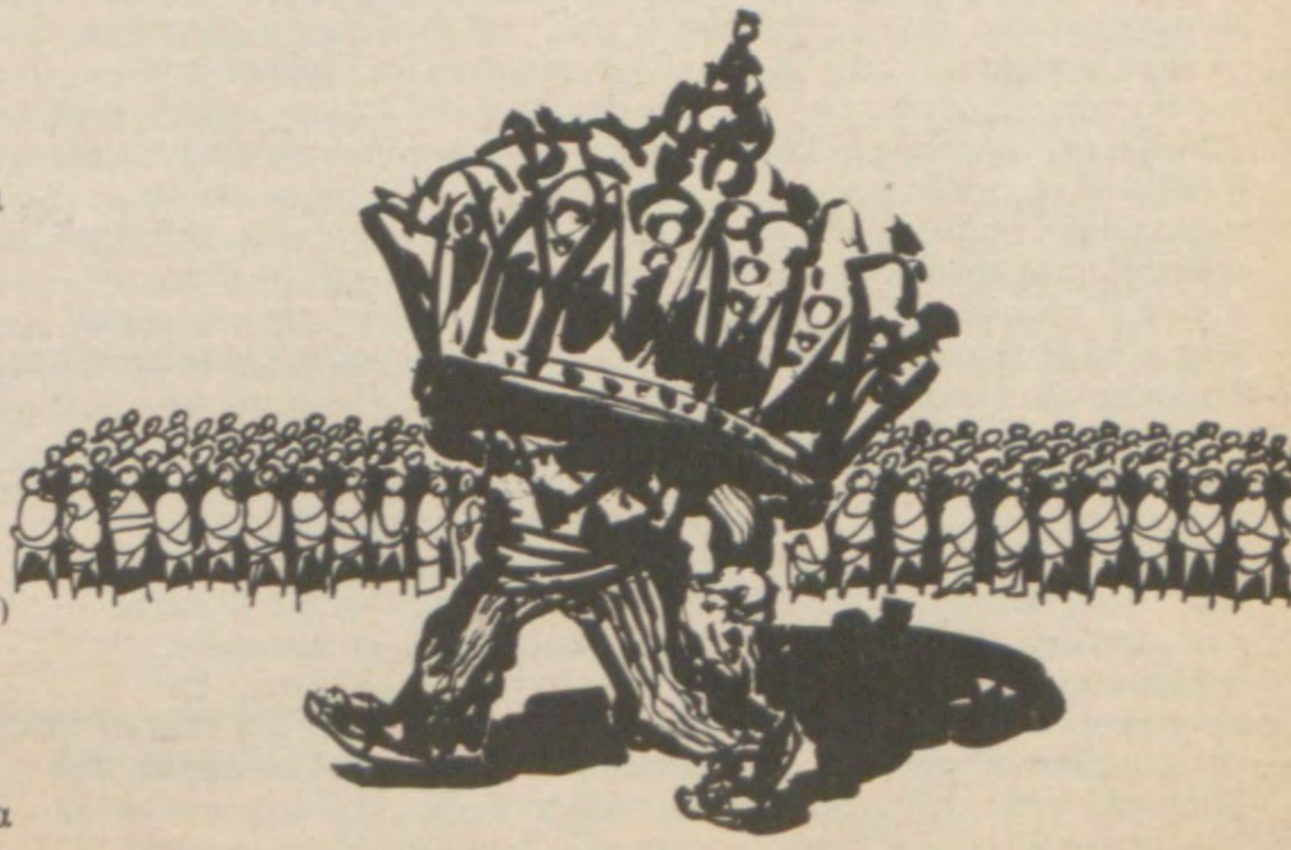

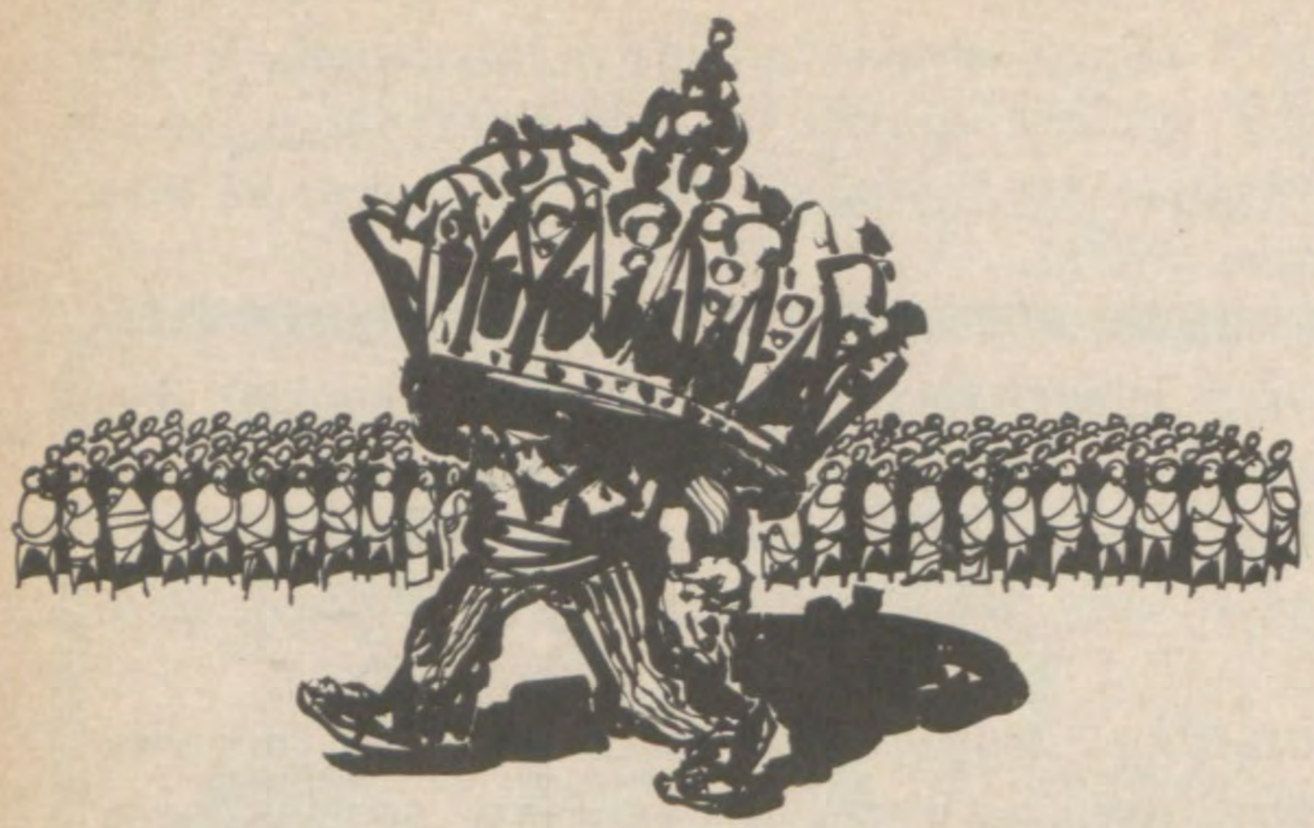

«Αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ ἡ δεύτερη φορὰ
μετὰ τὸ Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, ποὺ ἡ Ἑλλάδα κυβερνιέται ἀπὸ μία Ἀμερικανικὴ Χούντα — ἂν καὶ δὲν ὀνομαζόταν ἔτσι — ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν πρεσβευτὴ Γκρέιντι, τὸν στρατηγὸ Βὰν Φλὴτ καὶ ἐμένα σὰν ἀρχηγὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ σχεδίου Μάρσαλ. Οἱ πιὸ πολλὲς ἀπὸ τὶς δυνάμεις μας προέρχονταν ἀπὸ τὴ συμφωνία παροχῆς βοήθειας σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο Μάρσαλ. Κάτω ἀπὸ τοὺς ὅρους αὐτῆς τῆς συμφωνίας ἡ Ἑλλάδα δὲν μποροῦσε νὰ εἰσάγει ἢ νὰ ἐξάγει τίποτα χωρὶς τὴν ἄδειά μας. Ἀκόμα, ἐμεῖς κανονίζαμε τὶς τιμὲς τῶν ἐμπορευμάτων, καθορίζαμε τοὺς φόρους, ἐγκρίναμε τὰ τραπεζιτικὰ δάνεια καὶ ἐλέγχαμε τὸ νομισματικό. Στὴν ἐπιμονὴ τοῦ πρέσβυ Πιουριφόι, ποὺ διαδέχτηκε τὸν Γκρέιντι, ἡ Ἑλλάδα υἱοθέτησε τροποποίηση στὸ ἐκλογικὸ σύστημα, ποὺ σχεδιάστηκε γιὰ νὰ ἀφανίσει τὰ μικρὰ κόμματα καὶ νὰ τερματίσει τὴν ἀνάγκη κυβερνητικῶν συνασπισμῶν σὰν ἐκείνων τῆς μεταπολεμικῆς Γαλλίας, ποὺ ἦταν, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀσταθεῖς καὶ χωρὶς ἀποτέλεσμα».
Ἡ σπουδαία ἀξιολόγηση τοῦ Νουβίν, προσωπικότητας - κλειδιοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς στὴ χώρα μας, δείχνει τὶς κατευθύνσεις τῆς ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Βασικὸς στόχος τῆς ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς στὴν Ἑλλάδα τότε ἦταν, ἴσως, ἡ καθιέρωση καὶ ὑποστήριξη Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας. Εἶναι αὐτὸ πιθανὸν τὸ μοντέλο τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἐλέγχου, ποὺ ἐνέπνευσε παρόμοια μοντέλα σὰν ἐκεῖνο τῆς Ν. Κορέας καὶ τοῦ Ν. Βιετνάμ. Αὐτὸς ὁ μηχανισμὸς φαίνεται νὰ σκόπευε στοὺς ἀκόλουθους στόχους. Πρῶτα, στὴν ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδας στὴ Δυτικὴ συμμαχία. Δεύτερο, στὴν κυριαρχία τῆς Μοναρχίας καὶ τῆς Δεξιᾶς στὴν πολιτικὴ διαδικασία. Τρίτο, στὴ βαθμιαία ἐξέλιξη μιᾶς περιορισμένης δημοκρατίας ἐπηρεασμένης ἀπὸ τὸ ἀμερικανὸ κοινωνικο-οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ σύστημα.
Ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα, μὲ ἐξαίρεση τὸ ἐκτὸς Νόμου Κομμουνιστικό, θὰ μετεῖχαν στὴν πολιτικὴ διαδικασία. Ὡστόσο, οἱ Φιλελεύθεροι μὲ τὴν Ἀριστερὰ θὰ παρέμεναν ἔξω ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, ἐξ αἰτίας τῆς ριζοσπαστικῆς ἢ οὐδέτερης στάσης τους ἐνάντια στὴ Μοναρχία καὶ τὴν ἀμερικανικὴ παρουσία. Ἔτσι, μόνο ἡ δεξιὰ εἶχε τὴν ἐμπιστοσύνη νὰ κυβερνήσει. Αὐτοὶ οἱ στενοὶ περιορισμοὶ στὴν πολιτικὴ διαδικασία θά ’διναν ἀκαμψία, θὰ ἐπέφεραν πόλωση στὶς συγκρουόμενες πολιτικὲς δυνάμεις καὶ θὰ γίνονταν τελικὰ ὁ καταλύτης γιὰ μιὰ καινούργια κατάσταση συγκρούσεων.
Μέχρι τὸ 1953 τὸ πείραμα εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία καὶ ἡ Κατευθυνόμενη Δημοκρατία ἀποδείχτηκε μεγαλοφυὲς μοντέλο ἐλέγχου, ποὺ προσαρμόστηκε στὶς προκλήσεις τῆς παραδοσιακῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς διαδικασίας.
Σ’ αὐτὸ τὸ σημεῖο, οἱ ἑλληνικὲς δυνάμεις φάνηκαν ἐπαρκῶς ἐκπαιδευμένες καὶ ἱκανοποιητικὰ ὀργανωμένες, γιὰ νὰ διαδεχθοῦν τοὺς Ἀμερικανοὺς συμβούλους στὸ μεγαλύτερο τμῆμα ἐλέγχου στὸ μοντέλο. Ἡ ἐνεργὸς μορφὴ σύγκρουσης εἶχε πρακτικὰ σταθεροποιηθεῖ χωρὶς ἐνδείξεις ἀνησυχητικῆς αὔξησης. Οἱ ἀμερικανικὲς δυνάμεις παρέμειναν, ἀλλὰ χαλάρωσαν τὸν ἔλεγχό τους καὶ μετατοπίστηκαν σὲ σημεῖα περισσότεο ἄνετα καὶ ἀφανῆ στὸ χῶρο τῆς πολιτικῆς, μέσα στὸ μοντέλο. Καθὼς ὁ ἔλεγχος τῶν Ἀμερικανῶν μετριαζόταν, ἡ μοναρχία ἔγινε τὸ ἐξουσιαστικὸ στοιχεῖο τοῦ συστήματος.

Ὁ Κωνσταντίνος Καραμανλῆς, ὁ σχετικὰ ἄγνωστος Ὑπουργὸς Δημοσίων Ἔργων, ἐξελέγη ἀπὸ τὸ Παλάτι, τὸ 1955, γιὰ νὰ διαδεχθεῖ τὸ Στρατηγὸ Παπάγο ποὺ πέθανε, σὰν ἀρχηγὸς τοῦ πολιτικοῦ κόμματος τῆς ΕΡΕ, ποὺ ἦταν τὸ οὐσιαστικὸ πολιτικὸ στοιχεῖο τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας.
Ἡ πρώτη ἀληθινὴ μαρτυρία τῆς γρήγορης αὔξησης τῆς σύγκρουσης ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἀνάμεσα στὴν ἀντίθεση καὶ στὴν Κατευθυνόμενη Δημοκρατία, εἶναι οἱ ἐκογὲς τοῦ 1958. Ἡ ἑνωμένη δημοκρατικὴ ἀριστερά, ΕΔΑ, δείχνοντας πὼς μποροῦσε νὰ ἐπανέλθει ἀπὸ τὴν ἥττα τῆς ἀριστερᾶς στὸ πεδίο τῆς μάχης, πῆρε 25% στὴ Βουλὴ καὶ ἔδωσε μιὰ ἐναλλακτικὴ ἐκλογὴ στοὺς ἀλλοτριωμένους ψηφοφόρους.

ΕΝΤΟΝΗ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ

Οἱ ψῆφοι τῆς ΕΔΑ τοῦ 1958 ἑρμηνεύονται γενικῶς σὰν ἔντονη διαμαρτυρία ἐνάντια στὴ Κατευθυνόμενη Δημοκρατία καὶ συνεπῶς ἐνάντια στὴ μοναρχία. Ἐπειδὴ ἡ ἐνεργὸς σύγκρουση ἔδειχνε ἀνησυχητικὰ σημάδια αὔξησης, ὁ Καραμανλῆς προσπάθησε νὰ σταθεροποιήσει πάλι τὸ σύστημα μὲ τὶς ἐκλογὲς τοῦ 1961, ποὺ ἡ γνησιότητά τους ἀμφισβητήθηκε.
Ἂν καὶ ἡ ΕΡΕ πῆρε περίπου 50% τῶν ψήφων, οἱ ἐκλογὲς ἔδειξαν μιὰ ἀντικαθεστωτικὴ ἀντίδραση, μὲ καθαρὸ ἀποτέλεσμα τὴν κίνηση τῶν μὴ στρατευμένων καὶ συντηρητικῶν σὲ μιὰ καινούργια πολιτικὴ συμμαχία, στὸ Κόμμα τῆς Ἕνωσης Κέντρου ὑπὸ τὸν Γ. Παπανδρέου, γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ὁποίου ἄσκησαν ἔντονη παρασκηνιακὴ πίεση οἱ Ἀμερικάνοι. Ὁ Ἀνένδοτος Ἀγώνας, ὅπως ὀνομάστηκε ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἕνωσης Κέντρου, φανέρωσε ἀνοιχτὰ τὴν ἀπογοήτευση καὶ τὴ δυσαρέσκειά του ἐνάντια στὸ κατεστημένο καὶ ἄρχισε μιὰ πολιτικὴ σταυροφορία μὲ στόχο τὴν ἄκαμπτη ἡγεσία τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας.
Στὸ μεταξύ, ὁ Καραμανλῆς, ἀρχηγὸς τῆς ΕΡΕ καὶ Πρωθυπουργὸς τὸ 1955-1963, ἐμφανιζόταν σὰν ὁ ἰσχυρὸς ἄνδρας τοῦ μοντέλου. Ἡ ἄνοδος τοῦ Καραμανλῆ ἔγινε ἄμεση ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἐξουσία τοῦ Παλατιοῦ. Ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στὴ βασίλισσα Φειδερίκη καὶ τὸν Καραμανλὴ προκάλεσε ἀναταραχὴ καὶ ἐσωτερικὲς συγκρούσεις στὶς ἔνοπλες δυνάμεις. Ὅταν ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἡ κυρίαρχη προσωπικότητα στὸ Παλάτι, πέτυχε τελικὰ ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ συναρμολογήσει καὶ νὰ σταθεροποιήσει τὸ μοντέλο, στέλνοντας τὸν Καραμανλὴ σὲ αὐτοεξορία τὸ 1963, ἡ Κατευθυνόμενη Δημοκρατία εἶχε ἤδη ὑποστεῖ σοβαρὸ πλῆγμα.
Ἡ δολοφονία τοῦ Γρ. Λαμπράκη, ἀρχηγοῦ τοῦ ἰσχυροῦ εἰρηνικοῦ κινήματος τὸ 1963, ἔγινε ὁ καταλύτης στὴν ἀνατέλλουσα δυναμικὴ ἀναμέτρηση ἀνάμεσα στὴν ἀντίθεση καὶ τὸ κράτος, ἐπιδεινώνοντας τὴν κατάσταση μέσα στὴν ὀργανικὴ δομὴ τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας.
Ἀπὸ τὸ 1961 μέχρι τὸ 1963 ἡ πολιτικὴ τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα εἶχε ριζοσπαστικὲς συνέπειες γιὰ τὴν παραδοσιακὰ εὔφλεκτη πολιτικὴ διαδικασία. Πολλοὶ προοδευτικοὶ μὴ ὀπαδοὶ τῆς ΕΔΑ καὶ ἰδιαίτερα οἱ νέοι ἄρχιζαν νὰ βρίσκουν τὸ χῶρο τους στὴν ἀντικαθεστωτικὴ κίνηση τῆς Ἕνωσης Κέντρου. Γιὰ τοὺς περισσότερους Ἕλληνες ἡ πόλωση τῆς πολιτικῆς ἀνάμεσα στὴ δεξιὰ καὶ τὴν ἀριστερὰ δὲν ἦταν μιὰ δημοφιλὴς κατάσταση. Ἡ βία καὶ ἡ ἀγριότητα τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, οἱ δυνατὲς ἐξουσιαστικὲς τάσεις μέσα στὴν ΕΡΕ, τὸ βαρὺ χέρι τοῦ παλατιοῦ καὶ κυρίως τῆς Βασίλισσας Φρειδερίκης, ἡ γραφειοκρατικοποίηση τόσο τῆς ΕΡΕ ὅσο καὶ τῆς ΕΔΑ, καὶ ἡ λαϊκὴ ἀπαίτηση γιὰ οἰκονομικὴ ἄνοδο καὶ κοινωνικὲς ἀναμορφώσεις μὲ ἐξελικτικὴ διαδικασία καὶ ἐλευθερία, εἶχαν πείσει τὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ, ὅτι ἡ λύση πρέπει νὰ εἶναι μιὰ καινούργια καὶ σύγχρονη δημοκρατικὴ πολιτικὴ δομή. Ἡ ρητορικὴ δεινότης τοῦ παραδοσιακοῦ σοσιαλδημοκράτη Γ. Παπανδρέου, ἡ ἀντιβασιλικὴ οἰκογενειακὴ παράδοση τοῦ Σ. Βενιζέλου καὶ ἡ συμμετοχὴ ἄλλων γνωστῶν προσωπικοτήτων, ὅπως τοῦ ἄλλοτε ἀριστεροῦ Τσιριμώκου, τοῦ Μαύρου, τοῦ Παπαπολίτη, Στεφανόπουλου, Νόβα καὶ Μητσοτάκη ἔπεισαν πολλοὺς ψηφοφόρους, ὅτι ἡ Ἕνωση Κέντρου μποροῦσε νὰ πετύχει καὶ κοινωνικὴ δημοκρατία καὶ ἐλευθερία.
Ἡ Ἕνωση Κέντρου γιὰ πολλοὺς ἦταν μιὰ γνήσια πολιτικὴ δύναμη, τουλάχιστον γιὰ ἕνα ὁρισμένο χρονικὸ διάστημα. Φαινόταν νὰ χρησιμοποιεῖ παραδεκτὰ πολιτικὰ μέσα καὶ διακύρηξε ὅτι θὰ συμμορφωνόταν μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῶν ψηφοφόρων. Ἀπαρνιόταν τὴ χρήση βίας ἐνάντια στὴν ἰθύνουσα τάξη καὶ παγιδεύτηκε στὸ παραδοσιακὸ δίλημμα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐπικρατήσουν νόμιμα καὶ νὰ παραμείνουν στὴν ἐξουσία σύμφωνα μὲ τὸν Νόμο.
Τὰ ὅπλα τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα ἦταν νόμιμες πολιτικὲς μέθοδοι καὶ τακτική, ὅπως συνελεύσεις, λόγοι, πολιτικὴ ἐκστρατεία, ἐνημέρωση τῆς μάζας, μεγάλη λαϊκὴ συμμετοχὴ σὲ εἰρηνικὲς διαδηλώσεις, ἀπεργίες καὶ πολιτικὴ προπαγάνδα. Ἡ μεγαλύτερη πίεση ποὺ ἄσκησε ὁ Ἀνένδοτος Ἀγώνας ἐνάντια στὴν Κατευθυνόμενη Δημοκρατία ἦταν ψυχολογική, σκοπεύοντας νὰ σκορπίση πανικὸ καὶ ἀποθάρρυνση στὶς τάξεις τῆς φιλοβασιλικῆς ΕΡΕ.
Στὰ 1963 ἡ Ἕνωση Κέντρου, τὸ κόμμα τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα, πῆρε 42% τῆς λαϊκῆς ψήφου καὶ ὄντας τὸ μεγαλύτερο κόμμα, τὸ κάλεσε ὁ βασιλιὰς νὰ σχηματίση κυβέρνηση. Προφανῶς, τὸ Παλάτι χωρὶς νὰ εἶναι εὐχαριστημένο μὲ τὴ νίκη τοῦ Κέντρου, δὲν θεώρησε

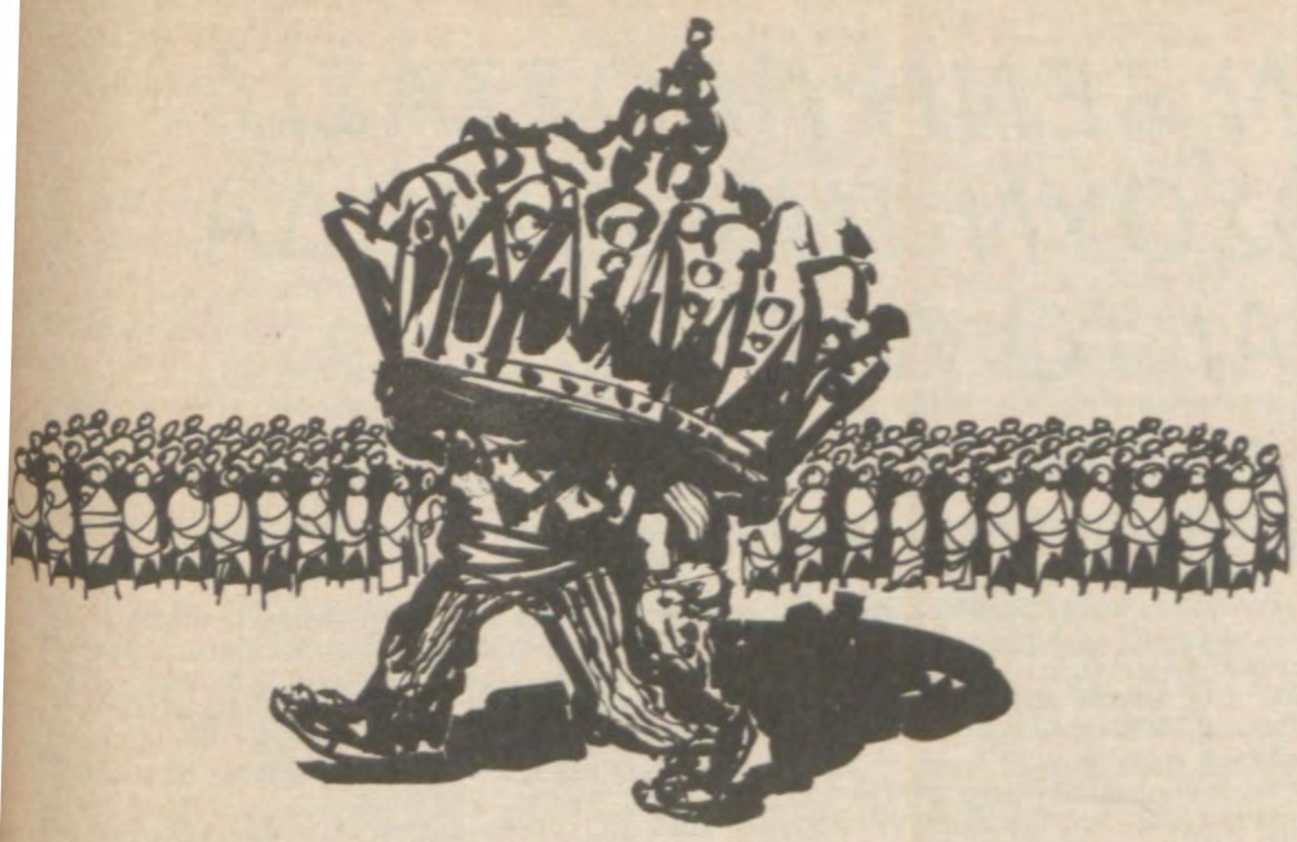

πῶς ἡ ἀπειλὴ γιὰ τὴ μοναρχία ἦταν ἄμεση. Ἂν προσθέσουμε τὸ 14% τῆς ΕΔΑ στὴν Ἕνωση Κέντρου ἡ συνολικὴ ἀντίθεση στὴν Κατευθυνόμενη Δημοκρατία ἔφθανε τὰ 56%.

Η «ΝΙΚΗ» ΤΟΥ 1964

Ἡ Ἕνωση Κέντρου ἦταν τώρα στὴν ἐξουσία μὲ καθαρὰ χέρια. Οἱ ἐκλογὲς ἦταν μᾶλλον τίμιες, χωρὶς σοβαρὰ παράπονα ἐνάντια στὴν κυβέρνηση τοῦ Μαυρομιχάλη ποὺ τὶς ἔκανε. Νομίζοντας ὅτι ὁ καιρὸς ἦταν κατάλληλος γιὰ μιὰ καινούργια ἀναμέτρηση μὲ τὸ κατεστημένο στὴν κάλπη, ὁ Παπανδρέου προκήρυξε καινούργιες ἐκλογές, ἐπειδὴ κανένα κόμμα δὲν εἶχε ἀπόλυτη πλειοψηφία στὴ Βουλὴ καὶ τὸ κόμμα του ἀρνήθηκε νὰ δεχθῆ συνασπισμὸ τόσο μὲ τὴ δεξιὰ ὅσο καὶ μὲ τὴν ἀριστερά.

Οἱ ἐκλογὲς τοῦ 1964 ἔδωσαν στὴν Ἕνωση Κέντρου ρεκὸρ ψήφων 53% δημιουργώντας μιὰ ἰσχυρὴ πολιτικὴ δύναμη, ποὺ θὰ κυβερνοῦσε τὸ Ἔθνος de facto καὶ de jure. Ἡ ἀριστερὰ πῆρε 12% καὶ ἡ φιλοβασιλικὴ ΕΡΕ ἔπεσε χαμηλότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, στὸ 35%. Οἱ ἐκλογὲς τοῦ 1964 ἦταν τὸ πιὸ ἀποκαλυπτικὸ τέστ μεταξὺ τῶν φιλοβασιλικῶν συντηρητικῶν ὁμάδων στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἀναμφισβήτητα τὸ 65% τῶν Ἑλλήνων ψήφιζαν γιὰ περισσότερη πολιτικὴ συμμετοχή, περισσότερη δημοκρατία καὶ ἐλευθερία καὶ ἑπομένως ἀπέρριπταν συντριπτικὰ τὸ μοντέλο τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας σὰν ξεπερασμένο καὶ ἀντιδημοκρατικό. Ἡ σκηνὴ στήθηκε. Ἡ ἀντίθεση προκάλεσε τὴ μοναρχία, ποὺ εἶχε πάλι νὰ διαλέξη, ὅπως τὸ 1936 καὶ 1944, ἀνάμεσα στὶς ἴδιες δυὸ ἐναλλακτικὲς λύσεις. Πάλι ἡ Μοναρχία ἀπέρριψε τὴν ἐξέλιξη τοῦ συστήματος καὶ προτίμησε τὴν ἀναμέτρηση. Αὐτὴ τὴ φορά, ὅμως, ἡ στρατηγικὴ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς λύσης «ἀναμέτρηση» ἦταν κάπως διαφορετική.

Η ΑΔΙΟΡΘΩΤΗ ΜΟΝΑΡΧΙΑ

Ὁ Κωνσταντίνος πῆρε μιὰ σειρὰ δραστήρια μέτρα, ἀρχίζοντας μὲ τὴ παύση τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου, στὶς 15 Ἰουλίου τοῦ 1965. Τὸ δεύτερο βῆμα ἦταν μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια νὰ ἀποσυνθέση τὸ συνασπισμὸ τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα, ἐλπίζοντας νὰ μειώση τὸ μεγάλο βαθμὸ σύγκρουσης μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς περισσότερο ἐλεγχόμενης κατάστασης. Παρ' ὅλα αὐτά, κάθε βῆμα ποὺ ἔκανε ἐνάντια στὸν Ἀνένδοτο Ἀγώνα εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὸ δυνάμωμα καὶ τὴ ριζοσπαστικοποίηση τῶν φιλελεύθερων καὶ προοδευτικῶν συντηρητικῶν ψηφοφόρων. Τὸ 1965 ἡ ἐνεργὸς σύγκρουση εἶχε διανύσει ὅλο τὸ δρόμο μέχρι τὴν ὑπολανθάνουσα, μὲ τὰ 63-65% τῆς μάζας ἀνοιχτὰ ἐχθρευόμενα τὸ μοναρχικὸ δεξιὸ συνασπισμό. Τὸ μοντέλο τοῦ Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας εἶχε τώρα στρατηγικὰ περικυκλωθεῖ. Ἡ ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε δείχνει ὅτι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1965 μιὰ ἐπαναστατικὴ κατάσταση δημιουργήθηκε στὴν Ἑλλάδα, μιὰ καὶ τὰ δύο τρίτα τῶν μαζῶν ἀπαιτοῦσαν ἄμεση ριζοσπαστικὴ ἀλλαγὴ στὸ πολιτικὸ σύστημα. Ἡ ἐπικίνδυνη φάση τῆς σύγκρουσης ἀρχίζει στὶς 15 Ἰουλίου 1965 καὶ τελειώνει στὶς 21 Ἀπριλίου 1967. Εἶναι σὲ αὐτὴ τὴν κρίσιμη περίοδο τῶν 21 μηνῶν, ποὺ ἡ πολιτικὴ διαδικασία γίνεται συνώνυμη μὲ τὴν ἀβεβαιότητα, τὴ διαφθορά, τὴ συνωμοσία καὶ τὸ χάος.

Τὴν παραμονὴ τῆς ἀναμέτρησης, στὴν πλευρὰ τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα ὑπῆρχαν ἡ πλειοψηφία τῆς νεολαίας καὶ τῶν διανοουμένων, ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ὁμάδες μὲ φιλελεύθερες ἰδεολογίες, οἱ ἀλλοτριωμένοι, οἱ ἰδεαλιστές, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νεοσύλλεκτους στὶς ἔνοπλες δυνάμεις, ἕνα τμῆμα τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, συνολικὰ τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὑψηλὸ ἠθικό. Στὴν πλευρὰ τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας ὑπῆρχαν οἱ ΗΠΑ καὶ ἡ ὑποστήριξη τοῦ ΝΑΤΟ, τὸ Παλάτι, ἡ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μόνιμους ἀξιωματικοὺς τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἡ οἰκονομικὴ ἡγεσία, ἡ ἑλληνικὴ ὑπηρεσία πληροφοριῶν ΚΥΠ καὶ περίπου 35% τῶν ψηφοφόρων. Στὰ πλαίσια τῆς πραγματικῆς δύναμης ὁ Ἀνέδοτος Ἀγώνας φαινόταν νὰ ἰσορροπῆ μὲ τὴν Κατευθυνομένη Δημοκρατία. Ὅταν, ὅμως, ἡ Ἕνωση Κέντρου ὑπὸ τὸν Γ. Παπανδρέου κυβέρνησε ἀπὸ τὸ Μάρτιο τοῦ 1964 μέχρι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1965, πολλὴ ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ κράτους μποροῦσε νὰ εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τὸν Ἀνένδοτο Ἀγώνα γιὰ τὴν τελικὴ ἀναμέτρηση μὲ τὴν Κατευθυνόμενη Δημοκρατία.

Τὸ 1964 ἡ Ἕνωση Κέντρου πῆρε τὴν ἐξουσία νόμιμα καὶ γιὰ νὰ τὴν διατηρήση καὶ νὰ παραμείνη πιστὴ στοὺς στόχους καὶ τὴν ἰδεολογία τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα ἔπρεπε νὰ μειώση τὴ δύναμη τοῦ μοναρχικοῦ κράτους μὲ νόμιμα μέσα. Ὁ Παπανδρέου δὲν δέχτηκε νὰ χρησιμοποιήση βία γιὰ νὰ αὐξήση τὸν ἔλεγχο τῆς κυβέρνησής του. Τάχθηκε ὑπὲρ τῆς νομιμότητας. Ὡστόσο, τὸ μοναρχικὸ κράτος, μὲ βάση τὴν ἠθικὴ τοῦ Hobbes καὶ τοῦ Μακκιαβέλι, κινήθηκε στὶς 15 Ἰουλίου τοῦ 1965, γιὰ νὰ ὑπερασπίση τὴν κυριαρχία του, ἀρνούμενο νὰ ὑποταχθῆ στὴ θέληση τῶν ψηφοφόρων.

ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα, ἡ ζυγαριὰ τῆς δύναμης κλείνει σταθερὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς Κατευθυνόμενης Δημοκρατίας. Ὁ Βασιλιὰς ἀπομάκρυνε τὰ ἀντιβασιλικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὶς ἔνοπλες δυνάμεις, τὶς μυστικὲς ὑπηρεσίες καὶ τὴ γραφειοκρατία, ἐπεκτείνοντας ἀκόμη περισσότερο τὸν ἔλεγχό του πάνω στὸ κράτος. Τὰ παρακρατικὰ σώματα, ποὺ διαλύθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κυβέρνησης Παπανδρέου, συγκροτήθηκαν πάλι στὴν ἐπαρχία καὶ κινητοποιήθηκε ὁ ἀντιεπαναστατικὸς μηχανισμός.

Ὁ ἀντιεπαναστατικὸς μηχανισμὸς συγκροτήθηκε τὸ 1943 ἀπὸ μοναρχικοὺς ἀξιωματικοὺς στὴ Μέση Ἀνατολή. Τὸ ὄνομά του ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἦταν ΙΔΕΑ - Ἱερὸς Σύνδεσμος Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν. Σκοπὸς τοῦ ΙΔΕΑ ἦταν νὰ χτυπήση καὶ νὰ ἐξουδετερώση τὴ φιλελεύθερη δημοκρατικὴ ἀντίσταση καὶ τὸ ΕΑΜ. Μετὰ ἀπὸ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ἡ ὀργάνωση τοῦ ΙΔΕΑ καὶ οἱ διάδοχοί του εἶχαν σκοπὸ τὴν ὑποστήριξη τῆς Κετευθυνόμενης Δημοκρατίας.

Ἀμέσως μετὰ τὴν παύση τοῦ Παπανδρέου, ὁ Ἀνένδοτος Ἀγώνας ξαναρχίζει μὲ αὐξανόμενη ζωντάνια. Ἡ κραυγὴ τῆς μάχης εἶναι τώρα ἐκλογὲς καὶ τὸ Παλάτι γίνεται ὁ κύριος στόχος. Ἡ προεκλογικὴ ἐκστρατεία συγκεντρώνεται γύρω ἀπὸ τὴν κεντρικὴ ἐρώτηση ! Ποιός Κυβερνάει τὴν Ἑλλάδα ; Στὴν τεράστια συγκέντρωση στὴν πλατεία Κλαυθμῶνος, στὶς 16 Φεβρουαρίου τοῦ 1966, ὁ Παπανδρέου ἐδήλωσε ὀρθὰ κοφτά. «Ὁ Βασιλεὺς βασιλεύει καὶ ὁ Λαὸς Κυβερνᾶ», καὶ συνέχισε προειδοποιώντας πὼς ἂν ἡ ἀπειλὴ τῆς δικτατορίας νὰ μπλοκάρη τὶς ἐκλογὲς πραγματοποιοῦνταν, τότε καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς θὰ ἐπαναστατοῦσαν.

Στὶς κατώτερες καὶ μεσαῖες τάξεις τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα ἡ ἀναμέτρηση ἔγινε συνώνυμη μὲ πολιτικὴ ἐπανάσταση. Ὡστόσο, τὰ ἡγετικὰ στελέχη τῆς Ἕνωσης Κέντρου παρέμειναν σταθερὰ προσκολλημένα σὲ νόμιμα μέσα καὶ ἀπέφυγαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία μὲ ἐπαναστατικὸ τρόπο. Ἡ ἡγεσία τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα στὴν περίοδο Μάιος - Ἰούνιος 1965, ὅπως καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ ΕΑΜ τὸν Ὀκτώβρη - Νοέμβρη τοῦ 1944, δὲν μπόρεσε νὰ συλλάβη ὅτι ἐπικρατοῦσε ἐπαναστατικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ ὅτι σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση εἶχαν μόνο δύο ἐπιλογές : ἢ νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐξουσία ἢ νὰ ἀναστείλουν τὸ μαχητικὸ ἀγώνα, νὰ συμβιβαστοῦν μὲ τοὺς ἀντίθετους ἂν μποροῦσαν, ἀποφεύγοντας νὰ ἐμπλακοῦν μὲ τὸν ἀντίπαλο ἀκόμη καὶ ἂν προκληθοῦν, καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν σ' αὐτὴ τὴ φάση τὴ νίκη στὴν ἀντεπανάσταση. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀρχηγία τοῦ Ἀνένδοτου Ἀγώνα πρὶν ὁ βασιλιὰς ἀπομακρύνει τὸν Γ. Παπανδρέου, τὸ 1965, εἶχε νὰ διαλέξη μεταξὺ μιᾶς δυναμικῆς ἀναμέτρησης καὶ μιᾶς στρατηγικῆς ὑποχώρησης.

Ἠλίας Θερμὸς

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλεῖο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος :
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821

ΠΡΟΚΑΛΕΣΑΝ ΤΗΝ ΞΕΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΟΧΙ ΟΜΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΛΑΟ ΤΗΣ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΒΑΣ. ΦΙΛΙΑ

Τὸ θέμα κοινωνία καὶ ἐξουσία στὴ Μεγάλη Ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ οἱ διαδικασίες τῆς νόθας ἀστικποίησης εἶναι τὸ ἀντικείμενο τῆς νέας κοινωνιολογικῆς μελέτης τοῦ Βασίλη Φίλια ποὺ κυκλοφορεῖ σύντομα. Στὸ ἔργο του ὁ συγγραφέας ἀντιμετωπίζει ὄχι μόνο τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση ἦταν ἀστικὴ κάτω ἀπὸ ἕνα ἐντελῶς νέο πρίσμα, ἀλλὰ καὶ ἀσχολεῖται διεξοδικὰ μὲ τὴ μορφὴ καὶ τὴν «ποιότητα» τῆς κοινωνίας ποὺ διαμορφώνεται μὲ τὴν ἵδρυση τῆς ἀνεξάρτητης ἑλληνικῆς πολιτείας. Ἡ ἀντιπαράθεση τοῦ κοινωνικοῦ πλέγματος ἀπὸ τὴ μιὰ μὲ τὴ λειτουργία τῶν φορέων ἐξουσιαστικῆς ἐπιβολῆς καὶ τοῦ κράτους ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀποδεικνύεται ἰδιαίτερα γόνιμη στὴ διερεύνηση τῶν παραγόντων ποὺ προσδιορίζουν τὸ χαρακτῆρα τῆς κοινωνίας ποὺ δημιουργεῖται στὰ χρόνια τῆς Ἐπανάστασης καὶ στὰ πρῶτα εἴκοσι κρίσιμα χρόνια μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

Ἰδιαίτερη σημασία στὴν τελευταία αὐτὴ ἐργασία τοῦ Βασίλη Φίλια ἔχει ἡ ἀμφισβήτηση τῆς ἀστικῆς ὑφῆς τῆς Ἐπανάστασης, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀναλύσει τὶς ρίζες τῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης στὴ βάση κοινωνικοπολιτικῶν διεργασιῶν, ποὺ τὶς θεωρεῖ νόθες καὶ ασυμβίβαστες μὲ τὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ εὐρωπαικοῦ αστισμοῦ.

Παρακάτω δημοσιεύουμε ἕνα κεφάλαιο τοῦ Βιβλίου τοῦ Βασίλη Φίλια: ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιο ποὺ ἀναφέρεται στὸ μεγάλο θέμα τῆς καλούμενης «ξένης προστασίας» καὶ τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ ἡ «προστασία» αὐτὴ εἶχε πάνω στὴ συνείδηση τοῦ Λαοῦ. Ἔτσι, θὰ μπορέσουμε, πιστεύουμε, νὰ ἀρχίσουμε νὰ βλέπουμε τὰ μεγάλα θέματα τοῦ τόπου στὶς ρίζες τους, ἀπὸ τὸ ξεκίνημά τους:

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς λαϊκῆς Ἐπανάστασης μὲ συμμετοχὴ τοῦ συνόλου σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ, στὶς ἐπαναστατημένες περιοχὲς τῆς χώρας, οἱ τελευταῖες πράξεις τοῦ ἐπαναστατικοῦ δράματος παίχτηκαν χωρὶς τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τοῦ Λαοῦ. Ἀκόμα κι ἂν δεχτοῦμε ὅτι ἡ θέληση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας του ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀποτελεῖ ἕνα στοιχεῖο ὑπολογίσιμο στὸ τραπέζι τῶν διαπραγματεύσεων γιὰ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου καὶ «τὴν εἰρήνευση τῆς τόσο εὐαίσθητης αὐτῆς περιοχῆς», οἱ ἀποφάσεις ποὺ τελικὰ πάρθηκαν δὲν ἐκφράζουν παρὰ τὸ σημεῖο ἰσορροπίας τῶν ἀντιμαχόμενων συμφερόντων τῶν μεγάλων δυνάμεων στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο. Στὴ διελκυστίνδα πιέσεων καὶ ἀντιπιέσεων γιὰ τὴν ἐπίτευξη μιᾶς ὁριστικῆς συμφωνίας τῶν Μεγάλων δυνάμεων πάνω στὸ Ἑλληνικό, ἡ ἔνοπλη δύναμη τῶν ἐπαναστατῶν στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς λιγότερο ἀποφασιστικοὺς συντελεστές. Ὁ ἀγώνας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἐλευθερία του ζύγισε περισσότερο ἠθικά, στὴν τελευταία καὶ κρίσιμη φάση, παρὰ ὑλικὰ καὶ στρατιωτικά. Γιατί ὅμως;

— Διότι ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση εἶχε ἀποκάμει· οἱ μαχόμενες δυνάμεις τοῦ ἐπαναστατημένου ἔθνους εἶχαν ὑποστεῖ βαρύτατα πλήγματα καὶ ἡ μαχητικὴ ἱκανότητά τους δὲν ἄφηνε περιθώρια αὐταπάτης γιὰ τὴ δυνατότητα μιᾶς αὐτοδύναμης ἀντιμετώπισης τῆς ὀθωμανικῆς ἰσχύος. Φυσικά, τὴν κατάσταση πραγμάτων στὴν τελευταία καὶ κρίσιμη φάση τῆς Ἐπανάστασης δὲν ἀγνοοῦσαν οἱ Μεγάλες Δυνάμεις, οἱ ὁποῖες καὶ διαμόρφωσαν ἀνάλογα τὶς κινήσεις τους στὸ παιχνίδι τῶν παρασκηνίων γιὰ τὴ λύση τοῦ δράματος. Ἀπὸ ἐσωτερικὴ κοινωνικοπολιτικὴ ἄποψη ἡ στρατιωτικὴ ἀνημπόρια συμβάδισε μὲ τὴν ἀποδυνάμωση τοῦ λαϊκοῦ μαζικοῦ παράγοντα καὶ τὴ βαθμιαία μείωση τῆς σημασίας του ὄχι μόνο γιὰ τὴν πορεία καὶ τὴν ἔκβαση τῆς Ἐπανάστασης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς διαμόρφωσης τῶν μελλοντικῶν προοπτικῶν τοῦ Ἔθνους. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἀποφασιστικὸ δεδομένο, ποὺ ἑρμηνεύει σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴ γέννηση ἑνὸς ἐξαρτημένου Ἑλληνικοῦ Κράτους κάτω ἀπὸ τὴν «προστασία» τῶν μεγάλων δυνάμεων. Ἡ πράξη τῆς γέννησης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους δὲν ἔρχεται σὰν ἀποτέλεσμα καὶ ἐπισφράγιση τῆς νικηφόρας ἔκβασης τοῦ πολυαίμακτου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα, ἀλλὰ σὰν ἔκφραση τῆς σύμπτωσης θέλησης τῶν μεγάλων προστατῶν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ σημασία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι ἀνυπολόγιστη καὶ στὸ πολιτικὸ καὶ τὸ ψυχοκοινωνικὸ ἐπίπεδο.

Ἡ ἔννοια τοῦ πολιτικοῦ συμβιβασμοῦ στὴν προκειμένη περίπτωση εἶναι ὅτι ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν ἔξω στὰ ἀντιμαχόμενα μέρη μιὰ λύση, ποὺ εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν πραγματικὸ συσχετισμὸ δυνάμεων μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων. Ὁπωσδήποτε δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἀναγνώρισης τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνοτήτων σὰ διεθνοπολιτικοῦ ρυθμιστικοῦ γνώμονα, ἀλλὰ εἶναι λύση σκοπιμότητας γιὰ ὅλες τὶς ἀνταγωνιζόμενες δυνάμεις στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο.

Ἀπὸ ἑλληνικὴ ἐσωτερικὴ ἄποψη ἡ ἐναπόθεση τῆς λύσης στὴ μεσολάβηση τῶν προστάτιδων δυνάμεων σημαίνει τὴν ἐκχώρηση τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ αὐτοπροσδιορισμό, ποὺ κερδήθηκε μὲ τὴν ἐπανάσταση, σὲ μιὰ μορφὴ διεθνοῦς διαιτησίας, σημαίνει ἀκόμα περισσότερο τὴν παραδοχὴ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἐπανάστασης νὰ ὁλοκληρώσει τοὺς ἐνυπάρχοντες στὴν ἴδια τὴ διαλεκτική της στόχους. Κι αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονὸς θὰ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὸ συνεχῶς αὐξανόμενο ρυθμιστικὸ πολιτικὸ ρόλο καὶ τὴν ὁριστικὴ ἐπικράτηση τῶν κοινωνικῶν ἐκείνων δυνάμεων, ποὺ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ διαλεκτικὴ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, δηλαδὴ τοὺς κοτζαμπάσηδες καὶ τὶς ἄλλες ὀλιγαρχικὲς δυνάμεις τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας ποὺ πάντοτε ἐνσάρκωναν τὸ πνεῦμα τῆς ὑποτέλειας καὶ τῆς ὑποταγῆς.

Ἀπὸ ψυχοκοινωνικὴ ἄποψη ἡ ἔκβαση τῆς Ἐπανάστασης ἔχει καταστροφικὰ ἀποτελέσματα στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ καὶ τοῦτο διότι ὁ λαὸς τελικὰ δὲν κατάφερε παρ' ὅλες τὶς ἑκατόμβες τοῦ αἵματος ν' ἀπελευθερωθεῖ. Τὰ κανόνια τοῦ Ναυαρίνου, στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίστροφη ὄψη τῆς νίκης τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης στὸ Βαλμύ. Ἐνῶ τὸ Βαλμὺ κλείνει τὸ δρόμο ὁριστικὰ στὴν ξένη ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἐπανάστασης τῆς Γαλλίας, τὸ Ναυαρίνο ἐπιβεβαιώνει καὶ ἐπισημοποιεῖ τὸν κυριαρχικὸ ρόλο τῶν ξένων στὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ὁσοδήποτε κι ἂν δὲν μπορεῖ νὰ γίνει καμιὰ σύγκριση ἀπὸ πλευρᾶς ἱστορικῆς συγκυρίας εἰδικότερων περιστάσεων καὶ ἱστορικοπολιτικῶν μεγεθῶν στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση, δὲν μπορεῖ ν' ἀμφισβητηθεῖ ἡ γονιμότητα τῆς ἀντιπαράθεσής τους. Τὸ Ναυαρίνο στὴν οὐσία ἔχει τὸ νόημα ὅτι οἱ ἐπαναστατικὲς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ περιέρχονται τελεσίδικα σὲ δευτερεύουσα μοίρα καὶ πάντως χάνουν ὁριστικὰ κάθε δυνατότητα πρωτοβουλίας στὴν πορεία τῶν γεγονότων. Οἱ προστάτιδες δυνάμεις ἀναλαμβάνουν νὰ «ὁλοκληρώσουν» καὶ νὰ κλείσουν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἐπανάσταση. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἂν ὑπῆρχαν δυνατότητες γιὰ ἄλλη λύση, τὸ Ναυαρίνο ἐπαναφέρει τοὺς ἐπαναστατημένους Ἕλληνες σὲ κατάσταση πραγματικῆς καὶ ψυχολογικῆς κηδεμονίας, καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη ἀποτελεῖ φοβερὴ τραυματικὴ ἐμπειρία, δεδομένου ὅτι συνδέεται μὲ ἕνα αἴσθημα καθολικῆς ἀνημπόριας καὶ ἀδυναμίας σύμφυτο μὲ τὸ ραγιαδισμὸ ποὺ ἦρθε νὰ ἀμφισβητήσει καὶ ν' ἀποτινάξει ἡ Μεγάλη Ἐπανάσταση. Φυσικά, λογικὸ συνακόλουθο τοῦ Ναυαρίνου ἦταν καὶ τὸ ὅτι σὲ τελευταία ἀνάλυση οἱ συμφωνίες γιὰ τὴν ἵδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους γίνονται ἐρήμην τοῦ λαοῦ, ποὺ ξαναμεταβάλλεται σὲ ἀντικείμενο τῆς Ἱστορίας καὶ θεατὴ τῆς μοίρας του.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση δημιουργεῖ ἕνα τετελεσμένο γεγονὸς στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο καὶ ἡ διάταξη τῶν ἀνταγωνιστικῶν συμφερόντων εἶναι τέτοια ὥστε νὰ μὴν εἶναι πλέον εὔκολη ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ status quo ante χωρὶς νὰ προκληθεῖ σύγκρουση μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἀρχίζει ἡ διαμάχη γιὰ τὴν ἀπόκτηση ἐπιρροῆς στὸ χῶρο αὐτό, ποὺ ἦταν φανερὸ ὅτι ὁδηγεῖται στὴν ἀπόσπαση ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Στὸ πρῶτο μέρος ἀναλύθηκε ἡ κοινωνικὴ δομὴ τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ ποὺ ἔκανε πρακτικὰ ἀδύνατη τὴ διαμόρφωση σταθερῶν ἡγετικῶν φορέων ἀστικοδημοκρατικοῦ τύπου, ποὺ θὰ ἦταν ἱκανοὶ νὰ ὁδηγήσουν τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση σὲ αἴσιο τέρμα, ἀξιοποιώντας τὸν ἐπαναστατικὸ δυναμισμὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μιὰ τέτοια πορεία θὰ εἶχε ἐπιτρέψει τὴν ἐπικράτηση τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐκτίμηση ποὺ προκύπτει ἀβίαστα ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν πολεμικῶν γεγονότων καὶ βρίσκει σύμφωνους ὅλους τοὺς σοβαροὺς μελετητὲς τοῦ Ἀγώνα. Καὶ σ' αὐτὴ βέβαια τὴν περίπτωση δὲν θὰ εἶχε ἀποφευχθεῖ ἡ ἀνάμιξη τῶν ξένων. Μιὰ ἡγεσία ἀστικο-ἰακωβινικοῦ τύπου στηριγμένη σὲ μιὰ ἑδραιωμένη καὶ σταθεροποιημένη ἐπανάσταση θὰ εἶχε χρησιμοποιήσει τοὺς ξένους ἀνταγωνισμοὺς γιὰ νὰ πετύχει σὰ νικηφόρα κατάσταση ἕνα συμβιβασμό, ποὺ δὲν θὰ σήμαινε ἀπαλλοτρίωση τῶν θεμελιωδῶν δικαιωμάτων αὐτοπροσδιορισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἀντίθετα τὴν κατοχύρωσή τους σὲ μιὰ βάση ποὺ διεθνο-πολιτικὰ θὰ εἶχε ἐξασφαλίσει ὁρισμένους στοιχειώδεις ὅρους ἰσοτιμίας. Ἡ ἵδρυση, ὅμως, τῆς νέας ἑλληνικῆς πολιτείας ἔγινε ἐρήμην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διότι τὰ κανόνια τοῦ Ναυαρίνου βρῆκαν τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση στὴ φάση τοῦ ψυχορραγήματος καὶ τὴν ἔνοπλη δύναμή της σχεδὸν ὁλοκληρωτικὰ ἐξουθενωμένη. Ἄλλωστε ὁ βαθμὸς διάβρωσης τῆς ἐπανάστασης στὸ ἡγετικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ τὰ ξένα συμφέροντα εἶχε ἤδη συμπληρωθεῖ πολὺ πρὶν γίνει ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου. Δὲν ἦταν ὅμως τὰ ξένα συμφέροντα καὶ ἡ ἐπιρροή τους ποὺ προκάλεσαν τὴν ἀποσύνθεση καὶ τὴν κρίση

τῆς ἡγεσίας στὸ ἑλληνικὸ στρατόπεδο, ὅπως εἴχαμε ἤδη τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξουμε. Ἁπλῶς τὴν ἐπιτάχυναν καὶ τὴ βάθυναν. Ὅποιοι πιστεύουν ὅτι ἐπρόκειτο ἁπλῶς γιὰ θέμα προσώπων, πέφτουν στὸ ἴδιο βασικὸ λάθος μὲ τὸ Φίνλεϋ, ποὺ παραπονιέται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάσταση δὲ γέννησε ἕναν Οὐάσιγκτων γιὰ νὰ τὴν ὁλοκληρώσει καὶ νὰ τὴν κλείσει ἔγκαιρα. Τὸν Οὐάσιγκτων ὅμως τὸν γέννησε ἡ ἀστικὴ δομή, καὶ ἡ ἑλληνικὴ δομὴ δὲν ἦταν ἀστική. Τὰ ξένα συμφέροντα μπῆκαν ἀνάμεσα στὶς ἀναπόφευκτες ρωγμὲς μιᾶς ἀσχημάτιστης καὶ ἀνολοκλήρωτης προαστικῆς κοινωνίας καὶ προσπάθησαν νὰ κατευθύνουν τὶς ἐξελίξεις ἀνάλογα μὲ τὰ συμφέροντά τους. Ἡ ἱκανότητα ἀντίστασης ἑνὸς προαστικοῦ χώρου εἶναι ἀντικειμενικὰ πολὺ περιορισμένη ὅταν ἔρχεται ἀντιμέτωπη μὲ τὴν ὀργανωμένη καὶ κεντρικὰ κατευθυνόμενη βούληση ἑνὸς ἐκσυγχρονισμένου ἀστικοῦ κράτους, ἀκόμα καὶ ὅταν τὰ ἡγετικὰ στρώματα τοῦ προαστικοῦ αὐτοῦ χώρου δὲν ἔχουν τὴ μακραίωνη παράδοση ἁρμονικῆς συνεργασίας μὲ ἕναν κατακτητή, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς κοτζαμπασιδισμός. Ὡστόσο οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς δὲν μεταβάλλουν τίποτα στὴν οὐσία τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Λαὸς παρ' ὅλες τὶς ἀσύλληπτες θυσίες του δὲν ἐλευθερώθηκε τελικὰ μὲ τὶς δικές του δυνάμεις κι ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὴν ξενικὴ προστασία. Σὲ καμιὰ φάση κρίσης τῶν Λαῶν δὲν εἶναι χωρὶς σημασία ὁ τρόπος ἐξόδου ἀπὸ τὴν κρίση αὐτή. Ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ ἕναν κατακτητή, ἀπὸ ἕνα δυνάστη ἢ ἕναν τύραννο χαράζει βαθιὰ τὴ μνήμη καὶ τὴ μοίρα ἑνὸς λαοῦ, ἂν ἡ ἀποτίναξη τοῦ ζυγοῦ δὲν γίνει κατὰ πρώτιστο λόγο μὲ τὶς ἴδιες του τὶς δυνάμεις. Ἡ ὑποθήκη ποὺ ἐγγράφεται στὴν ἱστορία ἑνὸς λαοῦ ποὺ ὑποχρεώνεται νὰ προσφύγει σὲ ξένες παρεμβάσεις, στὶς δύσκολες καμπὲς τῆς ζωῆς του, εἶναι ὑλικὴ δέσμευση καὶ ἐξάρτηση, ἀλλὰ εἶναι καὶ ψυχοκοινωνικῆς ὑφῆς μὲ σημαντικότατες προεκτάσεις στὴ μετέπειτα ἐσωτερικὴ πολιτική του ζωὴ (φετιχισμὸς τῆς ἐξουσίας, πολιτικὴ ἀπάθεια κλπ.).

Ὁ ἑλληνικὸς Λαὸς στερήθηκε τοὺς καρποὺς τῆς πάλης του μὲ τὸ νὰ ὑποχρεωθεῖ νὰ συρθεῖ στὸν ἑτεροπροσδιορισμὸ καὶ τὴν κηδεμονία ποὺ δημιούργησαν οἱ εἰδικότερες συνθῆκες ἀναγνώρισης τῆς Ἑλλάδας σὰν ἀνεξάρτητης πολιτείας. Ἀναμφισβήτητα μὲ τὴν τροπὴ ποὺ εἶχαν πάρει τὰ γεγονότα, ὁ ρυθμιστικὸς ρόλος τῶν προστάτιδων δυνάμεων στὴν ἵδρυση τοῦ ἀνεξάρτητου Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐμφανίζεται σὰν ἀπόρροια πολιτικῆς ἀναγκαιότητας καὶ ἡ ἀποδοχὴ τῆς κηδεμονίας σὰν πράξη πολιτικοῦ «ρεαλισμοῦ». Ἡ διαπίστωση ὅμως αὐτὴ δὲν διαγράφει τὴν τεράστια ψυχολογικὴ σημασία τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ λαὸς ὑποχρεώνεται νὰ δεχτεῖ παθητικὰ τὴ ρύθμιση τῆς μοίρας του ἀπὸ ἰσχυροὺς τρίτους. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, τὴν καθίζηση τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὸ ἐσωτερικὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο μὲ τὴν «παλινόρθωση» τῆς ἐξουσίας τῶν κοτζαμπάσηδων καὶ τῶν ἄλλων κατεστημένων ὀλιγαρχιῶν τῶν χρόνων τῆς σκλαβιᾶς ἀκολουθεῖ ἡ διάψευση τῶν ἐλπίδων γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς αὐτοδύναμης καὶ ἰσχυρῆς ἑλληνικῆς πολιτείας. Ἀρκεῖ ν' ἀναλογιστεῖ κανεὶς τὴ σύλληψη ἑνὸς Ρήγα γιὰ μιὰ ὁμοσπονδία τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τὸν ἡγεμονικὸ ρόλο τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα σ' αὐτὴ γιὰ νὰ συνειδητοποιήσει τὴν κραυγαλέα διάσταση μεταξὺ τῶν —συγκεχυμένων ἔστω— ὁραματισμῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασης καὶ τῆς θλιβερῆς πραγματικότητας ποὺ συγκεκριμενοποιεῖται μὲ τὴν ἵδρυση τῆς πρώτης ἀνεξάρτητης Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Τὰ φαινόμενα τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς ἐπαναστατικῆς ἔξαρσης στὸ λαό, ποὺ ἐμφανίζονται ἤδη στὰ 1824 μὲ τὴν ὁριστικὴ ἐπικράτηση τῶν παλαιῶν κατεστημένων ἡγεσιῶν στὰ ἐσωτερικὰ τῆς ἐπανάστασης, ἐνισχύονται ἀπὸ τὸ φαινόμενο ἀποκαρδίωσης καὶ ἀπάθειας, ποὺ συνδέονται μὲ τοὺς ὅρους τῆς ἵδρυσης, τὰ ὅρια καὶ τὴ μορφὴ ποὺ παίρνει ἡ ἀνεξάρτητη Ἑλληνικὴ Πολιτεία. Τὸ «δίδαγμα» ὅτι πάντοτε κάποιοι ἰσχυροὶ «προστάτες», «φίλοι», ἢ καὶ ἐχθροὶ ἀκόμα τελικὰ ἀποφασίζουν κυριαρχικὰ γιὰ τὴν τύχη τῶν μικρῶν, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ὀλέθριες συνειδητοποιήσεις τοῦ μετεπαναστατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἀφήνει μόνιμα ἴχνη στὴν ψυχολογία τοῦ λαοῦ μας.

ΒΑΣ. ΦΙΛΙΑΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΦΙΛΙΑΣ. Γεννήθηκε τὸ 1927, σπούδασε νομικὰ στὴν Ἀθήνα καὶ μακροοικονομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου. Εἶναι διδάκτωρ Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀμβούργου καὶ διετέλεσε Πρόεδρος τοῦ «Ὁμίλου Παπαναστασίου» καὶ γραμματέας τῆς Ἑταιρίας Προγραμματισμοῦ. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1968, ὕστερα ἀπὸ δεκάμηνη παρανομία, συνελήφθη ἀπὸ τὴν Ἀσφάλεια καὶ καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ Ἔκτακτο Στρατοδικεῖο Ἀθηνῶν σὲ 18 ἐτῶν κάθειρξη, μὲ τὴν κατηγορία ὅτι ἦταν ἱδρυτικὸ μέλος τῆς «Δημοκρατικῆς Ἄμυνας» καὶ ὅτι ὑπῆρξε ἐπικεφαλῆς τοῦ παράνομου δικτύου τῆς ὀργάνωσης. Στὶς φυλακὲς ἔμεινε πέντε χρόνια καὶ τρεῖς μῆνες. Ὁ Βασίλης Φίλιας ἔκανε πολλὲς ἐπιστημονικὲς δημοσιεύσεις—διατριβὴ γιὰ διδακτορία, ἄλλη γιὰ ὑφηγεσία, μονογραφίες καὶ μεγάλο ἀριθμὸ ἐπιστημονικῶν ἄρθρων, ποὺ ἀναδημοσιεύτηκαν τελευταῖα.

Η ΠΡΩΤΗ «ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΑ» ΚΑΛΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ: Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ο ΛΑΪΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΗΝ ΑΠΟΘΑΝΑΤΙΣΕ ΣΑΝ «ΔΙΚΑΙΑ ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ»

ΝΙΚΟΣ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗΣ

Σχόλια καὶ γράμματα ἀπὸ τούς: Κ. Κοτζιᾶ, Δ. Δούκαρη, Δρομάζο

μαρτυρίες γιὰ τὸ μάρτυρα

Σχόλια, κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις πάνω στὸ ἄρθρο τοῦ Τάσσου Βουρνᾶ γιὰ τὸν Πλουμπίδη ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ 3ο τεῦχος τοῦ ΑΝΤΙ, εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς συγκίνησης ποὺ προκάλεσε στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς ἡ ἀναδρομὴ στὴν ὑπόθεση. Ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ», Κ. Κότζιας, μᾶς ἔστειλε συνεργασία μὲ τίτλο «Ἕνας ἀλύγιστος ὑπερασπιστὴς τῆς Κομματικότητας», ὁ ποιητὴς Δημήτρης Δούκαρης ἐπιστολὴ καὶ φωτοτυπία ποιήματος ποὺ ἔγραψε τὸ 1953 γιὰ τὸν Πλουμπίδη καὶ ὁ γνωστὸς δημοσιογράφος καὶ κριτικὸς Στάθης Δρομάζος μιὰ ἐπιστολή.

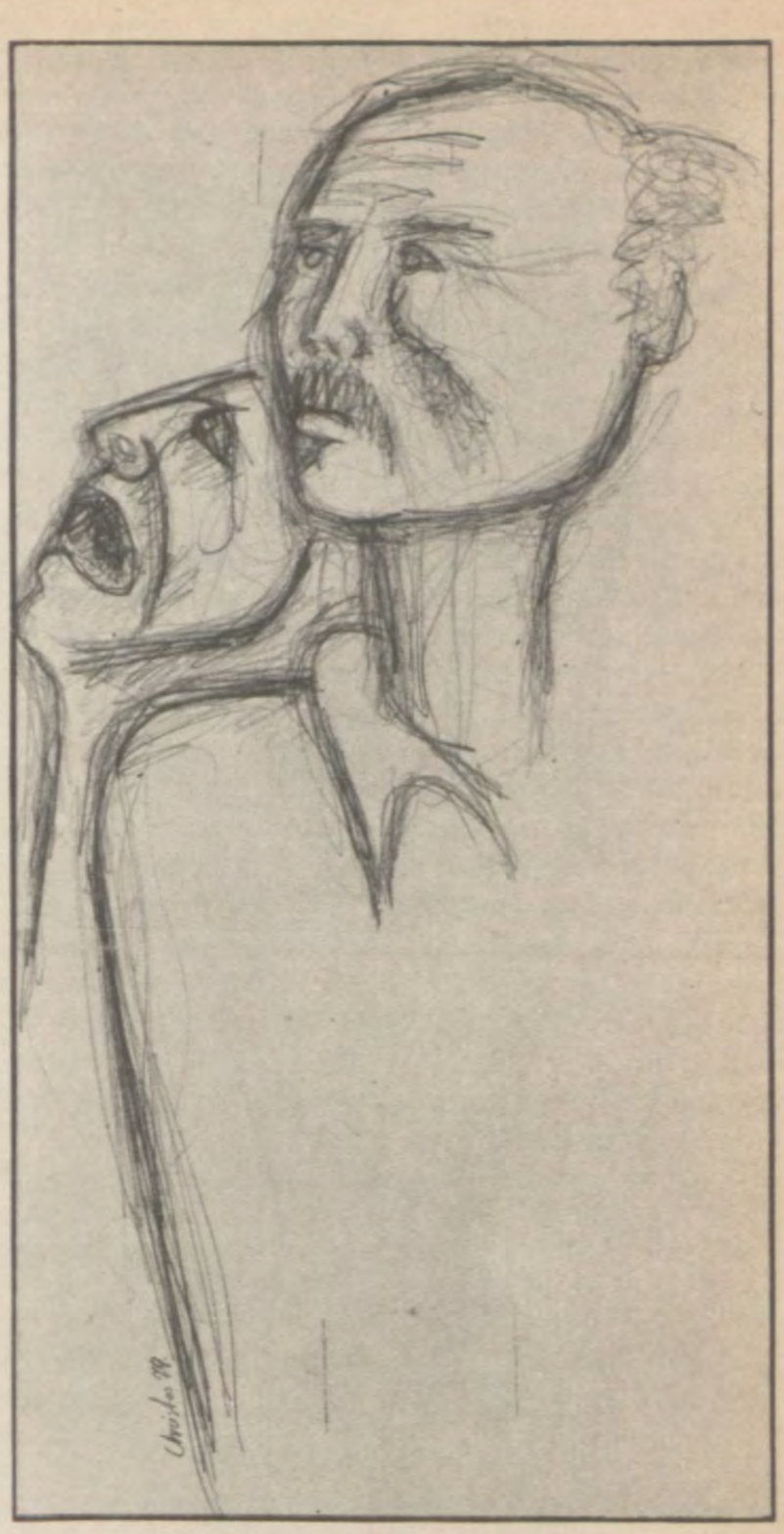

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΤΖΙΑΣ, Μετὰ τὸ πραξικόπημα ἔφυγε στὴ Μόσχα, ὅπου ἔζησε ὁλόληρη τὴν 7ετία σὰν πρόεδρος τῆς Ἀντιδικτατορικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς ΕΣΣΔ. Στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἔχουν ἐκδοθῆ καὶ πρόκειται νὰ παιχτοῦν δυὸ θεατρικά του ἔργα.

Ὁ Πλουμπίδης δὲν ὑπῆρξε θύμα τοῦ δόγματος, ἀλλὰ τῆς μισαλλοδοξίας

Τὸ «Ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ» εἶναι γραμμένο τὸ 1964, σὲ μιὰ περίοδο ποὺ ὁ ἀναθεωρητισμὸς βρίσκεται στὴν ἀκμή του — ἔχει διαβρώσει πολλὰ στελέχη τῆς Ἀριστερᾶς, ἡ κομματικότητα ἀρχίζει νὰ θεωρεῖται «κομφορμισμὸς» καὶ ἀκούγονται οἱ πρῶτες «φωνὲς» γιὰ τὴ διάλυση τοῦ κόμματος καὶ τὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ ἕνα πλατὺ κόμμα ἀριστερᾶς — ἀλλὰ τὸ βιβλίο ἀναφέρεται στὴν περίοδο 1951 - 53, δηλαδὴ σὲ μιὰ περίοδο ποὺ ὁ δογματισμὸς ἔχει φτάσει στὸ ἀποκορύφωμά του.

Τὸ βιβλίο ἔχει θέμα του τὴν «ὑπόθεση Πλουμπίδη», ἀλλὰ κάθε ἄλλο παρὰ βιογραφία εἶναι. Εἶναι — θὰ τὸ συνόψιζα — ἕνα βιβλίο ἀντίποδας τοῦ «Μηδὲν καὶ τὸ Ἄπειρο» τοῦ Καῖσλερ, ποὺ τόσο ἄστοχα ταύτισε μὲ τὴν «ὑπόθεση Πλουμπίδη» ὁ Τ. Β. σὲ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Ἀντί». Ὁ ἥρωας τοῦ Καῖσλερ, «κατασκευασμένος» στὴν περίοδο ποὺ ἁπλωνότανε ὁ φασισμὸς σ' ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, προσπαθεῖ νὰ μᾶς πείσει πὼς ὁ κομματικὸς μηχανισμὸς στὴν ΕΣΣΔ, γιὰ νὰ σταθῆ στὴν ἐξουσία, ἀφαιροῦσε ἀπὸ τὰ στελέχη του τὸν Ἄνθρωπο καὶ τὰ μεταμόρφωνε σὲ πειθήνια ρομπότ. Ἡ ἱστορία ἀπέδειξε πιά, ἀκόμα καὶ στοὺς πιὸ ἀνύποπτους ἀναγνῶστες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πὼς ὁ Καῖσλερ πῆρε, στὴν οὐσία, γιὰ πρότυπο τὸ φασιστικὸ μηχανισμό, κι ἂν τοποθετεῖ τὸ μύθο στὸν κομμουνιστικὸ χῶρο καὶ στὶς τότε δίκες τῆς Μόσχας, τὸ κάνει γιὰ νὰ συκοφαντήσει καὶ νὰ διαστρέψει τὴν ἔννοια τοῦ κόμματος καὶ τῆς κομματικότητας. Ἐξ ἄλλου, εἶναι πασίγνωστος ὁ ἄρρωστος ἀντικομμουνισμός του, ποὺ τελικὰ τὸν κατάστρεψε σὰν συγγραφέα.

Ὁ ἥρωας τοῦ «Ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ», ὅπως κι ὁ ἴδιος ὁ Ν. Πλουμπίδης, ἀποδείχνουν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο, δηλαδή, πὼς ὁ κομμουνιστὴς ἀκόμα καὶ στὴν κρισιμότερη περίοδο τῆς δογματικῆς ἐκτροπῆς καὶ τῆς ὕψιστης προσωπικῆς του δοκιμασίας, ἀκόμα καὶ μέσα σὲ συνθῆκες τῆς φοβερώτερης ἀπομόνωσης, παραμένει ἀκέραιος Ἄνθρωπος καὶ ἀκέραιος Ἀγωνιστής. Ἦταν ἐλεύθερος νὰ διαλέξει μετὰ τὴν ἄδικη καταγγελία πολλοὺς δρόμους — ἀνοιχτὴ κατηγορία, ἵδρυση νέου κόμματος «ὑγιοῦς», «ἀνανεωτικοῦ» κλπ. — καὶ διάλεξε αὐτὸν ποὺ τοῦ ὑπαγόρεψε ἡ συνείδησή του, μέσα στὶς συνθῆκες τῆς παρανομίας καὶ τοῦ κλίματος μισαλλοδοξίας ἐκείνης τῆς περιόδου. Ὁ δρόμος ποὺ διάλεξε ὁ ἥρωας τοῦ βιβλίου, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀνάλυση τῆς ἐσωτερικῆς πορείας τοῦ Ν. Πλουμπίδη, ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς καταγγελίας ὡς τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, ποὺ ἀποδείχνει τὰ παραπάνω.

Ἡ πορεία αὐτὴ ἔχει σὲ γενικὲς γραμμὲς τρία στάδια. Τὸ πρῶτο στάδιο εἶναι τὸ «αἴσθημα τοῦ θύματος» μιᾶς ἄδικης κατηγορίας. Θέλει νὰ γράψει, νὰ καταγγείλει στὸ Πολιτικὸ Γραφεῖο τὸν Ἀρχηγὸ τοῦ Κόμματος, τὸν ὁποῖο θεωρεῖ ὑπεύθυνο καὶ τῆς ἄδικης κατηγορίας ἐναντίον του καὶ τῆς ἀπαράδεκτης νοοτροπίας, ποὺ ἐπικρατοῦσε τότε στὴν ἡγεσία τοῦ κόμματος.

«Σύντροφοι..., ὄχι καλύτερα νὰ μὴ σκέφτομαι τὰ πρόσωπά τους. Μοῦ κάνει κακό, Ἄννα, νὰ σκέφτομαι τὸ πρόσωπό τους. Τί ἤθελα νὰ γράψω; Μὲ καταγγείλατε γιὰ προδότη... Πάλι τὰ ἴδια γράφω.... Στὴν κρίσιμη τούτη ὥρα ποὺ περνάει τὸ Κόμμα μας, θὰ δεχόμουνα ἀδιαμαρτύρητα τὴν ἀπόφαση ... Θὰ τὴ δεχόμουνα σὰν πραγματικὸς κομμουνιστής... Τί θὰ πεῖ «πραγματικός»; Τί; Μπορεῖ ποτὲ ἕνας πραγματικὸς κομμουνιστὴς νὰ εἶναι δειλός; Νὰ εἶναι ψεύτης; Πάλι λοιπὸν προσπαθῶ νὰ ξεφύγω; Ὄχι, Ἄννα. Ἡ καταγγελία ἀποδείχνει ξεκάθαρα μιὰ νοοτροπία ἀπαράδεκτη ποὺ ἐπικρατεῖ στὸ Κόμμα μας (συνεχίζω γράφοντας καὶ μουρμουρίζοντας σὲ ἄλλη κόλλα). Ποιός εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτὴν τὴν κατάσταση; Καὶ τί σημασία ἔχει, ἂν εἶναι γραμματέας, ἂν εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ Κόμματος, ἂν τὸν πιστέψαμε, ἂν τραγουδήσαμε μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸ τραγούδι του; Δὲν εἶναι τάχα αὐτὸς ὁ μεγάλος ὑπεύθυνος τῆς ἥττας; Τί ὠφελεῖ νὰ τὸ πνίγουμε μέσα μας; (Ἔχω τσαλακώσει τὶς κόλλες, ἔρριξα τὸ κεφάλι στὶς φοῦχτες μου καὶ ἐξακολουθῶ νὰ μονολογάω). Θὰ τὸν καταγγείλω, λοιπόν, ἀνοιχτά; Ἔχω στοιχεῖα, ἔχω πολλὰ στοιχεῖα...».

Μέχρι ἐκεῖ φθάνει ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου τοῦ προηγούμενου «Ἀντί» καὶ βγάζει τὰ συμπεράσματά του. Μὰ ὁ ἥρωας τοῦ «Ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ» προχωράει βαθύτερα. Θὰ συναντήσει στὸ δρόμο αὐτόν, ποὺ ὁ ἴδιος κάποτε εἶχε καταγγείλει γιὰ πράχτορα, χωρὶς στοιχεῖα. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἡ πορεία τοῦ ἥρωα μπαίνει στὸ δεύτερο στάδιο. Τὸ «αἴσθημα τοῦ θύματος» κλονίζεται καὶ προβάλλει τὸ ἀγωνιῶδες ἐρώτημα: «Εἶμαι θύμα ἢ θύτης;».

«Ἐκεῖνος φλυαρεῖ. Τὸν παραμερίζω — δὲν προβάλλει πιὰ καμιὰ ἀντίσταση στὴ φυγή μου. Φυσικά, νόμισα, πὼς τὸν ἄφησα πίσω μου, «χαμογελαστό», ὄρθιο, ἀνάμεσα στὶς στίβες τὰ λάστιχα — ἀκόμα δὲν ὑποπτεύθηκα τὴν ἀνατροπὴ τῆς ἰσορροπίας μέσα μου, θέλω νὰ πῶ τὸ ρεζίλεμα, τὸ ξεμασκάρεμα τοῦ «κόκκινου ἄγιου», ἐπιμένω νὰ θέλω ν' ἀνέβω «γολγοθά», δὲν ὑποπτεύομαι τὴν ἀγκίθα ποὺ πάτησα, προσπαθῶ νὰ τοῦ χαμογελάσω κι ἐγώ, ἕνα βιασμένο χαμόγελο, κρατάω καὶ τὰ χέρια του, ὅπως τάχω ξεγατζώσει ἀπ' τὸ σακκάκι μου ἔχουν ἀπομείνει μέσα στὶς φοῦχτες μου, μουρμουρίζω: «Ἔχε γειά». Ἐγκαταλείπω τὰ χέρια ποὺ κρα-

τάω. Ὀλόγυρά μου ὁλόκληρες στίβες λάστιχα, τὸ γεροντάκι στὴν καρέκλα... σχεδὸν τόβαλα στὰ πόδια».

Κάποιος κριτικὸς τοῦ βιβλίου ποὺ ἔφτασε μόνο ὡς τὸ δεύτερο στάδιο καὶ «κόλλησε», εἶχε γράψει, τότε, θυμᾶμαι, μιὰ φράση ποὺ τὸ νόημά της ἤτανε πάνω κάτω ὅτι: μαζὶ μὲ τὸν Ν. Πλουμπίδη στηθήκαμε ὅλοι μας στὸν τοῖχο. Μὰ ὁ ἥρωας τοῦ βιβλίου, ἀκολουθώντας τὴν ἐσωτερικὴ πορεία τοῦ Ν. Πλουμπίδη, περνάει στὸ τρίτο στάδιο, αὐτὸ ποὺ ἐξόργισε ὅλους ὅσους τὴν κομματικότητα τὴν ὀνόμασαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν ὀνομάζουν κομφορμισμό. Εἶναι γνωστό, πὼς ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τοῦ κόσμου εἶναι τὰ μοναδικὰ κόμματα στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ ξεπερνᾶνε ἀπὸ τὰ μέσα, στὴν ἱστορικὴ πορεία τους, κάθε λογῆς ἐκτροπή. Κι αὐτὸ τὸ κατορθώνουν ἐπειδὴ τὰ κύτταρά τους (μέλη, στελέχη) εἶναι στὴ μεγάλη πλειοψηφία τους κύτταρα ὑγείας, προόδου καί, τὸ σημαντικότερο, ἀδογματικά. (Ἀντίθετα, οἱ ἀντιδογματισμοὶ εἶναι τὸ ἴδιο δογματικοὶ μὲ τοὺς δογματικούς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀντίχριστοι δὲν παύουν νὰ εἶναι θρησκομανεῖς, ἔστω κι ἂν αὐτοαποκαλοῦνται ἄθεοι). Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ σύγκρουση ἐνόχου καὶ θύματος.

Καὶ στὸ τρίτο αὐτὸ στάδιο, ὁ ἥρωας τοῦ βιβλίου — μέσα ἀπὸ τὴν προσωπική του ἐσωτερικὴ κρίση — πείθεται γι αὐτὴν τὴν πραγματικότητα ποὺ τὸν λυτρώνει καὶ σίγουρος πὼς οἱ σύντροφοί του θὰ ἐπαναφέρουν τὸ Κόμμα στὶς ἀρχές του, προχωράει γαλήνιος ἀπέναντι στὸ ἀπόσπασμα νὰ πέσει σὰν ἥρωας κι ὄχι νὰ σκοτωθεῖ γιὰ δεύτερη φορά, ὅπως γράφει ὁ Τ. Β. Τὸν ἐκτελέσανε, γιατὶ παρέμεινε ὡς τὸ τέλος ἀλύγιστος ὑπερασπιστὴς τῆς κομματικότητας κι ἔφτασε συνειδητὰ σ' αὐτό, μέσα στὸ ἀποκορύφωμα τῆς δογματικῆς ἐκτροπῆς, ἐνῶ ἦταν ἐλεύθερος νὰ ἀκολουθήσει ὁποιον ἄλλο δρόμο ἤθελε.

«Τί γαλήνιο ξημέρωμα. Κι ἐγώ, τί παράξενο, πότε πότε αἰσθάνομαι μέσα μου μιὰ γαλήνια ἀπεραντοσύνη, τὴν αἰσθάνομαι πότε πότε σὰν τσιμπήματα καρφίτσας. Νά, ὁ μεσόκοπος χωροφύλακας τῆς συνοδείας ἔστριψε πάλι τὸ σκιαγμένο μοῦτρο του. Μὲ κοιτάζει. Στέκεται λίγα μέτρα πιὸ κεῖ. Δὲν πλησιάζει κοντά μου, εἶμαι βαρύσκιωτος σήμερα. Ὅμως, στέκεται κοκκαλωμένος πιὸ κεῖ καὶ ἀφουγκράζεται τὶς ἀνάσες μου. Ἀφουγκράζεται τὸν πιὸ ἀνεπαίσθητο ἦχο μου. Ἐπιτέλους κάνει ἕνα δυὸ βήματα. Ἀντίκρυσα ἀπέναντί μου τὴ χοντρὴ κοκκινωπὴ μύτη του, τὰ ξεπλυμένα μάτια του. Σκέφτομαι σὰν ἀστραπή, πὼς τὸ κόμμα μας εἶναι ἡ ζωὴ στὴν τελειότερη ἔκφρασή της, Ἄννα».

Ὁ Πλουμπίδης δὲν εἶναι τραγικὸ θύμα τοῦ δόγματος, ἀλλὰ τῆς μισαλλοδοξίας τῶν ἀντιδραστικῶν κυβερνήσεων. Εἶναι τραγικὸς ἥρωας — μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀρχαίας τραγωδίας — ποὺ διδάσκει καὶ λυτρώνει.

Κώστας Κοτζιᾶς

Τὸ ἐπεισόδιο δὲν πέρασε ἀπαρατήρητο ἀπὸ μερικοὺς καὶ τότε.. Δ. Δούκαρης

Ἀγαπητὲ κύριε Διευθυντά,

Διάβασα μὲ προσοχὴ καὶ συγκίνηση τὰ ὅσα γράφει στὸ σημερινὸ τεῦχος σου ὁ καλὸς φίλος μου Τάσος Βουρνᾶς γιὰ τὸν «μάρτυρα τῆς παντοδυναμίας τοῦ δόγματος, Νίκο Πλουμπίδη». Ἡ τελευταία φράση του μάλιστα «... τὸν εἴχαμε σκοτώσει ὅλοι ἐμεῖς, μὲ τὴ σιωπή μας ...» ἔχει τὴν ἔξαρση ὄχι μόνο τῆς ὁμολογίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπολογίας.

Θὰ μοῦ ἐπιτραπεῖ ὅμως νὰ παρατηρήσω πὼς σ' αὐτὸ τὸ «ὅλοι ἐμεῖς» δὲ χωρᾶνε ὅλοι... Ὅπως θὰ πρέπει νὰ θυμᾶται ὁ Τάσος Βουρνᾶς, τὴν ἴδια ἐκείνη ἐποχὴ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Νίκου Πλουμπίδη, ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ποὺ ἐξέφρασαν τὴ διαμαρτυρία τους γιὰ τὴν τραγικὴ μοίρα τοῦ ἀνθρώπου - τὴν ἐξέφρασαν μὲ τὸν τρόπο ποὺ μποροῦσαν.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἤμουν καὶ ἐγώ. Τὴν ἴδια μέρα τῆς θανατικῆς καταδίκης του, βαθύτατα συγκινημένος, ἔγραψα ἕνα ποίημα, μὲ τίτλο «Δίκη Νικολάου Πλουμπίδη», ποὺ τὸ δημοσίευσα στὴν ποιητική μου συλλογὴ ΚΑΛΛΙΣΤΗ ΘΗΡΑ (ἐκδόθηκε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1953 - μῆνες δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τοῦ μάρτυρα λαϊκοῦ ἡγέτη). Ὁ Βουρνᾶς γνωρίζει τὸ ποίημα· τὸ γνώριζε ἀπὸ τότε...

Δὲν ξέρω κατὰ πόσο εἶναι ἕνα «ὡραῖο» ποίημα, ἄλλωστε δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐνδιαφέρει. Τὸ ἀναφέρω ὅμως, σὰ μιὰ μαρτυρία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλὰ καὶ σὰν ἔκφραση ἀληθινῆς δυσφορίας ἑνὸς κύκλου νέων, τότε, ἀνθρώπων, ποὺ δίσταζαν νὰ ἐναντιωθοῦν στὸ στεῖρο δογματισμό, ἀδιαφορώντας γιὰ ἐνδεχόμενες συνέπειες.

Δὲν θέλω νὰ θυμᾶμαι τὶς ἐπιτιμήσεις τῶν φίλων ἢ τῶν ἀντιπάλων (ὁ Ρόδης Ροῦφος εἶχε ἐξοργιστεῖ μὲ τὸ ποίημά του). Μοῦ ἀρκεῖ νὰ θυμᾶμαι τὰ ὅσα συγκινητικὰ μοῦ εἶχε πεῖ ἡ Γαλάτεια Καζαντζάκη, ποὺ γνώριζε καλὰ σὰν ἄνθρωπο τὸν Πλουμπίδη, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα τὶς ἁπλές, ἀνθρώπινες καὶ συνταραχτικὲς φράσεις ποὺ μοῦ εἶπε, ἀπὸ τηλεφώνου, ἡ χήρα τοῦ Νίκου Πλουμπίδη. Δὲν ἔτυχε νὰ τὴν συναντήσω ποτὲ προσωπικά, ἀλλά, ὅταν ἔκλεισε τὸ τηλέφωνο, αἰσθάνθηκα πόσο μεγάλη χαρὰ εἶναι καμιὰ φορὰ νὰ γράφεις ποιήματα. Μεγάλη καὶ πικρὴ χαρά...

Δημήτρης Δούκαρης

ΔΙΚΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗ

Ἀπὸ τὴ Σωτηρία τοῦ ὑπόκωφου θανάτου
ἕως τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς σου,
πάνου στὸ πήλινο Γουδὶ τοῦ ἀθάνατου πόνου,
στενὴ κι ἀδιάβατος, τραχεία ἡ ὁδὸς —
κι ἀπ' ὅσες βάραιναν σκλαβιὲς τὸν κλῆρο σου,
ἀπ' ὅσες λευτεριὲς σκαρφάλωναν
στὸ τιμημένο τῆς ζωῆς σου ὅραμα:
ἡ Ἐλευθερία τοῦ Σταυροῦ,
στερνὸ μίλημα τῆς ἄφθαρτης γαλήνης σου —
ἐ ν ώ π ι ο ς ἐ ν ω π ί ῳ στὴ μοναξιά σου
κι ἡ ἀχή σου ν' ἀντηχεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ·
ὁλοῦθε σὲ τυλίγουν οἱ κραυγές: τὸν Βαραββᾶν,
πάντοτε κι ἀπανταχοῦ οἱ κραυγές: τὸν Βαραβ-
[βᾶν —.
ὄχι ἐσένα, πρὸ παντός, ὄχι ἐ σ έ ν α·
.....

Καλογερίστικη αὐτοκριτικὴ καὶ προσωπικὲς τύψεις. Στ. Δρομάζος

Κύριε Διευθυντά,

Δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω τί ἔκανε τὸ συντάκτη τοῦ δημοσιεύματος «Νίκος Πλουμπίδης», κ. Τάσο Βουρνᾶ, νὰ λύσει τὴ σιωπή του, ὅπως γράφει, στὸ τεῦχος ὑπ' ἀρ. 3. Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου νὰ τοῦ τὸ ζήτησε κανείς. Ὁ ἴδιος ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει «ἕνα χρέος ἀνεξόφλητο» ἀπέναντι στὸ Νίκο Πλουμπίδη, τὸ ὁποῖο δὲν μπόρεσε νὰ ἐξοφλήσει ἔγκαιρα ἐπειδὴ ἡ «σκιὰ τοῦ δογματισμοῦ ἔπεφτε βαριὰ πάνω στὸ προοδευτικὸ κίνημα». Ἔχω τὴν γνώμη ὅτι προσωπικὰ χρέη, δὲν βγαίνουν στὴ δημοσιότητα μὲ τόσο ὄψιμα δάκρυα διανθισμένα ἀπὸ ἐμφανῆ αὐτοπροβολὴ ὀλιγόμηνης δοκιμασίας στὴ φυλακή.

Ὁ συντάκτης τοῦ δημοσιεύματος κατηγορεῖ τὸν τότε «Νέο Κόσμο» ὅτι μὲ πέντε γραμμὲς δημοσίευσε τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Πλουμπίδη. Ἀλλὰ μήπως τὸ ἴδιο δὲν ἔκανε καὶ ἡ «Αὐγή», τὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο συνεργάζεται καὶ σήμερα ὁ ὑπόχρεως ἀπέναντι στὴ μνήμη τοῦ Πλουμπίδη; Τί τὸν ἐμπόδισε ὅμως, γιατὶ δὲν εἶχε τὴν «εὐχέρεια» ὅπως γράφει νὰ ἐκπληρώσει τὸ χρέος του, τότε στὰ 1966, στὴν Αὐγή;

Μερικὲς ἀπὸ τὶς δικαιολογίες τοῦ ... ἀνεξόφλητου χρέους εἶναι ὅτι «Μόνο ὁ φόβος, τὸ χαμερπὲς αὐτὸ αἴσθημα ποὺ εἶχε ἐμφιλοχωρήσει στὶς γραμμὲς ἑνὸς κινήματος ἐλεύθερων ἀνθρώπων συνεῖχε τὶς καρδιές».

Παίζουμε μὲ τὶς λέξεις. Ἀφοῦ ὁ φόβος, εἶναι βέβαιος κατὰ τὸ συντάκτη τοῦ δημοσιεύματος, κίνημα ἐλεύθερων ἀνθρώπων δὲν ὑπῆρχε. Γιατὶ ντρεπόμαστε νὰ τὸ ποῦμε. Κι ὕστερα τί σημασία ἔχει ὁ φόβος ποὺ ἐμπόδισε τὸ χρεώστη νὰ ἐξοφλήσει, ὅταν ἄνθρωποι ἀπομονώθηκαν στὶς φυλακὲς ἢ στιγματίστηκαν δημόσια ἀπὸ τὸ ΚΚΕ γιατὶ δὲν πίστεψαν ὅτι ὁ Πλουμπίδης ἦταν χαφιές;

Ἡ εἰκόνα τοῦ «συνεργείου» ποὺ ἐπεξεργάστηκε τὸ ψεῦδος τῆς ἐκτέλεσης τοῦ Πλουμπίδη, κατὰ μαρτυρία φίλου τοῦ συντάκτη τοῦ δημοσιεύματος, εἶναι ἐφιαλτική. Μπροστὰ στὸ Ζαχαριάδη «Πανικόβλητοι ὅλοι μὲ ἀλλοτριωμένη τὴ βούλησή τους καὶ τὴ λογική τους προσπάθησαν νὰ βροῦν στοιχεῖα σκηνοθεσίας στὶς φωτογραφίες. Καὶ φυσικὰ ὑπερηρώδιζαν τὸν Ἡρώδη». Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ «ἀλλοτριωμένοι» δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς ὁποίους σήμερα ζητάει «ἑνότητα» τὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο στὸ ὁποῖο θητεύει ὁ συντάκτης τοῦ δημοσιεύματος; Πρὸς τί λοιπὸν τὸ ἀνάθεμα; Τώρα ἄν, ὅπως ἰσχυρίζεται, ἔμενε σὲ κοντινὸ κελὶ μὲ τὸν Πλουμπίδη καὶ τὸν «συγκλόνιζε ἡ τραγικὴ του μοῖρα» (χωρὶς νὰ τοῦ μιλήσει «ἀπ' εὐθείας ποτέ») καὶ ὅτι τοῦ χτύπησε τὸ «δάπεδο μ' ἕνα ξύλο» γιὰ νὰ τοῦ συμπαρασταθεῖ, εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν γεγονότα ποὺ δὲν μποροῦν, οὔτε ἐνδιαφέρει ν' ἀποδειχτοῦν, καὶ ἀφ' ἑτέρου προσωπικές του τύψεις, ποὺ σκόπιμο εἶναι νὰ τὶς κρατάει μακρυὰ ἀπὸ τὴ δημοσιότητα, γιὰ νὰ μὴ θυμίζουν τὰ δάκρυα τοῦ Ἀντώνιου στὸν «Ἰούλιο Καίσαρα», τοῦ Σαίξπηρ. Ὁ συντάκτης τοῦ δημοσιεύματος βρίσκεται ἀκόμα στὴν ἐποχὴ τοῦ θεσμοῦ τῆς καλογερίστικης αὐτοκριτικῆς;

Τὸ χρέος πρὸς τὴ μνήμη τοῦ Πλουμπίδη (καὶ τόσων ἄλλων) εἶναι χρέος τῆς κομμουνιστικῆς συνείδησης, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ἐξοφληθεῖ ποτέ. Μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη ὀδύνη καὶ στὴ θυσία τοῦ μάρτυρα δὲν χωροῦν «προσωπικὰ ἀνεξόφλητα» χρέη, πολὺ περισσότερο ὅταν αὐτὸ γίνεται γιὰ νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ὁ Πλουμπίδης στὴ μαρτυρικὴ ζωὴ τῶν τελευταίων ἡμερῶν εἶπε γιὰ τὸ συντάκτη τοῦ δημοσιεύματος στὸ φρουρό του: ... «τὸν ἔχω διαβάσει»!

Φιλικὰ

ΣΤΑΘΗΣ ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΣ

Τύποι καὶ προβλήματα τοῦ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς

Ἡ «ἀπόλυτη» ἀλήθεια, τὸ κόμμα, ἡ ἡγεσία καὶ ἡ ἀπρόσωπη βάση ποὺ μιλοῦσε μὲ τὴ φωνή της, ἀλλὰ μὲ τὴ σκέψη «ἄλλων». — Μιὰ μονοσήμαντη γλώσσα, ὡς χτές, ξαναβρίσκει τὸ πολυσήμαντο περιεχόμενό της.

Τοῦ Ν. Γιανναδάκη

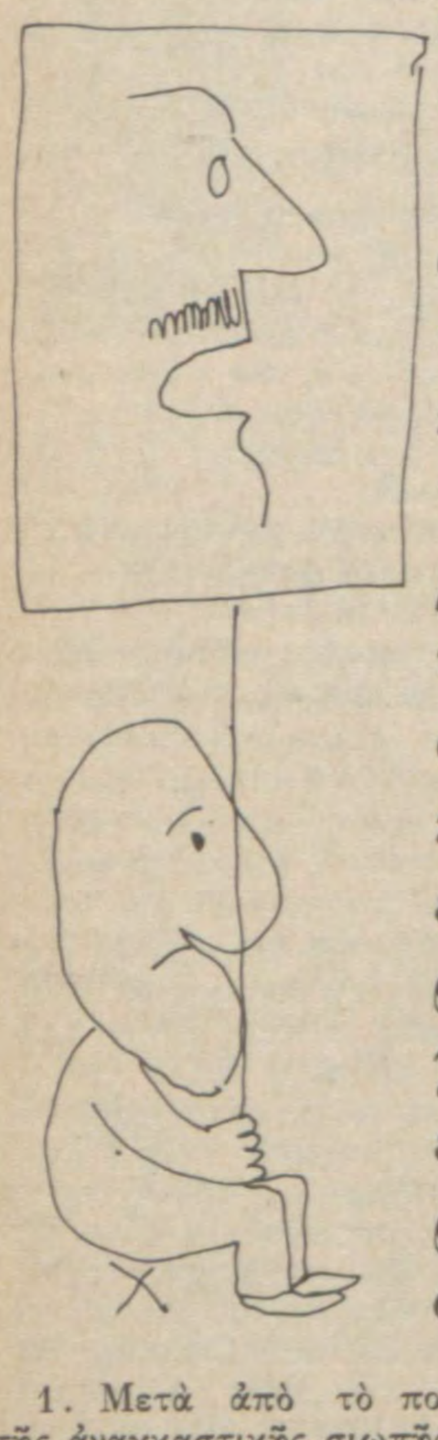

Ἡ ἑλληνικὴ μαρξιστικὴ Ἀριστερὰ συγκλονίζεται ἀπὸ βαθιὰ καὶ πολύχρονη, ἀπὸ ὀδυνηρὴ καὶ τραυματικὴ κρίση. Τὸ ΑΝΤΙ πιστεύει ὅτι ἡ κρίση αὐτὴ πρέπει νὰ ξεπεραστεῖ ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα. Καὶ κατὰ τρόπο ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γόνιμο. Ὄχι, δηλαδή, μὲ ἀφορισμοὺς καὶ γραφειοκρατικὲς ἐπεμβάσεις. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐλεύθερη, διαλεχτικὴ ἀναμέτρηση ἀνάμεσα στὶς ποικίλες ἀναλύσεις, θέσεις καὶ ἑρμηνεῖες ποὺ ἀντικατοπτρίζουν τὴ σημερινὴ πολυκεντρική, πολιτικὴ-κομματικὴ πραγματικότητα. Μιὰ ἀναμέτρηση ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει στὴν ὡς χτὲς μονοσήμαντη μαρξιστικὴ γλώσσα τὸ πολυσήμαντο περιεχόμενο ποὺ ἐξ ὁρισμοῦ ἀνήκει στὴ μαρξιστικὴ σκέψη. Γι' αὐτὸ ἔδωσε τὴ μεγάλη ἔρευνα γιὰ τὶς «θέσεις καὶ ἀντιθέσεις» τῆς Ἀριστερᾶς, ποὺ ὁλοκληρώθηκε στὸ τελευταῖο τεῦχος του. Καὶ γι' αὐτό, μὲ τὸ ἄρθρο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀνοίγει, ὅπως ἐλπίζει, ἕνα καινούργιο διάλογο ἀνάμεσα στὰ διάφορα «κέντρα» ἢ ρεύματα ποὺ κυριαρχοῦν ἢ ὑπάρχουν στὸ χῶρο τῆς ἀριστερᾶς.

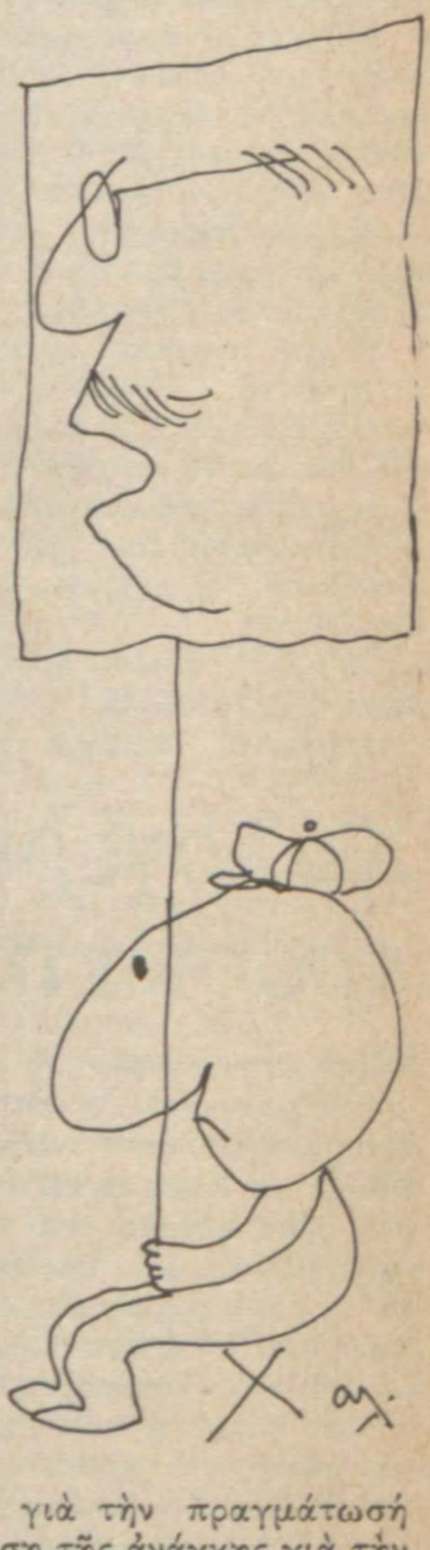

1. Μετὰ ἀπὸ τὸ πολύχρονο καθεστὼς τῆς ἀναγκαστικῆς σιωπῆς, εἴμαστε στὴν περίοδο τῆς (περιορισμένης, ἔστω) ἐλευθερίας τοῦ λόγου. Οἱ στοιχειώδεις τυπικὲς προυποθέσεις γιὰ νὰ δεῖ κανεὶς κάπως καθαρὰ τὴ μορφὴ μιᾶς ἀλήθειας ἢ ἑνὸς ψεύδους, ὑπάρχουν· φτάνει καὶ μόνο ἡ ψευδαίσθηση πὼς οἱ μέχρι χτὲς καταλυτὲς τῆς διαλογικῆς διαδικασίας ἔχουν ἀφοπλιστεῖ.

Ἡ δυνατότητα γιὰ κοινοποίηση εἶναι ἀπὸ μόνη της, σὰν γεγονός, ἡ βασικότερη ἴσως τυπικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ λειτουργία τοῦ διαλόγου. Μὲ τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, γίνεται προσπάθεια νὰ ὁριστοῦν οἱ βασικὲς οὐσιαστικές του προϋποθέσεις καὶ νὰ περιγραφτοῦν οἱ βασικές του μορφές, ὅπως ἐμφανίζονταν στὸ χῶρο τῆς «παραδοσιακῆς» ἀριστερᾶς. Πρόκειται γιὰ ἕνα σύνολο σημειώσεων, ποὺ ἀφοροῦν καταστάσεις διαφόρων ἐποχῶν καὶ πού, σήμερα, εἶναι ἴσως χρήσιμες σὰν ὑλικὸ γιὰ συστηματικότερη διερεύνηση λύσεων — διαδικασία ἀναγκαία γιὰ τὴ μορφοποίηση καὶ τὸ σωστότερο προσανατολισμὸ τοῦ χώρου τῆς ἀδέσμευτης καὶ «κριτικῆς» πρὸς τὰ παλιὰ πολιτικο-οργανωτικὰ σχήματα ἀριστερᾶς.

2. Ὁ διάλογος, εἴτε εἶναι πολιτικὸς εἴτε ὄχι, συνιστᾶ, βασικά, τὴν σὲ δοσμένο τόπο καὶ χρόνο κοινὴ ἀναζήτηση μιᾶς ἀλήθειας. Οὐσιαστικές του προϋποθέσεις εἶναι ἡ κοινὴ ἀναγνώριση τῆς ὕπαρξης ἑνὸς προβλήματος σὰν προβλήματος, ἡ κοινὴ παραδοχὴ μιᾶς μεθόδου (ἢ μεθόδων) γιὰ τὴν πραγμάτωσή του, ἡ κοινὴ ἀναγνώριση τῆς ἀνάγκης γιὰ τὴν ἐπίλυσή του καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν οὐσιαστικὴ παρουσία μιᾶς κοινῆς γλώσσας. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ σχετικὴ κοινότητα ἀντιλήψεων στὰ σημεῖα αὐτὰ δὲν ὁδηγεῖ στὴν ἀπόλυτη ἀναίρεση τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ διάλογος πραγματώνεται πάντα στὸ πλαίσιο μιᾶς, λίγο ἢ πολύ, ἀνεξάρτητης ἀπὸ τὴ θέληση τῶν συγκεκριμένων προσώπων κατάστασης, καὶ ὅτι τὰ ὑποκείμενά του εἶναι πάντα συγκεκριμένες πραγματικότητες — δέσμιες, λίγο ἢ πολύ, μιᾶς ἀρκετὰ ἰδιαίτερης προϊστορίας διαμόρφωσής τους.

Ὁ διάλογος, στὴν οὐσία του, εἶναι ἀπὸ τὶς πρωταρχικὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπου.

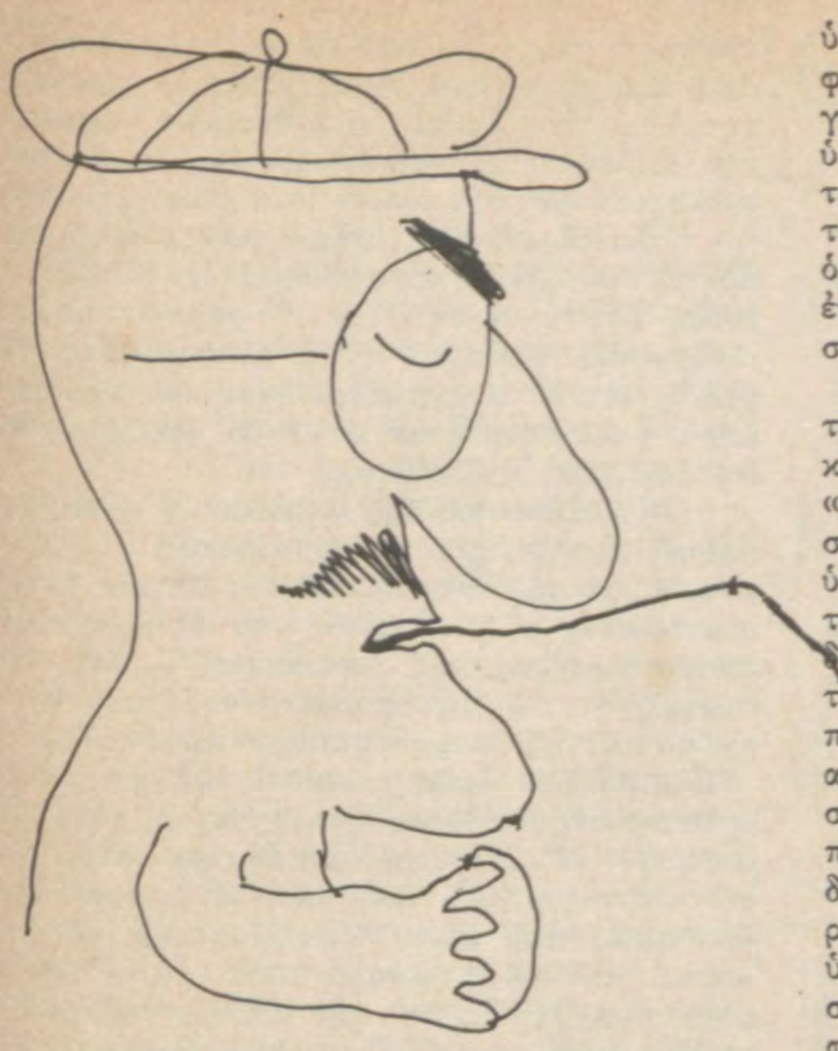

Στὴ διαλογικὴ διαδικασία, τὰ ὑποκείμενα ἀποκτοῦν συνείδηση τῆς ἀξίας καὶ ἀντοχῆς τῶν ἀληθειῶν, ποὺ ἔχουν προηγούμενα ἀποδεχτεῖ τὴν ἀπαραίτητη πίστη ὅτι οἱ ἀλήθειες τους εἶναι, ἢ δὲν εἶναι, καὶ ἀλήθειες τῶν ἄλλων. Ἐπιπρόσθετα, μὲ τὸ νὰ καλύπτουν «κενὰ» ποὺ ἀφήνει ἡ ὕπαρξη ἀνοιχτῶν ἐρωτημάτων, τὰ ὑποκείμενα τῆς διαλογικῆς διαδικασίας ἀκεραιώνουν ὅλο καὶ περισσότερο τὴν εἰκόνα τους γιὰ τὸν κόσμο, τὴν ἀντίληψή τους γιὰ τὴν ἱστορία, τὴν ἰδέα τους γιὰ τὴ θέση ποὺ κατέχουν μέσα σ' αὐτήν.

3. Οἱ παραπάνω διατυπώσεις, ἀναγκαστικὰ συνοπτικὲς καὶ ἀποφθεγματικές, γιὰ τὶς κυριότερες προϋποθέσεις καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς διαλογικῆς διαδικασίας εἶναι καὶ αὐτὲς ἀνοιχτὲς στὴ συζήτηση. Ἂς θεωρηθοῦν, ὅπως καὶ εἶναι, σὰν οἱ ρητὲς παραδοχὲς γιὰ τὴ διερεύνηση τοῦ συγκεκριμένου μας θέματος : τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ διαλόγου στὸ χῶρο τῆς «παραδοσιακῆς» ἀριστερᾶς. Καὶ ἀπὸ τὴν κριτικὴ περιγραφὴ τῶν καταστάσεων τοῦ παρελθόντος θὰ διαφαίνονται, πιστεύω, τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπιζοῦν, ἢ ἀναβιώνουν, σήμερα.

ΤΑ «ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ» ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

4. Πρέπει πρῶτα νὰ διακρίνουμε δύο μορφὲς «ὑποκειμένων» στὴν πολιτικὴ διαλογικὴ διαδικασία. Τὸ πρῶτο, ἔχει τὴ μορφὴ τοῦ «συλλογικοῦ προσώπου» καὶ ἐκφράζεται σὰν τὸ δοσμένο πολιτικὸ σχῆμα ποὺ τοποθετεῖται, κινεῖται καὶ διαλέγεται σὲ μιὰ συγκεκριμένη κάθε φορὰ πολιτικὴ σκηνή. Γιὰ τὸ «συλλογικὸ» αὐτὸ πρόσωπο (τὸ κόμμα), ἐν ἀρχῇ ἦτο ἡ «γραμμή», δηλ. τὸ αὐστηρὰ καθορισμένο σύνολο θέσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας καὶ τὸ σῶμα τῶν αὐθεντικῶν «ἑρμηνειῶν» ποὺ τὸ συνόδευαν κάθε στιγμὴ καὶ παντοῦ. Ἡ ἄκαμπτα καθορισμένη πολιτικοϊδεολογικὴ γραμμὴ εἶχε διττὸ σκοπό : Νὰ προσφέρει σταθερὲς καὶ ἀκλόνητες βάσεις· 1) γιὰ τὴν «κριτικὴ» ἀναίρεση τῶν ἀπόψεων καὶ θέσεων ποὺ ἐξέφραζαν στὴν πολιτικὴ σκηνὴ τὰ ἄλλα πολιτικὰ σχήματα καὶ 2) γιὰ τὴν ἐξασφάλιση, κατὰ τὸ δυνατό, ἀπόλυτης ὁμοιομορφίας στὴν πολιτικὴ πράξη καὶ σκέψη ὅλων τῶν ὀργανωμένων μελῶν.

Ἡ θεωρητικὴ δικαιολόγηση τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἦταν μᾶλλον τούτη : Στὴν ὕπαρξη τῆς ἐργατικῆς τάξης ἀντιστοιχεῖ ἡ ὕπαρξη μιᾶς — μόνο — γνήσιας καὶ συνεποῦς πολιτικῆς ὀργάνωσης. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ὀργάνωση εἶναι, ἐξ ὁρισμοῦ, τὸ πρωτοπόρο τμῆμα τῆς ἐργατικῆς τάξης, ἡ συλλογικὴ ἔκφραση τῆς «ἀληθινῆς» συνείδησης τῆς τάξης. Ἀπέναντι ὑπάρχουν πολιτικὰ σχήματα ποὺ εἶναι ἐκφραστές, ἢ διαστρεβλωτές, συνειδήσεων ἀνταγωνιστικῶν, ἐξ ὁρισμοῦ, τάξεων. Κάτω ὑπάρχει ἡ «μεγάλη μάζα» τῶν μελῶν τῆς τάξης ποὺ πρέπει νὰ «διαπαιδαγωγηθεῖ» μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ἔχει τὴν αὐθεντικὰ ὁρισμένη συνείδηση τοῦ ρόλου της καὶ τῶν ἐπιδιώξεών της στὴ συγκεκριμένη πολιτικὴ σκηνή.

Στὸ σχῆμα «τάξη - κόμμα - ἡγεσία» τὸ τελευταῖο στοιχεῖο εἶχε τὴν ἀπόλυτη πρωτοκαθεδρία στὴ διαδικασία διαμόρφωσης τῆς «γραμμῆς» καὶ λήψης τῶν βασικῶν ἀποφάσεων. Ἡ ἔκφραση «κατέβασμα τῆς γραμμῆς» ὑποδήλωνε καθαρὰ καὶ τὴν ἀντίληψη τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας γιὰ τὴ «βάση». Τὴ διαλογικὴ διαδικασία μέσα στὸν κομματικὸ σχηματισμὸ τὴν εἶχε ὑποκαταστήσει ἡ συστηματικὴ προσπάθεια τῶν καθοδηγητικῶν ὀργάνων νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὁμοιομορφία στὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη τῆς «βάσης». Στὸ βαθμὸ ποὺ ἡ βάση εἶχε ἐσωτερικεύσει τὴ θεωρητικὴ δικαιολόγηση τοῦ πιὸ πάνω σκοποῦ, τὸ «πέρασμα» τῆς γραμμῆς ἦταν μιὰ πολὺ ἁπλὴ ὑπόθεση. Καὶ τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς ἦταν, σχεδὸν πάντα καὶ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ θὰ ἀναφερθοῦν παρακάτω, μιὰ πολὺ ἁπλὴ ὑπόθεση.

Ὁ τύπος διαλόγου ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς σκηνῆς εἶχε τὸ χαρακτήρα τῶν ἀμοιβαῖα ἀποκλειόμενων ἀντιπαραθέσεων. Τὸ κομματικὸ σχῆμα λειτουργοῦσε στὸν πολιτικὸ χῶρο σὰν σιδερένια γροθιά, κινούμενη ἀπὸ χέρια ποὺ πίστευαν ἀπόλυτα πὼς κρατοῦσαν τὴν ἀπόλυτη πολιτικὴ ἀλήθεια. Ἡ διαλογικὴ διαδικασία δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ ἀμοιβαία κοινοποίηση καὶ ἀντιπαράθεση προ-διαμορφωμένων θέσεων, καὶ ὅλα, χωρὶς διάκριση, τὰ «γεγονότα» ἔπρεπε νὰ ὁδηγοῦν ὑποχρεωτικὰ στὴν ἐπιβεβαίωσή τους. Ἡ «ζωὴ» ἦταν τὸ κριτήριο τῆς πολιτικῆς ἀλήθειας ποὺ πρόβαλε τὸ κομματικὸ σχῆμα, ἀλλὰ ἡ συγκεκριμένη κάθε φορὰ ἀντίληψη τῆς «ζωῆς» ἦταν καὶ πάλι καρπὸς τῶν πνευματικῶν συλλήψεων τῆς ἡγετικῆς ὁμάδας. Ἔτσι, ἡ «ζωὴ» διατύπωνε, σχεδὸν πάντα, τὴν τελικὴ γνωμοδότησή της «χρόνια μετὰ τὴ μάχη». (Τὸ γεγονὸς αὐτό, ὅμως, δὲν ἐμπόδισε ποτὲ τὴν ἡγετικὴ ὁμάδα νὰ κρίνει τὰ μέλη καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κομματικοῦ σχήματος μὲ βάση τὸ βαθμὸ καὶ τὸν τρόπο ἀποδοχῆς τῆς, ἀνεξάρτητα καὶ πάνω ἀπ' αὐτούς, διαμορφωμένης γραμμῆς).

ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΟΜΟΙΩΣΗ

5. Τὸ δεύτερο ὑποκείμενο ἔχει τὴ μορφὴ τοῦ «ἀτομικοῦ προσώπου» καὶ ἐκφράζεται στὸ μέλος τοῦ κομματικοῦ σχήματος τῆς «παραδοσιακῆς» ἀριστερᾶς στὴ σχέση του· 1) μὲ τὴν καθοδηγητικὴ ὁμάδα καὶ 2) μὲ τὸν ἐξωκομματικὸ χῶρο. Στὸ ἐπίπεδο τοῦ «ἀτομικοῦ προσώπου» διαπιστώνεται, σὲ μικρογραφία, ἡ μορφὴ καὶ ἡ λειτουργία τοῦ «συλλογικοῦ προσώπου» τουλάχιστον σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ στὴ σχέση μὲ τὸ θέμα «διαλογῆς».

Τὸ μέλος τοῦ κομματικοῦ σχήματος ἦταν πλασμένο σχεδὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ καθοδηγητικοῦ μηχανισμοῦ, ποὺ ἀσκοῦσε τὸν κυριαρχικὸ ἔλεγχο σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ἀποξενωμένο ἀπὸ τὴν προσωπικὴ πνευματική του ἐλευθερία, δηλαδὴ κρίνοντας καὶ πράττοντας σύμφωνα μὲ αὐστηρὰ καθορισμένες ἰδεολογικο-πολιτικὲς «σταθερὲς» ποὺ τοῦ εἶχαν μεθοδικὰ ἐσωτερικεύσει, λειτουργοῦσε σὰν μηχανὴ πρὸς μιὰ προ-καθορισμένη κατεύθυνση. Καὶ ὅταν ἀκόμα συνειδητοποιοῦσε τὸ γεγονὸς αὐτό, ἔβρισκε εὔκολα καταφυγὴ στὴν παραδοχὴ ὅτι ἡ σκέψη καὶ ἡ πράξη του ἔπρεπε νὰ εἶναι ὑποταγμένες σὲ μιὰ ὑπέρτατη ἀλήθεια — ὑποταγὴ ποὺ δικαιολογοῦνταν, πάλι θεωρητικά, σὰν ἡ «ἀληθινὴ» ἐλευθερία.

Ἀφοῦ τὸ κομματικὸ σχῆμα θεωροῦνταν σὰν ἡ συλλογικὴ καὶ ἡ μόνη ἀληθινὴ συνείδηση τῆς τάξης, τὸ βασικὸ καθῆκον τοῦ μέλους ἦταν νὰ εἰσαγάγει τὴ συνείδηση αὐτὴ στὴν τάξη, καὶ νὰ τὴν προφυλάξει ἀπὸ τὶς ἀρνήσεις καὶ ἐπιθέσεις τῶν, ἐξ ὁρισμοῦ, ἀντιπάλων της. Καί, ἀφοῦ κομματικὸ σχῆμα ἦταν ἕνα ἱστορικὰ «προορισμένο» σχῆμα, τὸ μέλος αὐτοτοποθετοῦνταν στὴ θέση τοῦ ἐντολοδόχου τῆς ἱστορίας, στὴ θέση τοῦ κατόχου τῆς ἀδιαμφισβήτητης, ἐξ ὁρισμοῦ, πολιτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς ἀλήθειας. Καὶ γιὰ νὰ λειτουργήσει τὸ «προορισμένο» κομματικὸ σχῆμα σὰν ἐργαλεῖο τῆς ἐπανάστασης, ἔπρεπε καὶ τὸ μέλος νὰ δεχτεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀνάλογο ρόλο.

Τόσο στὴ σχέση του μὲ τὴν καθοδηγητικὴ ὁμάδα ὅσο καὶ σ' ἐκείνη μὲ τὸν ἐξωκομματικὸ χῶρο, ὁ ρόλος τοῦ μέλους ἦταν ρόλος ἐντολοδόχου. Εἶχε ἐσωτερικεύσει, μὲ τὴ θέλησή του ἢ ὄχι, ἕνα «ὁπλοστάσιο», ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀντλοῦσε τὴν κάθε στιγμὴ ἕτοιμες θέσεις καὶ ἕτοιμα ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ ἀντικρούσει κάθε διαφορετική, καὶ ὄχι πάντα ἀντίθετη, θέση ἢ ἐπιχείρημα. Ἀπὸ τὸ ἴδιο «ὁπλοστάσιο» ἀντλοῦσε καὶ πάλι θέσεις καὶ ἐπιχειρήματα, γιὰ νὰ πειστεῖ στὶς ἀποφάσεις τῆς καθοδηγητικῆς του ὁμάδας.

Τὸ ἐσωτερικευμένο «ὁπλοστάσιο» δὲν ἀποτελοῦνταν μόνο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὴ ρητὰ διατυπωμένη «γραμμή». Περιεῖχε καὶ ἕνα μέρος, μεγάλο ἢ μικρό, τῆς συμπερασματολογίας (καὶ σπάνια, στοιχεῖα τῆς μεθόδου ἀνάλυσης) κειμένων ποὺ θεωροῦνταν ἄρτια καὶ ἀλάνθαστα, γιατὶ ἔτσι ἡ ἡγετικὴ ὁμάδα τοῦ κομματικοῦ σχήματος γινόταν καὶ ὁ κληροδόχος ἑνὸς ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ παρελθόντος. Ἡ ἀναφορὰ στὴ συμπερασματολογία τῶν μαρξιστικῶν καί, ἰδιαίτερα, τῶν λενινιστικῶν κειμένων προσέδινε αὐτόματα στὶς θέσεις καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἐσωτερικευμένου «ὁπλοστάσιου» ἕνα ἀπόλυτο κύρος καί, ταυτόχρονα, ὑποβίβαζε ὅλες τὶς ὑπόλοιπες, ἀτομικὲς ἢ συλλογικές, θέσεις στὸ ἐπίπεδο τῶν ἀπόψεων τῆς «ἀντίδρασης», ἢ ἐκείνων τῶν ποικιλώνυμων «αἱρετικῶν τάσεων».

ΜΕ ΤΗ ΦΩΝΗ ΤΟΥ - ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ

Ἔτσι, ὁ τύπος διαλόγου ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴ σχέση τοῦ μέλους μὲ τὴν καθοδηγητική του ὁμάδα καὶ σ' ἐκείνη μὲ τὸν ἐξωκομματικὸ χῶρο, ἐμφάνιζε τὰ γνωρίσματα μιᾶς ἀπρόσωπης τυπικῆς συνάντησης : τὸ μέλος συμμετεῖχε στὴ διαλογικὴ διαδικασία οὐσιαστικὰ μόνο μὲ τὴ φωνή του, ἐνῶ ἡ οὐσία αὐτῶν ποὺ ἐξέφραζε ἦταν ἡ σκέψη καὶ οἱ θέσεις «τρίτων», ποὺ στὴ διαμόρφωση καὶ τελική τους ἐπεξεργασία εἶχε ἐλάχιστα ἢ καθόλου συμβάλει. Εἶχε μόνο «συναντηθῆ» μὲ αὐτὰ σὲ μιὰ ὁρισμένη στιγμὴ τῆς ζωῆς του καί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀλήθειας ποὺ περιεῖχαν, ἐπρόκειτο γιὰ στοιχεῖα σκέψης καὶ ἐπιχειρηματολογίας, ποὺ ἐπιβίωναν μέσα στὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο

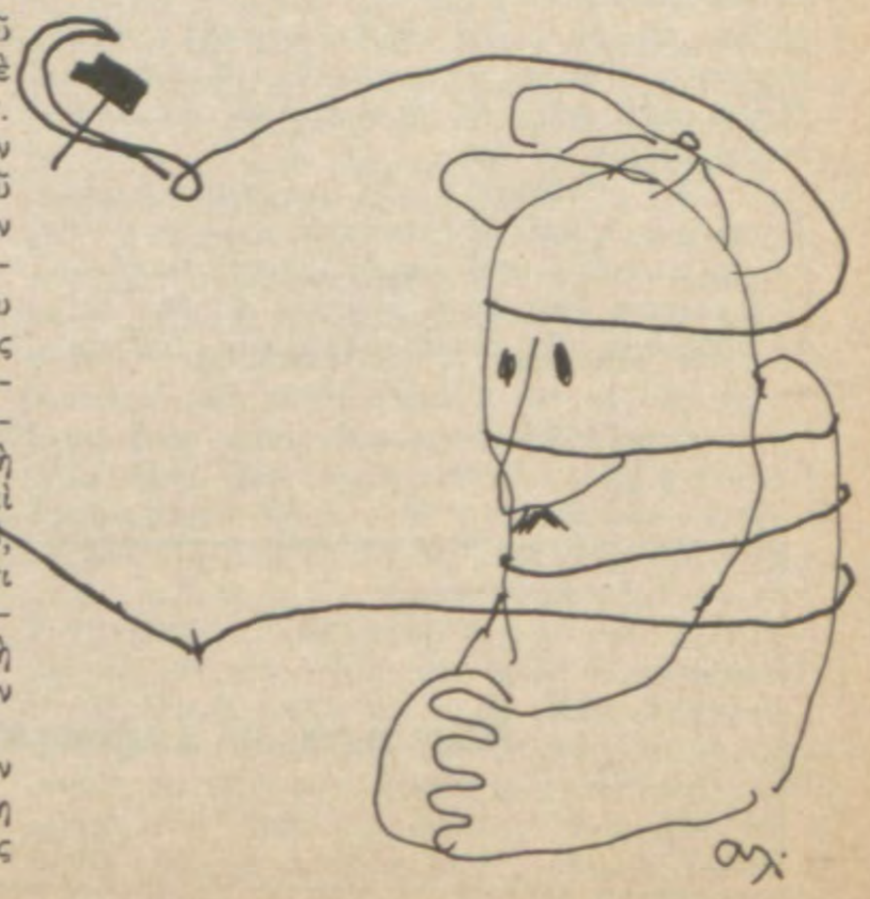

πέρα ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε πρόθεση, συμμετοχὴ ἢ θέλησή του. Ὁ διάλογος γινόταν στὸ μυαλὸ τοῦ μέλους ἕνα μέσο, ποὺ μὲ τὴ χρήση του θὰ πετύχαινε τὴν ἀναπαραγωγὴ παρόμοιων «συναντήσεων»—στὴν καλύτερη περίπτωση παίρνοντας ὑπ' ὄψη τὰ «προβλήματα» καὶ τὶς «συνθῆκες ζωῆς» τοῦ ἄλλου. Ἡ τεχνικὴ αὐτὴ διαδικασία «ἀναπαραγωγῆς συναντήσεων» ἀνάμεσα σὲ μιὰ «ἕτοιμη» σκέψη ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ σὲ κάποια «συνείδηση» ποὺ θεωροῦνται οὐσιαστικὰ tabula rasa, χαρακτήριζε τὴ σχέση τοῦ μέλους μὲ τὴν καθοδηγητικὴ ὁμάδα μὲ τὰ μέλη τῶν κατωτέρων κομματικῶν κλιμακίων καὶ μὲ τὰ ἄτομα τοῦ ἐξωκομματικοῦ χώρου.

Σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἡ ἀντίληψη ποὺ διαπότιζε καὶ ἐξέφραζε τὸ χαρακτήρα καὶ τὸ ρόλο τοῦ «μαρξιστικο - λενινιστικοῦ κόμματος νέου τύπου» : τῆς ἀντιλήψεως ὅτι ὁ κοινωνικο-οικονομικὸς μετασχηματισμὸς πετυχαίνεται μὲ τὴν ἀποδοχὴ καὶ προώθηση πρὸς ὅλες τὶς δυνατὲς κατευθύνσεις μιᾶς προ-επεξεργασμένης εἰκόνας γιὰ τὸ σήμερα, μὲ τὴν ἀποδοχὴ καὶ προώθηση ἑνὸς προκαθορισμένου κοινωνικο-οικονομικοῦ προτύπου. Ἔτσι, ὁ διάλογος δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο, παρὰ μέσο κατασκευῆς σκέψεων καὶ πολιτικῶν στάσεων, ποὺ, μὲ τὴ σειρά τους, θὰ ἀναπαρήγαγαν τὸν ἑαυτό τους σὲ ὅλο καὶ εὐρύτερους χώρους, μὲ προδιαγραμμένο ἀποτέλεσμα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ γίνεται γεγονὸς τὸ «πέρασμα» στὴν ἐξουσία, τὴν ἀναπαραγωγὴ καὶ θεσμοθέτηση τῶν διαδικασιῶν ἐκείνων ποὺ κράτησαν προηγούμενα τὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη τῆς «βάσης» στὰ πλαίσια μιᾶς καθορισμένης ἀπὸ τὰ πάνω ἀνελαστικῆς μορφῆς.

6. Πέρα ἀπὸ τὰ ὀργανωτικὰ πλαίσια ποὺ λειτουργοῦσε ἡ ἡγετικὴ ὁμάδα τοῦ κομματικοῦ σχήματος, δὲν ὑπῆρχαν, γι' αὐτήν, ἀτομικὲς καὶ συλλογικὲς ὀντότητες μὲ ἰδιαίτερη κάθε φορὰ φυσιογνωμία, μὲ ἰδιαίτερους τρόπους συνειδητοποίησης καὶ ἀντιμετώπισης τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν προβλημάτων. Ὑπῆρχε μιὰ εὔπλαστη ὕλη, ποὺ ἔπρεπε νὰ σχηματοποιηθεῖ μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται, σύμφωνα μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πρὶν καθορισμένο πρότυπο, ἡ ἀπόλυτη ὁμοιομορφία στὴν πολιτικὴ σκέψη καὶ πράξη. Ἔτσι, στὸ ὄνομα τῆς «πολιτικῆς ἀποτελεσματικότητας» (γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὴ χρήση τῆς μακιαβελικῆς ὁρολογίας) θυσιαζόταν, ἀπὸ τὸ ξεκίνημα κιόλας, ἡ ἀξία ποὺ δικαίωνε, καὶ δικαιώνει ἀκόμα, τὴν πολιτικὴ παρουσία τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος : καὶ ἡ ἀξία αὐτὴ ἐκφράζεται στὴ συνεχῆ καλλιέργεια τῶν συνθηκῶν ἐκείνων, ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν ἀπελευθέρωση τῆς δημιουργικότητας τοῦ ἀνθρώπου· τὴ διαμόρφωση θεσμῶν καὶ πλαισίων ὅπου, μέσω μιᾶς πραγματικῆς διαλογικῆς διαδικασίας καὶ οὐσιαστικῆς «κοινωνίας», θὰ ἐπιτυγχάνεται, ἢ μᾶλλον θὰ κατακτιέται τὴν κάθε στιγμή, ἡ χειραφέτηση τῆς ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς προσωπικότητας ἀπὸ τὶς δεσμευτικὲς ἐπιρροὲς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν δυνάμεων ἑτεροκαθορισμοῦ τους.

7. Ἡ προϋπαρξη τῆς «γραμμῆς» σὰν ἀναγκαίου κακοῦ δὲν συνιστᾶ καὶ τὴν ἀνέκκλητη καταδίκη τοῦ δημοκρατικοῦ διαλόγου. Ἀνέκκλητη καταδίκη συνιστᾶ ἡ de facto θεσμοθέτηση τῆς προ-διαμόρφωσης, τοῦ προ-

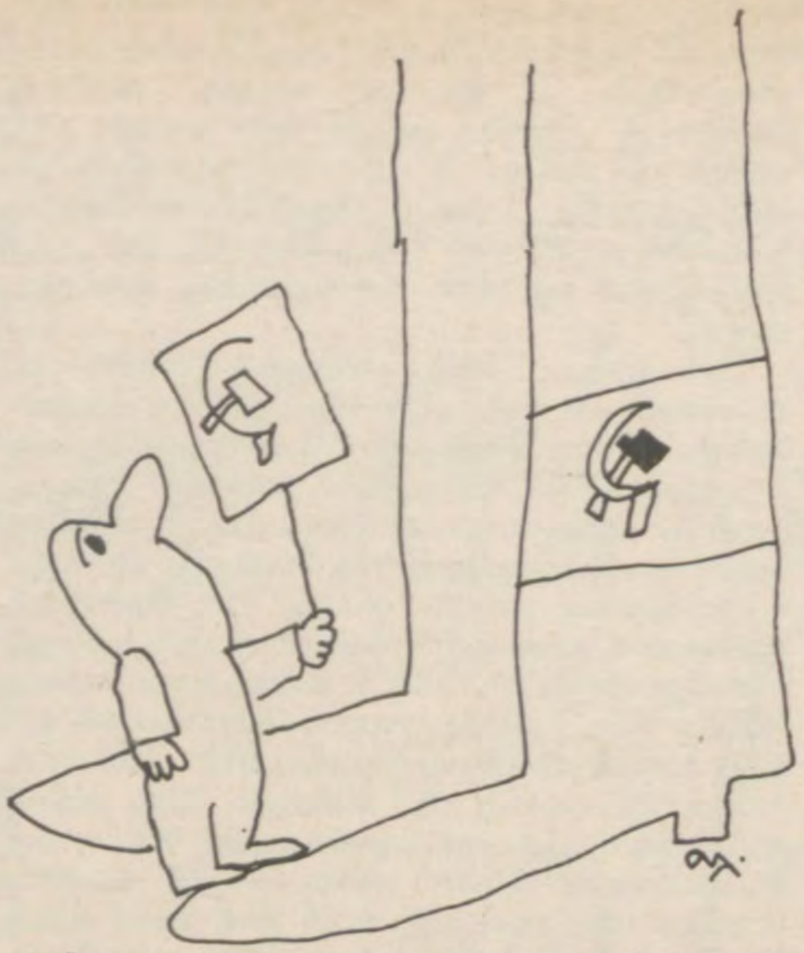

καθορισμοῦ τῆς πολιτικο-θεωρητικῆς κατεύθυνσης. Προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐλαχιστοποίηση αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου κακοῦ θὰ ἦταν, ἴσως, ἡ ὕπαρξη θεσμῶν ποὺ θὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλεύθερη διακίνηση καὶ ἀπόκτηση ὅλων τῶν κάθε φορὰ διαθέσιμων πληροφοριῶν, τὰ ἰσότιμα δικαιώματα τῶν μειοψηφιῶν, τὴν ὕπαρξη ὀργάνων-δεκτῶν τῶν ποικίλων πολιτικῶν καὶ θεωρητικῶν προβλημάτων μέσα ἀπὸ μιὰ ἀντίληψη ποὺ θὰ ἐκφράζει τὴν πλήρη ἀντιστροφὴ τῆς σχέσης τοῦ πολιτικοῦ σχήματος μὲ τὴν κοινωνικο-πολιτική του «βάση». Ἀντίληψη ποὺ θὰ ἀναγνωρίζει τὴν οὐσιαστικὴ προτεραιότητα στὸν αὐτόνομο προβληματισμὸ τῆς κοινωνικο-πολιτικῆς βάσης, στὴν ὅλη διαδικασία διαμόρφωσης τῆς συλλογικῆς πολιτικῆς βούλησης. Πιστεύω, ὅτι στὸ πλαίσιο τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν δὲν θὰ ὑπάρχει χῶρος γιὰ τὴν ἐπιβίωση δομῶν καὶ τρόπων λειτουργίας τέτοιων, ὅπως ἀπεικονίζονται στὸ γνωστὸ «μαρξιστικο-λενινιστικὸ κόμμα νέου τύπου»

ΠΟΛΥΣΗΜΑΝΤΗ ΓΛΩΣΣΑ-ΜΟΝΟΣΗΜΑΝΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

8. Πρόβλημα οὐσιαστικὸ στὴν ἀπρόσκοπτη ἐξέλιξη τῆς διαλογικῆς διαδικασίας ὑπῆρξε πάντα ἡ συντήρηση μιᾶς πολυσήμαντης πολιτικῆς γλώσσας, ποὺ ἡ ἡγετικὴ ὁμάδα εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ τῆς δίνει κάθε φορὰ μονοσήμαντο περιεχόμενο, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες δικαιολόγησης τῶν διαφόρων θέσεων καὶ ἀποφάσεών της. Πλῆθος τυποποιημένων φράσεων καὶ συλλογισμῶν χρησιμοποιοῦνταν, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὰ πιὸ ἀντιφατικὰ πράγματα. Ἀκόμα καὶ ἡ ἄποψη ἢ σκέψη ποὺ ἀμφισβητοῦσε ἢ ἀρνιόταν τὴν καθιερωμένη πολιτικὴ ἀντίληψη ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ «ἐκφραστεῖ», δηλαδὴ νὰ ἀλλοιωθεῖ ἢ διαστρεβλωθεῖ, μέσα ἀπ' αὐτὴν τὴν τυποποιημένη ἐπίσημη γλῶσσα.

Ἐπιπρόσθετα, μὲ τὴν ἐπικράτηση διαφόρων συλλογιστικῶν σχημάτων ἀπολύτου κύρους, τὸ φαινόμενο τῆς εὔκολης καὶ γεμάτης αὐτοπεποίθηση συναγωγῆς βασικῶν ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν ἦταν σχεδὸν καθολικό : τὰ μέλη ποὺ εἶχαν «ἀφομοιώσει σωστὰ» αὐτὰ τὰ συλλογικὰ σχήματα πίστευαν, πὼς ἦταν σὲ θέση νὰ ἐπεξεργαστοῦν ἀπαντήσεις γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν θετικῶν γνώσεων ποὺ διέθεταν. Ἡ χρήση τῶν τυποποιημένων συλλογιστικῶν σχημάτων (συνήθως κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς «διαλεκτικῆς λογικῆς») καὶ μιᾶς προτυποποιημένης συμπερασματολογίας ἀναιροῦσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας τὸ χαρακτήρα τῆς διαλογικῆς διαδικασίας, ἀντιστρέφοντας τὴ σχέση μεταξὺ πραγματικότητας καὶ συνείδησης : ἡ ἀλήθεια ἦταν a priori δοσμένη καὶ διαθέσιμη στὴ συνείδηση.

9. Τελειώνοντας τὶς σημειώσεις αὐτὲς θὰ πρέπει νὰ γίνει μιὰ πρώτη ἀναφορὰ σὲ μερικοὺς βασικοὺς ἀντικειμενικοὺς λόγους, ποὺ συνετέλεσαν σ' αὐτὸ τὸν τύπο ἐξέλιξης τῆς λειτουργίας καὶ τῆς διαδικασίας λήψης καὶ ἐφαρμογῆς τῶν ἀποφάσεων τοῦ πολιτικοῦ σχήματος τῆς «παραδοσιακῆς» ἀριστερᾶς.

Βασικότεροι ἴσως εἶναι : α) Ἡ ἀνάπτυξη δραστηριότητας σὲ συνθῆκες συνεχοῦς παρανομίας. β) Ἡ ἐξάρτηση, ποὺ ἔφτανε καὶ μέχρι τὴν ὑποταγή, τοῦ πολιτικοῦ σχήματος τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ ξένα «ἐξωελληνικὰ» κέντρα λήψης πολιτικῶν ἀποφάσεων. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ προσδιόριζε καὶ τὴν πηγὴ προέλευσης καὶ διαμόρφωσης τῶν βασικῶν στοιχείων, ποὺ συνέθεταν τὴν ἀντίληψη τῶν μελῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ σχήματος γιὰ τὸν τρόπο ὀργάνωσης καὶ λειτουργίας του, γιὰ τὸ ρόλο του καὶ γιὰ τὸ πρότυπο κοινωνίας ποὺ ἐπιδιώκει. Παράλληλα, ὅμως, καὶ πέρα ἀπὸ τὸ ἀρνητικὸ γεγονὸς τῆς εἰσαγωγῆς (καὶ ὄχι αὐτόνομης διαμόρφωσης) τῶν στοιχείων αὐτῶν ἀπὸ τὸν ἐξωελληνικὸ χῶρο, πρέπει νὰ σημειωθεῖ καὶ ἕνα «θετικὸ» ἀποτέλεσμα, ποὺ ἐμφάνιζε τὸ καθεστὼς τῆς ἐξάρτησης : τὸ ἑλληνικὸ πολιτικὸ σχῆμα καὶ τὰ μέλη του εἶχαν τὴ βεβαιότητα καὶ τὴν πίστη ὅτι ἐντάσσονται σ' ἕνα παγκόσμιο πολιτικὸ ρεῦμα, ὅπου στὸ κέντρο του ὑπάρχει μιὰ δύναμη ποὺ χτίζει ἀπὸ τώρα αὐτὸ ποὺ ὁραματίζονται γιὰ τὸ αὔριο. γ) Ἡ κατάσταση στὸ χῶρο τῆς ἑλληνικῆς ἐργατικῆς τάξης. Στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα, ἡ ἐργατικὴ τάξη ὑπῆρχε, μέχρι πολὺ πρόσφατα, σὲ ἀρκετὰ περιορισμένη ἔκταση καὶ ἀδιαμόρφωτη κατάσταση, ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη τὸν αὐστηρὰ μαρξιστικὸ προσδιορισμὸ τῆς «τάξης».

Ἔτσι, τὸ πολιτικὸ σχῆμα τῆς «παραδοσιακῆς» ἀριστερᾶς ὑποχρεώθηκε νὰ ἀπευθύνεται σὲ ἰδιόρρυθμους ἐργατικοὺς σχηματισμούς, ποὺ ὁ κοινωνικο-οικονομικός τους ρόλος ἦταν, ἀπὸ ἄποψη γενικότερης οἰκονομικῆς προοπτικῆς, οὐσιαστικὰ «προσωρινός», καὶ ὅπου ἡ αὐτόνομη διαμόρφωση καθορισμένης ταξικῆς συνείδησης ἦταν οὐσιαστικὰ ἀδύνατη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ σχηματισμοὶ αὐτοὶ προσφέρονταν κάθε φορὰ στὴ διαδικασία εἰσαγωγῆς ἕτοιμης ταξικῆς συνείδησης καὶ «ἰδεολογίας». Καὶ ἡ θεωρητικὴ θεμελίωση τῆς «ἀνάγκης γιὰ εἰσαγωγὴ συνείδησης» ἀναιροῦσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κάθε δυνατότητα γιὰ ἀναζήτηση μιᾶς οὐσιαστικὰ ἀνθρώπινης ἀντίληψης, ποὺ θὰ δέσποζε στὸ σχῆμα «τάξη-κόμμα-ἡγεσία» καὶ ποὺ ἡ ἔμπρακτη ὕπαρξή της θὰ δημιουργοῦσε τὸ κατάλληλο πλαίσιο γιὰ τὴν παρουσία καὶ λειτουργία μιᾶς πραγματικὰ ἀληθινῆς μορφῆς διαλόγου.

Ν. Γιανναδάκης

ΤΕΤΡΑΔΙΟ

Μηνιαία ἐφημερίδα πνευματικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ προβληματισμοῦ

anti

Ἐλεύθερη κριτικὴ καὶ διάλογος.

Μὲ μεγάλη χαρὰ τὸ ΑΝΤΙ πῆρε καὶ δημοσιεύει τὴν κριτικὴ —ἐπικριτικὴ ἴσως— ἐπιστολὴ τοῦ παλαίμαχου ἀγωνιστῆ τῆς Ἀριστερᾶς καὶ διακεκριμένου δημοσιογράφου Βάσου Γεωργίου. Τὸ ΑΝΤΙ θέλοντας νὰ καθορίσει τὴ θέση του, ποὺ εἶναι κατ' ἀρχὴ ἀδέσμευτη καὶ ἀντικειμενική, δημοσιεύει μαζὶ μιὰ ἀπάντηση τοῦ διευθυντῆ σύνταξής του Ἀστέρη Στάγκου καὶ τὴν ἀπάντηση τοῦ ἴδιου τοῦ περιοδικοῦ, ἀνοίγοντας ἔτσι τὶς στῆλες του στὴν κριτικὴ καὶ τὴν αὐτοκριτική.

Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, σκέφτηκα νὰ σᾶς γράψω τοῦτο τὸ γράμμα, γιατὶ νιώθω ὑποχρέωση νὰ σᾶς πῶ τὶς σκέψεις καὶ παρατηρήσεις μου, στὶς δύσκολες στιγμὲς ποὺ ζοῦμε, γενικὰ γιὰ τὸ πῶς βλέπω τὸ περιοδικό σας. Κι αὐτὸ γιὰ δυὸ λόγους: 1. Γιατὶ ἀνοίγετε τὶς στῆλες σας σ' ὅλες τὶς πολιτικὲς τάσεις καὶ ρεύματα, θέλοντας νὰ γίνετε ἕνα ζωντανὸ περιοδικὸ πολιτικοῦ προβληματισμοῦ, ἐνημέρωσης καὶ διαλόγου - καὶ θὰ πρόσθετα, ἀγώνα γιὰ μιὰ πραγματικὰ δημοκρατικὴ ἀλλαγή. 2. Γιατὶ καὶ στὶς πρῶτες σελίδες σας παρουσιάζονται μὲ ἄρθρα, καὶ θέσεις - κλειδιὰ κρατᾶνε στὴ σύνταξη συνάδελφοι ποὺ παλιὰ ἀγωνιστήκαμε μαζὶ στὸ ἴδιο ἰδεολογικὸ καὶ πολιτικὸ χαράκωμα. Ἂν ἀργότερα χώρισαν οἱ δρόμοι μας, αὐτὸς δὲν εἶναι λόγος νὰ μὴ νιώθουμε ἐκτίμηση καὶ φιλία, πολὺ περισσότερο ποὺ μᾶς συνδέουν ὄχι μόνο οἱ παλιὲς ἀναμνήσεις, παρὰ τὸ ἀγωνιστικὸ παρόν, τουλάχιστον πῶς νὰ στεριώσουν στὸν τόπο οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοί, πῶς θὰ γίνει ἡ πολυπόθητη δημοκρατικὴ ἀνάπλαση.

Ἂς ἀρχίσω ἀπὸ τὸν τίτλο. Γιατί ἐπιμένετε ἀκόμα στὸ ΑΝΤΙ; Ἐπειδὴ ἔχει κάποια προϊστορία, ἕνα ἀγωνιστικὸ παρελθόν; Μὰ τότε ὁ τίτλος μποροῦσε νὰ ἐκφράσει κάτι σοβαρὸ καὶ σημαντικό, γιατὶ σήμαινε κάτι ἐνάντιο στὴ δικτατορία. Τώρα θὰ μείνετε πάλι μόνο «Ἀντί», δηλαδὴ κριτικὴ καὶ ἄρνηση, δίχως θέση; Δὲν πρέπει νὰ προβάλλετε δικές σας θέσεις; Καὶ φυσικὰ ὄχι μιὰ μορφὴ μονόλογου, παρὰ διάλογο, ἀντίλογο καὶ πολύλογο;

τους, νὰ ζητοῦμε τὴν ὁλοκλήρωσή τους καὶ νὰ ἐξηγοῦμε πῶς καὶ γιατί ὁ κ. Καραμανλὴς καὶ ἡ «νέα» δημοκρατία του δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τὸ ριζικὸ ἐκδημοκρατισμὸ ποὺ ἀπαιτεῖ ὁ λαός. Ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ τάξη ποὺ ἐξυπηρετεῖ, ἀπὸ τὴν πολιτικὴ παράταξη ποὺ τὸν ἔχει ἀναδείξει εἶναι αὐτοπεριορισμένος κι ἀντιφατικός, διστακτικὸς καὶ συντηρητικός, δὲν εἶναι συνεπὴς δημοκρατικὴ δύναμη, δὲν εἶναι συνεπὴς ἀντιδικτατορικός. Ὡστόσο θὰ ἦταν λάθος νὰ τὸν βαφτίσουμε δικτατορικὸ καὶ νὰ ποῦμε πῶς εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν Παπαδόπουλο ἢ τὸ Γαρουφαλιά.

Τὸ ἴδιο ἀπόλυτο, ἄκαμπτο πνεῦμα βλέπει κανεὶς καὶ στὴν κριτικὴ πρὸς τὶς «νέες πολιτικὲς δυνάμεις», μιὰ κριτικὴ ποὺ περνάει τὰ ὅρια τῆς αὐστηρότητας καὶ φτάνει στὸ σύνορο τῆς ἐξόντωσης. Γράφετε: «Ἡ παράγικῆς πελατείας. Τὸ ΠΑΣΟΚ δημιουργεῖ ἴσως πλαίσια γιὰ τὴν ὀργάνωση ἑνὸς δημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἀριστερᾶς...»). Αὐτὸ εἶναι. Πρὸς ὅλους κάνετε κριτική, ἀπὸ τὴ Δεξιὰ ὡς τὴν Ἀριστερά, περνώντας, φυσικά, κι ἀπὸ τὴν ΕΚ, καὶ μονάχα ἕναν δὲν χτυποῦν τὰ βόλια σας, τὸ ΠΑΣΟΚ. Ἐπειδὴ τὸ θεωρεῖτε, ἴσως, τὸ πιὸ δημοκρατικὸ κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς, ὅπως γράφετε πιὸ πάνω ἢ ἐπειδὴ τὰ κύρια στελέχη τοῦ περιοδικοῦ σας εἶναι καὶ κεντρικὰ στελέχη τοῦ ΠΑΣΟΚ; Νομίζω πὼς αὐτὸ δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ κάνετε, μιὰ καὶ τὸ περιοδικό σας δὲν παρουσιάζεται πουθενὰ σὰν πολιτικὸ ὄργανο τοῦ ΠΑΣΟΚ, κι ἀντίθετα προβάλλει καὶ φιλοξενεῖ ἀπόψεις ὅλων τῶν δημοκρατικῶν τάσεων, ἀπὸ τοὺς ριζοσπαστικοὺς δημοκράτες ὡς τοὺς συνεπεῖς μαρξιστὲς-λενινιστές.

Δὲν θέλω νὰ μπῶ τώρα σὲ κριτικὴ ἀνά-

Β. Γεωργίου: Κριτικὴ καὶ ἄρνηση, δίχως θέση.

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἄρνησης, τῆς ἀπόλυτης ἄρνησης θὰ πρόσθετα, βλέπω νὰ τὸ ἐκφράζετε καὶ στὴν ἀρθρογραφία σας. Ἂς μιλήσω γιὰ τὸ ἄρθρο: «Μὲ ἀνοιχτὰ χαρτιά, ἡ δεξιὰ προχώρησε οἱ «ἀντιστασιακοὶ» ὑπουργοὶ τί θὰ κάνουν;» Σ' αὐτὸ λίγο-πολὺ ταυτίζετε τὸν Καραμανλὴ καὶ τὴν παράταξή του μὲ τὴ Χούντα. Γράφετε: «Σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς» τῆς Δεξιᾶς δὲν ἦταν ἡ Χούντα καὶ ὁλόκληρο τὸ νεοφασιστικό της ἐκτόπλασμα; Καὶ βέβαια, ὅσες «οἰκογενειακὲς» διαφορὲς κι ἂν μεσολάβησαν, τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται. Προέχει πάντα ἡ ἐθνικὴ ἢ μᾶλλον ἡ «ἐθνικόφρων ἑνότης».

Νομίζω πὼς σ' αὐτὴ τὴν ἐκτίμηση καὶ διατύπωση ὑπάρχει μιὰ ὑπεραπλούστευση τῆς πραγματικότητας. Γιατὶ ἀνάμεσα στὸν Καραμανλὴ καὶ τὸν Παπαδόπουλο (ἢ τὸν Ἰωαννίδη καὶ Λαδὰ ἢ ἀκόμα τὸ Γαρουφαλιὰ) ὑπάρχει μιὰ οὐσιαστικὴ διαφορά. Πὼς ὁ πρῶτος δὲν εἶναι φασίστας, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἦταν καὶ εἶναι. Ὁ κ. Καραμανλὴς πασκίζει κι αὐτὸς νὰ διατηρήσει καὶ νὰ διαιωνίσει τὸ καθεστὼς τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας, μὰ μὲ κοινοβουλευτικὰ μέσα, ἔστω καὶ μὲ ἐνισχυμένη συγκεντρωτικὴ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, καὶ εἶναι λάθος, νομίζω, νὰ τὸν ἐξομοιώνουμε ἢ νὰ τὸν ταυτίζουμε μὲ τοὺς νεοφασίστες παλαιοδικτατορικοὺς (Παπαδόπουλο κ.λ.π.) καὶ νεοδικτατορικοὺς (Γαρουφαλιά, Γενηματὰ κ.λ.π.). Ἡ δεξιὰ δὲν εἶναι ὁμοιογενής. Εἶναι κοινοβουλευτική, στὸ μεγαλύτερο κομμάτι της, φασιστικὴ στὸ ἄλλο.

Τὸ ἴδιο εἶναι λάθος νὰ ἀρνιούμαστε τὰ ὁρισμένα, δειλὰ κι ἀνεπαρκῆ δημοκρατικὰ μέτρα ποὺ πῆρε ὁ κ. Καραμανλής, ἐνῶ τὸ σωστὸ εἶναι νὰ τονίζουμε τὴν ἀνεπάρκειά δοσή τους στὴ Δεξιὰ ἔγινε μὲ ἢ χωρὶς ὅρους;» Γιατί εἴσαστε τόσο ἀμείλιχτοι; Γιατί βάζετε εἰσαγωγικὰ στὸ ἐπίθετο «ἀντιστασιακοὶ» (ὑπουργοί); Δὲν τοὺς θεωρεῖτε ἀντιστασιακούς; Δὲν ἀντιστάθηκαν στὴ δικτατορία οἱ κ.κ. Μαγκάκης, Μυλωνάς, Τσάτσος, Πεπονής, Πεσματζόγλου; Βέβαια ἔκαναν συμβιβασμοὺς κι ὑποχωρήσεις δίχως ἀρχές, καὶ σωστὸ εἶναι νὰ ἐπικριθοῦν γι' αὐτό, μὰ ὄχι νομίζω μὲ τὸν τρόπο ποὺ γίνεται ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ σας, γιατὶ πρέπει νὰ τοὺς ὑπολογίζουμε ἀνάμεσα στὶς δημοκρατικὲς δυνάμεις.

Κι ἔπειτα, γιατί δὲν δείχνουμε τὴν ἴδια αὐστηρότητα κι ἀπέναντι στὶς δυνάμεις τῆς ἄλλοτε «Δημοκρατικῆς Ἅμυνας»; Ἂν οἱ «νέες πολιτικὲς δυνάμεις» συγχωνεύτηκαν μὲ τὴν Ε.Κ., μήπως κι ἡ ἄλλοτε «Δημοκρατικὴ Ἅμυνα» δὲν συγχωνεύτηκε στὸ ΠΑΣΟΚ; Μήπως κι ἡ δεύτερη τούτη συγχώνευση δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, ἢ μᾶλλον περισσότερο ἀκόμα λυπηρὴ μὲ τὴν πρώτη; Γιατί ἡ «Δημοκρατικὴ Ἅμυνα» μὲ τὴ δράση της, τὴν ἀνειρήνευτη πάλη της κόντρα στὴ στρατιωτικὴ δικτατορία δὲν εἶχε μονάχα ἀποκτήσει ὄνομα καὶ κύρος, μὰ ἦταν καὶ μιὰ ἀποφασιστικὴ δημοκρατικὴ δύναμη μὲ τὴν καθαρότητα τῶν σκοπῶν της καὶ τὴ μαχητικὴ ἀφοσίωσή της στὰ δημοκρατικὰ ἰδανικά. Δυστυχῶς δὲν ἄντεξε στὴν αὐτόνομη ὕπαρξη καὶ λειτουργία κι αὐτὸ ἦταν ἀπὸ πρὶν γνωστὸ καὶ σὲ σᾶς καὶ σ' ὅλους μας. Γιατί δὲν ὑποβάλλουμε σὲ ἀνάλογη κριτικὴ μιὰ τέτοια ἀπόφαση; Πρέπει τὴν ἐξήγηση νὰ τὴ βροῦμε σ' αὐτὸ ποὺ ἀναφέρετε στὸ προλογικὸ-κύριο ἄρθρο σας; («Καὶ οἱ «Νέες Πολιτικὲς Δυνάμεις» τείνουν νὰ ὑποταχτοῦν στοὺς κανόνες καὶ τὰ ἔθιμα τῶν κομμάτων ἐκλολυση τοῦ προγράμματος τοῦ ΠΑΣΟΚ. Αὐτὸ θὰ τὸ κάνω σ' ἄλλη εὐκαιρία. Θέλω ὅμως νὰ διατυπώσω μερικὲς γενικὲς παρατηρήσεις ποὺ εἶναι συνάμα κι ἐρωτήσεις πρὸς τὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ σας: 1. Γνωρίζετε ἐσεῖς νὰ ἔδειξε ὁ κ. Ἀνδρέας Παπανδρέου προθυμία συνεργασίας μὲ ἄλλα δημοκρατικὰ κόμματα κι ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας, ναί ἢ ὄχι; Μήπως εἶναι καὶ δική του εὐθύνη πὼς δὲν ὑπῆρχε κανένας συντονισμός, πὼς δὲν ὑπῆρχε κανένα Ἀντιφασιστικὸ ἢ Ἀντιδικτατορικὸ Συμβούλιο τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων καὶ ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων; Κι ἂν ὑπῆρχε, δὲν θὰ ἔπαιζε σημαντικὸ ρόλο στὰ πολιτικὰ πράγματα μετὰ τὸ πέσιμο τῆς χούντας ὥστε νὰ μὴ δίνει προσωπικὲς καὶ παραταξιακὲς λύσεις στὸ πολιτικό μας πρόβλημα ὁ κ. Καραμανλὴς καὶ νὰ μὴ ξεστρατίζουν σὲ ἀνεύθυνους καὶ ἀσυνεπεῖς χειρισμοὺς οἱ ἀντιστασιακοὶ ὑπουργοὶ (δίχως εἰσαγωγικά); 2. Ποιὸ νομίζετε πὼς εἶναι τὸ κύριο, σήμερα, ὁ ἐκδημοκρατισμὸς καὶ ἡ πορεία δημοκρατικῆς ἀναγέννησης ἢ οἱ σοσιαλιστικοὶ πειραματισμοί; 3. Νομίζετε πὼς ἡ δημοκρατικὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἔργο ἑνὸς μόνο δημοκρατικοῦ κόμματος ἢ ὅλων μαζὶ τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων κι ὀργανώσεων, ἔργο μιᾶς πλατιᾶς στὴν ἔκταση καὶ σφιχτῆς στοὺς δεσμοὺς δημοκρατικῆς συμμαχίας τους; Τὸ παράδειγμα τῆς Γαλλίας δὲν πρέπει νὰ μᾶς πείσει γιὰ τὸ σωστὸ δρόμο; Κι ἂν ἐκεῖ εἶναι ἀναγκαῖες οἱ ἑνωμένες προσπάθειες τριῶν κομμάτων, τῶν ριζοσπαστῶν, τῶν σοσιαλιστῶν καὶ τῶν κομμουνιστῶν, θὰ τὰ βγάλουμε πέρα ὁ καθένας χωριστὰ στὴ χώρα μας, ὅπου οἱ δυσκολίες καὶ τὰ ἐμπόδια στὸν δρόμο μας εἶναι περισσό-

τερα καὶ δυνατότερα, τόσο πολὺ μάλιστα ὥστε νὰ φαίνονται ἀξεπέραστα; Καὶ μιὰ καὶ τὰ πράγματα εἶναι ἔτσι, γιατί δὲν καθρεφτίζεται στὶς στῆλες σας αὐτὴ ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων κι ὅλων τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων;

Ἔρχομαι τώρα σ' ἕνα ἄλλο - καὶ τελευταῖο - ζήτημα: τί καὶ πιὸν ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ ἡ ὑπόθεση ἐξωραϊσμοῦ τοῦ ὑπόλογου καὶ ὑπόδουλου Κωνσταντίνου; («Πῶς ναυάγησε ἡ «πιὸ σοβαρὴ προσπάθεια» συσπείρωσης τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ τῆς Νορβηγικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ Δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα ΒΡΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΙΑ. ΔΙΑΦΩΝΗΣΑΝ: ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ - ΜΑΥΡΟΣ. Τὸ δίλημμα ποὺ βάζει ὁ Κωνσταντίνος στοὺς εὐρωπαίους σοσιαλιστὲς ἀπὸ θέση «σοσιαλιστῆ». Σκανδιναβοποιημένη μοναρχία ἢ Καραμανλοποιημένη Προεδρικὴ Δημοκρατία;»). Ἀντέγραψα ὅλο αὐτὸ τὸ μακρυνάρι τῶν τίτλων κι ὑποτίτλων, γιατὶ μὲ γλιτώνει ἀπὸ τὸν ἄχαρο κόπο νὰ σχολιάσω ἕνα ὁλοφάνερο πράγμα. Καὶ σᾶς ρωτάω μονάχα: Μὰ εἶναι σοβαρὰ αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἔχουν θέση σ' ἕνα περιοδικὸ πολιτικῆς ἔρευνας καὶ προβληματισμοῦ; Στὴ Σκανδιναβία βσκόμαστε ἢ στὴν Ἑλλάδα; Κι ἂν μερικοὶ συνάδελφοι ποὺ τοὺς γνωρίζαμε ὀπαδοὺς τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς λαϊκῆς δημοκρατίας ἔγιναν σοσιαλβασιλικοὶ καὶ δημοκρατικοβασιλικοί, πρέπει τὸ περιοδικό σας νὰ φιλοξενεῖ τὶς βασιλικὲς ἀπόψεις τους καὶ μάλιστα μὲ τέτοιο τρόπο;

Ὥστε ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ συνάδελφοι, «μὲ ἀνοιχτὰ χαρτιά», μὰ ἀπ' ὅλους καὶ γιὰ ὅλους.

Θέλω νὰ ἐλπίζω πὼς τὸ γράμμα μου θὰ γίνει ἀφορμὴ γιὰ ἕνα αὐτοκριτικὸ ἀντίκρυσμα καὶ γιὰ καθαρούς, συνεπεῖς δημοκρατικοὺς στόχους στὸ μέλλον. Μὲ φιλία.

Β. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Τὸ ΑΝΤΙ εἶναι ἀποφασισμένο νὰ πολεμήσει γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ὁριστικὰ ἡ Ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ ἄκαμπτο καὶ ἀδιάλλαχτο πνεῦμα.

Ὅταν ὁ φίλος Β. Γεωργίου μᾶς ἔφερε τὸ γράμμα του, φοβόταν ὅτι δὲν θὰ τὸ δημοσιεύαμε. Γιατὶ ἤξερε ὅτι δὲν περιεῖχε παρὰ σκληρὲς ἐπικρίσεις γιὰ τὸ περιοδικό μας - καὶ μάλιστα, ἄκαμπτες, διατυπωμένες μ' ἕνα πολὺ γνωστό του καὶ πολὺ γνωστό μας δογματικὸ ὕφος. Καὶ γιατὶ ἡ ἐμπειρία του - καὶ δυστυχῶς ὄχι μόνον ἡ δική του - δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ καταλάβει - κι ἂς μᾶς συγχωρέσει ποὺ τοῦ τὸ λέμε - πῶς ἕνα περιοδικὸ τῆς Ἀριστερᾶς μπορεῖ νὰ δημοσιεύσει, νὰ δημοσιεύσει μὲ χαρά, ἕνα τόσο δριμὺ κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ ἴδιου του τοῦ ἑαυτοῦ.

Νά γιατὶ δὲν μπορεῖ ὁ ἐπιστολογράφος μας νὰ καταλάβει καὶ τὸν τίτλο τοῦ περιοδικοῦ μας. Ἕναν τίτλο ποὺ σημαίνει κυρίως ὅτι τὸ περιοδικὸ αὐτὸ εἶναι ἀποφασισμένο νὰ πολεμήσει μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ὁριστικὰ καὶ οὐσιαστικὰ ἡ Ἀριστερὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἄκαμπτο καὶ τὸ ἀδιάλλαχτο, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει παρὰ μόνο μιὰν ἄποψη: ἐκείνην ποὺ τὰ δικά της ἐπίσημα κέντρα ἐπιβάλλουν.

Μᾶς κατηγορεῖ ὁ ἐπιστολογράφος μας γιὰ πνεῦμα «ἀπόλυτης ἄρνησης». Καὶ στηρίζει τὴν ἄποψή του αὐτὴ στὰ ὅσα γράφει ἕνας ἀπὸ τοὺς συνεργάτες μας. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχει περιοδικὸ τῆς Ἀριστερᾶς ποὺ ἐπιτρέπει σὲ ἐπώνυμους συνεργάτες του νὰ ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ὅσων γράφουν - εἴτε συμφωνεῖ εἴτε ὄχι μαζί τους τὸ περιοδικό. Καὶ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβει αὐτό, δὲν θυμᾶται ἄλλα ἄρθρα τοῦ περιοδικοῦ ποὺ ὑποστηρίζουν θέσεις πολὺ ἐλαστικότερες ἀπὸ κεῖνες τοῦ συγκεκριμένου συνεργάτη μας. Οὔτε καὶ πρόσεξε ὅτι τὸ «ΑΝΤΙ» ἄνοιξε πρόθυμα τὶς στῆλες του στὸ Σάκη Πεπονή, γιὰ νὰ ἀναφέρουμε ἕνα μόνο ὄνομα - καὶ τὶς ἄνοιξε ὄχι μόνο μιά, ἀλλὰ περισσότερες φορές, καὶ μάλιστα μὲ χαρά, ἀφήνοντας στοὺς ἀναγνῶστες μας νὰ ἀξιολογήσουν ἐλεύθερα τὶς ἀπόψεις τους.

Κι ἐρχόμαστε τώρα στὸ θέμα τῆς «Δημοκρατικῆς Ἄμυνας». Γιατί εἶναι τόσο «λυπηρὸ» τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ ὀργάνωση κατάλαβε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἀγωνιστεῖ ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὴν προώθηση τῶν σκοπῶν της ἂν παραμείνει μικρὴ καὶ κλειστὴ ὁμάδα ἢ καὶ σέχτα καὶ ἀποφάσισε νὰ ἐνταχθεῖ σ' ἕναν εὐρύτερο σχηματισμὸ τῆς Ἀριστερᾶς, ποὺ ἡ ἴδια ἡ ὀργάνωση τὸν θεωρεῖ ὅτι βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὶς δικές της θέσεις; Καὶ γιατί αὐτὸς ὁ ἀπαράδεχτος ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴ δεοντολογία ὑπαινιγμὸς σὲ βάρος κεντρικῶν στελεχῶν τοῦ περιοδικοῦ μας; Μήπως γιατὶ ὁ ἐπιστολογράφος μας διαπνέεται πάντα ἀπὸ ἐκείνη τὴ νοοτροπία ποὺ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ καταλάβει πῶς ἕνας δημοσιογράφος ἐνταγμένος σ' ἕνα συγκεκριμένο πολιτικὸ κίνημα μπορεῖ νὰ ἐργάζεται σ' ἕνα περιοδικὸ ποὺ δὲν ἀνήκει ἀναγκαστικὰ στὸ δικό του κίνημα - καὶ μάλιστα, νὰ ἐργάζεται χωρὶς νὰ ἐπιβάλλει στὸ περιοδικὸ τὴ «γραμμὴ» τοῦ κινήματος στὸ ὁποῖο κατέχει ἡγετικὴ θέση; Φοβόμαστε ὅτι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴ νοοτροπία αὐτὴ δὲν εἶναι τόσο εὔκολο πράγμα ὅσο μερικοὶ κάνουν τὸ λάθος νὰ πιστεύουν.

Ἐπιδίδεται ὁ φίλος Β. Γεωργίου σὲ κριτικὴ τοῦ Ἀντρέα Παπανδρέου. Καὶ ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ τὸ κάνει. Μάλιστα, εἴμαστε πρόθυμοι νὰ δημοσιεύσουμε τὴν κριτικὴ του αὐτὴ - ὅπως φυσικὰ καὶ τὴν ἀπάντηση ἐκείνου ποὺ ὑφίσταται τὴν κριτική. Ἀλλὰ γιατί ἀπευθύνει ὁ ἐπιστολογράφος μας τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ στὸ περιοδικὸ καὶ μάλιστα μὲ ὕφος εἰσαγγελέα - καὶ δὲν τὰ ἀπευθύνει στὸν ἄμεσα ἐνδιαφερόμενο; Δὲν νομίζει ὅτι ἀντὶ νὰ τὰ παραθέτει μ' αὐτὸ τὸ ἀρθρογραφικὸ καὶ πολεμικὸ ὕφος, θὰ ἦταν καλύτερα νὰ ἔγραφε ἕνα μελέτημα, στηριγμένο σὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα, ὥστε νὰ προωθηθεῖ ἀποτελεσματικὰ ἡ ὑπεύθυνη γνώση αὐτῆς τῆς τόσο ἀποφασιστικῆς περιόδου στὴν ὁποίαν ἀναφέρεται; Καὶ μπορεῖ, ἄραγε, νὰ ὑποπτευθεῖ ὅτι ἡ ἀπάντηση σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ποὺ θέτει δὲν εἶναι μονοσήμαντη, ὅπως φαίνεται νὰ πιστεύει, ἀλλὰ μᾶλλον πολυσήμαντη, ἀπάντηση πρὸς δυὸ κατευθύνσεις; Καὶ γιὰ νὰ κλείσουμε αὐτὸ τὸ σημεῖο: ἂς εἶναι ἥσυχος ὁ Β. Γεωργίου, τὸ «ΑΝΤΙ» δὲν φοβᾶται νὰ ἐπικρίνει - ἢ καὶ νὰ ἐπαινέσει, φυσικὰ κανέναν. Οὔτε, συνεπῶς καὶ τὸν Α. Παπανδρέου. Αὐτό, ἂν διάβαζε προσεχτικότερα τὸ περιοδικό μας, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχε διαπιστώσει ἤδη. Καὶ μποροῦμε νὰ τὸν βεβαιώσουμε ὅτι θὰ τὸ διαπιστώσει ἀκόμη εὐκολώτερα στὸ μέλλον. Γιατὶ δὲν εἶναι οἱ προσωπικὲς τοποθετήσεις τῶν στελεχῶν μας - οἱ δικές μου, γιὰ παράδειγμα - ποὺ θὰ καθορίσουν τὰ ὅρια ἢ τὴν κατεύθυνση τῆς κριτικῆς τοῦ περιοδικοῦ.

Ἔρχομαι τώρα στὸ τελευταῖο θέμα ποὺ θίγει τὸ γράμμα. Τὰ ὅσα μᾶς καταμαρτυρεῖ γιὰ τὰ δυὸ κομμάτια τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Κωνσταντίνο. Φοβόμαστε ὅτι ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν χαρίζει «τίτλους» καὶ χαρακτηρισμοὺς σὲ κείνους ποὺ ἔγραψαν αὐτὰ τὰ δυὸ κομμάτια δείχνει καὶ πάλι ἐκείνη τὴ νοοτροπία στὴν ὁποίαν ἀναφερθήκαμε καὶ πιὸ πάνω καὶ τὴν ὁποίαν τὸ «ΑΝΤΙ» εἶναι ἀποφασισμένο, ἂν σωστὰ κατάλαβα τὶς ἀρχές του, νὰ καταπολεμήσει, γιατὶ τὴ θεωρεῖ καταστρεπτικὴ γιὰ τὸ ἀριστερὸ κίνημα τῆς χώρας μας. Ἡ εὐκολία νὰ ρίχνουμε λάσπη, ἔστω ἔμμεσα, σὲ ὅσους μᾶς φαίνεται ὅτι διαφωνοῦν μαζί μας, γιὰ μᾶς τουλάχιστον εἶναι ἀπαράδεκτη (καὶ τὸ γράφουμε αὐτὸ γιὰ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιστολογράφος μας χαρακτηρίζει «σοσιαλβασιλικοὺς» καὶ «δημοκρατικοβασιλικοὺς» τοὺς συναδέλφους ποὺ ἔγραψαν τὰ δυὸ ἐπίμαχα ἄρθρα). Ἀλλὰ θέλουμε νὰ προχωρήσουμε καὶ λίγο πιὸ μακριά: Ναί, φίλε Β. Γεωργίου, πιστεύουμε ὅτι εἶναι «σοβαρὸ πράγμα» νὰ δημοσιεύει ἕνα περιοδικὸ πολιτικοῦ προβληματισμοῦ στοιχεῖα καὶ γεγονότα ποὺ ἀφοροῦν ἀκόμη κι ἕνα θεσμὸ τόσο ἀπαράδεχτο ὅσο ἡ Ἑλληνικὴ μοναρχία ἢ ἕνα πρόσωπο τόσο καταδικασμένο στὴ συνείδησή μας ὅσο ὁ Κωνσταντίνος. Καὶ τὰ ὅσα δημοσιεύσαμε σχετικά, ἀποτελοῦν στοιχεῖα καὶ γεγονότα ποὺ ἡ ἀπὸ μέρους μας παράθεσή τους δὲν δικαιολογεῖ τὴ σπουδὴ μὲ τὴν ὁποίαν σὺ σπεύδεις νὰ τὴ χαρακτηρίσεις «βασιλικὲς ἀπόψεις». Δύσκολο πρᾶγμα, βλέπεις, νὰ μάθουμε νὰ βλέπουμε ἀκόμη καὶ τοὺς ἀντιπάλους μας ψυχρά, νὰ μὴ φοβόμαστε νὰ δίνουμε - ἐμεῖς νὰ δίνουμε - γεγονότα καὶ στοιχεῖα ποὺ τοὺς ἀφοροῦν, ἔστω κι ἂν τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μᾶς ξαφνιάζουν ἢ καὶ μᾶς φαίνονται κωμικὰ καὶ ἀπαράδεχτα. Δύσκολο πρᾶγμα νὰ τὰ κάνουμε ὅλα αὐτά. Ἰδιαίτερα ἂν ζοῦμε στὴν Ἑλλάδα κι ἂν εἴμαστε βαθύτατα διαποτισμένοι ἀπὸ μιὰ νοοτροπία καθοδήγησης ποὺ βασίζεται στὴν ἀρχὴ καὶ στὴν πεποίθηση ὅτι ἔχει δίκιο ἐξ ὁρισμοῦ.

ΑΣΤΕΡΗΣ ΣΤΑΓΚΟΣ

ΑΝΤΙ: Ἀδέσμευτος πολύλογος κι ἀντίλογος

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ:

Τὸ γράμμα τοῦ Β. Γεωργίου μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ξαναδοῦμε τὸ περιοδικό μας ἀπὸ τὴν ἀρχή. Καὶ μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναρωτηθοῦμε καὶ πάλι γιὰ τὴ σημασία τῆς προσφορᾶς τοῦ ΑΝΤΙ. Γιατὶ τὸ γράμμα αὐτὸ θίγει καίρια προβλήματα τοῦ ἴδιου τοῦ περιοδικοῦ, ἀνοίγει μιὰν ὁλόκληρη συζήτηση ποὺ μπορεῖ νὰ τρα-

βήξει σὲ μάκρος. Ἐδῶ, θέλουμε νὰ σημειώσουμε τὰ παρακάτω :

1. Ἄραγε, ἔπαυσε πράγματι νὰ ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη ἑνὸς ΑΝΤΙ ; Ποιὰ αἰσιόδοξη εἰκόνα ἀναιρεῖ μιὰ τέτοια ἀνάγκη ;

2. Ἀλήθεια, τὸ ΑΝΤΙ ὑποβάλλει ἐξ ἀρχῆς τὴν ἰδέα μιᾶς «ἄρνησης» καὶ τίποτα ἄλλο ; Στὸ μεγάλο μέρος τῆς ὕλης του — ποὺ δὲν φαίνεται νὰ πρόσεξε ὁ ἐπιστολογράφος μας — δὲν προτείνει, ἄραγε, θέσεις, λύσεις, παραλλαγὲς — κι αὐτὸ σ' ἀντίθεση πρὸς τὶς δεδόμενες μορφοποιήσεις ; Κι ἄραγε, ἡ θέση πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὰ ἡ συγκεκριμένη κομματικὴ θέση ;

3. Ὅσο γιὰ τὴν «ἀνάγκη τῆς στενῆς συνεργασίας τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων καὶ ὅλων τῶν ἀντιδικτατορικῶν δυνάμεων», ρωτοῦμε : Ἡ ἑνότητα αὐτὴ πῶς ἀλλιῶς θὰ ἐπιτευχθεῖ οὐσιαστικὰ καὶ σωστὰ ἂν δὲν στηριχτεῖ σὲ ἕναν ἀνοιχτὸ καὶ εἰλικρινῆ διάλογο ; Σ' αὐτὸν τὸν διάλογο ἔχουν ὅλοι θέση· κάποτε καὶ μερικοὶ ποὺ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς «Ἀριστερᾶς». Γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς λαϊκῆς ὑπόθεσης τοῦ σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ τὸ ΑΝΤΙ θέλει τὸ διάλογο καὶ θὰ τὸν ἐπιδιώξει μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις. Ὅπως θὰ ἐπιδιώξει νὰ ρθοῦν στὸ φῶς καὶ οἱ εὐθύνες ὅλων : ἐκείνων ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν ἀστικὴ ἐξουσία καί, φυσικά, τῶν ἡγετῶν τῶν ὁμάδων καὶ κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς. Τὸ πάθος καὶ ἡ ἀγωνία γιὰ τὴ δημιουργία καὶ στερέωση ἑνὸς πλατιοῦ, ζωντανοῦ κινήματος μᾶς κατέχει ὅλους, βέβαια — σ' αὐτὸ συμφωνοῦμε. Μὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνει αὐτὸ χωρὶς νὰ ἀσκηθεῖ κριτικὴ — ἀπὸ θέση λαϊκοῦ συμφέροντος — πρὸς κάθε μεριά ; Τὸ ΑΝΤΙ ἐπιδιώκει καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ πιστεύει ὅτι τὸ καταφέρνει — ὅτι καταφέρνει νὰ ἀσκεῖται ἡ κριτικὴ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Καὶ ἡ μέθοδος αὐτὴ ἀποδεικνύεται δύσκολη γιὰ μᾶς — ἀναφορικὰ τουλάχιστον μὲ τὴ σχέση μας μὲ τοὺς κομματικοὺς σχηματισμούς : ἡ κριτικὴ στάση μας ἢ ἡ διαφωνία μας ἐξηγοῦνται συχνὰ σὰν πολεμικὴ ἢ καὶ σὰν «πέρασμα στὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο». Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους μας πόσο «ἐνοχλητικὴ» εἶναι ἡ κριτική. Καὶ σπάνια ἀπαντιέται μὲ ἀντικριτική. Πιὸ συχνὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ ἕνα κατεβατὸ χαρακτηρισμῶν ἢ ὑποβολιμιαίων ἐρωτημάτων, ὅπως, γιὰ παράδειγμα : «ποιὸς κρύβεται πίσω σας» κι ἄλλα παρόμοια.

Ὅσο γιὰ τὰ θέματα ποὺ θίχτηκαν σὲ ἄρθρα συνεργατῶν μας, ἀλλὰ καὶ στὸ γράμμα τοῦ Β. Γεωργίου, θέλουμε νὰ τονίσουμε ὅτι παραμένουν ἀνοιχτὰ σὲ κριτική : τὸ θέμα τοῦ βασιλιᾶ, τὸ πρόβλημα τῶν ἐπὶ μέρους συμμαχιῶν ἢ συνενώσεων (Ε.Κ. - Κ.Ν.Π.Δ., ΠΑΣΟΚ - Δ.Α., κλπ.), ἡ εὐθύνη τοῦ κ. Α. Παπανδρέου καὶ ἄλλων γιὰ τὴ δημιουργία ἢ μὴ δημιουργία ἑνιαίου ἀντιδικτατορικοῦ μετώπου, κλπ. Νά μάλιστα ποὺ προσκαλοῦμε κιόλας τὸν ἐπιστολογράφο μας γιὰ μιὰ συμβολὴ - συνεργασία (κι ὄχι γιὰ σημειώσεις στὸ περιθώριο ἑνὸς γράμματος) γιὰ ἕνα ἢ καὶ γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θέματα. Κι ἴσως — ποιὸς ξέρει ; — νέες ἀπόψεις καὶ καινούργια στοιχεῖα, διάφορες ἀπαντήσεις νὰ βοηθήσουν στὴν ἀποκρυστάλλωση μιᾶς πιὸ ὁλοκληρωμένης εἰκόνας.

Ἐρχόμαστε στὸ θέμα τῆς σχέσης τοῦ ΑΝΤΙ μὲ δημοσιογράφους - ἡγετικὰ στελέχη τοῦ ΠΑΣΟΚ. Αὐτὴ ἡ σχέση δὲν δεσμεύει καθόλου τὸ ΑΝΤΙ στὸν καθορισμὸ τῆς «γραμμῆς» του. Στὸ ΑΝΤΙ συνεργάζονται πολλοὶ ἀριστεροί, δημοσιογράφοι ἢ μή, ποὺ ὁ καθένας τους ἀνήκει σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς ἢ καὶ σὲ κανένα ἀπ' αὐτὰ ἢ καί, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, σὲ χῶρο πέρα ἀπὸ τὴν Ἀριστερά. Ἔτσι, οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ εἶδαν ὀνόματα συνεργατῶν ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποκλειστοῦν ἂν τοὺς κρίναμε μὲ ὁρισμένα «ἰδεολογικὰ» κριτήρια. Τοὺς φίλους αὐτοὺς τοὺς ἔχουμε συνεργάτες μὲ βάση τὴν ἀρχὴ ὅτι κάθε ὄνομα σέρνει πίσω του κι ἕνα δικό του σύνολο ἀντιλήψεων καὶ θέσεων μὲ τὸ ὁποῖο ἐμεῖς μπορεῖ καὶ νὰ διαφωνοῦμε ἐξ ὁρισμοῦ.

Πιστεύουμε ὅτι ὁ πολύλογος κι ὁ ἀντίλογος εἶναι καὶ παραμένει βασικός μας στόχος. Καὶ οἱ συνεργασίες στὸ ΑΝΤΙ γίνονται μὲ βάση ἀδέσμευτη, ὄχι κομματική. Τὸ ΑΝΤΙ εὐθύνεται μόνο γιὰ τὰ ἀνυπόγραφα ἄρθρα του. Ὅσοι συνεργάτες μας ὑπογράφουν τὰ ἄρθρα τους, ἔχουν ἀκέραιη τὴν εὐθύνη γιὰ τὰ ὅσα ὑποστηρίζουν σ' αὐτά. Εἶναι τοῦτο ἀρχὴ γενικὰ παραδεχτὴ ἀπὸ τὴ δημοσιογραφικὴ δεοντολογία. Καὶ οἱ συνεργάτες μας δημοσιογράφοι ἔχουν, πιστεύουμε, τὴν ἀκεραιότητα καὶ ἐντιμότητα νὰ μὴν ἐπιχειροῦν «ἐμβολὲς» ποὺ θὰ ἐξέθεταν τὴν ἀδέσμευτη θέση τοῦ περιοδικοῦ.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

Σκουφᾶ 37 Κοίλη τηλ. 639322

«Δούλειὰ ἐμπνευσμένη, ὅπου οἱ ἀναμνήσεις ἀπ' τὰ παλιὰ κεντήματα μπολιάστηκαν ἀπ' τὴ σύγχρονη ἐνδυματολογικὴ ἀντίληψη».

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Γιὰ τὸν Διευθυντὴ καὶ ἀρχισυντάκτη τοῦ «ΑΝΤΙ».

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Θέλω κι ἐγὼ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὶς θερμές μου εὐχαριστίες γιὰ τὸ ἐξαιρετικὸ περιοδικὸ ποὺ ἐκδίδετε. Μέσα στὸ σκοτάδι τῆς φασιστικῆς ζούγκλας, μὲ χίλια βάσανα μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ πρῶτο φύλλο σας. Τώρα ποὺ ἔπεσε ἡ τυραννία (ἔπεσε πράγματι;), ἂς ἐλπίσουμε τουλάχιστο, ὅτι καὶ τὸ «ΑΝΤΙ» μαζὶ μὲ τ' ἄλλα προοδευτικὰ φύλλα, θὰ ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ἐδραίωση καὶ ἐπέκταση τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς. Ὁ λαός, βέβαια, δὲν ἐφησυχάζει γιατὶ βλέπει νὰ ἀναδύονται «νέοι σωτῆρες», ποὺ μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ «ἐθνικοῦ ἡγέτη» ἑτοιμάζουν πάλι τὴν ἀναβίωση τοῦ παλιοῦ κατεστημένου τῆς ἀντιδραστικῆς δεξιᾶς. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ὁ λαός μας, ὁ «πάντα εὐκολόπιστος καὶ πάντα προδομένος», φοβᾶμαι ὅτι θὰ διαψευστεῖ στὶς ἐλπίδες του καὶ στὰ ὄνειρά του.

Ἂν καὶ ἐλπίδες ὑπάρχουν πολλὲς σήμερα, γιατὶ ὁ λαὸς στὴ βάση εἶναι ἑνωμένος, ἀλλὰ βλέπει μὲ λύπη καὶ ἀγανάκτηση νὰ μὴ στέκεται στὸ ἴδιο ὕψος καὶ ἡ ἡγεσία τῶν δημοκρατικῶν προοδευτικῶν κομμάτων. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα τῆς Ἀριστερᾶς. Τρία Κομμ. Κόμματα, Ἐξωτ., Ἐσωτ., Κινεζοφίλων καὶ Ε.Δ.Α. Χάλια, Αἶσχος! Ποῦ 'ναι ἡ Ἑνότητα; Ὅπως ἁρμόζει σ' ἀριστερὰ κόμματα;

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πάλι, ἔχουμε τὸ παλιὸ κατεστημένο τοῦ Κέντρου μὲ τὸ Μαῦρο ποὺ συμβιβάστηκε μὲ τὸν Καραμανλῆ. Ἀκόμη καὶ οἱ «Νέες Πολιτικὲς Δυνάμεις» μὲ τὶς δυτικοῦ τύπου σοσιαλιστικὲς ἰδέες, ἀντὶ νὰ πᾶνε μὲ τὸ ΠΑΣΟΚ, ποὺ ἀντιπροσωπεύει σήμερα τὶς μὴ Μαρξιστικὲς σοσιαλιστικὲς ἰδέες, πᾶνε μὲ τὴν κεντροδεξιά, ἡ ὁποία κατ' αὐτοὺς ἀντιπροσωπεύει τὸ σοσιαλισμό!

Ὁ Λαὸς θὰ τοὺς δώσει ἕνα μάθημα καὶ τώρα, ὅπως τὸ 58 στὸ Κέντρο. Τὰ ἴδια θὰ πάθει καὶ σήμερα τὸ Κέντρο μὲ τὶς ὑποχωρήσεις καὶ τὶς παραχωρήσεις στὴ δεξιά. Τέλος, θὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν εὐρύτερη κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ, γιὰ νὰ καλυτερέψει ποιοτικὰ καὶ τεχνικά.

Φιλικὰ

Ἀ. Ἀντωνιάδης-Κορινθία

Ἀπὸ τὸν κ. Χατζημιχελάκη πήραμε τὴν παρακάτω ἐπιστολή, ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ Βασιλιὰ καὶ τοὺς Σοσιαλιστές.

Κύριε Διευθυντά,

Διάβασα στὸ «ΑΝΤΙ» τὰ ὅσα ὁ φίλος Γιάννης Βούλτεψης ἀναφέρει γιὰ τὴν ... Ἀντιστασιακὴ δράση τοῦ τέως τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Δικταρορίας, καὶ σὲ συνέχεια ἀπόψεις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῆς σύνταξης προβεβλημένες μὲ χονδρὰ στοιχεῖα τυπογραφικὰ μὲ τὸν τίτλο : «Σκανδιναβοποιημένη Μοναρχία ἢ Καραμανλοποιημένη Προεδρικὴ Δημοκρατία».

Ὅταν ἄρχισα νὰ διαβάζω ὅλα τοῦτα, μιὰ ποὺ εἶχε προηγηθεῖ μιὰ ἐκπομπὴ τοῦ ΕΙΡΤ ποὺ ἀφοροῦσε τὶς δηλώσεις τοῦ Κωνσταντίνου, νόμισα πὼς τὸ «ΑΝΤΙ ἀνάλαβε νὰ προβάλει τὴν Ἀντιστασιακὴ δραστηριότητα τοῦ τέως τῶν Ελλήνων καὶ τὶς σοσιαλίζουσες σημενικὰ προθέσεις του γιὰ τὴν Ελλάδα καὶ τὸν Ελληνικὸ Λαό. Γιατὶ πέρα ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναφέρονται ἀπὸ τὸ Γιάννη Βούλτεψη καὶ ποὺ ἀφοροῦν γεγονότα τεκμηριωμένα ὡστόσο, χωρὶς ὅμως καμιὰ ἰδιαίτερη σημασία ἀπὸ πλευρᾶς Κωνσταντίνου ὅσο ἀπὸ ἄλλες πλευρές, τὰ ἐν συνεχείᾳ ἀναφερόμενα σὰν ἐνέργειες τοῦ Κωνσταντίνου στὴ Σοσιαλ. Διεθνῆ σὲ Σοσιαλδημοκράτες Σκανδιναβοὺς Πρωθυπουργούς, μποροῦν νὰ συσκοτίσουν τὰ πράγματα, νὰ θολώσουν τὰ νερὰ καὶ νὰ δημιουργήσουν ἐρωτηματικὰ σὰν καὶ κεῖνο ποὺ μπαίνει μεγαλόπρεπα σὰν τίτλος τῶν ἀπόψεων τοῦ «Ἀντί».

Τὰ ὅσα ἐρωτηματικὰ μπαίνουν στὸ τελευταῖο ἡμίστηλο ἑνὸς ἄρθρου τριῶν σελίδων καὶ ποὺ ἀφοροῦν ἐμπειρίες ἀπὸ παλαιότερη δράση τῆς Μοναρχίας στὴν Ελλάδα μέχρι καὶ τὴν προδικτατορικὴ περίοδο, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ καλύψουν τὶς ἐντυπώσεις ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὶς ἀναφερόμενες ἐνέργειες καὶ δραστηριότητες τοῦ Κωνσταντίνου, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του στὴ Ρώμη, μιὰ ποὺ ἀκόμα δὲν ἐπισημαίνεται ὅσο θά 'πρεπε πώς, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ Ἑλλάδα κυβερνιόταν ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως ἀπὸ τοὺς ἀντιβασιλεῖς Ζωιτάκη καὶ Παπαδόπουλο καὶ τὰ Στρατοδικεῖα δικάζανε ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως χωρὶς νὰ ὑπάρξει καμμιὰ διαμαρτυρία ἐκ μέρους τοῦ σοσιαλίζοντος Κωνσταντίνου.

Θά 'θελα, λοιπόν, καὶ θὰ παρακαλοῦσα αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὴν εὐθύνη τῶν ὅσων γράφονται στὸ «ΑΝΤΙ», σὰ συμβολὴ στὴν πάλη καὶ τὶς διαδικασίες γιὰ τὴν ἐπικράτηση μιᾶς Δημοκρατούμενης Πολιτείας στὸ τόπο μας, νὰ ξεκαθαρίσουν μέχρι ποιὸ σημεῖο τὰ ὅσα γράφονται στὸ ἐπίμαχο ἄρθρο ἐξυπηρετοῦν τὸ στόχο τῆς Σκανδιναβοποιημένης Μοναρχίας καὶ ναρκοθετοῦν τὴν πάλη γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς Παλινόρθωσης.

Μὲ τιμὴ

ΚΙΜΩΝ ΧΑΤΖΗΜΙΧΕΛΑΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥΣ

Κύριε διευθυντά,

Ἐλπίζω καὶ εὔχομαι τὸ περιοδικό σας νὰ ἔχει ἀρκετὴ κυκλοφορία οὕτως ὥστε τὸ «ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΜΕ ΠΙΚΡΑ» νὰ διαβάστηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ καταλάβουν ὅτι οἱ Κύπριοι Ἕλληνες εἶναι πιὸ Ἕλληνες ἀπὸ αὐτούς.

Τὸ παραδεχόμαστε πὼς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἔχει τίποτα νὰ κάνει μὲ τὴν ΤΡΑΓΩΔΙΑ τῆς Κύπρου. Ἕνα πράγμα μόνο ξέρουμε ἐμεῖς οἱ Κύπριοι. Πὼς οἱ ὑπεύθυνοι τῆς τραγωδίας τῆς Κύπρου εἶναι Ἕλληνες. Αὐτὸ σηκώνει ἐρωτηματικά. Εἶναι πράγματι Ἕλληνες ἢ εἶναι ἀπόγονοι τοῦ ΧΙΤΛΕΡ; Δὲν πιστεύουμε πὼς εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Καραϊσκάκη, τῆς Μπουμπουλίνας καὶ ἄλλων ἡρώων. Καὶ τὸ ξέρετε πὼς εἴσαστε ἐσεῖς ἡ μητέρα μας ἡ πρόστυχη (ναὶ) ποὺ μᾶς πουλήσατε γιὰ μιὰ χούφτα δολάρια. Δὲν θέλουμε κανένα νὰ μᾶς τὸ πεῖ. Ἡ ψυχή μας δὲν θὰ ἡσυχάσει ποτὲ ἐὰν οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὸν θάνατο (ἴσως δολοφονία θὰ ἦτο πιὸ σωστὴ λέξις) δὲν ἐκτελεστοῦν στὴν πλατεία Συντάγματος γιὰ νὰ τοὺς δεῖ ὁ κόσμος σας καὶ νὰ εὐχαριστηθεῖ διότι καὶ σεῖς τραβήξατε 7 1/2 χρόνια τὸ ξέρουμε. Δὲν ζητᾶμε οἶκτο καὶ λύπηση. Ζητᾶμε ἐκδίκηση. Στὴν Κύπρο (ποὺ ὅταν λέγεται ΚΥΠΡΟΣ πρέπει νὰ γονατᾶτε ὅλοι σας ἐκεῖ διότι ὁ σκοτωμὸς τῶν Κυπρίων εἶναι ποὺ σᾶς χάρισε τὴ λευτεριά σας) πέθαναν χιλιάδες ἀθῶοι. Ἂς πεθάνουν καὶ μερικοὶ ἔνοχοι. Ἴσως τότε θὰ ἡσυχάσουν καὶ οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν μας, ἄλλοι σκοτωμένοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἄλλοι δολοφονημένοι ἀπὸ τοὺς ἀπόγονους τοῦ Χίτλερ.

Καὶ τί ἔκανε ἡ Ἑλλὰς ὅταν οἱ Τοῦρκοι πατοῦσαν τὸ Ἑλληνικὸ ἔδαφος τῆς Κύπρου; Μήπως βοηθούσανε τοὺς Τούρκους; Διότι δὲν εἶναι οἱ Τοῦρκοι ποὺ ἔκαναν ἐπέμβασιν στὴν Κύπρον. Εἶναι τὸ ΝΑΤΟ καὶ οἱ Ἀμερικάνοι (οἱ ἀχώριστοί σας φίλοι).

Γιὰ μᾶς τοὺς Κυπρίους δὲν ἀπομένει τίποτα παρὰ νὰ μισοῦμε τὸν πάντα καὶ τὰ πάντα.

Ἴσως νὰ πεῖτε πὼς φταῖμε καὶ ἐμεῖς. Ἔχετε δίκιο. Φταῖμε διότι πιστέψαμε πὼς εἴχαμε μάνα. Νά τώρα ὅμως ποὺ μάθαμε πὼς δὲν ἔχουμε μάνα, μὰ πὼς εἴμαστε ἐμεῖς μάνα. Ναί, πρέπει νὰ μᾶς βλέπετε σὰν τὴ μάνα σας τώρα.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν φιλοξενία.

Καὶ μιὰ συμβουλή. Ἂν ξαναρχίσετε πάλι νὰ κάνετε χίλια κομμάτια, εἶστε ἄξιοι τῆς τύχης σας. Ὅλες οἱ δημοκρατικὲς δυνάμεις νὰ ἑνωθοῦν. Τότε θὰ προοδεύσετε καὶ θὰ εἴσαστε σὲ θέση νὰ βοηθήσετε τὴν Κύπρο.

Τέλος θὰ ἠθέλαμε νὰ εὐχαριστήσουμε τοὺς ἀδελφοὺς Ἕλληνας ποὺ πολέμησαν γιὰ τὴν σωτηρία τῆς Κύπρου, ἔστω κι ἂν ἤξεραν πὼς ἦταν προδομένοι. Ἐπίσης ὅλους τοὺς Ἕλληνες ποὺ δάκρυσαν γιὰ τὴν Κύπρον.

Μετὰ τιμῆς

Μάριος Κωνσταντίνου

Ἀντρέας Χρυσοστόμου

Κώστας Δημητρίου

Φοιτηταὶ Ἀγγλίας Κύπριοι.

Ἀγαπητὸ Ἀντί,

πρὶν τρεῖς ἑβδομάδες ἄγνωστοι διέρρηξαν τὰ γραφεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου στὸ Δυτικὸ Βερολίνο, ποὺ ἐδῶ ἀποκαλεῖται «Στρατιωτικὴ Ἀποστολὴ» μὲ ἀρχηγὸ τὸν πρόξενο κ. Εὐάγγελο Μαυρουδῆ.

Οἱ γερμανικὲς ἐφημερίδες ἔγραψαν πὼς ἀνάμεσα στὰ ἀντικείμενα ποὺ κλάπηκαν ἦταν καὶ ἕνα γεμάτο περίστροφο. Θἄθελα νὰ ρωτήσω: Ὁπλοφοροῦν οἱ ὑπάλληλοι τῶν ἑλληνικῶν προξενείων στὸ ἐξωτερικό; Ὁπλοφοροῦσαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑπταετίας; Γιὰ ποιὸ λόγο; Μπορεῖτε νὰ μοῦ δώσετε μιὰ ἀπάντηση;

Εὐχαριστῶ, Φιλικότατα

Δημήτρης Ζάχος

Βερολίνο

Νόθες ἐκλογὲς στὴν Ἑλλάδα

Οἱ σημερινὲς πολιτικὲς συνθῆκες ἐπιβάλλουν μιὰ προσεχτικὴ θεώρηση τοῦ παρελθόντος καὶ παρουσίασή του. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ θεώρηση τῶν διαφόρων ἐκλογικῶν «στιγμῶν», ὥστε ὁ κάθε ψηφοφόρος νὰ γνωρίζει τὸ ἐκλογικὸ παρελθόν, νὰ τὸ συνδέει μὲ τὸ ἐκλογικό του παρὸν καὶ νὰ καθορίζει τὸ μέλλον τὸ δικό του καὶ τῆς Ἑλλάδος ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ.

ΓΙΩΡΓΟΥ Δ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ

ΝΟΘΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Β΄ ΕΚΔΟΣΗ

Τὸ βιβλίο τοῦ Γιώργου Δ. Καρανικόλα εἶναι προορισμένο γιὰ τὴν κάλυψη τοῦ θέματος : Βουλευτικὲς ἐκλογὲς στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐκτείνεται σ᾽ ὅλη τὴν περίοδο τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Μέσα στὸ ἱστορικοκοινωνικό της πλαίσιο, ἡ κάθε ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση προσλαμβάνει, μὲ μόνο κριτήριο τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, τὸ βαθύτερό της περιεχόμενο. Καί, κάθε φορά, ἀποκαλύπτεται ὁ χαρακτήρας, ἡ ἔκταση καὶ ἡ σκοπιμότητα τῶν «ἐκλογικῶν πραξικοπημάτων».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΡΑΝΑΣΗ

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ΚΑΡΑΝΑΣΗ κυκλοφοροῦν τὰ βιβλία τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑ.ΣΟ.Κ κ. Ἀντρέα Παπανδρέου :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΑΤΕΡΝΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Ἐπίσης, τὶς τελευταῖες μέρες κυκλοφορεῖ μὲ μεγάλη ἐπιτυχία τὸ πολιτικό του βιβλίο

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Τὸ πολύκροτο αὐτὸ βιβλίο περιλαμβάνει, ἀνάμεσα στ᾽ ἄλλα, τὰ ἑξῆς κεφάλαια :

«21 Ἀπριλίου», «Προοίμιο τοῦ Ἐμφυλίου Πολέμου», «Οἱ Ἀμερικάνοι στὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ Δόγμα Τρούμαν», «Ἀπὸ τὸν Περικλῆ στὸν ΑΣΠΙΔΑ», «Τὸ Πραξικόπημα τῆς 15ης Ἰουλίου 1965», «Ἀπὸ τὸ κελλὶ τῆς φυλακῆς», «Ἀνασκόπηση καὶ Προοπτικές».

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος :
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλεῖο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

Διαβάστε τὴν Κυριακὴ τὴ 12σέλιδη

ΑΥΓΗ

- **Ἀφιερωμένη στὴ μεγάλη ἐπέτειο τοῦ Πολυτεχνείου**
- **Στὴ μεγάλη μάχη τῶν ἐκλογῶν Ποὺ πρέπει νὰ δώσουν μιὰ ἰσχυρὴ ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ στὴ Βουλή.**

Διαβάζετε ὅλοι τὴν ΑΥΓΗ — Γιὰ μιὰ ἀνανεωμένη ΑΡΙΣΤΕΡΑ

DOMINIQUE EUDES

ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΙ

Ὁ ἑλληνικὸς ἐμφύλιος πόλεμος 1943-1949

ἐξάντας